

7

Cristina Cergan
Diana Iacob
Bogdan Rațiu
Ioana Tămăian

MINISTERUL EDUCAȚIEI

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

MANUAL PENTRU CLASA A VII-A

EDITURA PARALELA 45
EDUCAȚIONAL

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației.

Manualul este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin
Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr de telefon unic la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

7

Cristina Cergan
Diana Iacob
Bogdan Rațiu
Ioana Tămăian

MINISTERUL EDUCAȚIEI

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

MANUAL PENTRU CLASA A VII-A

Editura Paralela 45

Editura Paralela 45

Manualul a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 5420/04.07.2024.
Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital.

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

* Starea manualului se va înscrie folosind termenii: *nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat*.
Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.
Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:
Prof. univ. dr. Alina Pamfil, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. grad I dr. Ioana Revnic, Liceul Pedagogic „Anastasia Popescu”, București
Prof. univ. dr. Radu Vancu, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

ISBN 978-973-47-4151-9

Redactare: Cătălina Soare
Corectură: Ramona Rossall, Mihaela Cosma
Tehnoredactare: Mihail Vlad
Design copertă: Mirona Pintilie
Pregătire de tipar: Marius Badea

Credite foto: shutterstock.com, dreamstime.com, wikipedia.org
Materiale video și audio, digitalizare: EDITSOFT & SERVICES

Copyright © Editura Paralela 45, 2024
Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

COMENZI – CARTEA PRIN POȘTĂ
EDITURA PARALELA 45
Bulevardul Republicii, nr. 148, Clădirea C1, etaj 4, Pitești,
jud. Argeș, cod 110177
Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444; 0721 247 918
Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492
E-mail: comenzi@edituraparalela45.ro

www.edituraparalela45.ro

DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!" strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Recapitulare inițială / 9

	Lectură	Elemente de construcție a comunicării
Unitatea 1. Amintiri. Momente. Proiecte / 15	Introducere în temă / 16 **Portofoliu.** Jurnal. Lista proiectelor / 18 Textul epic. Narativul literar: *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă / 19 Textul narativ literar în proză: *Pantera neagră* de Sorin Titel (text integral) / 25 **Recapitulare / 53** **Evaluare / 54**	Utilizarea corectă a accentului. Variante accentuale admise/ neadmise de normă / 31 Derivarea. Compunerea. Familia lexicală / 34 Paronimele. Confuziile paronimice / 42 Pleonasmul / 44 **Investigația.** Pleonasmul în comunicare / 46
Unitatea 2. Ghid. Hartă. Călătorii / 55	Introducere în temă / 56 **Portofoliu.** Harta unei călătorii / 58 Personajul. Mijloace de caracterizare: *Cireșarii* de Constantin Chiriță / 59 Textul narativ literar în proză: *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran / 64 **Recapitulare / 89** **Evaluare / 90**	Verbul (reactualizare) / 70 Posibilități combinatorii ale verbului. Verbele copulative / 73 Utilizări sintactice ale formelor verbale nepersonale: infinitivul, gerunziul, participiul, supinul / 75 Posibilități combinatorii ale verbului. Circumstanțialul de cauză și circumstanțialul de scop / 82
Unitatea 3. Emoții. Atitudini. Valori / 91	Introducere în temă / 92 **Portofoliu.** Harta lumii interioare / 94 Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor: *La mijloc de codru* de Mihai Eminescu / 95 **Portofoliu:** Interpretarea unui fragment critic despre poezie / 96 Interpretarea limbajului figurat. Repetiția. Metafora / 97 Textul liric: *Cum cântă marea* de Dimitrie Anghel (text integral) / 99 **Recapitulare / 117** **Evaluare / 118**	Substantivul. Locuțiunea substantivală. Posibilități combinatorii / 104 Adjectivul (reactualizare). Locuțiunea adjectivală / 109
Unitatea 4. Eu. Noi. Ceilalți / 119	Introducere în temă / 120 **Portofoliu.** Descoperă-ți comunitatea! / 123 Textul dramatic și arta spectacolului. Dialogul în textul scris și în spectacol: *Răzbunarea sufleurului* de Victor Ion Popa / 124 **Portofoliu.** Realizarea unei piese de teatru / 127 Textul dramatic: *Coloana nesfârșită* de Mircea Eliade / 128 **Recapitulare / 163** **Evaluare / 164**	**Pronumele** / 137 **1.** Pronumele personal. Posibilități combinatorii (reactualizare) / 138 • **2.** Pronumele personal de politețe. Posibilități combinatorii (reactualizare) / 140 • **3.** Pronumele reflexiv (reactualizare) / 141 • **4.** Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv. Posibilități combinatorii / 142 • **5.** Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ. Posibilități combinatorii / 144 • **6.** Pronumele interogativ și adjectivul pronominal interogativ. Posibilități combinatorii / 146 • **7.** Pronumele relativ și adjectivul pronominal relativ. Posibilități combinatorii / 148 • **8.** Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât. Posibilități combinatorii / 150 • **9.** Pronumele negativ și adjectivul pronominal negativ. Posibilități combinatorii / 153 • **10.** Adjectivul pronominal de întărire. Posibilități combinatorii / 155
Unitatea 5. Autoportret. Portret. Tablou / 165	Introducere în temă / 166 **Portofoliu.** Galerie cu autoportrete, portrete și tablouri ale unor pictori / 168 Dialogul în textul nonliterar. Interviul: *Portret de artist român* – Interviu cu Laurențiu Midvichi realizat de Lizeta Oprea / 169 **Portofoliu:** Realizarea portretului unei persoane cunoscute / 170 Textul liric: *Visul* de Șt. O. Iosif (text integral) / 171 **Recapitulare / 189** **Evaluare / 190**	Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului / 175 Adverbul. Posibilități combinatorii ale adverbului / 178 Interjecția. Onomatopeele. Interjecția predicativă / 180 Sintaxa propoziției. Atributul / 181 **Portofoliu:** Fișă de sinteză a funcțiilor sintactice / 182
Unitatea 6. Cărți. Ecrane. Digital / 191	Introducere în temă / 192 **Portofoliu.** Percepția oamenilor asupra cărților / 195 Textul nonliterar: *Edificiul lecturii* de Mircea Cărtărescu / 196 Textul narativ literar în proză: *Copiii Dunei* de Andrei Dósa (text integral) / 201 **Portofoliu:** Ecranizarea unei cărți. Jocul pe calculator. Profil de cititor / 206 **Recapitulare / 217** **Evaluare / 218**	Conjuncția. Fraza. Normele de punctuație / 207 Termenii științifici. Limbajul popular. Variația regională a limbii / 209

Recapitulare finală / 219 **Bibliografie / 222**

Cuprins

Redactare	Comunicare orală	Elemente de interculturalitate	Proiect
Etapele scrierii. Stilul / 47	Strategii de ascultare activă / 49	Contacte culturale / 51	
Caracterizarea personajului / 84	Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral / 86	Elemente de mitologie românească / 87	
Descrierea unei emoții / 112 **Portofoliu:** Joc de autocunoaștere „Harta emoțiilor mele” / 113	Atitudini comunicative și recunoașterea emoțiilor interlocutorilor. Tracul comunicativ / 114	Valorile mele și valorile celorlalți / 115	Valorile comunității mele / 116
Rezumatul textului dramatic / 157	Principii de interacțiune / 159	Obiecte de artă. Tradiție și creație / 161	Creațiile lui Constantin Brâncuși și cultura folclorică / 162
Textul descriptiv / 183	Comprehensiunea unei cărți audio / 186	Despre limba și cultura țărilor vecine / 187	Cultura țărilor vecine / 188
Integrarea tiparelor textuale / 212	Structurile textuale: secvențe de tip narativ, descriptiv, dialogal, explicativ / 214	Filmul documentar. Respectul pentru valori / 216	Obiceiuri din diferite zone ale României în filmul documentar / 216

VARIANTA TIPĂRITĂ

Manualul de *Limba și literatura română* este elaborat în conformitate cu programa școlară în vigoare.

Compoziția de ansamblu a manualului vizează **tema generală** *Orizonturile lumii și ale cunoașterii*, dezvoltată într-un parcurs focalizat asupra unor experiențe de cunoaștere fundamentale înțelegerii de către elevi a orizonturilor lumii și a modului în care își lărgesc cunoașterea pentru o raportare conștientă, autonomă și critică la acestea.

Manualul cuprinde șase unități de învățare, o recapitulare inițială și o recapitulare finală. Cele șase unități oferă contexte semnificative de învățare în vederea dezvoltării personale a elevului, prin formarea, exersarea și evaluarea competențelor prevăzute de programa școlară.

Cărți. Ecrane. Digital		
Emoții. Atitudini. Valori	**Eu. Noi. Ceilalți**	**Autoportret. Portret. Tablou**
Amintiri. Momente. Proiecte	**Ghid. Hărți. Călătorii**	

Fiecare unitate este compusă din introducere, o succesiune de lecții de predare-învățare și secvențe de recapitulare și evaluare, astfel: • Lecție de introducere în tema unității (lecție de descoperire și reflecție); • Lecție/ Lecții de formare și exersare a conceptelor din domeniul lecturii; • Lecție de receptare a textului literar integral (centrată asupra strategiilor de receptare); • Lecții de formare și exersare a elementelor de construcție a comunicării; • Lecție de comunicare orală; • Lecție de redactare; • Lecție de formare și exersare a elementelor de interculturalitate; • Secvențe de recapitulare; • Secvențe de evaluare.

Lecțiile conțin rubrici articulate sub forma unui traseu de învățare:

Conține activități de descoperire a conținutului nou/strategiilor noi care urmează a fi însușit(e).

Secvențele denumite Elemente-cheie și Strategii prezintă fundamentele care asigură formarea competențelor și permit raportarea conștientă la procesul de învățare.

Ancorează demersul în orizontul de interes al elevilor.

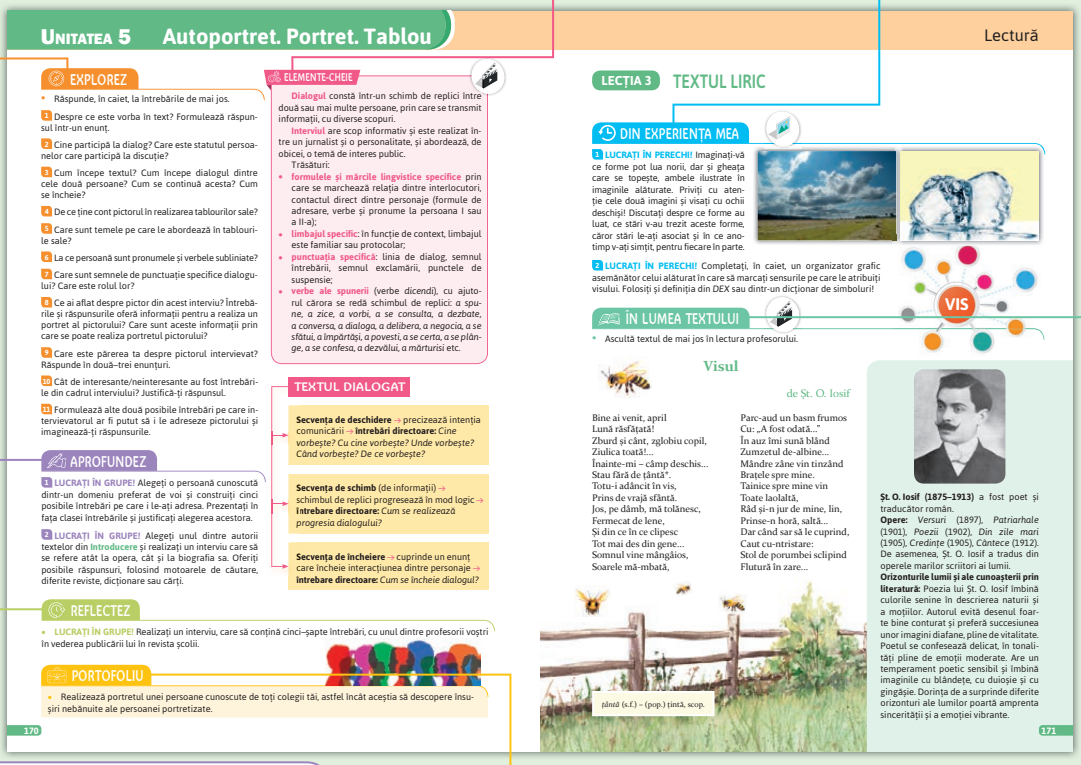

Oferă contexte diverse și nuanțate de exersare a conținuturilor/strategiilor.

Rubrica Reflectez/Autoevaluare recontextualizează conținutul în orizontul de interes al elevilor/oferă strategii și grile de autoevaluare, sporind gradul de autonomie a elevului.

Este o modalitate de organizare a temelor propuse de-a lungul manualului pentru a urmări procesul de învățare al elevilor.

Activități de înțelegere și interpretare a textului.

Traseul învățării se particularizează în funcție de domeniul de conținut și de textul-suport, precum este prezentat în tabelul de mai jos.

Tipul lecției	Lecție de introducere în tema unității	Lecție/Lecții de formare și exersare a conceptelor din domeniul lecturii	Lecții de receptare a textului literar	Lecții de formare și de exersare a conceptelor de limbă Lecții de comunicare orală Lecții de redactare Lecție de formare și de exersare a elementelor de interculturalitate
Suport	Fragmente de text literar din literatura română	4 fragmente de text literar și 2 texte nonliterare integrale	6 texte literare integrale din literatura română	Texte nonliterare, integrale, orale (2), scrise (2) de diverse tipuri
Rubricile	Cuvintele în rețea Descoperim tema unității în literatură	Din experiența mea În lumea textului Explorez Aprofundez Reflectez	Din experiența mea În lumea textului Reacții subiective Harta textului Personajul/Vocea lirică și orizonturile lumii Tema unității în orizontul meu Reflectez/Autoevaluare	Din experiența mea Explorez Aprofundez Reflectez/Autoevaluare

Metodele tradiționale și complementare de evaluare utilizate sunt: testul de evaluare, portofoliul, proiectul, investigația, autoevaluarea, observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor.

VARIANTA DIGITALĂ

Varianta digitală cuprinde integral conținutul manualului în variantă tipărită, dar conține în plus o serie de activități multimedia de învățare: animații video, exerciții interactive.

Activitățile multimedia sunt semnalizate în varianta digitală prin simbolurile de mai jos.

Permite vizualizarea unor elemente grafice (imagini și informații din manual sau suplimentare).

Permite vizualizarea unor elemente video (videoclipuri cu informații din manual sau suplimentare), pentru care se pot controla începerea/întreruperea (prin butonul Start/Pauză), volumul și maximizarea ecranului.

Permite rezolvarea unor exerciții interactive, la finalul cărora este oferit un feedback imediat. Conținuturile marcate cu acest simbol pot fi de tipul: completare, trage și plasează, bifarea variantei corecte, asocierea unor termeni din mai multe coloane.

Permite ascultarea unor înregistrări audio necesare pentru rezolvarea exercițiilor.

Meniul de navigare:

te duce la prima pagină a manualului;

te duce la pagina anterioară;

te duce la pagina următoare;

te duce la ultima pagină a manualului;

afișează cuprinsul manualului și îți permite accesarea oricărei lecții printr-un salt direct

mărește pagina, pentru o mai bună observare a imaginilor/textului;

micșorează pagina;

îți oferă mai multe informații despre varianta digitală a manualului.

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1. **Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral**
   - 1.1. Sintetizarea informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative din diverse texte monologate și dialogate
   - 1.2. Prezentarea unor informații, idei și puncte de vedere, oferind detalii semnificative și exemple relevante, în fața unui public cunoscut, adoptând comportamente paraverbale și nonverbale adecvate
   - 1.3. Participarea la interacțiuni verbale diverse, apelând la strategii variate de ascultare activă și de negociere a informației și a relației cu interlocutorii
   - 1.4. Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, identificând strategii personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecăruia

2. **Receptarea textului scris de diverse tipuri**
   - 2.1. Recunoașterea modurilor în care sunt organizate informațiile din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
   - 2.2. Compararea diferitelor puncte de vedere exprimate pe marginea unor texte diverse
   - 2.3. Adecvarea atitudinii și a practicilor de lectură în funcție de scopul lecturii
   - 2.4. Dezvoltarea competenței de lectură prin diversificarea activităților consacrate cărții

3. **Redactarea textului scris de diverse tipuri**
   - 3.1. Redactarea unui text complex, având în vedere respectarea etapelor procesului de scriere și selectarea unor structuri adecvate intenției de comunicare
   - 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte diverse, care urmează a fi prezentate în fața colegilor
   - 3.3. Utilizarea unor surse diverse pentru realizarea de texte originale
   - 3.4. Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor eficiente sau adecvate de redactare, aplicând în activitățile curente de redactare strategiile învățate, personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecăruia

4. **Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
   - 4.1. Folosirea structurilor morfosintactice ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea clară și precisă a intențiilor comunicative complexe
   - 4.2. Exprimarea clară a intenției comunicative prin corelarea achizițiilor lexicale și semantice cu cele sintactice și morfologice din limba română standard
   - 4.3. Aplicarea conștientă a regulilor și a convențiilor ortografice și ortoepice pentru o comunicare corectă
   - 4.4. Raportarea conștientă la normă în exprimarea intenției de comunicare, din perspectivă morfosintactică, fonetică și lexicală
   - 4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice, prin valorificarea competenței lingvistice, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. **Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**
   - 5.1. Compararea unor tradiții românești cu tradiții din alte culturi
   - 5.2. Compararea unor elemente privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

Unitatea 1	Unitatea 2	Unitatea 3	Unitatea 4	Unitatea 5	Unitatea 6
1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.2	1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1, 5.2	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1, 5.2	1.1., 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5., 5.2	1.1., 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 5.1

RECAPITULARE INIȚIALĂ

CONCEPTELE CLASEI A VI-A

1 Citește harta conceptelor studiate în clasa a VI-a și urmărește cum au fost grupate acestea.

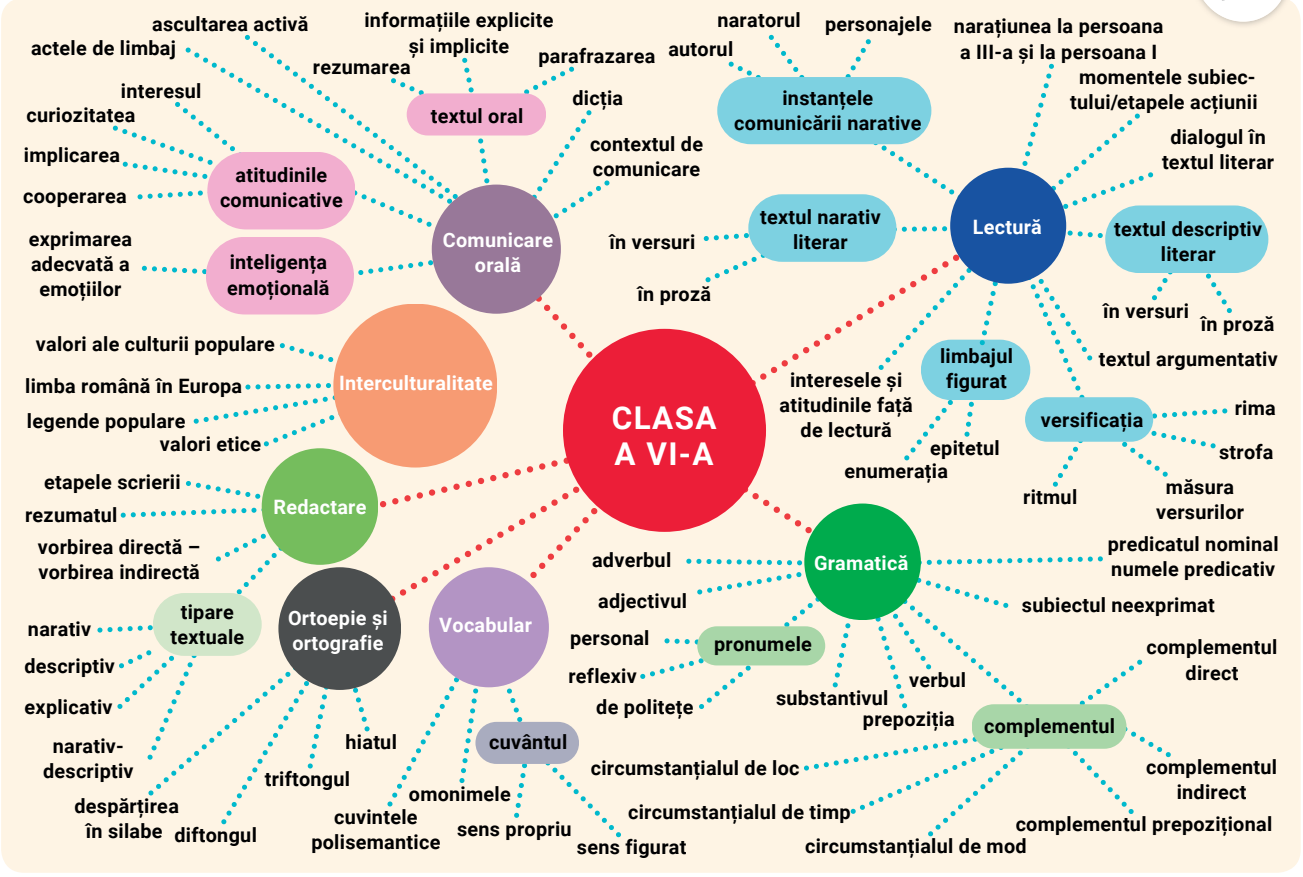

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte/concepte pe care ți le amintești cel mai bine din clasa a VI-a și compară-ți lista cu cea a colegului tău.

DESCOPERIM!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și identificați împreună aspectele referitoare la rolul scrisului, al cuvintelor și al lecturii. Fiecare grupă va prezenta apoi, în fața clasei, ideea centrală înfățișată în fiecare dintre cele trei texte alese. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la exercițiul anterior.

TEXTUL 1

E miraculos cuvântul, pentru că la fiecare obiect din natură și din închipuire corespunde un cuvânt. Vocabularul e harta prescurtată și esențială a naturii, și omul poate crea din cuvinte, din simboluri, toată natura din nou, creată de materialele din spațiu și o poate schimba. [...] Un cuvânt numește, alt cuvânt îl pune în mișcare, un alt cuvânt îi aduce lumină. Un cuvânt cântărește un miligram și alt cuvânt poate cântări greutatea muntelui răsturnat din temelia lui și înecat în patru silabe. Cuvinte fulgi, cuvinte aer, cuvinte metal.

(Tudor Arghezi, *Scrisoare cu tibișirul*)

TEXTUL 2

ORIZONT, *orizonturi,* s.n. **1.** Linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței Pământului cu bolta cerească; parte a cerului sau a Pământului pe care o mărginește această linie; limită până la care ajunge vederea noastră; zare. ◊ Orizont adevărat = cercul de intersecție a sferei cerești cu un plan perpendicular pe verticala locului și care trece prin centrul Pământului. ◆ Fig. Întindere, sferă a cunoștințelor, a unei activități intelectuale; perspectivă; capacitate, putere de înțelegere, de orientare; nivel intelectual. ◆ Loc. adj. *Fără orizont* = cu vederi înguste, cu concepții înapoiate. **2.** (Geol.; și în sintagma *orizont de sol*) Strat al profilului de sol, diferențiat prin anumite însușiri specifice privind culoarea, structura, compoziția chimică etc. ◆ Strat sau ansamblu de strate de aceeași origine, de aceeași vârstă, de aceeași rocă și având aceeași poziție geometrică în cuprinsul unui etaj. ◆ Totalitatea lucrărilor de exploatare dintr-o mină, situate în același plan orizontal. **3.** (În artele plastice și în teatru) Fundal. [Var.: (înv.) **orizon, orizonte** s.n.]. – Din lat. **horizon**, **-ntis**, ngr. o**rizon**, germ. **Horizont**, it. **orizzonte**, fr. **horizon**.

(*Dicționarul explicativ al limbii române*)

TEXTUL 3

cunoaște (a ~) vb., ind. prez. 1 sg. și 3 pl. *cunosc*, 2 sg. *cunoști*, 3 sg. *cunoaște*, imperf. 1 *cunoșteam*, perf. s. 1 sg. *cunoscui*, m.m.c.p. 1 pl. *cunoscuserăm*; conj. prez. 1 sg. *să cunosc*, 3 *să cunoască*; imper. 2 sg. afirm. *cunoaște* (mai ales la refl.: *cunoaște-te*); ger. *cunoscând*; part. *cunoscut*
cunoaștere s.f., g.-d. art. *cunoașterii*; pl. *cunoașteri*

(*DOOM*[3])

TEXTUL 4

- text (lat. *textum, textus*, „țesătură”);
- text înseamnă Țesătură (Roland Barthes);
- una dintre invențiile secolului este WWW (World Wide Web), creată de Tim Berners-Lee, care invocă asocierea cu ideea de țesătură, formulată de Roland Barthes („Țesătura webului”).

TEXTUL 5

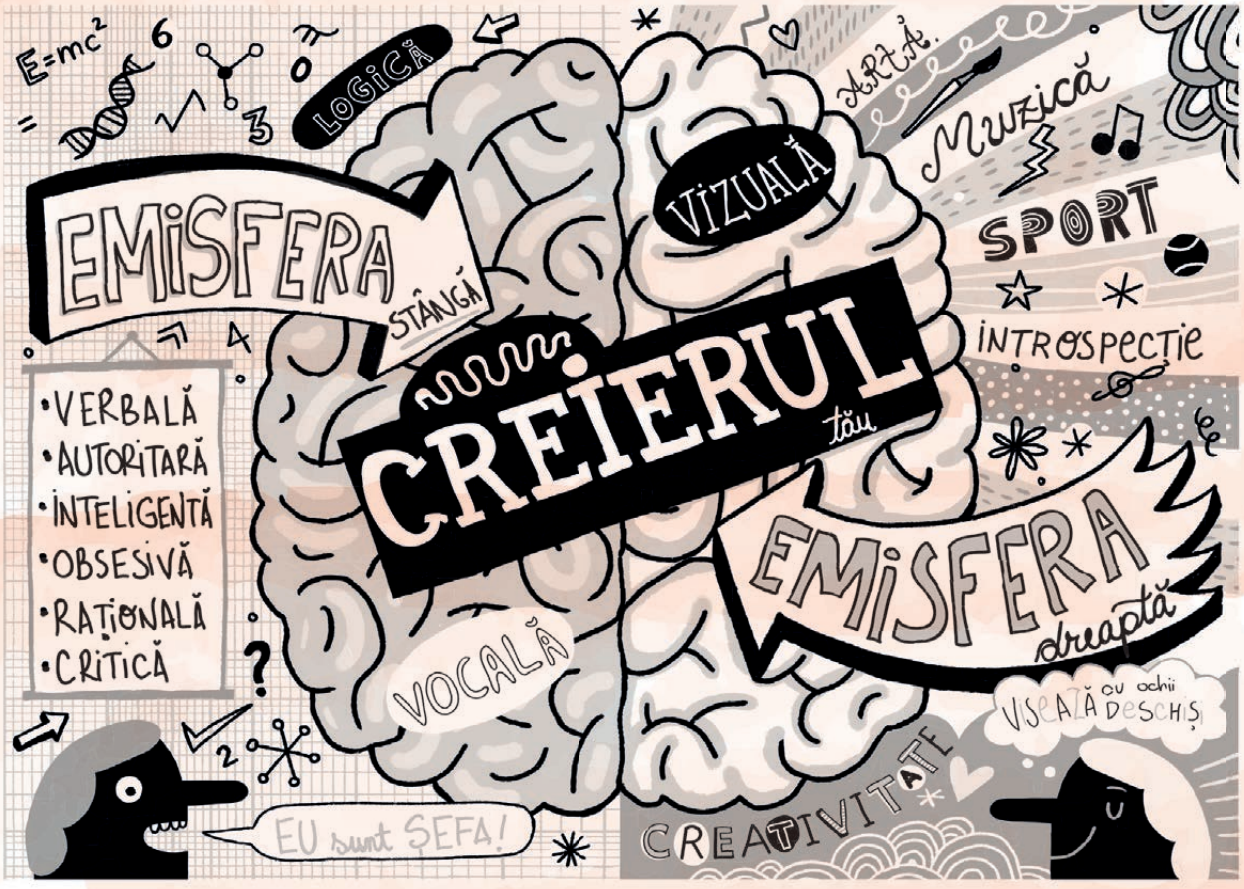

(Caroline Lawrence, *Cum să scrii o poveste grozavă*)

TEXTUL 6

Codul secret al Invizibililor

Când citești un personaj, și personajul te citește pe tine.

Când iubești, găsești persoana iubită în toate cărțile. E cu tine. Cărțile au trup și suflet, dar nu au vârstă.

Cărțile sunt în stare să-ți schimbe vârsta: te fac copil, bătrân, tânăr, adult, după bunul lor plac. Deși nu îți vorbesc direct, cărțile îți vorbesc doar ție.

Cărțile seamănă mult cu oamenii. Oamenii le seamănă mult cărților și ar trebui citiți cu grijă. Nu le săriți paginile.

Dar cărțile le sunt superioare oamenilor în cele mai multe privințe. Cărțile sunt foarte răbdătoare și nu se supără niciodată.

O carte bună îți face bucurie, indiferent de tristețea ei.

Cărțile bune nu te mint și nici tu nu le poți minți.

Cărțile nu mor niciodată.

(Ioana Pârvulescu, *Invizibilii*)

2 De ce crezi că este important studiul limbii, al literaturii și al culturii? Motivează-ți opinia într-un text de patru–cinci enunțuri.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile colegilor.

- Cât este de importantă disciplina *Limba și literatura română* pentru voi?
- Despre ce credeți că veți studia în orele de *Limba și literatura română* din clasa a VII-a?
- Ce tip de activități preferați?
- Cum credeți că ar trebui să vă comportați în timpul activităților de la orele de *Limba și literatura română*?
- Ce vă provoacă să fiți curioși, creativi, motivați și responsabili în cadrul orelor? Evocați pentru fiecare valoare/atitudine menționată câte o experiență din clasa a VI-a.
- Cum veți acționa dacă veți avea aspecte neclare sau veți avea nevoie de sprijin în timpul lecției sau la teme?

4 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Imaginați-vă că urmează să vă întâlniți cu un coleg mai mic cu un an, interesat de ceea ce va învăța la ora de *Limba și literatura română*. Realizați un dialog între voi și colegul vostru mai mic, în care să dați dovadă de empatie și să utilizați două acte de limbaj învățate în clasa a VI-a.

5 Desenează un simbol al orei de *Limba și literatura română* care poate însoți orarul tău și prezintă-l clasei.

PORTOFOLIU

- **DESCOPERĂ-ȚI MATERIA!** Realizează hărți mentale prin care să recapitulezi cunoștințele studiate în clasa a VI-a despre verb, substantiv, pronume, adjectiv și adverb.

Cum vei realiza harta mentală?

Folosește o foaie de hârtie albă și lucrează cu cel puțin trei culori. În centru, realizează o imagine care să reprezinte subiectul pe care îl abordezi. Apoi alege o culoare și desenează o ramură groasă, care să reprezinte o idee centrală. Din ideea centrală se vor desprinde alte ramuri, corespunzătoare ideilor secundare.

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește cu voce tare textul următor!

Este un noroc să ai încă din copilărie o bibliotecă în casă

Am să-i fiu întotdeauna (întotdeauna!... asta înseamnă, de fapt, pe parcursul celor câțiva ani care mi-au mai rămas de trăit) recunoscător tatălui meu pentru că am avut încă de mic copil o bibliotecă în casă. Vai de cei care n-au avut! Îi recunosc imediat, judecând după felul cum vorbesc sau scriu, chiar dacă sunt personalități ale culturii române.

Abia învățasem să citesc și îmi plăcea să mă uit, stând jos, pe covor, la bibliotecă. Titlurile cărților de pe cotoare mi se păreau, prin alăturare, stranii. *Dresajul câinilor*, *Poezie și adevăr*, *Pe Donul liniștit* (mult mai târziu mi-am dat seama că ar fi trebuit tradus *Donul liniștit*), *Să învățăm metodic șahul*, *Povestea unui om adevărat*, *Desculț*, *Martin Eden*, *Crimă și pedeapsă*, *Cartea de la San Michele*, *Iliada*, *Amândoi*, *Monumente istorice din nordul Moldovei*, *Cuvinte potrivite*, ca și toate celelalte inscripții verticale (până la 2 000), compuneau un ansamblu suprarealist, ininteligibil și neliniștitor. Pe măsură ce citeam însă cărțile, le separam de context și le orânduiam altfel. În mintea mea, *Mihail, câine de circ* își găsea locul lângă *Colț alb*, *Război și pace* – lângă *Anna Karenina* etc. Apoi a venit și vremea când îl situam pe Jack London printre americani, pe Lev Tolstoi – printre ruși ș.a.m.d.

Citeam la întâmplare, fără să mă simt zăpăcit de trecerea de la ceva la cu totul altceva. Fiecare carte o parcurgeam cu seriozitate, nu săream un rând. Dacă erau și ilustrații, le examinam atent. Uneori întrerupeam lectura și închideam ochii, ca să-mi reprezint ceea ce descria autorul.

Proza (povești, legende, povestiri, schițe, nuvele, romane) mă captiva, mă făcea să uit de mine însumi. Intram complet în universul fictiv și, când reveneam la realitate, totul mi se părea decolorat și plictisitor. Pe la doisprezece–treisprezece ani, ceva s-a inversat în mintea mea și, timp de o vară, realitatea mi s-a înfățișat ca ireală și străină mie. Doream cu ardoare să mă întorc definitiv „acasă”, în lumea cărților, unde se trăia mult mai intens și semnificativ. Un psihiatru a sfătuit-o pe mama să-mi interzică un timp cititul și să facă lungi plimbări cu mine. Toamna, când a început școala, mi-a venit mintea la cap.

Poezia mă emoționa chiar și mai mult, îmi răscolea sufletul, mă făcea fericit. La vârsta mea de acum încă îmi reprezint paradisul ca pe un loc în care asculți la nesfârșit poezie, citită cu glas tare de cineva invizibil.

Mi-ar fi greu să stabilesc ce cărți anume au contribuit la formarea mea (printre ele ar figura în mod sigur manualele școlare. De elementele propagandiste din cuprinsul lor făceam abstracție). Pot să enumăr însă scrieri a căror lectură a fost pentru mine un eveniment. Și dacă mi-au rămas în amintire ca un eveniment, este sigur că m-au și influențat în vreun fel.

Poeziile lui Eminescu, descoperite foarte devreme, m-au cucerit cu farmecul lor. Nu știam nimic despre autor, nici despre mitologizarea lui, textele în sine au avut un ecou imens în conștiința mea.

M-a entuziasmat, apoi, un volum de studii critice al lui Ibrăileanu, datorită, în primul rând, unui studiu despre poezia lui Eminescu (care mi-a dovedit că frumusețea misterioasă a poeziei se poate explica).

Foarte mult au contat pentru mine apoi: cărțile lui Jules Verne, Al. Dumas, Charles Dickens, Jack London, Mark Twain, Victor Hugo, Mihail Sadoveanu.

În perioada adolescenței i-am citit cu pasiune pe Dostoievski, Tolstoi, Gogol, Cehov, Șolohov (editați toți de Cartea Rusă – singurul efect benefic al ocupației sovietice), dar și pe Petru Dumitriu și Hemingway, Rimbaud și Labiș.

În timpul studenției, caracter de eveniment au avut pentru mine lecturile din Kafka, Bulgakov, M. Blecher, Thomas Mann (romanul *Muntele vrăjit*, în special), Șukșin, Marin Preda, Esenin, Rilke, Lucian Blaga, Nichita Stănescu.

(Alex. Ștefănescu, *Cum trăiește un om care trăiește pentru literatură – confesiuni*, în „Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura”)

Lectură și interculturalitate

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în text.

2 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

a) Care sunt cărțile și autorii citiți de criticul literar Alex. Ștefănescu?
b) Unde îi plăcea autorului să citească?
c) Cum parcurgea autorul fiecare carte?
d) Ce efect avea poezia asupra autorului?
e) Prin ce l-au cucerit poeziile lui Eminescu?

3 Răspunde la întrebările de mai jos căutând informații în mai multe secvențe ale textului.

a) Care sunt trăsăturile din prezent ale autorului?
b) Ce i se întâmpla autorului în timpul lecturii prozei?
c) Cum își schimbă autorul gustul pentru literatură de-a lungul timpului?

4 Precizează tema textului și justifică-ți răspunsul într-un enunț. Atenție! Într-un text pot fi recunoscute mai multe teme. Când identifici tema, poți răspunde la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ acest text?

5 Menționează scopul pentru care a fost scris acest text. Selectează un răspuns din lista de variante de mai jos sau propune o altă variantă.

a) de a amuza cititorul;
b) de a emoționa cititorul;
c) de a informa cititorul.

6 Menționează două tipare textuale prezente în textul-suport și ilustrează-le cu câte o secvență potrivită.

7 Ești de acord cu afirmația „Vai de cei care n-au avut [*bibliotecă* n.n.]! Îi recunosc imediat, judecând după felul cum vorbesc sau scriu, chiar dacă sunt personalități ale culturii române.”? Formulează un răspuns de două–trei enunțuri.

8 Doi colegi discută despre textul lui Alex. Ștefănescu. Redactează un text, de șase–opt enunțuri, care să susțină unul dintre punctele de vedere de mai jos, valorificând textul lui Alex. Ștefănescu.

Limbă și comunicare

1 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.

A. Seria în care ambele cuvinte sunt despărțite corect în silabe este:
a) bi-blio-te-că, su-fle-tul;
b) bib-li-o-te-că, suf-le-tul;
c) bi-bli-o-te-că, su-fle-tul;
d) bi-bli-o-te-că, suf-le-tul.

B. Conțin hiat toate cuvintele din seria:
a) cotoare, poezia;
b) emoționa, orânduiam;
c) imediat, seriozitate;
d) realitatea, misterioasă.

C. În enunțurile „Intram complet în universul fictiv, și când reveneam la realitate, totul mi se părea decolorat și plictisitor” și „Poeziile lui Eminescu, descoperite foarte devreme, m-au cucerit cu farmecul lor”, cuvintele subliniate sunt folosite, în ordine, cu sens:
- **a)** propriu de bază, propriu secundar;
- **b)** figurat, figurat;
- **c)** propriu secundar, figurat;
- **d)** figurat, propriu secundar.

2 Alcătuiește enunțuri cu omonimele cuvintelor subliniate în secvențele selectate din textul-suport.
- **a)** „Dacă erau și ilustrații, le examinam atent.”
- **b)** „Pot să enumăr însă scrieri a căror lectură a fost pentru mine un eveniment.”
- **c)** „Doream cu ardoare să mă întorc definitiv «acasă», în lumea cărților, unde se trăia mult mai intens și semnificativ.”

3 Transcrie, din fragmentul de mai jos, trei verbe la moduri diferite, pe care le vei preciza.

„Mi-ar fi greu să stabilesc ce cărți anume au contribuit la formarea mea (printre ele ar figura în mod sigur manualele școlare.)”

4 Stabilește valoarea morfologică a verbului „a fi” în secvența „mult mai târziu mi-am dat seama că ar fi trebuit tradus *Donul liniștit*” și alcătuiește două enunțuri în care să ilustrezi alte două valori pe care le poate avea acesta, precizându-le.

5 Construiește două enunțuri negative în care verbul „a ști” să se combine, pe rând, cu un complement direct și cu un complement prepozițional.

6 Indică funcția sintactică și cazul substantivelor din enunțul „Titlurile cărților de pe cotoare mi se păreau [...] stranii.”

7 Asociază, din **coloana B**, cazul substantivelor subliniate în secvențele din **coloana A**.

A
- **a)** „Am să-i fiu întotdeauna [...] recunoscător tatălui meu”
- **b)** „Poezia mă emoționa chiar și mai mult”
- **c)** „... frumusețea misterioasă a poeziei se poate explica”
- **d)** „Fiecare carte o parcurgeam cu seriozitate”

B
- **1.** nominativ
- **2.** genitiv
- **3.** dativ
- **4.** acuzativ

8 Identifică, în fragmentul de mai jos, un clitic pronominal personal și un clitic pronominal reflexiv.

„În mintea mea, *Mihail, câine de circ* își găsea locul lângă *Colț alb*, *Război și pace* – lângă *Anna Karenina* etc. Apoi a venit și vremea când îl situam pe Jack London printre americani, pe Lev Tolstoi – printre ruși ș.a.m.d.”

9 Alcătuiește un enunț imperativ în care un pronume personal să fie în cazul vocativ și un enunț interogativ în care un pronume reflexiv să fie în cazul acuzativ.

10 Precizează valoarea morfologică a cuvintelor subliniate în secvențele de mai jos și alcătuiește enunțuri în care acestea să aibă alte valori morfologice, pe care le vei numi.
- **a)** „M-a entuziasmat, apoi, un volum de studii critice al lui Ibrăileanu.”
- **b)** „Toamna, când a început școala, mi-a venit mintea la cap.”
- **c)** „Îmi reprezint paradisul ca pe un loc în care asculți la nesfârșit poezie, citită cu glas tare de cineva invizibil.”

11 Scrie un enunț asertiv în care adjectivul cu funcție de atribut din fragmentul „un psihiatru a sfătuit-o pe mama să-mi interzică un timp cititul și să facă lungi plimbări cu mine” să îndeplinească funcția sintactică de nume predicativ.

12 Numește gradele de comparație ale adverbelor din fragmentele „Poeziile lui Eminescu, descoperite foarte devreme”; „Poezia mă emoționa chiar și mai mult”.

13 Construiește un enunț asertiv în care să precizezi circumstanțele în care ai descoperit plăcerea lecturii, folosind cel puțin două adverbe.

14 Redactează un text narativ, de șapte–zece enunțuri (aproximativ 150 de cuvinte), în care să relatezi o întâmplare într-o bibliotecă, reală sau imaginară.

UNITATEA 1

AMINTIRI. MOMENTE. PROIECTE

Lecția 1 Introducere

Lectură

Lecția 2 Textul epic. Narativul literar: *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă

Lecția 3 Textul narativ literar în proză: *Pantera neagră* de Sorin Titel (text integral)

Elemente de construcție a comunicării

Lecția 4 Utilizarea corectă a accentului. Variante accentuale admise/neadmise de normă

Lecția 5 Derivarea. Compunerea. Familia lexicală

Lecția 6 Paronimele. Confuziile paronimice

Lecția 7 Pleonasmul

Redactare

Lecția 8 Etapele scrierii. Stilul

Comunicare orală

Lecția 9 Strategii de ascultare activă

Elemente de interculturalitate

Lecția 10 Contacte culturale

Recapitulare

Evaluare

LECȚIA 1 INTRODUCERE

CUVINTE ÎN REȚEA

1 Citește harta de cuvinte și urmărește cum au fost grupate acestea.

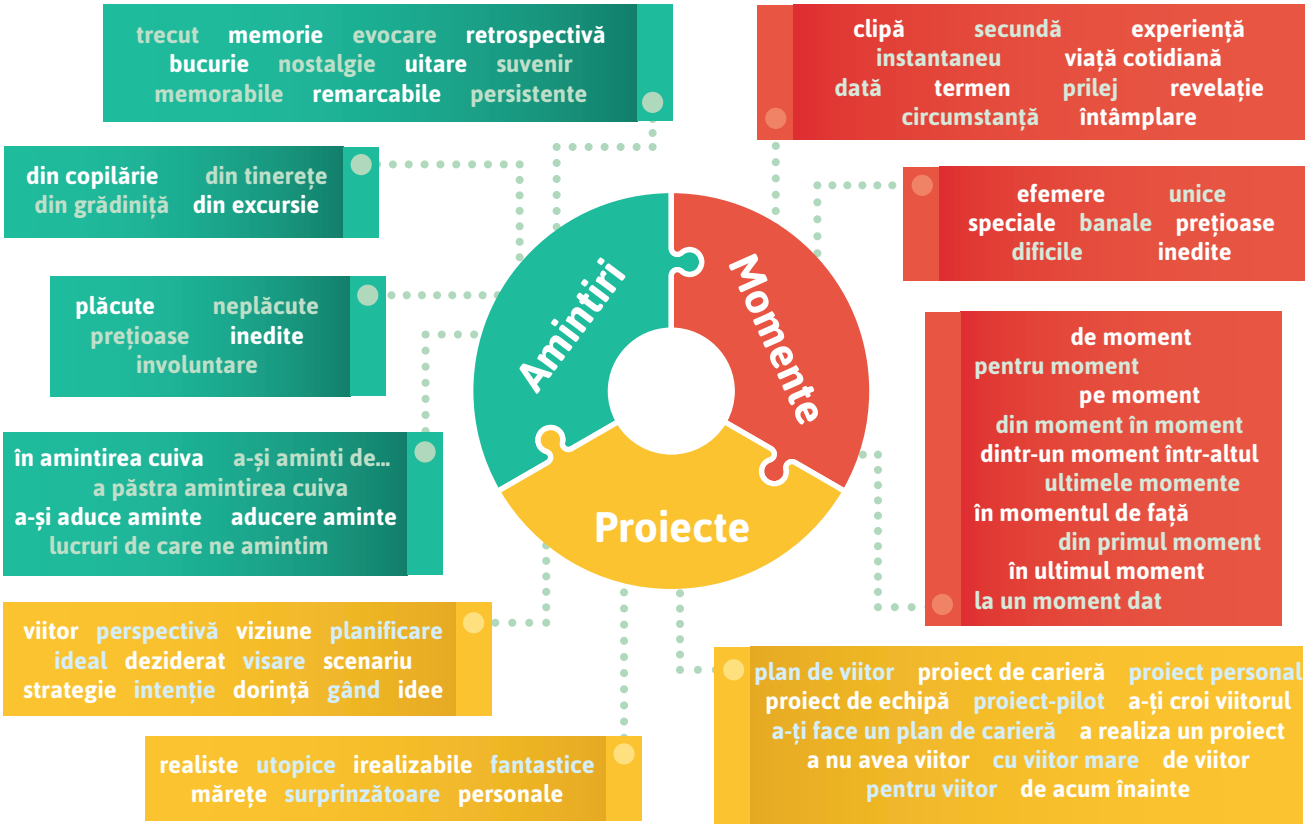

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte pe care le poți asocia cu momente din viața ta de elev. Compară-ți lista cu cea a colegului tău și explică-i cum ai făcut alegerea.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Prezentați, în două enunțuri, relația dintre cuvintele centrale ale hărții, alegând una dintre variantele de mai jos:

- ilustrează relația trecut-prezent-viitor;
- conturează un orizont al vieții umane alcătuit din amintiri și proiecte;
- altă variantă (pe care o vei formula).

DESCOPERIM ÎN LITERATURĂ!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și răspundeți împreună la întrebările de mai jos:

- Care sunt momentele surprinse în text?
- Care dintre aceste momente se constituie prin evocare și care sunt constituite prin proiecție în viitor?

Fiecare grupă va prezenta apoi, în clasă, răspunsurile. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la rubrica **Cuvinte în rețea**.

TEXTUL 1

Eram copil și rezemam în priviri
Norii de primăvară.

Mirosul pământului ud mă înfiora
și-mi tremura de emoție spinarea,
ca și cum ar fi trebuit
să-mi crească aripi din ea.

(Nichita Stănescu, *Epilog la lumea veche*)

TEXTUL 2

Multă vreme, Brașovul a fost pentru mine un oraș al misterelor.

Dacă de la colțul pe care îl făcea Aurel Vlaicu cu 13 Decembrie te uitai spre celălalt capăt al străzii, puteai să vezi conturându-se departe la orizont turnul bisericii Sfântul Bartolomeu, cea mai veche biserică a Brașovului.

Pot să spun că prezența acestui turn mi-a tutelat într-o mare măsură copilăria, căci a trezit în mine nostalgia locurilor inaccesibile.

Plimbările mele cu tata aveau întotdeauna același traseu, drumurile în oraș se sfârșeau invariabil la aceeași stație de autobuz. Iar tot ce se situa în afara acestui perimetru era pentru mine misterios și atrăgător, poseda puterea de fascinație a fructului interzis. Aveam impresia că lumea de dincolo de orizont trebuie să fie una cu totul aparte, radical diferită de lumea experiențelor mele de zi cu zi.

(Octavian Soviany, *Camere interzise*)

TEXTUL 3

Știu doar că m-am trezit buimac. [...] am luat o carte cu poze și text puțin, *Albă-ca-Zăpada*, și am intrat în bucătărie. Mama prăjea pâine pe plită, iar mirosul acela și becul aprins (era tare mohorât afară) făceau, nu știu cum să zic, ca bucătăria să pară primul și ultimul loc de pe pământ, singurul de a cărui existență nu te puteai îndoi, ca și cum Dumnezeu crease, mai întâi de toate, nu lumina, apele sau uscatul, ci bucătăria asta a noastră din Drumul Taberei și pe mama înăuntru prăjind pâine, ca apoi să mă cheme și pe mine din somn cu o carte de povești în mână. Nu știu ce rost avea cartea acolo, nu i-am aruncat nicio privire, o știam pe dinafară, dar, mă simt nevoit să repet, când ai de-a face cu un miracol, chiar și amănuntele lipsite de importanță își au sensul lor.

(Filip Florian, *Băiuțeii*)

TEXTUL 4

Zi de zi și lună după lună,
Izvorăsc din mine ca din mări
Insule de gânduri, ce adună
Cânturi fremătând peste uitări.

Ani de ani și clipă după clipă,
Vierme de mătase m-am făcut,
Fluturul simțindu-l, ce-n aripă
O să-mi schimbe brațele de lut...

(Ion Pillat, *Artă poetică*)

TEXTUL 5

Craiul primind cartea*, îndată chemă tustrei feciorii înaintea sa și le zise:

— Iaca ce-mi scrie frate-meu și moșul vostru. Care dintre voi se simte destoinic a împărăți peste o țară așa de mare și bogată, ca aceea, are voie din partea mea să se ducă, ca să împlinească voința cea mai de pe urmă a moșului vostru.

Atunci feciorul cel mai mare ia îndrăzneală și zice:

— Tată, eu cred că mie mi se cuvine această cinste, pentru că sunt cel mai mare dintre frați; de aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primeneală*, arme și cal de călărie, ca să și pornesc, fără zăbavă*.

— Bine, dragul tatei, dacă te bizuiești că-i putea răzbate până acolo și crezi că ești în stare a cârmui pe alții, alege-ți un cal din herghelie, care-i vrea tu, ia-ți bani cât ți-or trebui, haine care ți-or plăcea, arme care-i crede că-ți vin la socoteală și mergi cu bine, fătul meu.

Atunci feciorul craiului își ia cele trebuitoare, sărută mâna tătâne-său, primind cartea de la dânsul către împăratul, zice rămas-bun fraților săi și apoi încalecă și pornește cu bucurie spre împărăție.

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

---

carte (s.f.) – (înv. și pop.) scrisoare.
primeneală (s.f.) – rufe, albituri curate, de schimb.
zăbavă (s.f.) – întârziere, încetineală, zăbovire.

TEXTUL 6

Pentru că am rămas singur, m-am hotărât să încep chiar azi *Romanul adolescentului miop*. Voi lucra în fiecare după-amiază. Nu am nevoie de inspirație; trebuie să scriu, doar, viața mea, iar viața mi-o cunosc, și la roman mă gândesc de mult. [...]

Eroul sunt eu, firește. Mă tem însă că viața mea – stinsă între copii și cărți – nu va interesa cititorii. Pentru mine, tot ceea ce nu am avut, tot ceea ce am dorit din mansardă, în înserări calde și tulburătoare, prețuiește mai mult decât anii tovarășilor mei risipiți în jocuri, în sărbători de familie și idile. Dar cititorii?... Înțeleg și eu că toată durerea unui adolescent miop nu va mișca niciun suflet dacă acest adolescent nu se va îndrăgosti și nu va suferi.

(Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

TEXTUL 7

Mă uit la vânt și nu-l văd,
Mă uit îndelung și nu-l văd.
Văd doar arborii cum se clatină
Și frunzele cum aleargă prin iarbă.

Mă uit la timp și nu-l văd,
Mă uit îndelung și nu-l văd –
Văd doar copiii cum cresc
Și oamenii cum încărunțesc și se-apleacă.

(A.E. Baconsky, *Vântul*)

2 Alege textul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți răspunsul, scriind, în caiet, un text de două–trei enunțuri.

3 Precizează, într-un enunț, tema textului ales la exercițiul **2**, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ textul?

4 Selectează două texte și prezintă, în două–trei enunțuri, un element de conținut care se regăsește în ambele (un cuvânt-cheie, un personaj, o acțiune, o idee etc.).

5 Asociază unul dintre textele prezentate la începutul lecției cu o pictură, cu o melodie, cu o secvență dintr-un film sau cu o altă operă literară/artistică, indicând o asemănare între acestea.

6 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile în fața clasei.

- Care este cea mai veche amintire a ta? Cu ce emoție o asociezi? De ce persoană se leagă?
- Crezi că amintirile sunt importante în viața unui om? De ce?
- Cum ar trăi oamenii dacă nu ar avea amintiri?
- Cum îți păstrezi amintirile?
- De ce este important să avem proiecte?
- Cum s-ar desfășura existența unui om în lipsa proiectelor?
- Ce strategii ai ca să-ți îndeplinești proiectele?
- Ce te determină să renunți/să nu renunți la planurile pe care ți le-ai făcut anterior?
- Care este cel mai important proiect al tău?
- Crezi că o întâmplare din trecut/prezent îți poate influența viitorul?

7 Formulează o definiție a unui proiect ideal și prezintă această definiție în fața clasei.

PORTOFOLIU

- **JURNAL.** Realizează o listă cu proiectele tale pentru anul acesta, incluzându-le pe acelea referitoare la familie, la prieteni și la propriile pasiuni. Stabilește și un termen pentru fiecare proiect! Pe măsură ce realizezi aceste proiecte, poți atașa la portofoliu și fotografii.

LECȚIA 2 TEXTUL EPIC. NARATIVUL LITERAR

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Priviți desenele de pe covoarele de mai jos. Ce observați?

Exemplu: *Doi tineri îmbrăcați elegant dansează în natură. / Doi tineri se plimbă prin natură.*

Păretar (covor decorativ pentru perete)

Covor popular românesc

Tapiseria *Doamna cu licorna*

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Cum credeți că au fost realizate desenele din covor? Priviți imaginea de mai jos în care este ilustrată realizarea unui covor. Ce observați? Țesătoarea lucrează pe fața sau pe spatele covorului? Când privim un covor ne dăm seama de tehnicile de realizare a desenului?

STRATEGII DE LECTURĂ

Așa cum imaginea dintr-un covor se realizează prin tehnici care se văd doar pe spatele covorului și de care nu ne dăm seama când privim un covor, tot așa întâmplările dintr-un text sunt construite prin anumite tehnici, pe care cititorul obișnuit nu le observă când citește textul, pentru că este interesat de întâmplările prezentate. În literatură, aceste tehnici sunt cel mai adesea tehnicile narative.

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Creați un șir de minimum cinci întâmplări, pentru unul dintre contextele de mai jos, și apoi scrieți o poveste de cinci–șapte rânduri.

Grupa 1. Povestitorul este un bătrân pădurar care le povestește o amintire din tinerețe unor excursioniști.
Grupa 2. Povestitorul este un astronaut care le spune o poveste SF nepoților lui.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Completați, în caiet, spațiile punctate cu informațiile referitoare la povestirea pe care ați creat-o la exercițiul 1.

Autorul textului scris: ...
Cititorul / Ascultătorul poveștii: ...
Naratorul (cel care povestește în text): ...
Cui i se adresează naratorul? ...
Personaj(e): ...
Întâmplări: ...
Cadrul acțiunii (loc și timp): ...

3 Pune într-o ordine corespunzătoare întâmplările de mai jos, alegând organizatorul grafic potrivit, și scrie povestea în câteva enunțuri.

Doi prieteni găsesc un aparat de fotografiat digital.

Memoria aparatului de fotografiat este salvată.

Cei doi prieteni participă la fabricarea ciocolatei și primesc un premiu.

Cei doi pornesc aparatul și văd o fotografie cu o fabrică de ciocolată.

Se șterge o fotografie din aparat.

a)

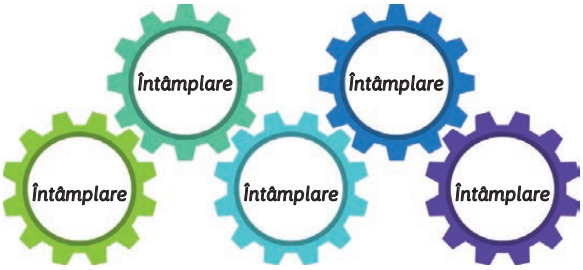

b)

c)

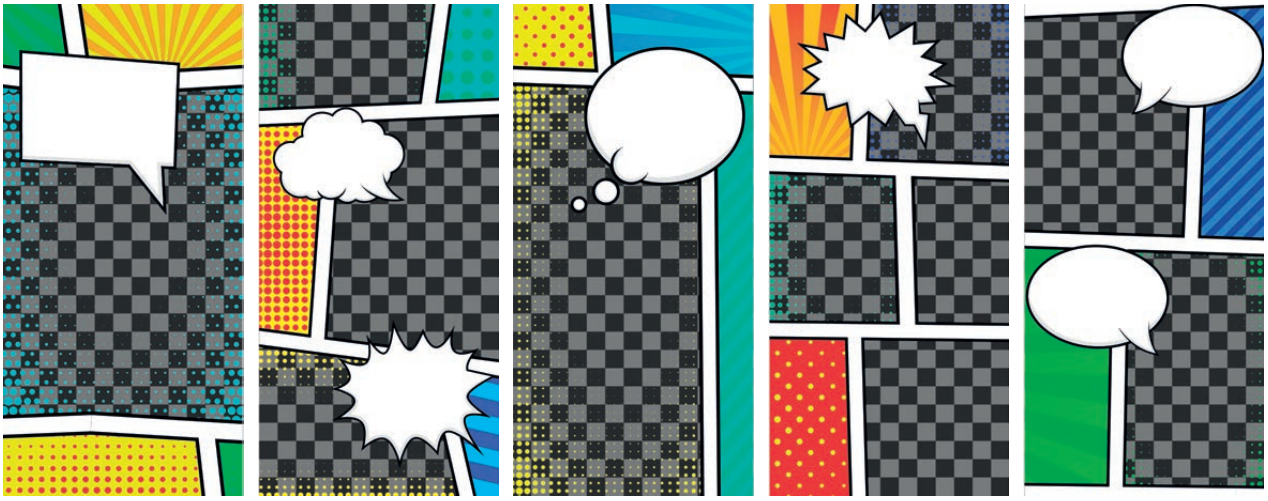

ELEMENTE-CHEIE

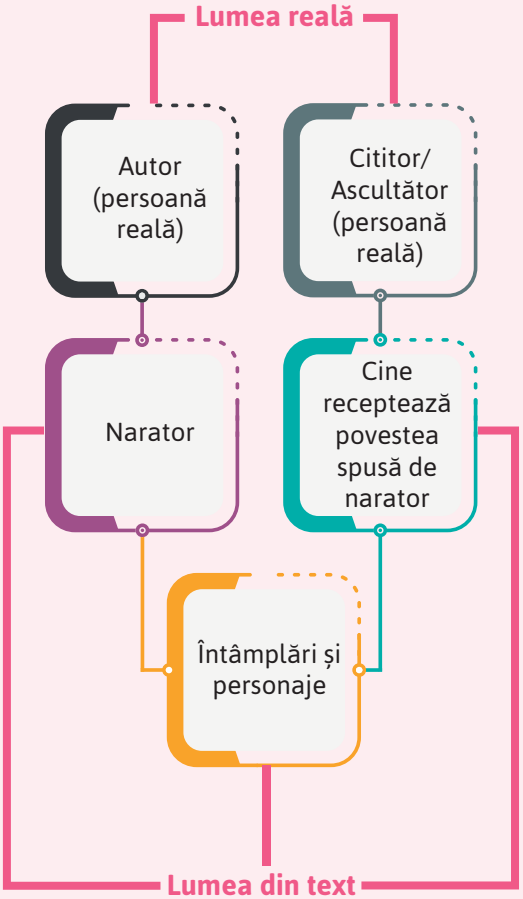

4 Justifică alegerea organizatorului grafic de la exercițiul **3**, selectând una dintre variantele de mai jos:

- am ales organizatorul **b**, deoarece întâmplările se desfășoară una după cealaltă (cronologic);
- am ales organizatorul **c**, deoarece mi-am imaginat că fiecare întâmplare se desfășoară în alt cadru;
- am ales organizatorul **a**, deoarece întâmplările sunt legate unele de altele ca într-un mecanism.

ELEMENTE-CHEIE

Textul epic prezintă acțiuni făcute de eroii unor întâmplări reale sau imaginare. Acestea sunt redate printr-un șir de acțiuni, înlănțuite logic.

STRATEGII DE LECTURĂ

Acțiunea desemnează ceea ce face cineva.

Pentru a înțelege o acțiune, este nevoie să știm cine face acțiunea, care este scopul acesteia și care sunt motivele care au determinat-o, precum și circumstanțele ei: locul, modul și timpul.

Întrebările prin care se poate identifica o acțiune sunt: *Cine? Ce (face)? De ce? Cu ce scop? Când? Unde?*

5 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți textele de mai jos, preluate din *Exerciții de stil* de Raymond Queneau, observând asemănările și deosebirile dintre ele.

01 NOTAȚII

În autobuzul S, la o oră de vârf. Un tip de vreo douăzeci și șase de ani, pălărie moale cu șnur în loc de panglică, gâtul prea lung ca și cum cineva ar fi tras de el. Lumea coboară. Tipul se înfurie pe un vecin. Îi reproșează că îl împunge de fiecare dată când trece cineva. Ton plângăreț, care se vrea rău. Cum vede un loc liber se repede spre el.

02 SURPRIZE

Cât de înghesuiți puteam fi pe platforma aceea de autobuz! Și ce aer tâmp și ridicol putea să aibă băiatul acela! Dar ce face? Ia uite cum vrea să se ia la harță cu un om cumsecade care – pretindea el, domnișorul! – îl îmbrâncea! Și apoi nu găsește nimic mai bun de făcut decât să se ducă repede să ocupe un loc rămas liber! În loc să i-l lase unei doamne!

03 POVESTIRE

Într-o zi, pe la amiază, aproape de parcul Monceau, pe platforma din spate a unui autobuz aproape plin al liniei S (astăzi 84), am observat un personaj cu gâtul foarte lung care purta o pălărie de fetru moale, având în jur un șnur împletit în loc de panglică. Acest individ îl interpelă deodată pe vecinul lui, pretinzând că acesta îl călca intenționat de fiecare dată când urcau sau coborau călători. Abandonă de altfel repede discuția pentru a se arunca asupra unui loc care se eliberase.

04 IMPERFECT

Era amiază. Călătorii urcau în autobuz. Era înghesuială. Un tânăr domn avea pe cap o pălărie înconjurată cu un șnur, nu cu o panglică. Și un gât lung. Se plângea vecinului său de loviturile pe care acesta i le administra. De îndată ce zărea un loc liber, se arunca pe el și se așeza.

05 PERFECT SIMPLU

Fu amiază. Călătorii urcară în autobuz. Fu înghesuială. Un tânăr domn avu pe cap o pălărie înconjurată cu un șnur, nu cu o panglică. Și un gât lung. Se plânse vecinului său de loviturile pe care acesta i le administra. De îndată ce zări un loc liber, se aruncă spre el și se așeză.

06 DEZINVOLT

Urc în autobuz.
— Merge la Poarta Champerret?
— Da' nu știți să citiți?
— Scuzați!
Îmi compostează biletele pe burtă.
— Poftim.
— Mulțumesc.
Mă uit în jurul meu.
— Ia te uită, dumneavoastră!
Are un fel de șnur în jurul pălăriei.
— Nu puteți să fiți mai atent? [...]
— Ei, nu, că asta-i bună!
Și se năpustește asupra unui loc liber.

6 Identifică în textele de la exercițiul **5** aspectele de mai jos:

- întâmplarea despre care este vorba și personajul/personajele;
- locul și timpul în care se desfășoară întâmplarea;
- modul în care este expusă acțiunea: prin narațiune, prin dialog sau prin descriere.

ELEMENTE-CHEIE

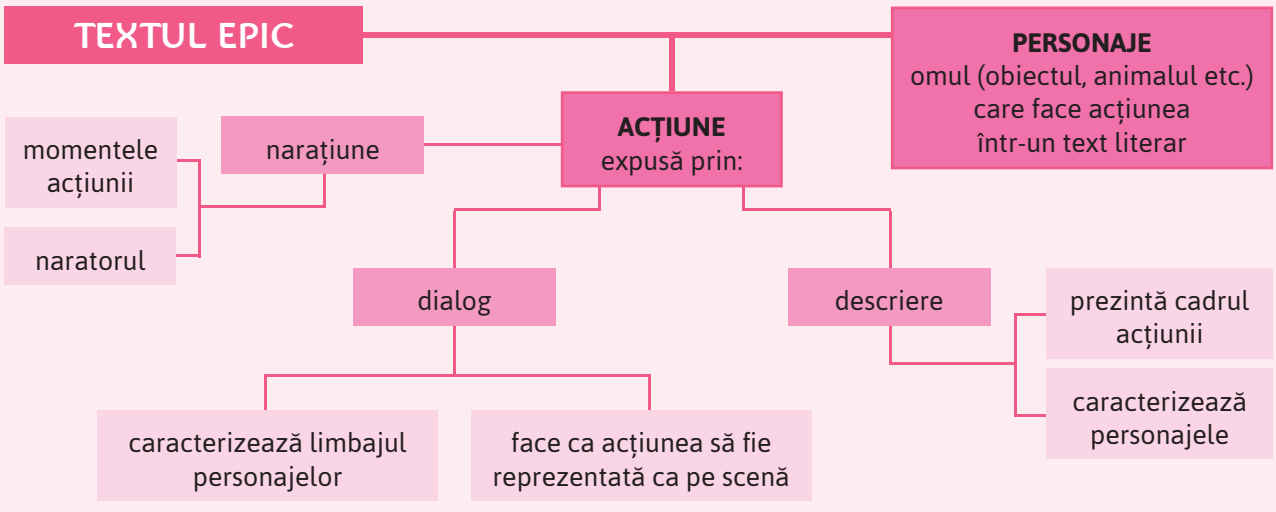

ÎN LUMEA TEXTULUI

• Citește fragmentul de mai jos cu voce tare și identifică acțiunea, personajele, precum și lumea reprezentată în text.

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel. [...]

Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc*, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre [...]; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporeni* ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! [...] Umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaei, dascălul bisericii, un holtei* zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiat prizărit*, rușinos și fricos și de umbra mea. [...]

Și-ntr-o zi, prin luna lui mai, aproape de Moși*, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul*, că mai bine nu i-oi zice, să pună pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească*. Nică, băiat mai mare și înaintat în învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit* cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă*, pentru că nu-mi da pace să prind muște... Și Nică începe să mă asculte; și m-ascultă el, și unde nu s-apucă de însemnat la greșeli cu ghiotura* pe o draniță*; una, două, trei, până la douăzeci și nouă. „Măi!!! S-a trecut de șagă*, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, și câte au să mai fie!" Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. „Ce-i de făcut, măi Nică?" îmi zic eu în mine. Și mă uitam pe furiș la ușa mântuirii și tot scăpăram din picioare, așteptând cu neastâmpăr să vină un lainic* de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată; și-mi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Bălan și de blagoslovenia* lui Nicolai*, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul sfânt

răzășesc (adj.) – care aparține răzeșilor (țărani liberi, stăpâni ai pământului moștenit de la un străbun comun).
poporan (s.m.) – credincios care aparține unei parohii.
holtei (s.m.) – tânăr bun de însurat, bărbat necăsătorit.
prizărit (adj.) – (pop. și fam.) care nu s-a dezvoltat bine, care a rămas mic, nedezvoltat, pipernicit, firav.
Moși (s.m.) – (la pl.; în tradițiile populare) nume dat mai multor sărbători religioase în care se fac slujbe și pomeni pentru morți.
tânt (adj.) – (reg.) tont, prost, neghiob.
a prociti (vb.) – (înv.) a examina (recapitulativ) un elev.
sfădit (adj.) – (pop.) certat (cu cineva); persoane care sunt certate.
bleandă (s.f.) – (reg.) lovitură, îmbrânceală, brânci, ghiont.
cu ghiotura (loc.adv.) – (pop.) fără măsură.
draniță (s.f.) – scândurică subțire de lemn.
șagă (s.f.) – (pop.) glumă.
lainic (s.m.) – (reg.) om care umblă fără niciun rost, haimana.
blagoslovenie (s.f.) – (înv.) blagoslovire, binecuvântare.
calul Bălan și *sfântul Nicolai* – cu referire la un episod relatat în alt loc din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă: mijloace prin care copiii erau pedepsiți la școală.

Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiat în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies repede și nu mă mai încurc primprejurul școlii, ci o iau la sănătoasa spre casă. Și când mă uit înapoi, doi hojmălăi* se și luaseră după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu intru acasă, ci cotigesc* în stânga și intru în ograda* unui megieș* al nostru, și din ogradă în ocol*, și din ocol în grădina cu păpușoi*, care erau chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine; și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în țărnă la rădăcina unui păpușoi. Și Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmălău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui*. Și de la o vreme, nemaiauzind nicio foșnitură de păpușoi, nicio scurmătură* de găină, am țâșnit odată cu țărna-n cap, și tiva* la mama acasă, și am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la școală, măcar să știu că m-or omorî!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțeles cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală. „Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învățătură, zicea părintele [...] și, mai știi cum vine vremea? Poate să te faci și tu popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă străduiesc. Am o singură fată ș-oi vedea eu pe cine mi-oi alege de ginere."

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

hojmălău (s.m.) – (reg.) om voinic, înalt (și prost).
a cotigi (vb.) – (reg.) a schimba direcția, a coti.
ogradă (s.f.) – (reg.) curte, bătătură; grădină cu pomi fructiferi, livadă; gospodărie.
megieș (s.m.) – (pop.) vecin.
ocol (s.n.) – (reg.) curte.
păpușoi (s.m.) – (reg.) porumb.
a găbui (vb.) – (reg.) a prinde pe cineva care a fugit, a înhăța.
scurmătură (s.f.) – faptul de a scurma; loc unde s-a scurmat; groapă, gaură făcută prin scurmare.
tivă (interj.) – (reg.) fuga! fuga!

APROFUNDEZ

1 Stabilește valoarea de adevăr a afirmațiilor de mai jos, copiind, în caiet, enunțurile adevărate.

a) În text este vorba despre o întâmplare petrecută la școală. A / F
b) În text este vorba de copilăria naratorului. A / F
c) Acțiunea are loc în Humulești, în luna mai. A / F
d) Lumea reprezentată în text este satul Humulești din vremea copilăriei naratorului. A / F
e) Povestitorul creează lumea din text prin amintire. A / F
f) La începutul textului, naratorul este un adult care își amintește de satul natal, apoi este un copil (Nică), care povestește întâmplarea de la școală. A / F
g) Se povestește la persoana a III-a. A / F
h) Personajul principal este Ion Creangă. A / F
i) Acțiunea este expusă prin narațiune, dar și prin descriere și dialog. A / F

2 Având ca reper rubrica **Elemente-cheie**, rezolvă exercițiile de mai jos, referitoare la fragmentul din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă.

a) Formulează, în unu–două enunțuri, întâmplarea prezentată în textul dat.
b) Acțiunea este relatată printr-un șir de momente înlănțuite cronologic. Identifică-le și apoi completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

Într-o zi de mai, bădița Vasile ... . Nică își dă seama că ... și se gândește să ... . Găsind momentul potrivit, el ... și apoi observă că doi elevi ... . Atunci Nică ... și reușește să ... . Iar cei doi elevi ... . Apoi Nică ajunge acasă și îi spune mamei sale că ... . A doua zi, ...

c) Așază pe un fir cronologic, asemănător celui alăturat, momentele acțiunii prezentate în text.

d) Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.
- Naratorul care își prezintă amintirile despre satul Humulești este ... .
- Naratorul care prezintă întâmplarea despre fuga de la școală este ... .

e) Transcrie, în caiet, un fragment de text în care este descris un personaj și un alt fragment în care este descris satul Humulești.

f) Precizează rolul pe care îl are descrierea în crearea lumii din text, făcând referire la unul dintre fragmentele de la exercițiul anterior.

g) Transcrie, în caiet, replica unui personaj.

h) Precizează rolul pe care dialogul îl are în general și apoi rolul său din text.

i) Menționează care sunt personajele și relațiile dintre ele, completând în caiet o schemă care îl are în centru pe Nică.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1

NICĂ ȘI ORIZONTURILE CUNOAȘTERII
- Discutați despre școala pe care o urmează Nică, despre situația dificilă în care se găsește copilul și despre modul în care o depășește. Cine îl ajută? Voi ce ați fi făcut în locul lui Nică?
- Exprimați-vă opinia, în unu–două enunțuri, despre orizontul pe care școala i-l deschide lui Nică. Confruntați-vă răspunsul cu al celorlalte grupe.

Grupa 2

AMINTIREA ȘI ORIZONTURILE CUNOAȘTERII
- Discutați despre orizontul pe care îl creează, pentru narator, amintirea satului Humulești. Este un orizont optimist sau pesimist? De ce?
- Exprimați-vă opinia, în unu–două enunțuri, despre lumile care pot fi create prin amintire. Sunt acestea lumi reale?

REFLECTEZ

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Realizați o listă cu zece texte epice pe care le-ați citit/le-ați ascultat. Postați lista în galeria clasei.

2 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Stabiliți valoarea de adevăr a enunțurilor de mai jos referitoare la lista pe care ați realizat-o. Veți nota, în caiet, cu **A** enunțul considerat adevărat și cu **F** enunțul considerat fals.

a) În textele epice din lista realizată de voi sunt înfățișate întâmplări realizate de personaje.

b) Tinerii sunt interesați de textele epice pentru că sunt interesați de povestea relatată în text.

c) Lumea creată într-un text epic este prezentată prin narațiune, descriere și dialog.

d) Toate textele epice au personaje.

e) Personajele sunt cavaleri, prințese, feți-frumoși, zmei, zei, elfi, roboți, animale, obiecte însuflețite (de exemplu, o piatră care își spune povestea), copii, adulți etc.

f) Textul epic seamănă cu filmul.

g) Textele epice pot fi scrise în versuri.

h) Textul epic poate avea ca temă: societatea, școala, familia, natura, călătoria etc.

Confruntați-vă răspunsul cu al colegilor și discutați toate situațiile în care răspunsurile voastre nu coincid.

LECȚIA 3 TEXTUL NARATIV LITERAR ÎN PROZĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți imaginile alăturate și discutați despre sportivii pe care îi admirați, răspunzând la întrebări.

a) Ați fost vreodată la o competiție sportivă pentru a vă susține echipa sau sportivul favorit?
b) Care sunt emoțiile pe care le-ați trăit în timpul competiției?
c) Cum v-ați manifestat susținerea față de echipă/sportivul favorit?
d) Ce ați descoperit despre voi susținându-vă favoritul?
e) Ce ați înțeles despre performanța sportivă?
f) Credeți că e important pentru sportivi să aibă susținători? De ce?
g) Cum vă influențează faptul că admirați un sportiv?

Comparați-vă răspunsurile cu ale celorlalte grupe.

ÎN LUMEA TEXTULUI

• Citește cu voce tare textul următor și urmărește relația dintre cei doi prieteni.

Pantera neagră

de Sorin Titel

La colțul străzii, Romi îl aștepta pe Gicoane. Era o după-amiază de duminică, era vară, și căldura topise trotuarul. Romi își înfigea călcâiele în asfaltul moale și se uita cu coada ochiului la femeia care vindea înghețată. „Dar dacă Gicoane uită de mine? Ar însemna să pierd meciul.” Știa însă că, orice s-ar întâmpla, Gicoane nu-l va uita. Orașul era pustiu, și în lumina fierbinte, casele dormeau parcă și ele. „Peste o oră începe meciul”, se gândi Romi și fu cuprins parcă de amețeală... „Va fi un meci la fel ca înainte”, își spuse. Gicoane va apăra, în tricoul lui negru. Gicoane, pe care el îl numise „pantera neagră”. Va fi un meci ca înainte de accidentul lui Gicoane. La fiecare gol salvat de Gicoane, el se va ridica în picioare și va striga: „Bravo, Gicoane!”, iar în fundul sufletului se va zbate dureroasă dorința ca atunci când va crește să fie un portar tot așa de bun ca și el.

În sfârșit, îl văzu venind pe Gicoane. Acesta îi făcu semn cu mâna, de departe, și el îi răspunse.

— Mi-am luat cârâitoarele, îi spuse când acesta fu destul de aproape. Ce-ai aflat, joacă echipa lor completă?

— Lipsește Nistor. Dar și fără Nistor au o apărare bună. Îi batem, mă Romi, mă, o să vezi că-i batem,

Sorin Titel (1935–1985) a fost prozator și eseist. După Ioan Slavici, Sorin Titel este considerat cel mai important și influent prozator bănățean. În scrierile sale, a arătat că marile sensuri și adevăruri ale vieții se ascund în evenimentele aparent nesemnificative.

Opere: volumul de schițe și povestiri *Copacul* (1963); romanele: *Reîntoarcerea posibilă* (1966), *Dejunul pe iarbă* (1968), *Lunga călătorie a prizonierului* (1971), *Pasărea și umbra* (1977), *Clipa cea repede* (1979), *Femeie, iată fiul tău* (1983 – roman distins cu Premiul Academiei Române și cel al Uniunii Scriitorilor); eseul *Herman Melville. Fascinația mării* (1975).

Orizonturile lumii și ale cunoașterii prin literatură. Criticul literar Nicolae Manolescu își amintește că Sorin Titel era un om cu orizonturi culturale variate și largi: „Era cu neputință să-i comunici o noutate: o aflase cu o clipă înainte. Cărți, discuri, concerte, expoziții, spectacole de teatru, filme [...] văzuse, auzise și citise tot.”

De altfel, și criticul literar Eugen Simion sublinia aceeași deschidere și același interes pentru cunoaștere: „Sorin Titel aduce exemplul scriitorului care se dezvoltă prin cultură și voință de profunditate.”

spuse apoi Gicoane, și-l luă pe băiat de după cap, așa, ca pe un vechi prieten. Tu o să fii acolo în tribună, bătrâne, și o să ne aduci noroc.

— Eu întotdeauna v-am adus noroc, spuse Romi. Nu exista altfel.

Se apropiau de marginea orășelului, acolo unde o alee cu aluni ducea spre arena de fotbal.

— Te bucuri, mă Gicoane, că joci din nou, nu-i așa? întrebă Romi.

— Mi-a fost cam frică, frate. Cât am stat cu piciorul în ghips, tot la asta m-am gândit, îi răspunse Gicoane.

— Ce-ai fi fost tu, Gicoane, fără fotbal? Ce s-ar fi ales de tine, mă panteră neagră?

— Nu știu, spuse Gicoane și se încruntă. Hai să nu ne mai gândim la asta.

— În care repriză joci? întrebă Romi.

— Nu știu. Aș vrea să joc în prima. Îmi vine greu să mă uit cum stă altul în poartă...

Deodată, glasul lui Gicoane deveni foarte prietenos, primi acel timbru special pe care glasul unui bărbat nu-l capătă decât atunci când vorbește cu un prieten drag. Glasul lui Gicoane deveni aproape copilăros, de o puritate caldă, catifelată.

— Știi, mă Romică, eu cât am stat în pat m-am gândit mult. Stăteam cu piciorul ridicat pe perete, mă uitam la el și mă gândeam. Înainte de asta n-aveam încredere în mine. Îmi spuneam: „Ești prea mic pentru un portar. Un metru șaizeci și patru, asta nu-i înălțime de portar." Dar cât am stat în pat m-am tot gândit, și am înțeles că asta nu contează. M-am gândit la francezul acela care-i cu un centimetru mai mic ca mine și-i un portar excelent... Sunt pornit pe fapte mari, așa să știi. Sunt tânăr, am timp să ajung departe. Principalul e că pot să joc din nou, și asta contează.

— Numai să nu fii nervos în poartă, se rugă Romi. Iar că ești mic nu contează. Ai reflexe bune, mă Gicoane, și asta face mai mult decât doi metri înălțime. Și-apoi, gândește-te și tu. E ușor să fii portar bun când ai un metru optzeci. Dar plonjeu ca al tău n-are nimeni. Tu ești ca o panteră, Gicoane, spuse Romi, și-și ridică din nou ochii spre el.

În sfârșit, ajunseră la arenă.

— Așteaptă-mă aici, îi spuse Gicoane lui Romi când ajunseră aproape de intrare. Mă întorc după tine.

Gicoane dispăru pe poarta mare a arenei și Romi se așeză în iarbă, așteptându-l să se întoarcă. „Da, totul este ca înainte, își spuse, totul este ca acum un an."

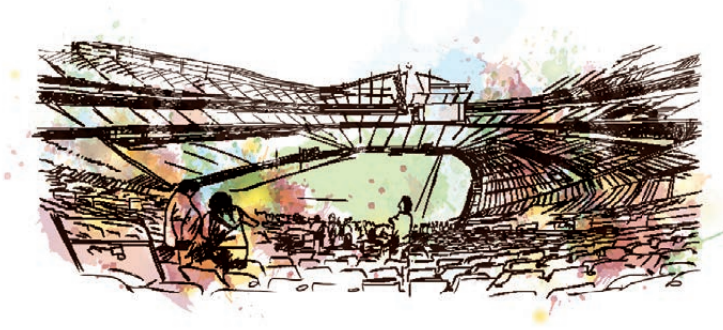

Peste câteva minute Gicoane va veni după el, vor intra înăuntru, și el va fi tare mândru că-i este prieten... Dar iată că minutele trec, și Gicoane nu se mai întoarce. „M-o fi uitat", își spuse, și fu cuprins subit de o durere arzătoare, de parcă l-ar fi pierdut pe Gicoane pentru totdeauna. „O fi uitat de mine și am să pierd începutul meciului. Nici bani n-am destui, să intru. Îmi mai trebuie cincizeci de bani." Se apropia într-adevăr începerea meciului, lumea care venea spre teren se rărise. „Am să pierd meciul", își spuse Romi cu disperare, și se uită în jur. Apoi se gândi să se urce într-unul din alunii din jurul arenei, și în câteva secunde fu în vârful lui. Abia ajunse însă sus, că și auzi glasul lui Gicoane strigându-l. Coborî repede.

— Credeam că m-ai uitat.

— Cum era să te uit?

Intrară, și, la fel ca înainte, Gicoane îi spuse omului de la ușă cât se poate de grav:

— E cu mine.

Apoi se îndreptară spre tribună.

— Joc în repriza a doua, mă Romică, îi spuse Gicoane când ajunseră aproape de tribună, apoi îl părăsi, se duse spre teren să se îmbrace, și între timp arbitrul fluieră începerea primei reprize a meciului.

Romi își luă niște semințe și, ronțăind la ele, urmări cu multă atenție desfășurarea meciului. Cu toate că echipa cu care jucau era în B, ceferiștii demonstrară de la început un joc mult mai frumos, și scorul se menținu până în ultimele minute la zero, când adversarii reușiră să marcheze un gol. „Bine că n-a fost Gicoane în poartă! Sau mai bine zis e rău, căci dacă Gicoane ar fi fost în poartă ar fi salvat golul ăsta", își spuse cu mândrie. De acolo din tribună, îl vedea foarte bine pe Gicoane, care stătea trântit în iarbă, de partea cealaltă a terenului. „Cred că e nervos. După un an de zile, e prima dată când joacă din nou. Numai să nu se piardă. Ar putea, de prea multă fericire, să se piardă." În pauză, Romi luă o limonadă.

Dar iată că începu repriza a doua și Romi văzu cu uimire că în poartă e tot vechiul portar; Gicoane stătea mai departe în iarbă.

— Cum, nu apără Gicoane? îl întrebă el pe vecin.

— Dacă apără Gicoane, pierdem meciul. Gicoane a fost bolnav. Nu-i în formă.

— Nu știți dumneavoastră de ce-i în stare Gicoane, făcu Romi cu ciudă.

După zece minute, un jucător din echipa adversă fu accidentat, intră altul în loc, și ceferiștii schimbară portarul. În poartă intră Gicoane.

Primul plonjeu pe care-l făcu Gicoane aruncându-se după minge fu spectaculos, poate inutil, dar sufletul lui Romi se umplu de bucurie. „Așa ceva nu vezi oricând. Bravo, mă panteră neagră!" Abia atunci observă Romi că Gicoane nu purta tricoul negru, ca de obicei. Avea un tricou albastru. „O să-i poarte noroc și tricoul albastru." Adversarii, mizând pe statura mică a portarului, trăgeau cât mai sus, iar două mingi fură trase pe deasupra porții. Apoi mingea fu trasă

spre colțul de sus al porții, și atunci Gicoane făcu una din minunatele lui sărituri de panteră. Gicoane zbură în aer, prinse balonul, și toată lumea din tribună începu să strige.

Ceferiștii reușiră în ultimele zece minute să marcheze două goluri, dar Romi era prea fericit ca să simtă și bucuria acestor goluri. Gicoane, dragul lui Gicoane, era tot pantera neagră, cu toate că purta tricou albastru.

După ce meciul se termină, lumea se îndreptă spre ieșire, numai Romică rămase să-l aștepte pe Gicoane. Totul era ca acum un an, și Romi își aduse aminte cum de atâtea ori îl așteptase la fel. Și își mai aduse aminte de zilele de antrenament, acolo, pe terenul din spatele fabricii, de zilele acelea când, stând cățărat pe gardul care mirosea a gudron, îl privea pe Gicoane cum face pe antrenorul cu ceilalți băieți din fabrică. [...] La toate astea se gândea Romi stând singur în arena care devenise deodată pustie. [...] „Pentru asta însă trebuie să cresc... Și oare o să fiu un bun portar?...”

Deodată ridică ochii și privi plopii înalți de dincolo de arenă, plopii aceia subțiri peste care se revărsase o lumină de un galben-roșcat, o lumină blândă.

REACȚII SUBIECTIVE

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspunde la întrebările din imaginea de mai jos și confruntă-ți apoi răspunsurile cu ale colegului de bancă.

- Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
- Ce emoții ți-a provocat lectura textului?
- De ce anume ți-a amintit textul?
- Ce reacții ar avea prietenii tăi dacă le-ai povesti acest text?

HARTA TEXTULUI

I. Rezolvă cerințele de mai jos, pentru ca la final să poți completa harta textului.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul citit.

Acțiunea

2 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

a) Unde merg Romi și Gicoane?
b) Despre ce discută Gicoane și Romi pe drumul spre arena de fotbal?
c) Ce face Gicoane când ajung la arenă? Dar Romi?
d) Cum intră Romi la meci?
e) Ce se întâmplă în timpul primei reprize pe teren? Ce echipă înscrie primul gol?
f) Ce îl nedumerește pe Romi la începutul celei de-a doua reprize?
g) Când intră în joc Gicoane?
h) Ce schimbare observă Romi la Gicoane?
i) Cum influențează Gicoane soarta meciului?
j) Care echipă câștigă meciul și cu ce scor?
k) Ce face Romi la sfârșitul meciului?

3 Răspunde la întrebările de mai jos, căutând sugestii în mai multe secvențe ale textului.

a) Ce emoții și ce gânduri are Romi cât timp îl așteaptă pe Gicoane la colțul străzii? Dar la intrarea în arenă?
b) Cum se comportă Romi în timpul meciului?
c) Prin ce gesturi și atitudini își manifestă Gicoane și Romi prietenia?

4 Completează, în caiet, afirmațiile de mai jos.

a) Romi îl așteaptă pe Gicoane ca să ... .
b) Gicoane nu mai jucase fotbal o perioadă fiindcă ... .
c) În trecut, Gicoane nu avea încredere în el, pentru că ... .
d) După accident, Gicoane și-a dat seama că ... .
e) Romi intră la meci fără bilet, deoarece ... .
f) Romi își dorește să devină ... .

Cadrul acțiunii: timpul și spațiul

5 Răspunde, în scris, la întrebările de mai jos.

a) Care sunt locurile în care se petrec întâmplările din text? Transcrie două cuvinte/secvențe care indică aceste locuri.
b) Când se petrece acțiunea? Cât timp durează acțiunea?
c) Ce moment al zilei este numit la începutul textului? Ce moment este sugerat la finalul textului?

ELEMENTE-CHEIE

În prezentarea unei întâmplări și, prin urmare, în realizarea unui text epic, autorii recurg cel mai adesea la **narațiune**, pe care o îmbină cu **dialogul** și cu **descrierea**.

Textul epic prezintă acțiuni săvârșite de eroii unor întâmplări reale sau imaginare.

Textul narativ/**Structura narativă** este modalitatea (tehnica) principală prin care sunt înfățișate aceste acțiuni. Alte modalități (tehnici) sunt descrierea și dialogul.

Spunem deci că un text epic este realizat prin tehnica narativă sau că întâmplările/acțiunile sunt expuse prin narațiune.

Narațiunea. Descrierea. Dialogul

6 Corelează, în caiet, informațiile de mai jos, stabilind astfel care sunt momentele acțiunii.

Momentele acțiunii

a) Într-o după-amiază de duminică, Romi își așteaptă prietenul la colțul străzii pentru a merge împreună la meci.
b) În gândul său, Romi face presupuneri despre desfășurarea meciului, dorindu-și ca Gicoane să joace foarte bine.
c) Romi și Gicoane pornesc spre stadion.
d) Gicoane intră pe stadion, iar Romi rămâne la poartă.
e) Gicoane îl duce pe Romi pe stadion.
f) Romi urmărește desfășurarea meciului, mâncând semințe.
g) Echipa lui Gicoane primește un gol.
h) Romi are un dialog cu un vecin de tribună care își exprimă neîncrederea în Gicoane.
i) Gicoane intră pe teren doar după începutul reprizei a doua.
j) Mizând pe statura mică a lui Gicoane, adversarii atacă, trăgând în partea de sus a porții.
k) Gicoane apără bine și echipa lui câștigă.
l) După meci, Romi rămâne să-l aștepte pe Gicoane.

Momentele acțiunii

1. Expoziția/ Situația inițială
2. Intriga
3. Desfășurarea acțiunii
4. Punctul culminant
5. Situația finală

7 Transcrie, în caiet, o secvență din text în care este descris Romi și una în care este descris Gicoane și menționează caracteristica personajului precizată în text sau dedusă de tine din text.

8 Recitește dialogul dintre Romi și vecinul său din tribună și precizează atitudinea comunicativă a celor doi. Poți alege din seria de mai jos.

politețe | curiozitate | interes | implicare | respingere

9 Recitește dialogurile dintre Romi și Gicoane și precizează:

a) contextul (locul, timpul) în care are loc fiecare schimb de replici;
b) subiectul discuției;
c) atitudinile comunicative ale celor doi.

Personajele

10 Numește personajele textului.

11 Care este temerea lor? Identifică fragmente în care ți-ai dat seama de dorințele și de temerile personajelor.

12 Prezintă, în trei–patru enunțuri, relația care se stabilește între personaje, pornind de la secvențele de mai jos. Găsește și alte secvențe care să-ți susțină părerea.

a) „— Îi batem, mă Romi, mă, o să vezi tu că-i batem, spuse apoi Gicoane, și-l luă pe băiat de după cap, așa, ca pe un vechi prieten. Tu o să fii acolo în tribună, bătrâne, și o să ne aduci noroc.
— Eu întotdeauna v-am adus noroc, spuse Romi. Nu exista altfel.”
b) „Deodată, glasul lui Gicoane deveni foarte prietenos, primi acel timbru special pe care glasul unui bărbat nu-l capătă decât atunci când vorbește cu un prieten drag.”
c) „— Cum era să te uit?
Intrară, și, la fel ca înainte, Gicoane îi spuse omului de la ușă cât se poate de grav:
— E cu mine.”
d) „Primul plonjeu pe care-l făcu Gicoane aruncându-se după minge fu spectaculos, poate inutil, dar sufletul lui Romi se umplu de bucurie. «Așa ceva nu vezi oricând. Bravo, mă panteră neagră!»”

II. Copiază, în caiet, tabelul de mai jos, apoi completează-l cu informații referitoare la textul narativ *Pantera neagră* de Sorin Titel.

HARTA TEXTULUI EPIC

Autorul: ...				
Titlul: ...				
Textul vorbește despre: ...				
Cadrul acțiunii				
Unde se desfășoară acțiunea?		Când are loc acțiunea?		
...		...		
Personajele				
Principale: ...		Secundare: ...		
Narațiunea				
Situația inițială/ Expoziționea	Intriga	Desfășurarea acțiunii	Punctul culminant	Situația finală/ Deznodământul
...	...	...	...	...
Naratorul: ...				
Descrierea				
Cadrul acțiunii (elementele care înfățișează cadrul acțiunii și caracteristicile lor): ...				
Portretul personajelor (trăsăturile personajelor): ...				
Dialogul				
Caracterizează personajele: ...				
Prezintă schimbul de replici (interacțiunea verbală) dintre personaje: ...				

GICOANE – ROMI ȘI ORIZONTURILE LUMII

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Orizontul lui Romi se conturează din amintirile și din dorințele lui. Acțiunile lui din prezent sunt determinate de acest orizont creat de amintiri și de dorințe. Urmăriți în tabelul de mai jos amintirile lui Romi, dorințele sale și acțiunile din prezent. Și apoi răspundeți, în scris, la întrebări.

Amintiri/Trecut	Momentul prezent	Dorințe și așteptări/Proiecte
„Da, totul este ca înainte, își spuse, totul este ca acum un an [...] și Romi își aduse aminte cum de atâtea ori îl așteptase la fel. Și își mai aduse aminte de zilele de antrenament, acolo, pe terenul din spatele fabricii, de zilele acelea când, stând cățărat pe gardul care mirosea a gudron, îl privea pe Gicoane cum face pe antrenorul cu ceilalți băieți din fabrică.”	• Romi îl așteaptă pe Gicoane la colțul străzii. • Cei doi merg spre stadion. • Romi îl așteaptă pe Gicoane la intrarea în stadion. • Băiatul se gândește că nu are bani suficienți de bilet. • Romi urcă în alun. • Urmărește meciul ronțăind semințe. • Rămâne pe stadion, așteptându-l pe Gicoane.	• „Dar dacă Gicoane uită de mine? Ar însemna să pierd meciul.” • „Știa însă că, orice s-ar întâmpla, Gicoane nu-l va uita.” • „Va fi un meci ca înainte de accidentul lui Gicoane. La fiecare gol salvat de Gicoane, el se va ridica în picioare și va striga: «Bravo, Gicoane!», iar în fundul sufletului se va zbate dureroasă dorința ca atunci când va crește să fie un portar tot așa de bun ca și el. [...] Peste câteva minute Gicoane va veni după el, vor intra înăuntru, și el va fi tare mândru că-i este prieten...”

a) Există elemente comune între amintirile, momentele din prezent și dorințele lui Romi? Care sunt acestea?

b) Completați schema de mai jos cu valorile care-l caracterizează pe Romi. Formulați răspunsul pe baza **Strategiilor de lectură**.

c) Romi îl numește pe Gicoane „pantera neagră”. De ce credeți că îi dă această poreclă? Ce trăsături ale lui Gicoane pot fi asemănate cu ale unei pantere?

d) Fotbalistul portughez Eusebio (1942–2014) a fost poreclit „pantera neagră” și „perla neagră”. Credeți că ar putea exista vreo legătură între Gicoane și Eusebio? Justificați-vă răspunsul în unu–două enunțuri.

STRATEGII DE LECTURĂ

Pentru a înțelege un personaj și pentru a identifica valorile acestuia, răspunde la două serii de întrebări:

1. Ce dorește personajul? → Ce îl face să dorească ceea ce dorește?
2. Ce face personajul? → Ce îl determină să facă ceea ce face?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați ideile alăturate referitoare la orizontul lui Romi și prezentați, în șase–opt enunțuri scrise, una dintre acestea.

Orizontul lumii lui Romi se definește prin prietenie și fotbal.

Dorința unui tânăr de a-și urma visul în ciuda oricăror dificultăți.

„AMINTIRI. MOMENTE. PROIECTE” ÎN ORIZONTUL MEU

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Credeți că există asemănări între orizontul tinerilor de azi și orizontul lui Gicoane și al lui Romi?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1. Întreabă autorul! Imaginați-vă că sunteți autorul textului *Pantera neagră*. Răspundeți la întrebările de mai jos, motivându-vă alegerile.

- Ce v-a determinat să scrieți această poveste?
- Care este scopul pentru care ați scris acest text?
- Cum ați ales titlul?
- Cum ați ales numele personajelor?
- Cum v-ați gândit să legați realitatea de lumea imaginară?

Grupa 2. Întreabă personajul! Imaginați-vă că sunteți reporter și că îi luați un interviu lui Gicoane, ajuns fotbalist celebru. Formulați cinci întrebări și răspunsurile posibile date de Gicoane.

Grupa 3. Persoană – Personaj – Personalitate! Adesea sportivii primesc supranume (porecle) din partea fanilor. Unii scriitori își aleg pseudonime. La fel și unii artiști. De exemplu, fotbalistul Gheorghe Hagi este supranumit „Maradona din Carpați”. De ce credeți că se întâmplă asta? Găsiți câteva exemple pe care să le prezentați colegilor.

Grupa 4. Vorbește despre text! Imaginați-vă că participați la o emisiune pentru copii și adolescenți cu titlul *Orizontul sportiv* în care vorbiți despre *Pantera neagră* de Sorin Titel. Realizați un text despre interesul tinerilor pentru sport, pe care îl veți citi, în 2–3 minute, în fața „publicului” reprezentat de colegi.

REFLECTEZ

- **JURNAL DE LECTURĂ!** Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, referindu-te la experiența de lectură prilejuită de *Pantera neagră* de Sorin Titel.

De la text spre sine

- Din text am învățat că ... .
- Textul îmi aduce aminte de ... .

De la text spre alt text

- Această poveste îmi aduce aminte de textul ... , pentru că ... .
- Romi și Gicoane îmi aduc aminte de un personaj din ... , pentru că ... .
- Am întâlnit tema acestui text și în cartea ... .

De la text spre lume

- Personajul din text îmi aduce aminte de o persoană ... .
- Ceea ce am citit în acest text am întâlnit și în realitate atunci când ... .
- Ceea ce se întâmplă în text se deosebește/nu se deosebește de ceea ce se întâmplă în realitate, deoarece ... .

LECȚIA 4 UTILIZAREA CORECTĂ A ACCENTULUI. VARIANTE ACCENTUALE ADMISE/NEADMISE DE NORMĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți pe roluri conversația dintre Andrei și Paula și apoi răspundeți la întrebările de mai jos.

— Andrei, tu cunoști recomandările din *DOOM*[3] privind variantele accentuale?

— Ce exprimare ciudată: „accentuale”. Nici nu știu ce înseamnă asta.

— E vorba despre cum se accentuează un cuvânt. Știi că unii vorbitori accentuează diferit unele cuvinte. De exemplu, unii spun fenomen, alții spun fenomen, unii spun trafic, alții trafic, unii profesor, alții profesor, unii antic, alții antic. Acestea sunt variantele accentuale. Tu știi care e corectă?

— Și unii spun acele, alții acele, unii haină, alții haină.

— Ce spui tu sunt cuvinte diferite: haină, ca obiect de îmbrăcăminte, și haină, ca trăsătură umană. Eu mă refer la unul și același cuvânt care are variante diferite de accentuare.

— OK. Există prevederi noi în *DOOM*[3] pe care trebuie să le știu?

— Prevederi vrei să spui. Forma corectă este cu accent pe ultima silabă. Da, există. Spre exemplu, când era mama mea elevă era corect să spui și profesor, și profesor, erau corecte ambele accentuări pentru cuvintele „antic” și „trafic” (antic și antic; trafic și trafic). Acum, sunt foarte puține cuvinte cu două variante accentuale, cele mai multe cuvinte au o singură variantă de accentuare corectă. Acum poți spune doar profesor, trafic...

— Poți să-mi dai și alte exemple?

— Desigur. Cum se rostește corect: dihor sau dihor?

— Hai să ne uităm în *DOOM*[3] și rezolvăm dilema!

— Avem aici linkul https://doom.lingv.ro.

a) Care este cuvântul pe care Andrei îl rostește greșit? De ce crezi că face această greșeală? Cunoști și alte cuvinte pe care unii vorbitori le pronunță cu accent greșit? Dă un exemplu.
b) Există cuvinte care se accentuează în două moduri, fără a-și schimba sensul? Dă un exemplu.
c) Care sunt cuvintele accentuate în două moduri la care se referă Paula? Sunt corecte ambele variante?
d) Tu cunoști cuvinte care se accentuează în două moduri, dar au sens diferit? Ce exemple găsești în dialogul dintre Paula și Andrei?
e) Care este varianta corectă de accentuare a cuvântului „dihor”? De unde știi?
f) Care este dicționarul în care sunt consemnate regulile de pronunțare corectă (ortoepie)?

EXPLOREZ

1 Scrie, în caiet, cuvintele de mai jos, încercuind silaba accentuată.

a) măcar
b) ocean
c) dușman
d) călugăriță
e) sănătate
f) african
g) revedere
h) bunătate
i) mafie
j) neutru

2 Transcrie, în caiet, cuvintele de mai jos și subliniază-le pe acelea care au două variante de accentuare admise. Verifică-te consultând *DOOM*[3].

polip / polip bebe / bebe taxi / taxi profesor / profesor debut / debut

3 NORMĂ ȘI ABATERE. Notează, în caiet, cuvântul accentuat corect și verifică-ți răspunsurile consultând *DOOM*[3].

a) aripă / aripă
b) condor / condor
c) mijloc / mijloc
d) intim / intim
e) firav / firav
f) furie / furie
g) sever / sever
h) simbol / simbol
i) seif / seif
j) suburbie / suburbie
k) tiramisù / tiramisù
l) tutore / tutore
m) vector / vector

ELEMENTE-CHEIE

Accentul reprezintă rostirea mai intensă (mai apăsată) a unei silabe dintr-un cuvânt. Accentul este marcat în *DOOM*[3] prin sublinierea vocalei din silaba accentuată. În limba română, poziția accentului nu este fixă. Astfel, există cuvinte care au accentul:

- pe ultima silabă: *ma-ri-nar*;
- pe penultima silabă: *plă-ce-re*;
- pe antepenultima silabă: *fa-mi-li-e;*
- pe a patra silabă dinspre sfârșitul cuvântului: *doc-to-ri-ță.*

Pentru un vorbitor nativ, cele mai multe cuvinte nu pun probleme de accentuare. Dar, pentru că nu există reguli precise pentru a putea intui locul accentului în toate cuvintele, unii vorbitori fac uneori greșeli de accentuare.

- Există cuvinte pentru care norma actuală admite două variante accentuale. Aceste cuvinte se accentuează în două moduri, fără a-și modifica sensul: *polip / polip*.
- Unele cuvinte au o singură variantă de accentuare corectă, dar mulți vorbitori le pronunță greșit. Este corect „caracter”, **NU** „caracter”, „veveriță”, **NU** „veveriță”, „taxi”, **NU** „taxi”.
- Într-un cuvânt există un singur accent: *floare, fereastră, bunăvoie, untdelemn.*
- Unele cuvinte **polisilabice** pot avea, pe lângă accentul **principal**, mai puternic, și un accent **secundar**, mai slab: *aerodinamic, autocontrol, autoacuzare.*
- Unele cuvinte cu sensuri diferite se scriu identic (sunt **omografe**), dar se accentuează diferit: *haină* (obiect de îmbrăcăminte) / *haină* (rea).

4 Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, marcând silaba accentuată a cuvintelor scrise italic. Subliniază vocala pe care cade accentul.

a) *Curele* de legume sunt recomandate de către medici. / Mihai și-a cumpărat două *curele* pentru pantalonii cei noi.
b) Mama este o persoană *calmă*. / Băiețelul *se calmă* când își văzu mama.
c) Obrajii *trandafirii* ai fetei păreau că iau foc. / *Trandafirii* din grădină au înflorit.
d) Am cules afine dintr-un *afin*. / Un *afin* este o rudă prin alianță.

5 Formulează, în scris, o observație referitoare la diferențele dintre cele două cuvinte care se scriu identic, dar au accentuare diferită, urmărind exemplul de mai jos.

Exemplu:
Sanda este verișoara mea. / Mi-am găsit o sanda sub pat.
Sanda → substantiv propriu; sanda → substantiv comun

a) Tata s-a mutat într-un imobil nou. / Când a văzut ursul, copilul a rămas imobil.
b) În gară sunt mulți călători. / Bunicul călători peste mări și țări ca să-și revadă familia.
c) Portocalii sunt plini de fructe coapte. / Ultimele raze portocalii ale soarelui s-au stins.
d) Brutarul frământă aluatul de cozonac. / Bucătarul frământă zilnic aluatul de pâine.

6 Stabilește rolul accentului în crearea muzicalității în textul de mai jos, scandat de o galerie sportivă pentru a-și încuraja echipa. Pentru a răspunde, citește cu voce tare textul și identifică cuvintele/silabele care sunt rostite mai intens.

S-a strâns astăzi în tribună/galeria cea mai bună/din întregul București/ pentru noi e sărbătoare/azi joac-o echipă mare.

APROFUNDEZ

1 Citește enunțurile de mai jos cu atenție la rostirea numelor proprii.

a) Geo Costiniu a jucat în filmul *De ce are vulpea coadă?*.
b) Angela Gheorghiu este o celebră cântăreață de operă.
c) Grigore Vasiliu Birlic a fost un actor foarte talentat.
d) Sextil Pușcariu a întemeiat Muzeul Limbii Române din Cluj-Napoca.
e) Dumitru Prunariu e primul astronaut român.

ELEMENTE-CHEIE

Numele românești de familie terminate în **„-iu”** se accentuează corect în mod diferit, în funcție de originea lor:

- numele provenite din substantive proprii se accentuează pe ultima silabă: *Grigoriu, Vasiliu* etc.;
- numele provenite din substantive comune păstrează cel mai adesea accentul din cuvântul de origine: *Rotariu, Pușcariu* etc.

2 Stabilește cum ai pus accentul în numele proprii din enunțurile de la exercițiul **1**.

3 Care este diferența între accentuarea numelor de familie formate de la numele proprii și accentuarea numelor de familie formate de la substantivele comune?

4 Identifică silaba accentuată în cuvintele subliniate din enunțurile de mai jos.

a) O soră locuiește în țară și două surori locuiesc în străinătate.
b) Soacra din povestea lui Ion Creangă are două nurori ascultătoare și o noră mai vicleană.
c) Bunicul ascultă meciul de fotbal la radio. A primit radioul de ziua lui.
d) Eu cumpărai biletele pentru meci, iar voi cumpărașerăți baloanele și steagurile pentru galerie.

STRATEGII DE COMUNICARE

- La majoritatea substantivelor, accentul rămâne tot timpul pe aceeași silabă. Dar există unele cuvinte în care accentul se deplasează atunci când schimbăm forma cuvântului. De exemplu: *nor*ă (singular) – accentul cade pe penultima silabă, dar *nur*ori (plural) – accentul cade pe ultima silabă.
- În cazul verbelor, locul accentului se schimbă atunci când schimbăm forma cuvântului. De exemplu: *(noi) facem* – accentul cade pe penultima silabă (pe prima silabă), *(el) făcu* – accentul cade pe ultima silabă etc.

5 Stabilește în care dintre variantele de mai jos cuvintele sunt accentuate corect.

a) *Spuneți-mi / Spuneți-mi* adevărul!
b) *Credeți-mă / Credeți-mă*, am citit toate cărțile!
c) Vreau *să bateți / să băteți* recordul!
d) Puteți *să taceți / să tăceți* câteva minute?

6 Intră într-o bibliotecă (reală sau virtuală) și identifică numele autorilor următoarelor cărți: *Micul prinț*, *Avarul*, *Scaunele*. Scrie-le în caiet. Ce îți atrage atenția în scrierea acestor nume?

ELEMENTE-CHEIE

- În scrierea limbii române **NU** se notează grafic vocala accentuată. Există situații în care, pentru a face diferența între omografe (cuvintele care se scriu la fel), se poate marca accentul și astfel se pot evita confuzii: *Am cinci cópii / copíi*. Vorbim în acest caz despre **accent grafic**.
- Există situații în care, în limba română, se marchează accentul din limba de origine: *chou à la crème*, *Côte d'Ivoire*, *Molière*.
- Există situații în care numele străine de state folosite în limba română **NU** au accentul grafic marcat, ceea ce poate crea confuzii în rostire: *Panama*.

REFLECTEZ

- Notează, în caiet, varianta corectă și precizează într-un enunț ce strategie ai folosit ca să o identifici.

A. Sunt accentuate corect cuvintele din seria:
a) bolnav, fenomen;
b) bolnav, fenomen;
c) bolnav, fenomen;
d) bolnav, fenomen.

B. Seria în care ambele cuvinte sunt accentuate corect este:
a) regizor, colibri;
b) regizor, colibri;
c) regizor, colibri;
d) regizor, colibri.

C. Sunt accentuate corect cuvintele din seria:
a) gingaș, precaut;
b) gingaș, precaut;
c) gingaș, precaut;
d) gingaș, precaut.

D. Seria în care toate cuvintele sunt accentuate corect este:
a) calcar, satiră, trafic;
b) caracter, intim, ianuarie;
c) doctoriță, furie, pilotă;
d) unic, vector, vultur.

E. Cuvintele scrise în italic în enunțurile „De ziua mea, mama mi-a făcut două *torturi*." și „În închisoare, deținuții erau supuși unor *torturi* înfiorătoare." sunt:
a) antonime;
b) sinonime;
c) omografe;
d) omofone.

LECȚIA 5 DERIVAREA. COMPUNEREA. FAMILIA LEXICALĂ

1. Derivarea

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți rețeaua de cuvinte de mai jos și observați ce legătură există între ele. Confruntați-vă răspunsul cu al celorlalte grupe!

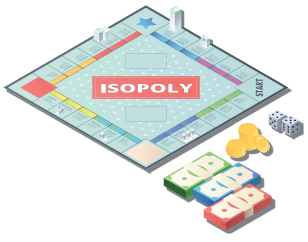

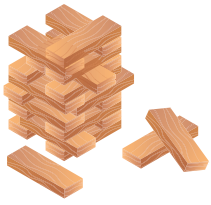

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Creați împreună cu colegii de grupă o rețea de cuvinte asemănătoare cu cele de la exercițiul anterior, având în centru cuvântul „floare”. Confruntați-vă răspunsul cu al celorlalte grupe.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Care este motivul pentru care a fost dificil/nu a fost dificil să realizați rețeaua de cuvinte de la exercițiul 2?

ELEMENTE-CHEIE

Într-o limbă, pornind de la un cuvânt, se pot obține alte cuvinte. Astfel, din punctul de vedere al formei cuvintelor, vocabularul se compune din **cuvinte primare** (de bază), de la care se compun alte cuvinte, și **cuvinte obținute** de la cuvintele primare.

4 Citește textul următor, scris de un elev, despre valorile regăsite în povestirea *Pantera neagră* de Sorin Titel și rezolvă apoi cerințele de mai jos.

O valoare prezentă în textul „Pantera neagră” de Sorin Titel este prietenia. Prin toate acțiunile sale, Romi dovedește că verbul „a împrieteni” îi definește existența. La rândul său, Gicoane își manifestă atașamentul printr-un comportament cald, prietenesc. Mi se pare relevant fragmentul „Deodată glasul lui Gicoane deveni foarte prietenos, primi acel timbru special pe care glasul unui bărbat nu-l capătă decât atunci când vorbește cu un prieten drag.”

a) Prin ce se aseamănă cuvintele scrise cu verde? **b)** Care sunt sunetele/literele comune acestor cuvinte?
c) Ce sunete/litere se adaugă cuvântului „prieten” pentru a forma cuvintele „prietenie”, „prietenos”, „prietenesc”, „a împrieteni”? Unde sunt plasate aceste sunete/litere?

ELEMENTE-CHEIE

Derivarea este un procedeu intern de îmbogățire a vocabularului prin care se obțin cuvinte noi cu ajutorul **prefixelor** și/sau al **sufixelor**, pornind de la un **cuvânt de bază**.

Cuvântul de bază este elementul fundamental pentru formarea altor cuvinte. Cuvintele nou-formate cu ajutorul prefixelor/sufixelor se numesc **cuvinte derivate**.

Rădăcina reprezintă sunetele comune atât cuvântului de bază, cât și cuvintelor obținute de la acesta prin derivare. Uneori, în interiorul rădăcinii au loc anumite modificări de sunete, un sunet din rădăcină fiind diferit în raport cu cele din cuvântul de bază: *casă – căsuță; floare – florar.*

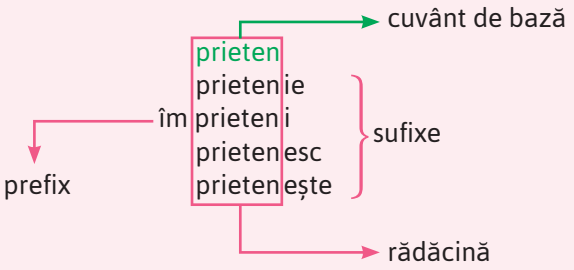
cuvânt de bază
prieten
prietenie
prietenesc
prietenește
prietenesc
prietenește
prietenesc
prietenește

5 Selectează, din textele de mai jos, diminutivele și explică ce rol au în fiecare text.

a) „Dându-mi această explicație, cocoana scoate din săculețul de mână o bucățică de zahăr:

— Cui îi place zăhărelul?...

Bubico: Ham!

— Să-i dea mamițica băiatului zăhărel?

Bubico: Ham! Ham!

Și apucă bucățica de zahăr și-ncepe s-o ronțăie... Cocoana scoate din alt săculeț o sticlă de lapte, din care toarnă într-un pahar, apoi:

— Cui îi place lăptic?"

(I.L. Caragiale, *Búbico*)

ELEMENTE-CHEIE

În funcție de context, **diminutivele** au valori lexicale sau stilistice:

- marchează un grad mai ridicat de afectivitate pozitivă: *Matei are o **bunicuță** foarte nostimă!*
- indică o atitudine ironică, depreciativă: *A ajuns și el un **actoraș**, joacă doar în roluri minore.*
- atenuează politicos o cerere, o rugăminte: *Așteptați-mă, vă rog, un **minuțel**!*

b) „În după-amiaza zilei în care tatăl ei refuzase să-i cumpere o carte, Matilda porni singurică spre biblioteca din orășel. Păși înăuntru și se prezentă domnișoarei Phelps, bibliotecara, apoi întrebă dacă i se permite să stea acolo și să citească o carte. Domnișoara Phelps rămase destul de surprinsă de apariția acestei prichinduțe, care venise singură, neînsoțită de niciun adult, însă îi răspunse că era binevenită."

(Roald Dahl, *Matilda*)

APROFUNDEZ

1 Scrie, în caiet, antonimele obținute prin derivare cu prefixe de la cuvintele din lista de mai jos.

potrivit | adevărat | face | coase | atent

2 Obține, cu ajutorul sufixelor „-iu", „-esc", „-os", „-eș", „-nic", adjective de la cuvintele din lista de mai jos.

putere | cenușă | frică | lene | casă

vișină | prieten | inimă | părinte | castană

3 Rescrie, în caiet, substantivele proprii din lista de mai jos și marchează, prin subliniere, sufixele.

Teodoreanu | Dumitriu | Alexandrescu

Ionuț | Costică | Păltiniș | Făget

Mihăiță | Săndel | Ionescu

4 Asociază, din **coloana B**, sufixe potrivite pentru cuvintele din **coloana A**, în așa fel încât să obții pentru fiecare cuvânt un diminutiv, respectiv un augmentativ.

A

a) cămașă
b) vilă
c) piatră
d) mătură
e) băiat
f) bubă

B

1. -andru
2. -ică
3. -uță
4. -el
5. -iță
6. -icică
7. -oi

ELEMENTE-CHEIE

Unele cuvinte sunt formate prin atașarea simultană a unui sufix lexical și a unui prefix. Acestea se numesc **derivate parasintetice**.

Exemplu: *prefixul în- + drept + sufixul -a > îndrepta*

Seriile derivative se formează când baza unui cuvânt derivat este un alt cuvânt derivat.

Exemplu: *Cluj + sufixul -ean > clujean + sufixul -că > clujeancă*

grădină + sufixul -ar > grădinar + sufixul -ie > grădinărie

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Pentru a stabili corect sufixele lexicale, pune întotdeauna cuvântul derivat la forma din dicționar! Așa nu vei confunda sufixele cu articolele, cu desinențele de plural sau cu sufixele gramaticale. Sufixul lexical se deosebește de desinențe și de sufixele gramaticale prin calitatea lui de a produce noi cuvinte.

Exemplu: *cărț**ulie** – „ulie" este sufix lexical, formează un cuvânt nou*

*cărț**i** – „i" este desinență de plural, nu formează un cuvânt, ci doar forma de plural a cuvântului „carte", deci „i" nu este sufix lexical*

*carte**a** – „a" este articol, nu formează un cuvânt nou, ci doar forma articulată a cuvântului „carte", deci nu este un sufix lexical*

5 Grupează, în caiet, cuvintele derivate din lista de mai jos conform indicațiilor din tabel și subliniază cu o linie prefixele și cu două linii sufixele.

a îmbătrâni | lăptar | nesigur | a înfiora | cruzime | închipui | realege | strămoșesc | străvechi | reînființa | reînnoi | singurătate

Derivate cu prefix	Derivate cu sufix	Derivate parasintetice	Derivate în serie
...	...	...	...

6 Stabilește ce valori stilistice au diminutivele din enunțurile de mai jos, făcând asocierile potrivite contextelor date.

A

a) Mă ajuți să rezolv o problemuță?

b) Maria are un iepuraș superb!

c) E și el un scriitoraș!

B

1. marchează un grad mai ridicat de afectivitate pozitivă
2. indică o atitudine ironică, depreciativă
3. atenuează politicos o cerere, o rugăminte

7 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, alegând forma corectă.

a) Rezervele de hrană *s-au împuținat / s-au înpuținat*.
b) Copiii *au înoptat / au înnoptat* la bunicii lor.
c) Nu a reușit *să înnoate / să înoate* până la mal și *s-a înnecat / s-a înecat*.
d) Nimeni nu *a dezăpezit / a deszăpezit* drumul.
e) Comportamentul lui Mihai *ne-a desgustat / ne-a dezgustat*.
f) Tata *a răscumpărat / a răzcumpărat* casa.
g) *Mi-am reîmprospătat / Mi-am reâmprospătat* cunoștințele despre pictorii români.
h) Acela este *ex-președintele / expreședintele* țării.

8 Citește articolul din DEX de mai jos și identifică informația marcată colorat. Ce observi?

> **NESIGUR**, **-Ă**, *nesiguri, -e*, adj. 1. Care nu oferă siguranță, pe care nu se poate conta; incert, îndoielnic. [...] – Pref. *ne-* + **sigur**

> **GRĂDINIȚĂ**, *grădinițe*, s. f. Diminutiv al lui *grădină*; grădinuță. ◆ *Grădiniță (de copii)* = instituție pentru educarea și instruirea copiilor preșcolari; grădină de copii. – **Grădină** + suf. *-iță*.

> **ISTEȚIME**, *istețimi*, s. f. Agerime (de minte), iscusință, pricepere, vioiciune, ingeniozitate, isteție, isteciune, perspicacitate. – **Isteț** + suf. *-ime*.

REFLECTEZ

1 Notează, în caiet, varianta corectă și precizează într-un enunț ce strategie ai folosit ca să o identifici.

A. Seria care conține doar cuvinte derivate este:
a) auriu, elevul;
b) căsuță, hoteluri;
c) prietenie, băiețel;
d) tinerețe, pădurea.

B. Seria care conține doar diminutive este:
a) iepuraș, băiețandru;
b) măsuță, pietriș;
c) fetiță, păpușică;
d) pisicuță, căsoi.

C. Sunt derivate cu prefix toate cuvintele din seria:
a) înota, înnora;
b) desface, neatent;
c) strămoș, căsuță;
d) nepoțel, strănepot.

D. Sunt derivate ambele cuvinte din seria:
a) inimos, drumurile;
b) sătuc, cumpărasem;
c) auriu, bătrânesc;
d) bărbătesc, chibrituri.

E. Cuvântul format prin derivare din enunțul: „M-am gândit la francezul acela care-i cu un centimetru mai mic ca mine și-i un portar excelent...” este:
a) centimetru;
b) excelent;
c) francezul;
d) portar.

2 Calculează-ți punctajul obținut astfel: 1 răspuns corect = 2 puncte.

2. Compunerea. Familia lexicală

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți dialogul următor, dintre doi elevi care discută despre personajele textului *Pantera neagră* de Sorin Titel, și rezolvați apoi cerințele de mai jos.

1 Cred că Romică merită apreciat, fiindcă este întotdeauna binevoitor și cumsecade. Mi-a plăcut spiritul său critic și, totodată, capacitatea de autoanaliză.

2 Eu îl admir pe Gicoane, nu pentru că sunt microbist și țin cu CFR, ci pentru că este ambițios și, în ciuda staturii și a accidentării, revine pe teren și luptă pentru victorie.

3 Iar Romică îl susține necondiționat, așa cum se cade unui prieten fidel.

4 E adevărat, dar nici Gicoane nu-l dezamăgește, prietenia lor este ca o floare rară, greu de găsit, așa ca o floare-de-colț.

a) Ce legătură există între cuvintele „cumsecade” și „cum se cade”? Ce observi în privința formei cuvintelor? Dar a înțelesului?
b) Care sunt termenii din care sunt formate cuvintele „binevoitor”, „totodată”, „floare-de-colț”?
c) Cum s-a format cuvântul „CFR”? Ce semnificație are în acest context? Dar în general?
d) Care sunt termenii din care este compus cuvântul „autoanaliză”? Ce sens are fiecare dintre acești termeni? Dar cuvântul compus?
e) Ce legătură poți observa între cuvintele „floare” și „floare-de-colț”?

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Citiți articolele de mai jos, preluate din *DEX*. Ce informații despre cuvânt se găsesc în partea colorată a textului?

CUMSECADE adj. invar., adv. **1.** Adj. invar. (Despre oameni) Cu purtări bune; de treabă, onest, cinstit. **2.** Adj., adv. (Care este) așa cum se cuvine, cum se cere, cum trebuie; potrivit, bun. – **Cum + se + cade**.

FLOARE, *flori*, s.f. **I. 1.** Parte a plantei care cuprinde organele de reproducere sexuată și care are de obicei o corolă frumoasă și variat colorată. [...] **2.** Orice plantă (erbacee) care face flori (**I 1**) colorate. **3.** Compuse: *floarea-soarelui* = plantă erbacee cu tulpină înaltă, cu floare mare, galbenă, îndreptată spre soare, cultivată pentru semințele ei oleaginoase; sora-soarelui *(Helianthus annuus)*; [...] *floare-de-colț* sau *floarea-reginei*, *floarea-doamnei* = mică plantă erbacee, cu frunzele albicioase, pufoase și ascuțite, dispuse în jurul inflorescenței, care crește pe crestele stâncoase ale munților; [...] *floare-de-leac* = plantă cu flori galbene-aurii, cultivată ca plantă decorativă *(Ranunculus repens)*; *floarea-Paștelui* = mică plantă erbacee a cărei tulpină face o singură floare, de culoare albă sau roz *(Anemone nemorosa)*; *flori-de-paie* = plantă originară din Australia, cu flori dispuse în capitule de diferite culori, care par uscate ca paiele; imortele *(Helichrysum bracteatum)*. [...] – Lat. **flos, -ris**.

STRATEGII DE UTILIZARE A DICȚIONARULUI

Pentru a afla cum s-a format un cuvânt, poți consulta *DEX*-ul! În finalul articolului din *DEX* se menționează:
- limba din care provine cuvântul. De exemplu, cuvântul „floare” provine din latină, de la cuvântul „flos, -ris”;
sau
- procedeul prin care s-a format cuvântul. De exemplu, cuvântul „cuminte” s-a format, prin compunere, din „cu” + „minte”. În toate situațiile de tipul acesta este vorba despre mijloace interne de îmbogățire a vocabularului, în acest caz, despre **compunere**.

APROZAR, *aprozare*, s.n. (ieșit din uz) Unitate comercială pentru produse agroalimentare. – **Apro**[vizionare] + **zar**[zavat].

CUMINTE, *cuminți*, adj. **1.** Cu purtări bune; așezat, liniștit. **2.** Cu judecată; deștept, înțelept. ◆ (Substantivat, m.) *Un nebun arunc-o piatră-n baltă și zece cuminți n-o pot scoate.* ◆ Prevăzător, prudent. – **Cu + minte**.

BINEVOI, *binevoiesc*, vb. IV. Tranz. A avea o dispoziție, o atitudine favorabilă față de o cerere, de o plângere etc.; a catadicsi, a cabulipsi. – **Bine + voi**.

2 Consultă *DEX*-ul și identifică modul de formare a cuvintelor din lista de mai jos. Copiază, în caiet, informația din *DEX* referitoare la modul de formare a cuvântului.

floare-de-colț | a binecuvânta | atotștiutor | dumneavoastră | dumnealui | despre | cincisprezece | niciodată | întotdeauna

3 Transcrie, în caiet, cuvintele compuse din enunțurile de mai jos și observă modul în care se scriu acestea (legat, cu cratimă, cu pauză între termeni).

a) În drum spre Alba Iulia, am văzut multe lanuri de floarea-soarelui.
b) Seara, regina-nopții ne învăluie cu mireasma ei unică.
c) Azi-dimineață, mama a cumpărat un bilet de avion de la TAROM.
d) Bunicii mei s-au mutat într-un bloc-turn, iar noi locuim într-un zgârie-nori.
e) Când am făcut scufundări, am văzut: căluți-de-mare, pești-ciocan și stele-de-mare.

4 Identifică modalitatea prin care s-a realizat compunerea cuvintelor de la exercițiul **3**.

a) prin coordonare;
b) prin subordonare;
c) prin abreviere.

5 Realizează, în caiet, cuvinte compuse, combinând cele două serii de cuvinte din **coloanele A** și **B**.

A	B
a) bună	**1.** minte
b) contabil	**2.** Lactee
c) patru	**3.** crescut
d) bine	**4.** amiază
e) nou	**5.** voitor
f) rău	**6.** șef
g) Calea	**7.** voință
h) după	**8.** dimineața
i) cu	**9.** zeci
j) azi	**10.** născut

ELEMENTE-CHEIE

Compunerea este procedeul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, prin alăturarea a două sau mai multe cuvinte independente, care își pierd sensul inițial și generează un sens nou.

În limba română, compunerea se realizează prin:

- **coordonare** (parataxă): *câine-lup, bloc-turn, cuvânt-cheie* etc.;
- **subordonare** (hipotaxă): *floarea-soarelui, viță-de-vie, bunăvoință* etc.;
- **abreviere** (prescurtare): *ONU, BCR, Tarom* etc.

STRATEGII DE REDACTARE

Unele cuvinte compuse se scriu legat (*cumsecade, bineînțeles, plafar*), altele se scriu cu cratimă (*floarea-soarelui, bine-crescut, azi-dimineață*), iar altele se scriu cu blanc (spațiu alb între cuvinte: *Târgu Mureș, Arcul de Triumf*).

ELEMENTE-CHEIE

Unele cuvinte compuse sunt realizate cu ajutorul unor **elemente de compunere savantă**. Acestea reprezentau în limba de origine (greacă sau latină) cuvinte autonome. Aceste elemente de compunere savantă se numesc **prefixoide** și **sufixoide**:

- **prefixoide**: *auto-* (el însuși), *bio-* (referitor la viață), *tele-* (la distanță), *macro-* (mare), *micro-* (mic), *pseudo-* (fals), *poli-* (mai mulți/mai multe), *hidro-* (referitor la apă) etc.;
- **sufixoide**: *-fil* (iubitor), *-cid* (ucigător), *-log* (specialist) etc.

În formarea cuvintelor noi, ele se comportă ca prefixele sau sufixele, dar sunt considerate false prefixe sau false sufixe, deoarece în limba de origine erau cuvinte autonome.

6 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Citiți articolele din *DEX* de mai jos și identificați modul în care s-au format cuvintele scrise cu portocaliu.

AUTOSERVIRE, *autoserviri*, s.f. **1.** Acțiunea de a se servi singur; sistem de desfacere a mărfurilor în magazine speciale sau a mâncării și a băuturii în restaurante, în care clientul se servește singur. **2.** Magazin sau local de alimentație publică în care se practică acest sistem. [Pr.: *a-u-*] – **Auto**[1]**- + servire**.

AUTO[1]**-** Element de compunere însemnând „de la sine”, „prin mijloace proprii”, care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. [Pr.: *a-u-*] – Din fr. **auto-**.

EUROPARLAMENTAR, *europarlamentari*, s.m. Membru în Parlamentul european. [Pr.: *e-u-*] – **Euro-[1] + parlamentar**.

EURO[1]- Element de compunere cu semnificația „în sau din Europa”, „specific Europei”. [Pr.: *e-u-*] – Din fr. **euro-**.

7 Asociază, din **coloana A**, elementele savante de compunere potrivite pentru cuvintele din **coloana B**. Explică sensul cuvintelor nou-obținute.

A	B
a) poli	**1.** caracteriza
b) auto	**2.** știință
c) pseudo	**3.** sportiv
d) tele	**4.** conferință
e) bio	**5.** bicicletă
f) hidro	**6.** combustibil
g) micro	**7.** univers

STRATEGII DE SCRIERE CORECTĂ

Nu toate cuvintele prescurtate (abreviate) reprezintă cuvinte compuse. De exemplu, „dl” este prescurtarea cuvântului „domnul”, „art.” reprezintă prescurtarea cuvântului „articol” etc.

8 Menționează, în caiet, ce denumesc abrevierile din lista de mai jos și din ce cuvinte au fost obținute.

DEX DOOM UE ONU CEC

ELEMENTE-CHEIE

Un caz special de compunere privește cuvintele compuse prin **abreviere** (prescurtare). Acestea sunt obținute:

- din literele inițiale ale elementelor componente: *BCR* (Banca Comercială Română);
- din fragmente inițiale ale cuvintelor: *Asirom* (Asigurarea Românească);
- din litere și fragmente inițiale: *Tarom* (Transporturi Aeriene Române).

9 Copiază, în caiet, tabelul de mai jos, notând cuvintele compuse în rubrica potrivită.

cuvânt-cheie dumnealui a binedispune azi-dimineață treizeci a se autofinanța bunăvoință cuminte despre doisprezece dumneata de către niciodată verde-deschis

Substantive compuse	Verbe compuse	Adjective compuse	Pronume compuse	Numerale compuse	Adverbe compuse	Prepoziții compuse
cuvânt-cheie ...	...	...	...	...	...	...

APROFUNDEZ

1 Completează, în caiet, enunțurile următoare cu cuvintele compuse potrivite în context, alegând din lista de mai jos.

bunăstare răufăcător degrabă odată altfel întruna

a) Haide ... în casă, începe ploaia!
b) Oamenii aceia trăiesc în ..., întrucât sunt foarte harnici și câștigă mult.
c) După-masă, poliția a prins un ... .
d) ..., țara aceea era condusă de un împărat.
e) Andrei vorbește ... în timpul orei, de aceea profesoara l-a mustrat.
f) Locul acesta este ... decât cele pe care le-am mai vizitat.

2 Alcătuiește familia lexicală a cuvintelor „bun”, „piatră” și „pădure”.

ELEMENTE-CHEIE

Familia lexicală cuprinde toate cuvintele formate de la un cuvânt de bază prin derivare și prin compunere.

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, marcând prin subliniere varianta corectă.

a) Toți *nou-născuții / noi-născuții* sunt bine îngrijiți în acest spital.
b) Am avut de extras *cuvintele cheie / cuvintele-cheie* din text.
c) Am omis să notez *două-puncte / două puncte* înaintea enumerării.
d) *Punctul și virgula / Punctul-și-virgula* este un semn de punctuație.
e) *Niciun / Nici un* matur nu uită că *odată / o dată*, demult, a fost copil.

4 Identifică intrusul din fiecare serie:

a) câteodată, deloc, prietenos;
b) untdelemn, cenușiu, odată;
c) dreptunghi, binefăcător, desface;
d) patruzeci, fotbalist, altfel.

5 Aparțin aceleiași familii lexicale toate cuvintele din seria:

a) bunătate, bunicel, a îmbuna, bun-simț;
b) frățior, frățește, frăție, fratern;
c) a monta, muntean, muntenesc, muntos;
d) pietros, a împietri, pietricică, pieton.

STRATEGII DE UTILIZARE A DICȚIONARULUI

Pentru a te asigura că ai identificat corect modul de formare a cuvintelor, consultă *DEX*-ul! Citește finalul articolului din *DEX* și vei afla dacă un cuvânt este derivat/compus sau dacă provine dintr-o altă limbă.

REFLECTEZ

1 Notează, în caiet, varianta corectă și precizează într-un enunț ce strategie ai folosit ca să o identifici.

A. Sunt compuse ambele cuvinte din seria:
a) atotștiutor, cornuleț;
b) deasupra, ți-a;
c) papă-lapte, doamna;
d) viță-de-vie, dumneavoastră.

B. Seria în care ambele cuvinte sunt compuse este:
a) altfel, mi-au;
b) propriu-zis, devreme;
c) rea-voință, volănașele;
d) scurtcircuit, bunătate.

C. Fac parte din aceeași familie lexicală toate cuvintele din seria:
a) aripioară, înaripa, arici;
b) căluț, călușel, cal-de-mare;
c) rădăcină, rădăcinuță, radieră;
d) sătean, sătesc, sătul.

D. Seria care conține un intrus este:
a) binișor, bine-cunoscut, binevenit;
b) floarea-soarelui, floricică, floare-de-colț;
c) galben-pai, îngălbeni, gălbui;
d) guriță, gura-leului, gurmand.

E. Seria care conține doar cuvinte compuse este:
a) Câmpulung, neatent;
b) Făt-Frumos, Cluj-Napoca;
c) Greuceanu, portar;
d) patruzeci, Ionescu.

2 Calculează-ți punctajul obținut astfel: 1 răspuns corect = 2 puncte.

3 Imaginează-ți o poveste despre modul în care s-a creat o familie de cuvinte (lexicală) și despre relațiile dintre aceste cuvinte. Scrie povestea în șapte–zece enunțuri.

Exemplu: *Albă-ca-Zăpada, a albi, alb-gălbui etc.*

AUTOEVALUARE

1 Completează grila de evaluare de mai jos.

	Da	Nu	Nu sunt sigur(ă)
a) Știu să identific rădăcina unui cuvânt.	☐	☐	☐
b) Știu să identific sufixul unui cuvânt.	☐	☐	☐
c) Știu să identific prefixul unui cuvânt.	☐	☐	☐
d) Diferențiez cuvintele formate cu sufixe diminutivale de cele formate cu sufixe augmentative.	☐	☐	☐
e) Diferențiez articolul hotărât de sufixul lexical.	☐	☐	☐
f) Știu rolul stilistic al cuvintelor formate cu sufixe diminutivale.	☐	☐	☐
g) Știu să consult *DEX*-ul pentru a identifica modul de formare a cuvintelor.	☐	☐	☐

2 Discută cu profesorul tău situațiile la care ai răspuns „nu” sau „nu sunt sigur(ă)”.

LECȚIA 6 PARONIMELE. CONFUZIILE PARONIMICE

DIN EXPERIENȚA MEA

• Citește nota de jurnal alăturată, urmărind mesajul și corectitudinea textului.

a) Ce cuvinte sunt utilizate incorect în pasajul extras din jurnalul elevului?
b) Cu ce cuvinte confundă elevul cuvintele pe care le utilizează greșit?
c) Din ce cauză face elevul confuzii între cuvinte? Tu ai făcut vreodată astfel de greșeli?

20 octombrie 2024

Azi, la școală, m-am inervat, fiindcă un coleg mi-a stricat geanta de la bicicletă și a trebuit să mă întorc pe jos acasă. El pretinde că a fost un accident eminent, dar eu nu-l cred. Sunt foarte inervat și pentru că la ora de română, când profesoara ne vorbea despre Gheorghe Zamfir, un virtuos al naiului, ceilalți colegi făceau gălăgie și nu am înțeles paronimele.

EXPLOREZ

1 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Corelați, în caiet, cuvintele din **coloana A** cu paronimele potrivite din **coloana B**. Pentru a vă verifica, puteți folosi *DEX*-ul.

A
a) greșeală
b) inevitabil
c) distant, rece
d) așezat în linie dreaptă
e) excepțional
f) sentiment de groază
g) rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii
h) privitor la perioada glaciară

B
1. glaciar
2. alineat
3. eroare
4. iminent
5. eminent
6. glacial
7. aliniat
8. oroare

2 Rescrie, în caiet, structurile în care paronimul este utilizat corect și apoi alcătuiește enunțuri cu acestea.

a) aparat *dental* / *dentar*
b) eră *glaciară* / *glacială*
c) tatuaj *temporal* / *temporar*
d) compunere *originară* / *originală*
e) elev *iminent* / *eminent*
f) consoană *dentală* / *dentară*
g) atitudine *glaciară* / *glacială*
h) locuință *temporală* / *temporară*
i) accident *eminent* / *iminent*
j) os *temporal* / *temporar*

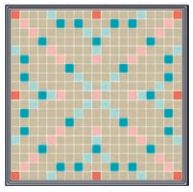

3 Completează, în caiet, spațiile punctate din enunțurile de mai jos cu unul dintre paronimele din listă.

originar / original | temporal / temporar | literar / literal | condur / contur | fisă / fișă

a) Eu sunt ... din București, dar acum locuiesc în Italia.
b) Am extras din textul narativ un indice ... .
c) La română am studiat o operă ... .
d) Cenușăreasa și-a pierdut un ... .
e) Am rezolvat toate problemele de pe ... dată de doamna profesoară.

4 Construiește enunțuri cu paronimele neselectate la exercițiul **3**.

5 Găsește paronimele cuvintelor din lista de mai jos și alcătuiește enunțuri prin care să evidențiezi sensul acestora.

solitar | compliment | oral | deferență | lagună

ELEMENTE-CHEIE

Paronimele sunt cuvintele cu formă asemănătoare și sens diferit.

Între paronime, diferențele de formă se situează:
- la finalul cuvântului: *temporal / temporar*;
- la începutul cuvântului: *a enerva / a inerva*;
- în interiorul cuvântului: *a releva / a revela*.

Între paronime se realizează **relația paronimică**. Această relație favorizează confuzia dintre ele, adică utilizarea unui cuvânt în locul celuilalt. Din cauza asemănării lor, cuvintele se atrag unul pe altul: termenul frecvent utilizat în limbă îl atrage pe cel mai puțin cunoscut și i se substituie.

De exemplu, se folosește greșit „o privire glaciară” în loc de „o privire glacială”.

APROFUNDEZ

1 Notează, în caiet, varianta corectă.

A. Cuvintele „a emigra” și „a imigra” sunt:
- **a)** antonime;
- **b)** omonime;
- **c)** paronime;
- **d)** sinonime.

B. Cuvântul „literal” este corect folosit în enunțul:
- **a)** Am citit un text literal interesant.
- **b)** George Călinescu este un critic literal.
- **c)** Am făcut o traducere literală.
- **d)** Am studiat o operă literală.

C. Cuvântul „familiar” este corect folosit în enunțul:
- **a)** Situația ei familiară este delicată.
- **b)** Am lipsit din cauza unor probleme familiare.
- **c)** Chipul lui mi se pare familiar.
- **d)** Afacerile familiare l-au împiedicat să participe la eveniment.

D. Cuvântul „glaciar” este corect folosit în enunțul:
- **a)** Profesoara ni s-a adresat pe un ton glaciar.
- **b)** Mama a avut un comportament glaciar față de mine.
- **c)** În era glaciară totul era înghețat.
- **d)** Am avut parte de o primire glaciară în noua școală.

E. Seria în care paronimele sunt folosite corect este:
- **a)** Andrei s-a inervat pe colega lui. / Nervii aceia enervează rinichii.
- **b)** Compunerea lui Andrei nu are niciun aliniat. / Profesorul ne-a alineat la sport.
- **c)** Geanta mașinii s-a stricat. / Mama și-a asortat janta cu pantofii.
- **d)** Maria a avut o prezentare originală. / Băiatul este originar din Iași.

F. Seria în care paronimele sunt folosite corect este:
- **a)** George Enescu a fost un virtuos al viorii. / Bunicul meu este un om virtuoz.
- **b)** Ana s-a mutat temporal la bunici. / Am extras din text doi indici temporari.
- **c)** Mama mi-a făcut o rochie din atlas. / Mi-am cumpărat un atlaz geografic.
- **d)** Călugării sunt niște oameni solitari. / Fac parte dintr-un colectiv de elevi solidari.

2 Copiază, în caiet, tabelul de mai jos și completează-l.

Relații între cuvinte	Cuvintele au formă ...	Cuvintele au sens ...
omonime	...	*diferit*
paronime	...	...
sinonime	...	*asemănător*
antonime	*diferită*	...

REFLECTEZ

- Confuzia paronimică apare în diverse texte. Identifică greșeala din reclamele alăturate și reformulează textele utilizând cuvântul corect. Scrie forma corectă în caiet.

LECȚIA 7 PLEONASMUL

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Galeria unei echipe de fotbal scrie bannere pentru susținerea acesteia într-un meci din campionat. Suporterii au formulat mesajele alăturând cuvinte care au același înțeles. Identificați aceste situații și spuneți care credeți că este motivul pentru care se produc astfel de formulări:

Exemplu: *trio de trei jucători*

a) vorbitorul nu știe sensul cuvintelor pe care le utilizează;
b) vorbitorul vrea să accentueze ideea pe care o exprimă;
c) vorbitorul este neatent, se grăbește când formulează enunțurile.

EXPLOREZ

1 Explică, în scris, de ce structurile de mai jos sunt pleonastice, arătând sensul care se repetă. Poți consulta *DEX*-ul pentru a identifica sensul cuvintelor.

Exemplu: *cobai de experiență*
↓
mamifer folosit pentru experiențe de laborator

a) cobai de experiență
b) a prefera mai bine
c) panaceu universal
d) hemoragie de sânge
e) averse de ploaie
f) a îmbutelia în sticlă
g) persistă în continuare
h) solicită revendicări
i) mijloace mass-media
j) performanță deosebită

2 Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, eliminând pleonasmele.

a) Am rezumat pe scurt textul studiat la clasă.
b) Protagonistul principal este un bărbat curajos.
c) Aici, drumul se bifurcă în două.

ELEMENTE-CHEIE

Pleonasmul este o greșeală de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte sau a unor construcții care au același înțeles.

Majoritatea pleonasmelor sunt intolerabile, fiind considerate greșeli de exprimare generate de ignoranța, neglijența sau graba în formularea enunțurilor.

Pleonasmele se realizează prin:
- repetarea unor cuvinte apropiate ca sens: *placă* ***comemorativă în memoria***;
- sinonime aflate în strictă vecinătate: ***aproximativ circa***;
- repetarea sensului unui element constitutiv din cuvânt (prefix/prefixoid/sufix) printr-un determinant cu același sens: *a* ***reveni din nou***, *a* ***conviețui împreună***, ***poate*** *fi posi****bil*** etc.;
- asocierea unor mărci de gradare cu adjective care nu acceptă gradarea: *eforturi* ***foarte colosale***;
- marcarea multiplă a posesiei: ***își*** *recită* ***propria sa*** *poezie* etc.

d) Hotelul acesta ne oferă cele mai optime condiții.
e) Nu trebuie să ne supărăm dintr-un fleac neînsemnat.
f) Anul trecut prețurile s-au triplat de trei ori.
g) Chiar el însuși a auzit calomniile neadevărate.
h) Ne revedem iar mâine-dimineață.

3 Identifică pleonasmele din enunțurile de mai jos și reformulează corect enunțurile. Poți consulta *DEX*-ul pentru a identifica sensul cuvintelor.

a) Se simte un iz neplăcut și trebuie să ne întoarcem înapoi.
b) Pe terasă am băut o citronadă de lămâie.
c) Am conviețuit împreună cu un curaj temerar.
d) Dar însă cine va veni?
e) Eu am decât numai zece lei la mine.
f) Deci elevii, prin urmare nu vin.
g) E o democrație populară de mult timp.
h) Sunt lihnit de foame și simt o mireasmă plăcută.
i) Tot ce a făcut fratele său a fost un exemplu pilduitor.
j) Am spart solnița de sare, dar totuși mama nu m-a certat.

STRATEGII DE COMUNICARE

I. Există situații în care pleonasmele sunt folosite de scriitori cu diverse intenții artistice, cum ar fi:
- caracterizarea unui personaj: „**Chiar el însuși în persoană**, e băiat bun, de-ai noștri...” (I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă*);
- sublinierea unei idei: „**Aburii ușori** ai nopții ca fantasme se ridică / Și, plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică.” (Vasile Alecsandri, *Malul Siretului*).

II. Există situații în care pleonasmul se întâlnește în texte de lege. Spre exemplu, pentru a sublinia libera voință: „Cetățene..., **de bună voie și nesilit de nimeni**, iei în căsătorie pe...” (*Codul civil*)

III. Există situații în care vorbitorii folosesc pleonasmul pentru a sublinia autenticitatea evenimentelor relatate: „l-**am văzut cu ochii mei**, l-**am auzit cu urechile mele**” sau insistența (*a tăcea din gură, lihnit de foame, întuneric beznă* etc.).

Aceste pleonasme sunt acceptate.

APROFUNDEZ

1 Corectează structurile pleonastice de mai jos, transcriind în caiet forma corectă.

a) cel mai perfect cadou
b) a reciti iarăși cartea
c) își spune propria poveste
d) incident neașteptat
e) temă mai completă
f) un scriitor foarte celebru
g) mujdei de usturoi
h) a mai repeta încă o dată
i) fetiță mică și voioasă
j) om mai superior

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Găsiți câte patru exemple de situații de comunicare în care pot fi întâlnite pleonasmele din tabelul de mai jos. Confruntați-vă răspunsurile cu ale celorlalți colegi.

Situații posibile	Pleonasm
	a) Urc imediat sus!
	b) Hai! Avansați înainte mai repede!
	c) Filmul a avut un final cu happy-end.
	d) Drept și just ar fi să-i restitui datoria.
	e) Fiecare și-a adus aportul la proiect.

3 Identifică, în fragmentele de mai jos, pleonasmele utilizate cu scop expresiv.

a) „În grădini, în câmpi, pe dealuri, prin poiene și prin vii
Ard movili buruienoase, scoțând fumuri cenușii.”
(Vasile Alecsandri, *Dimineața*)

b) „Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază”
(Mihai Eminescu, *Luceafărul*)

4 Notează, în caiet, varianta corectă.

A. În enunțul „Artistul pe care îl prefer mai mult a debutat prima oară cu un hit de mare succes și a revenit din nou cu o piesă minunată.” există:
a) un pleonasm;
b) două pleonasme;
c) trei pleonasme;
d) patru pleonasme.

B. În enunțul „Avem nevoie de un ghid călăuzitor, iar când pornim ne vom grupa împreună, apoi vom merge la bibliotecă pentru a restitui înapoi cărțile.” există:
a) un pleonasm; **c)** trei pleonasme;
b) două pleonasme; **d)** patru pleonasme.

C. În enunțul „Prioritatea principală a clasei este ortografia corectă și caligrafia frumoasă.” există:
a) un pleonasm; **c)** trei pleonasme;
b) două pleonasme; **d)** patru pleonasme.

REFLECTEZ

1 Alege strategiile prin care poți evita pleonasmul:

- consulți dicționarul pentru a identifica sensul unui cuvânt sau al unei expresii, de care nu ești sigur;
- când revizuiești textele pe care le scrii, verifici dacă sensul unui cuvânt este reluat de alți termeni și reformulezi;
- consulți dicționarul de pleonasme.

2 Citește articolele selectate dintr-un dicționar de pleonasme și apoi alege un pleonasm din lista de mai jos și construiește un articol de dicționar asemănător.

a cronometra timpul

a amâna pe mai târziu

a avansa înainte

părerea mea personală

ALEGERI ELECTORALE

Adăugarea adjectivului **electorale** (provenit din latinescul *eligo, -ere, -legi, -lectum* = a alege) este de prisos, sensul său fiind „privitor la alegeri, în vederea alegerilor" (DEX).

Ex.: *Toate partidele politice se pregătesc pentru alegerile ~~electorale~~ de anul viitor.*

A (SE) ALINIA ÎN ȘIR

Sensul locuțiunii adverbiale **în șir** – „în rând, unul după altul" se regăsește în definiția verbului **a (se) alinia** – „a (se) așeza în linie dreaptă".

Ex.: *Soldații s-au aliniat ~~în șir~~ în fața comandantului.*

A (SE) ALIPI ALĂTURI

Este incorectă adăugarea adverbului **alături**, întrucât verbul **a (se) alipi** înseamnă „a (se) lipi, a (se) alătura, a (se) atașa" (DEX).

Ex.: *Incorect: Arhitectul a refuzat să alipească noua clădire alături de vechiul bloc.*

Corect: Arhitectul a refuzat să alipească vechiului bloc noua clădire.

(Maria Irina Stanciu, *Dicționar de pleonasme*)

INVESTIGAȚIA. Pleonasmul în comunicare

Definirea problemei. De ce se produc pleonasmele în comunicare?

Organizarea pe grupe. Elevii se vor organiza în grupe de câte 4–5 elevi, în funcție de accesul la internet și la dicționarele tipărite.

Sarcini. Fiecare grupă va investiga pleonasmele dintr-un anumit context (de exemplu: în mass-media, în timpul unei prezentări, în texte diverse etc.).

Stabilirea timpului de lucru: 30 de minute

Alegerea metodei. Se vor selecta sursele (articole de presă, raporturile Consiliului Național al Audiovizualului (https://cna.ro/-Calitatea-limbii-romane-la-.html), se vor citi articole dintr-un dicționar de pleonasme, se vor identifica soluțiile pentru evitarea pleonasmelor.

Prezentarea rezultatelor investigației. Se vor prezenta pleonasme din diferite contexte, se vor explica asocierile de cuvinte care au generat pleonasmele și se vor da soluții pentru evitarea acestora.

AUTOEVALUARE

- Notează, în caiet, în ce măsură ai fost eficient în investigație. Notează activitatea și oferă steluțe. (1 – foarte puțin; 10 – în totalitate)

a) Am cooperat și am participat la lucrul în echipă. ★★★★★★★★★★

b) Am urmat pașii investigației. ★★★★★★★★★★

c) Am lucrat organizat pe baza resurselor. ★★★★★★★★★★

d) Am fost concentrat și atent pe parcursul investigației. ★★★★★★★★★★

e) Am descoperit și am învățat lucruri noi. ★★★★★★★★★★

f) Am fost creativ în prezentare. ★★★★★★★★★★

LECȚIA 8 ETAPELE SCRIERII. STILUL

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Completați, în caiet, un tabel precum cel de mai jos cu câte șase cuvinte pentru fiecare coloană care să denumească: persoane din viața voastră, timpul/perioade, locuri, dorințe pentru viitor.

Persoane din viața voastră de ieri și de azi	Timp/Perioade	Locuri	Dorințe pentru viitor
bunica	*epoca de piatră*	*o pădure*	*participarea la colectarea deșeurilor din jurul parcurilor*

După ce ați negociat listele, fiecare grupă va oferi o combinație de cifre celeilalte grupe, combinația reprezentând ordinea cuvintelor de folosit din fiecare coloană (de exemplu, 6 – 3 – 1 – 4). După realizarea asocierilor, construiți câte patru întâmplări la care participă personajele, fiind atenți să respectați contextul, tipul personajului și dorința sa. Prezentați în fața clasei rezultatul activității.

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Corelați elementele unui text în funcție de arhetipurile propuse și notați, în caiet, un tabel asemănător cu cel de mai jos, completând dorința personajului și o întâmplare la care acesta participă.

STRATEGII DE REDACTARE

Personajele pot fi construite pe baza unor **arhetipuri**, acestea fiind modele de personalitate străvechi, regăsite în toată umanitatea. În crearea unei povești, se pot alege personaje în funcție de aceste arhetipuri, pentru a evidenția rolul lor în poveste și tema textului. Un personaj nu rămâne întotdeauna fixat într-un arhetip, el poate evolua și, astfel, el devine și mai interesant pentru cititor.

Arhetip	Sarcină	Structura intrigii	Trăsătură	Dorința personajului	Întâmplare
orfanul	*supraviețuiește dificultăților*	*cum a suferit și a supraviețuit*	*rezistență*	...	...
rătăcitorul	*își găsește sinele*	*cum a scăpat și și-a găsit drumul*	*independență*	...	...
războinicul	*demonstrează propria valoare*	*cum și-a atins scopurile*	*curaj*	...	...
altruistul	*arată generozitate*	*cum a oferit altora*	*compasiune*	...	...
inocentul	*atinge fericirea*	*cum a găsit pământul promis*	*credință*	...	...
magicianul	*are în vedere propria transformare*	*cum a schimbat lumea*	*putere*	...	...

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Redactați o secvență, de patru–cinci enunțuri, pentru descrierea personajului care întruchipează arhetipul magicianului. În realizarea descrierii veți folosi un limbaj expresiv, cu impact asupra cititorului, urmărind să utilizați o exprimare cât mai concisă. Prezentați în fața clasei textul scris.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Redactați o secvență care conține intriga unui text, folosind o exprimare firească. Prezentați în fața clasei textul scris.

4 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Redactați o secvență, de șapte–nouă enunțuri, care să prezinte, în mod original și cu un limbaj variat, divers, o întâmplare a unui personaj. Prezentați în fața clasei textul scris.

STRATEGII DE COMUNICARE

Particularități ale stilului

- **naturalețea** se referă la exprimarea firească și cursivă, folosind cuvintele cu sensurile potrivite în funcție de context;
- **armonia** se referă la muzicalitatea cuvintelor și a enunțurilor;
- **varietatea** se referă la utilizarea unui vocabular divers și nuanțat;
- **originalitatea** se referă la utilizarea expresivă a limbajului, creându-se imagini de impact pentru cititor;
- **concizia** se referă la o exprimare concentrată a ideilor și a intențiilor.

5 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Recitiți textele din lecția introductivă și observați:

- cursivitatea ideilor;
- modul în care se folosesc cuvintele pentru o exprimare concisă;
- modul în care se aleg cuvintele pentru a se combina sunetele armonios;
- diversitatea vocabularului;
- imaginile cu impact asupra cititorului.

Prezentați în fața clasei observațiile și notați-le în caiet cu exemple.

APROFUNDEZ

- Alege un arhetip din tabelul de la exercițiul 1 de la rubrica **Explorez** și realizează un text narativ în care să povestești un eveniment în funcție de elementele specifice ale acestuia. În redactarea textului vei urmări etapele de mai jos.

Etapa de pregătire **LUCRAȚI ÎN GRUPE!**

- **Subiect.** Completați întâmplările cu idei care să facă textul mai interesant pentru cititor.
- **Public.** Alegeți un tip de public (un bunic, un coleg, un copil de 8 ani, un părinte) căruia vă adresați și notați prin ce se caracterizează publicul și prin ce elemente particularizați textul pentru a fi receptat de acesta.
- **Scop.** Reflectați la scopul pentru care se scrie narațiunea (de a relata o întâmplare, de a informa).

Etapa de scriere a textului

- Scrie, pe ciornă, prima variantă a textului, cuprinzând ideile stabilite până în acest moment.

Etapa de revizie

- Rescrie textul, urmărind criteriile din varianta digitală a manualului și integrând idei noi. Verifică semnele de punctuație, ortografia, greșelile de exprimare, structurile pe care le repeți, secvențele care nu se află în legătură cu tema textului, adecvarea la situația de comunicare.

Etapa de elaborare a planului textului

- **Perspectivă.** Alege persoana la care vei nara evenimentele.
- Copiază, în caiet, următorul organizator grafic și completează-l.

HARTA TEXTULUI

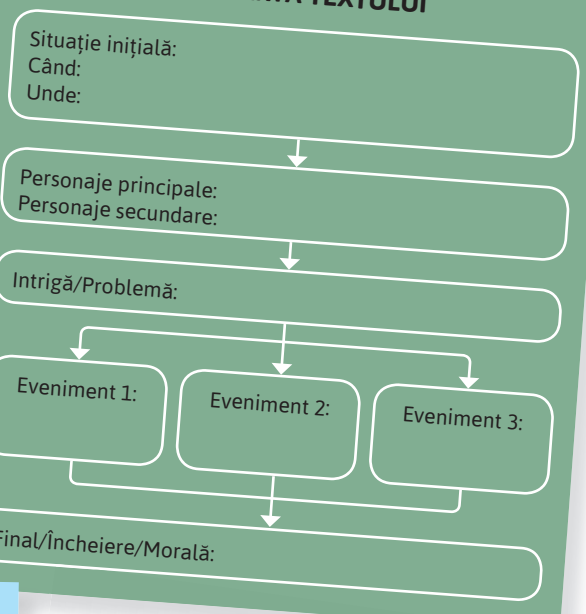

Etapa de lectură a textelor

- Citește, în fața clasei, textul scris și discută-l împreună cu colegii.

REFLECTEZ

- Ce ai descoperit prin rezolvarea acestor exerciții referitoare la scrierea unui text narativ?
- Care au fost dificultățile pe care le-ai întâmpinat în rezolvarea acestor exerciții?
- În ce condiții crezi că ai putea scrie un text narativ foarte bun?

LECȚIA 9 STRATEGII DE ASCULTARE ACTIVĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Folosind pe rând expresia „din nefericire”/„din fericire”, întreaga clasă contribuie la compunerea unei povești. Profesorul oferă o introducere simplă, precum cea de sub imagine.

Elevii intervin, pe rând, continuând povestea și începând fiecare propoziție, alternativ, cu expresiile „din nefericire”/„din fericire”. Fiți atenți la ultimul enunț rostit, dar și la firul întregii povești! Apoi, răspundeți la întrebările de mai jos.

a) Ce a fost mai greu: să te concentrezi asupra punctului de vedere al colegului din față sau să faci legătura cu toată povestea?

b) Înainte de a rosti continuarea poveștii ai recapitulat ideile exprimate anterior?

Era o zi frumoasă de toamnă când Andrei
s-a hotărât că așa nu se mai poate. De mâine
se apucă să-și scrie într-un caiet amintirile și visurile.

EXPLOREZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți următoarele dialoguri realizate între doi colegi și analizați-le pe baza grilei de mai jos, pe care o veți transcrie în caiet. Discutați apoi observațiile voastre cu toți colegii.

Criterii	DA	NU
Ascultătorul îl întrerupe pe vorbitor.		
Ascultătorul adresează întrebări pentru ca dialogul să înainteze.		
Ascultătorul reține corect informațiile transmise.		
Ascultătorul este atent la mimica și la gestica vorbitorului.		
Ascultătorul este atent la punctul de vedere al interlocutorului.		
Interlocutorii se ascultă cu răbdare și țin cont unul de celălalt.		

A.

Dar, Cris, tu ai fost la Paris?

Offf, niciodată nu mă asculți! Dar în vară unde am fost?
Mi-am dorit de mică să merg la Disneyland
și am fost cu părinții.

A, da, parcă îmi aduc aminte ceva!

Acum înțelegi de ce nu vin și eu în excursie cu voi?

Da, dar de data asta ar fi fost niște momente frumoase petrecute cu colegii tăi!

B.

Mihai, scuză-mă, dar pur și simplu mi-a zburat gândul! Ce spuneai anterior?

Of, bine, reiau.

Nu te supăra, am multe pe cap în acest moment!

E în regulă, doar că ai dat permanent din cap și mă gândeam că mă înțelegi! Totuși, e important pentru mine să am cui să spun toate astea!

C.

Dana, mă auzi?

Ăăă... sigur!

Te uiți la mine, dar privești prin mine!

Pfuai, mă încearcă mici emoții care mă fac să nu fiu atentă! Urmează ora de fizică și nu sunt deloc pregătită!

Nu e o problemă, am simțit că ești cu mintea în altă parte!

D.

E foarte bine că ai luat atitudine... tu gândești mereu în viitor!

Așa este! Și îmi doream să știi că vreau să mă pregătesc serios pentru olimpiadă!

Deci, tu vrei: 1. să-ți faci o listă de cărți pentru olimpiadă; 2. să faci exerciții din cartea de gramatică; 3. să rezolvi modele de subiecte; 4. să mergi și la centrul de excelență?

Exact! Ai alte sugestii? Chiar îmi doresc să fac progrese.

APROFUNDEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Fiecare elev va relata o dorință care speră să fie îndeplinită în viitorul apropiat. În timpul conversației:

- vă veți concentra asupra punctului de vedere al interlocutorului;
- veți formula o întrebare de clarificare;
- veți reformula, într-un enunț, punctul de vedere al celuilalt.

ELEMENTE-CHEIE

Ascultarea activă este abilitatea care presupune atât să-l asculți pe celălalt, cât și să-i oferi un **feedback**. Ascultarea activă implică valori precum respectul, înțelegerea și încrederea. Un ascultător activ se va concentra asupra punctului de vedere al celuilalt și va încerca să rețină cât mai mult din mesajul transmis.

REFLECTEZ

• Privește cu atenție imaginea alăturată și citește ceea ce își spun în gând persoanele. La ce crezi că se gândesc? În timpul exercițiului de la rubrica **Aprofundez** ai avut și tu gânduri asemănătoare? Argumentează de ce da sau de ce nu.

LECȚIA 10 CONTACTE CULTURALE

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** În clasa a VI-a ați studiat *Educație socială* și o serie de concepte și valori care se referă la conviețuirea cu celelalte etnii. Notați pentru fiecare concept din schema alăturată câte o experiență pe care ați avut-o. Confruntați experiențele voastre cu ale celorlalte grupe.

EXPLOREZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Organizați-vă în cinci grupe, care vor reprezenta cinci planete cu o cultură proprie (conform schemei de mai jos). Veți construi specificul cultural al planetei în 8 minute, respectând regulile de mai jos și completând tabelul după indicații.

Pentru construirea culturii fiecărei planete veți completa, în caiet, un tabel asemănător cu cel de mai jos.

NUME	LIMBAJ	CULOARE	HAINE ȘI ACCESORII	HRANĂ	LOCUINȚĂ	CULTURĂ	VALORI
Prietenoșii	*doar cuvinte care încep cu litera P*	*doar culori care încep cu litera P*	*doar haine care încep cu litera P*	*doar hrană care începe cu litera P*	*doar locuințe care încep cu litera P*	*doar simboluri de patrimoniu care încep cu litera P*	*alte valori care încep cu litera P*

- Fiecare planetă își prezintă cultura.
- Pentru a trăi în armonie cu ceilalți, fiecare grupă poate împrumuta câte trei cuvinte de la celelalte grupe.
- Fiecare grupă va descrie modul său de viață, folosind cuvintele notate și pe cele împrumutate.
- Fiecare grupă va răspunde la întrebările de mai jos.

a) Cât de greu v-ar fi fost să folosiți în descrierea modului de viață doar cuvintele care încep cu o singură literă?

b) Cât de important a fost faptul că nu s-au impus cuvintele preluate de la ceilalți, ci ați avut libertatea de a alege ceea ce doriți?

c) Ce corelații ați făcut când v-ați gândit ce cuvinte să alegeți?

d) Fiecare grupă a reprezentat o anumită cultură și o anumită valoare. V-ar fi plăcut să faceți parte din altă grupă? Motivați-vă răspunsul. Ați putea prelua doar anumite elemente din cealaltă cultură și să rămâneți în cultura voastră?

PRIETENOȘII
specificul cultural este constituit din elemente care încep cu litera **P**

SOLIDARII
specificul cultural este constituit din elemente care încep cu litera **S**

UNIȚII
specificul cultural este constituit din elemente care încep cu litera **U**

MUNCITORII
specificul cultural este constituit din elemente care încep cu litera **M**

VESELII
specificul cultural este constituit din elemente care încep cu litera **V**

ELEMENTE-CHEIE

Diversitatea culturală se caracterizează prin existența mai multor culturi diferite în cadrul unei comunități.

Culturile grupurilor și ale comunităților cuprind cele mai importante realizări și creații ale membrilor acestora, cum sunt creațiile literare, artistice, arhitecturale, muzicale. Mai cuprind tradiții și obiceiuri, valori specifice și modalități de conviețuire.

APROFUNDEZ

- Citește textul următor pentru a rezolva cerințele de mai jos.

Structura etnică confesională a populației rezidente a României (2021)

Informația privind etnia a fost disponibilă pentru 16 568,9 mii de persoane (din totalul celor 19 053,8 mii de persoane care formează populația rezidentă a României). S-au declarat români 14 801,4 mii de persoane (89,3%). Populația de etnie maghiară înregistrată la recensământ a fost de 1 002,2 mii de persoane (6%), iar numărul celor care s-au declarat romi a fost de 569,5 mii de persoane (3,4%). Grupurile etnice pentru care s-a înregistrat un număr de persoane de peste 20 000 sunt: ucraineni (45 800 de persoane), germani (22 900 de persoane) și turci (20 900 persoane).

Ponderea populației după etnie, la nivel teritorial (2021)

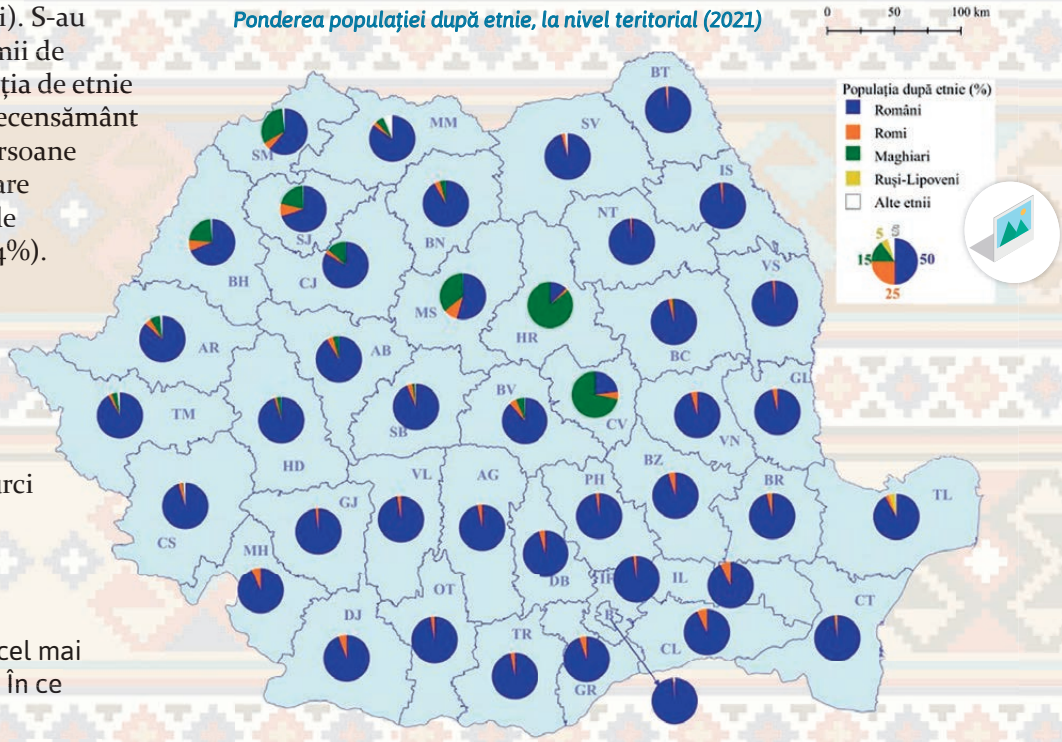

a) Care este grupul etnic cel mai numeros din România? În ce zone trăiește?

b) Care sunt minoritățile pe care le poți întâlni în România? Notează-le, în caiet, în ordine crescătoare.

c) Care consideri că sunt valorile în funcție de care etniile pot conviețui într-o comunitate?

REFLECTEZ

- **ACTIVITATE CU CLASA!** Completați, în caiet, un calendar cu zilele în care celebrăm zilele limbilor minorităților etnice din România. Scrieți un e-mail către un posibil prieten de vârsta voastră, aparținând unei minorități din România, cu ocazia zilei limbii sale materne.

RECAPITULARE

I. Citește fragmentul de mai jos și răspunde în enunțuri la cerințele următoare.

[*Fragmentul de mai jos prezintă începutul rememorării întâmplărilor prin care trece un adolescent, Holden Caulfield, din momentul în care este exmatriculat de la școala Pencey.*]

Am să încep povestea din ziua în care am părăsit Pencey Prep. Pencey Prep e o școală din Agerstown, în Pennsylvania. [...] Totul a început în sâmbăta meciului cu Saxon Hall*. La Pencey, considerau meciul cu Saxon Hall drept un eveniment de seamă. [...] Îmi amintesc că în **după-masa** aceea, pe la trei, mă aflam pe vârful lui Thomsen Hill*, lângă tunul acela caraghios, din timpul Războiului de Independență. De acolo se vedea tot terenul, și echipele care se îmbrânceau și se cotonogeau de la un capăt la celălalt al gazonului. Tribuna n-o vedeam prea bine, dar auzeam galeria răcnind – puternic și susținut de partea lui Pencey, căci, în afară de mine, toată școala se afla acolo, anemic și fără vlagă, de partea lui Saxon Hall, căci echipa lor nu prea aducea popor.

De fapt, motivul pentru care mă dusesem la meci și-l urmăream de aici, de pe Thomsen Hill era că abia mă întorsesem de la **New York** cu echipa de scrimă. Căzuse beleaua pe mine să fiu căpitanul echipei. Pasămite o treabă foarte importantă. Plecaserăm la New York de dimineață ca să ne întâlnim cu echipa școlii McBurney. Numai că întâlnirea n-a mai avut loc. Am uitat toate floretele, tot echipamentul și toate alea în păcătosul de metrou. Dar n-a fost **numai** vina mea. Trebuise să mă tot ridic de la locul meu, să cercetez planul orașului, ca să știu unde coborâm. Deci ne-am întors la Pencey pe la două și jumătate în loc să ne întoarcem seara. Și în tren, la întoarcere, băieții nu mi-au adresat nici măcar o vorbă. Într-un fel a fost destul de nostim.

Al doilea motiv pentru care nu mă dusesem la meci era că voiam să mă duc să-mi iau rămas-bun de la bătrânul Spencer, profesorul meu de istorie. Avea gripă și așa mai departe și m-am gândit că poate n-o să mai am prilejul să-l văd înainte de vacanța de Crăciun. Îmi trimisese, de altfel, și un **bilețel**, în care-mi scrisese c-ar vrea să mă vadă înainte de-a pleca eu acasă. Știa că nu mă mai întorc la Pencey.

Am uitat să vă spun. Mă dăduseră afară.

(J.D. Salinger, *De veghe în lanul de secară*)

Saxon Hall – instituție școlară rivală.

Thomsen Hill – dealul Thomsen, deal situat în apropierea terenului pe care are loc meciul dintre echipele celor două școli, Pencey și Saxon Hall.

1 Urmărește relatarea personajului-narator și stabilește ordinea în care se desfășoară acțiunile de mai jos:

- dimineața pleacă la New York cu echipa de scrimă;
- se întoarce, împreună cu colegii, la Pencey, pe la ora 14:30;
- uită floretele în metrou;
- urmărește meciul.

2 Precizează, într-un enunț, care sunt motivele pentru care personajul-narator nu asistă la meci, din tribune, preferând să-l urmărească de pe deal.

3 Exprimă-ți opinia, în trei–patru enunțuri, despre relația personajului-narator cu colegii de echipă și cu profesorul Spencer.

4 Precizează modul de formare a cuvintelor scrise cu verde în text.

5 Consultă *DOOM*[3] și indică forma corectă de pronunțare a substantivului New York.

6 Formulează două enunțuri cu sensurile diferite ale cuvântului „galerie”.

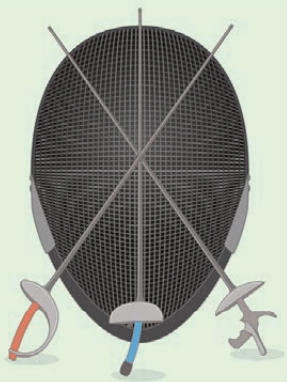

II. Crezi că, pe drumul de întoarcere de la New York, colegii personajului-narator au reacționat potrivit situației? Justifică-ți răspunsul în două–trei enunțuri.

III. Imaginează-ți că ești băiatul din textul dat. Scrie un text epic, de 100–150 de cuvinte, în care să prezinți întâlnirea băiatului cu profesorul Spencer.

IV. AUTOEVALUARE! Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru mine, textul reprezentativ pentru această unitate este ... .
b) Din această unitate, cel mai dificil mi-a fost să înțeleg ... .
c) Încă nu îmi sunt clare ... .
d) Din această unitate, voi putea folosi ceea ce am învățat în următoarele situații ... .

Nu uita să completezi *Fișa de observare a comportamentului* (**pagina 221**) pentru activitatea din această unitate!

EVALUARE

• **Citește fragmentul de mai jos și rezolvă cerințele.**

Dacă ar fi să poarte un nume, **oricare**, vara aia ar merita să se cheme vara zgomotelor ciudate. Și mă gândesc la multe, deși n-am avut parte de nechezatul unei pisici, de copaci vorbitori, de saluturile marțienilor ori de erupția unui vulcan. Nu știu dacă muzica ar trebui pomenită aici, printre ciudățenii, dar, în cazul meu, înclin să cred că da, fiindcă eram o rușine, un afon, și continuam să fiu uimit de **minunățiile** care pot ieși din difuzoarele unui pick-up. Cu discurile lui Emil, tot descopeream America de unul singur, mi se părea că văd țărmul după luni și luni petrecute pe mare, îmi simțeam uneori inima cum bate agitat, gata să-mi spargă pieptul. Atunci, din iunie până în septembrie, am traversat oceanul de trei ori: mai întâi cu Janis Joplin și *Piece of My Heart*, apoi cu *Requiem*-ul lui Mozart, tânărul acela cu perucă, al cărui chip era tipărit pe ambalajul unor bomboane de ciocolată, și, în fine, cu Nini Rosso și trompeta lui, în *Uomo Solo*. Combinația semăna cu o salată a sunetelor, e clar, dar fără busolă și hărți, nimeream și eu pe unde mă purtau curenții, ba în Patagonia, ba prin Caraibe, ba pe coasta Virginiei de Nord. Altfel, cum nu eram un navigator înnăscut, ci doar un băiat care abia terminase clasa a șasea, îmi vedeam de treburile mele și lăsam viața să meargă înainte, pas cu pas.

(Filip Florian, *Toate bufnițele*)

1 În text este vorba despre: **0,50 puncte**

a) un muzician care este și navigator;
b) un băiat care traversează oceanul cu prietenii lui, Janis Joplin, Nini Rosso și Mozart;
c) un băiat care descoperă frumusețea muzicii.

2 Alege varianta corectă. **0,50 puncte**

A. În vara pe care și-o amintește, băiatul este:
a) uimit;
b) plictisit;
c) enervat de discurile lui Emil.

B. În textul-suport, naratorul este:
a) Emil;
b) un personaj;
c) Mozart;
d) o voce anonimă.

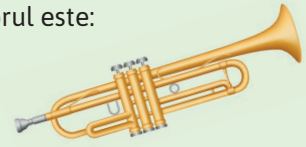

3 Explică, într-un enunț, secvența „salată a sunetelor”. **1 punct**

4 Prezintă, în trei-patru enunțuri, relația personajului-narator cu muzica, așa cum apare în fragmentul dat. **1 punct**

5 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația fragmentului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri: **1 punct**

• Experiențele semnificative rămân mereu în amintirea unei persoane.
• Ceea ce descoperi singur este mai important decât ceea ce îți spune cineva.
• Orice experiență este, de fapt, o descoperire.

6 Formulează două enunțuri în care cuvântul „curent” să aibă sensuri diferite. **1 punct**

7 Identifică modul în care s-au format cuvintele scrise cu verde în text. **1 punct**

8 Alege una dintre explicațiile de mai jos pentru a justifica apariția pleonasmului în secvența „îmi vedeam de treburile mele”. Reformulează apoi, în caiet, secvența evitând pleonasmul. **1 punct**

Pleonasmul apare în text deoarece:
a) autorul nu știe foarte bine limba română;
b) este un pleonasm foarte frecvent;
c) naratorul este un copil care a terminat clasa a VI-a și care, probabil, nu a învățat pleonasmul.

9 Redactează, în minimum 150 de cuvinte, un text narativ, în care să prezinți o amintire din copilărie, evocând o întâmplare despre o descoperire importantă pentru tine/care te-a făcut să descoperi ceva important pentru tine. **2 puncte**

Din oficiu: 1 punct

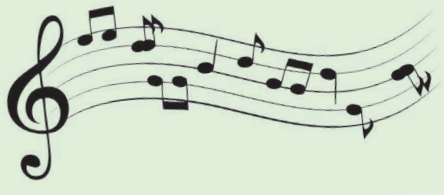

AUTOEVALUARE

• Cum consideri că ai rezolvat exercițiile?

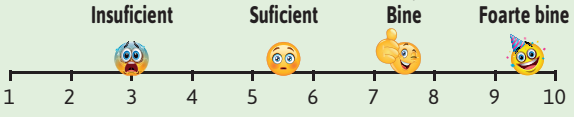

UNITATEA 2

GHID. HARTĂ. CĂLĂTORII

Lecția 1 Introducere

Lectură

Lecția 2 Personajul. Mijloace de caracterizare: *Cireșarii* de Constantin Chiriță

Lecția 3 Textul narativ literar în proză: *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran

Elemente de construcție a comunicării

Lecția 4 Verbul (reactualizare)

Lecția 5 Posibilități combinatorii ale verbului. Verbele copulative

Lecția 6 Utilizări sintactice ale formelor verbale nepersonale: infinitivul, gerunziul, participiul, supinul

Lecția 7 Posibilități combinatorii ale verbului. Circumstanțialul de cauză și circumstanțialul de scop

Redactare

Lecția 8 Caracterizarea personajului

Comunicare orală

Lecția 9 Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral

Elemente de interculturalitate

Lecția 10 Elemente de mitologie românească

Recapitulare

Evaluare

LECȚIA 1 INTRODUCERE

CUVINTE ÎN REȚEA

1 Citește harta de cuvinte și urmărește cum au fost grupate acestea.

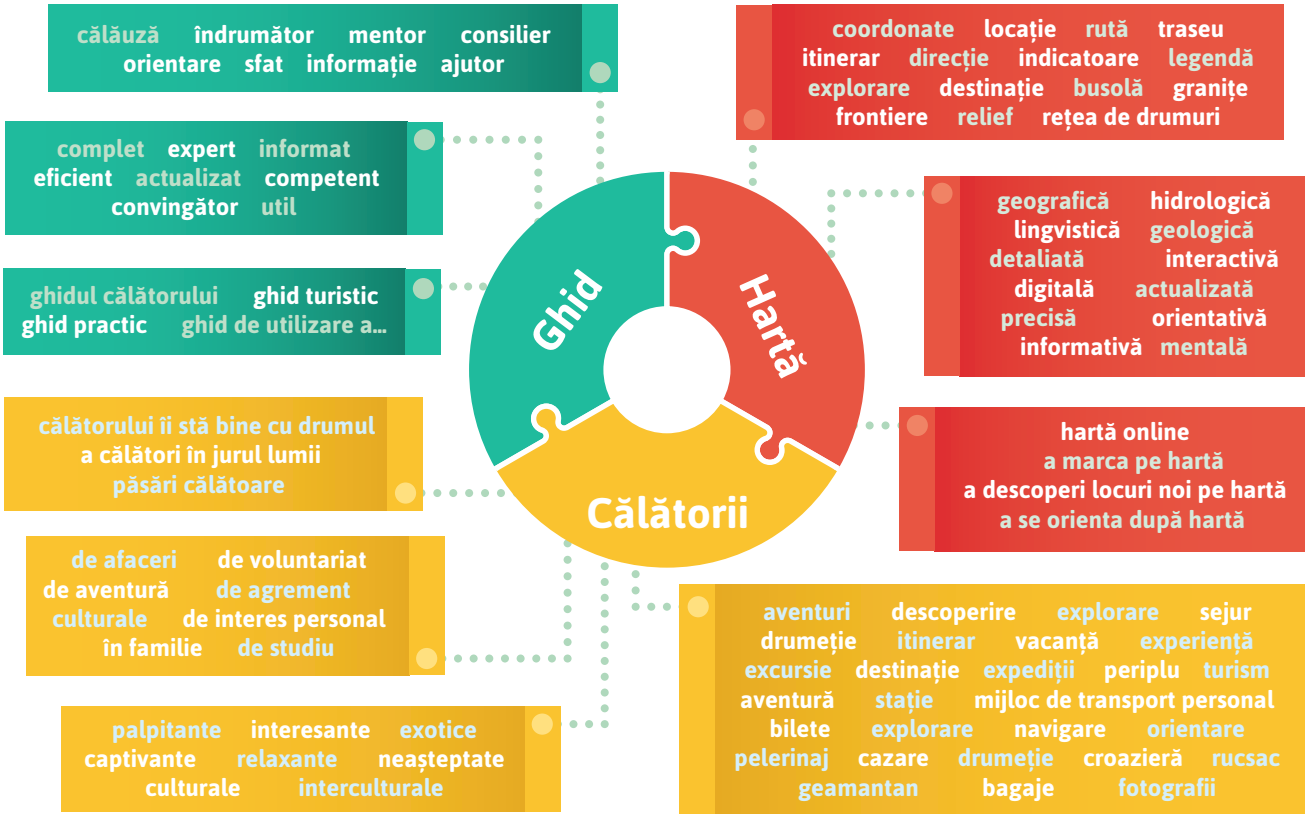

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte pe care le poți asocia celor mai interesante călătorii din viața ta. Compară-ți lista cu cea a colegului tău și explică-i cum ai făcut alegerea.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Prezentați, în două–trei enunțuri, relația dintre cuvintele centrale ale hărții.

DESCOPERIM ÎN LITERATURĂ!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și răspundeți împreună la întrebările de mai jos:

- Care dintre cele trei elemente centrale ale hărții de cuvinte apare în text? Cum este acesta reprezentat? Ca temă a textului? Ca imagine? Printr-un câmp lexical? etc.
- Care este semnificația acestui element în text?

Fiecare grupă va prezenta apoi, în clasă, răspunsurile. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la rubrica **Cuvinte în rețea**.

TEXTUL 1

Pe senin călătorește
Un nor tainic, plutitor,
Al meu suflet ce jălește
După el se-nalță-n zbor!

Norul trece și dispare
În afundul cerului.
Ah! De merge el spre mare,
Duce-m-aș pe-aripa lui!

Duce-m-aș la cele maluri
Ce oglindă fruntea lor
În poeticele valuri
A frumosului Bosfor.

(Vasile Alecsandri, *Dorul de mare*)

TEXTUL 2

Câteva gânduri despre *trekkeri** sau *backpackeri** sau *hikeri**. Din acest puțin pe care-l știu acum, cred că ei sunt cei mai buni dintre turiștii posibili. Nu e nimic comod și confortabil într-o astfel de călătorie în care pleacă cu lunile de-acasă, poate chiar cu anii. [...] întotdeauna respectă locul, oamenii, tradițiile, sunt curioși, cer și dau sfaturi, vor să înțeleagă și să transmită ce-au aflat. Poartă cu ei agende, caiete, jurnale în care notează pe unde merg, ce văd, ce aud, ca să nu uite, să-și amintească mereu, să rămână mărturie. Scriu și citesc la lumina lanternei, dacă e cazul, ghiduri și hărți, cărți de călătorie. *Backpackingul* nu e concediu, ci pasiune, e cunoaștere pură, la fața locului, experiență nemijlocită. [...] Spre deosebire de turiștii care călătoresc să vadă ce știu deja că e de văzut, curiozitatea *trekkerilor* nu e predominantă. Mulți, cei mai mulți, revin, ca și cum asta ar fi o chestiune de fidelitate. Este, de fapt, dragoste.

(Marius Chivu, *Trei săptămâni în Himalaya*)

trekker (în engl.) – drumeț.
backpacker (în engl.) – călător cu rucsacul în spate.
hiker (în engl.) – călător care merge pe jos.

TEXTUL 3

Și l-a purtat cămila-n spate
Cu salturi moi și legănate
Cum le e rostul la cămile;
Și-au străbătut câmpii și sate,
Și-au mers așa mai multe zile,
Și au ajuns, într-un târziu,
La marginea unui pustiu.

Acolo s-au oprit din drum
Și-a spus cămila: — De acum
Începe, cum e scris pe hartă,
Sahara, albă și deșartă,
Și în Sahara, dragul meu,
Nu-i apă și e cald mereu.

(Gellu Naum, *Cartea cu Apolodor*)

TEXTUL 4

În toamna anului 1924 mă aflam la Barcelona, marele și frumosul port catalan de pe țărmul Mediteranei. Revenisem în Europa după o absență de mulți ani, pe care-i petrecusem în lungi călătorii prin țările latine ale Americii de Sud și în câteva expediții prin ținuturile mai puțin umblate ale Africii Centrale și Occidentale. [...]

Perspectiva unei noi călătorii în Africa era într-adevăr ispititoare: întâi, îmi satisfăcea plăcerea de a reîntâlni un vechi prieten, de care mă lega amintirea atâtor fapte de drumeție aventuroasă, trăite împreună; apoi, această călătorie îmi oferea prilejul unui popas odihnitor, pe care l-aș fi putut folosi pentru o puțină rânduială în vastul și haoticul meu bagaj de însemnări, recoltate în cursul hoinărelilor prin lume.

(Mihai Tican Rumano, *Lacul cu elefanți*)

TEXTUL 5

Dubois era și mai intrigat decât mine. Toată revolta lui de acum 30 de ani revenise în forță.

— În cutia aia cu valori ce ziceai că era?

— O hartă.

Un timp povestirăm despre hărți și despre comori. Harta lui Zăval o știam pe de rost, așa că o desenai, notând și acele cuvinte fără înțeles. [...]

Ultimele zile petrecute cu Dubois au fost chiar ultimele. Nu l-am mai văzut după aceea. L-am lăsat în casa lui albă, care părea bătută într-un perete de cretă.

La întoarcere am luat-o spre Lipsca, pe care toți o numeau Leipzig. Trebuia neapărat să văd orașul în care moșicul* trăise mult timp. Am tras la un han și-am intrat prin prăvălii. Deși mai numeroase, nici pe departe nu erau așa de ticsite de lucruri ca-n București. Atunci am înțeles că lipscanii* noștri aduceau marfă din multe locuri din Europa. Orașul avea o liniște pe care un bucureștean nici n-ar fi bănuit-o.

(Doina Ruști, *Mâța Vinerii*)

moșic (s.m.) – (fam.) diminutiv al lui „moș”.
lipscan (s.m.) – (înv.) negustor care vindea în piețele românești mărfuri aduse de la Lipsca (Leipzig).

TEXTUL 6

Principiul relativității a avut avantaje și dezavantaje în această problemă. Avantajul major a fost acela al posibilității de a vizita nenumărate lumi de la o oră sau o zi la alta [...].

Principalul dezavantaj l-a constituit un aspect pe care n-am reușit să-l înțelegem pe deplin și, ca atare, n-am putut descoperi cum să-l controlăm. Accelerarea către viteza luminii duce la o trecere diferită a timpului pentru călător față de punctul de plecare. Dacă pentru cel dintâi timpul trece normal, pentru cei din punctul de plecare el se va scurge mult mai repede. Sau invers, depinde de sistemul de referință ales. Cu alte cuvinte, un călător care ar accelera către viteza luminii și apoi ar reveni în punctul de plecare ar constata că, acolo unde pentru el s-au scurs câteva ore sau zile, pentru cei de lângă care a plecat s-au scurs ani întregi de viață.

(Lucian-Dragoș Bogdan, *Dincolo de orizont* în „Antologia prozei românești science-fiction")

TEXTUL 7

Apele peste care am trecut
Mi-au dat ca amintire un mic licăr sub piele.
Nu mai pot păși sprinten, cu avânt,
Decât dacă am talpa plină de bătături,
Dacă-mi e toată ca un teren mlăștinos,
În care te scufunzi imperceptibil.

Somnul nu-mi mai vine decât
stând chircit,
Undeva pe geamantan,
lângă o ușă de vagon
Supraaglomerat,
Trezit din moțăială de fiecare
călător care urcă sau
Coboară.
Între aceste pauze am cele
mai frumoase vise,
Toate întrerupte brusc, din păcate.

(Marin Sorescu, *Călătorul*)

2 Alege textul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți răspunsul, scriind, în caiet, un text de două–trei enunțuri.

3 Scrie, într-un enunț, tema textului ales la exercițiul **2**, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ textul?

4 Selectează două texte și prezintă, în două–trei enunțuri, un element de conținut care se regăsește în ambele texte (un cuvânt-cheie, un personaj, o acțiune, o idee etc.).

5 Asociază unul dintre textele prezentate la începutul lecției cu o pictură, cu o melodie, cu o secvență dintr-un film sau cu o altă operă literară/artistică, indicând o asemănare între acestea.

6 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile în fața clasei.

- În ce situație ai utilizat/ai utiliza un ghid? Indică cel puțin trei situații.
- De ce crezi că existau hărți chiar și în cele mai vechi timpuri?
- Preferi o hartă clasică sau o hartă digitală? De ce?
- De ce crezi că simt oamenii nevoia de a călători?
- Unde și când preferi să călătorești?
- Îți place să revezi locuri cunoscute sau să descoperi mereu locuri noi?
- Cu ce scop pleci într-o călătorie?
- Care sunt, din punctul tău de vedere, trei caracteristici ale unei călătorii reușite?
- Crezi că este adevărat că doar într-o călătorie poți cunoaște adevărata față a unui om?
- Cum am putea călători fără să ne deplasăm în spațiu? Crezi că este posibil? În ce situații?

7 Formulează o definiție a unei călătorii ideale și prezint-o în fața clasei.

PORTOFOLIU

- Realizează o hartă a uneia dintre călătoriile tale.

LECȚIA 2 PERSONAJUL. MIJLOACE DE CARACTERIZARE

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Completați spațiile libere cu unul dintre termenii „persoană”, „personalitate” și „personaj”. La nevoie, puteți consulta definițiile de mai jos.

a) ... mele preferate sunt Nică și Goe.
b) Copiii își dezvoltă ... prin lectură, jocuri și activități educative.
c) Galeria echipei este alcătuită din ... care îi admiră pe jucători.
d) În autobuz sunt locuri rezervate pentru ... cu dizabilități.
e) În orașul nostru, școlile poartă numele unor ... , spre exemplu Ion Creangă, Lucian Blaga sau Emil Racoviță.
f) Nadia Comăneci este o ... a sportului românesc, fiind considerată cea mai bună gimnastă din istorie.

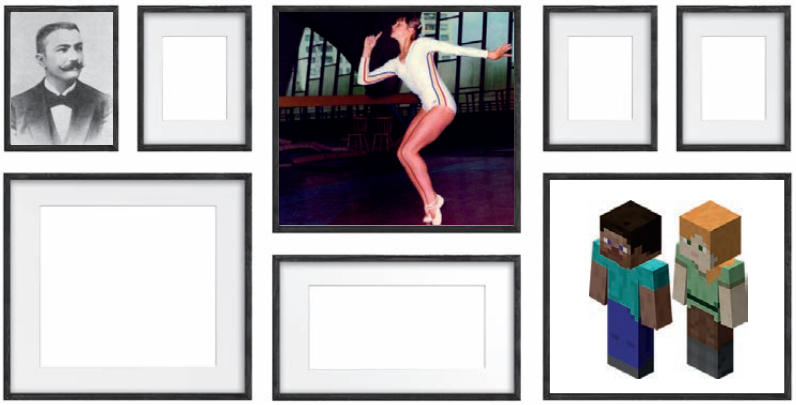

g) Ștefan cel Mare este ... în romanul *Frații Jderi* de Mihail Sadoveanu și în filmul *Ștefan cel Mare – Vaslui 1475*.
h) ... celebre din Minecraft sunt Steve și Alex.

> **PERSONAJ,** *personaje*, s.n. **1.** Persoană care deține o funcție importantă în viața politică, socială, culturală; personalitate. **2.** Fiecare dintre persoanele care figurează într-o operă literară; erou într-o operă literară, muzicală, cinematografică sau plastică. [...] P. anal. Persoană care are un rol în anumite întâmplări. [Var.: (rar) **personagiu** s.n.] – Din fr. **personnage**, it. **personaggio**. (*DEX*)

> **PERSONAJ LITERAR** (fr. *personnage*; lat. *persona* = „mască de teatru”, „rol”). Omul (sau obiectul) implicat în acțiunea relatată de o operă literară. (Irina Petraș, *Dicționar de termeni literari*)

> **PERSONALITATE**, *personalități*, s.f. **1.** Ceea ce este propriu, caracteristic fiecărei persoane și o distinge ca individualitate conștientă și liberă; ansamblu de însușiri stabile ce caracterizează mental și comportamental o persoană; felul propriu de a fi al cuiva. [...] **2.** Persoană cu aptitudini și cu însușiri deosebite, cu autoritate și prestigiu, care aduce o contribuție valoroasă în domeniul social-politic, cultural-științific etc. ◆ *Personalitate istorică* = conducător al unui stat, al unui popor etc. care prin activitatea sa exercită o influență apreciabilă asupra destinelor acestora, asupra desfășurării evenimentelor. (*DEX*)

> **PERSOANĂ**, *persoane*, s.f. **1.** Individ al speciei umane, om considerat prin totalitatea însușirilor sale fizice și psihice; ființă omenească, ins. (*DEX*)

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre personaje, răspunzând la întrebările de mai jos.

a) Ce legătură există între o persoană și un personaj? Cum poate deveni o persoană personaj? Dacă despre o persoană putem spune că are personalitate, putem spune și despre un personaj că are personalitate?
b) Personajele dintr-un joc video sau dintr-un film se aseamănă cu personajele din cărți? Găsiți câteva elemente comune acestora. Puteți avea în vedere că personajele:
- săvârșesc acțiuni;
- sunt locuitori ai unei lumi;
- au dorințe și își fac planuri pentru a le îndeplini;
- sunt create de autori;
- pot influența viața cititorilor;
- sunt inspirate din realitate/sunt creații ale imaginației autorilor.

c) Creațiile produse de realitatea virtuală sunt personaje? Justificați-vă opțiunea, oral, într-un dialog cu celelalte grupe.

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați corelații între personajele din cercul de mai jos și textele din care acestea ar putea face parte. Explicați, oral, cum ați realizat corelațiile. Atenție! Există posibilități multiple de răspuns.

basm | legendă | fabulă | ghicitoare | articol de ziar | pastel | povestire | roman | reportaj | știre | bandă desenată | mit

ELEMENTE-CHEIE

Personajul este participantul la acțiunea relatată într-o operă literară. Anumite categorii de personaje sunt specifice unor tipuri de texte. Aceste personaje îi oferă cititorului indicii despre textul pe care îl citește. De cele mai multe ori, feții-frumoși și prințesele sunt personaje în basm, animalele personificate, în fabulă, un om de rând, în roman, un extraterestru, în texte science-fiction, zeii, zeițele și eroii, într-un mit sau într-un text de tip *fantasy*, detectivul, într-un roman polițist etc.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Acțiunea unui text epic este realizată de către personaj. Precizați în care dintre textele de mai jos personajele: **a)** se află în căutarea unui obiect/a unei ființe/a unei stări interioare etc. sau **b)** trebuie să rezolve o situație-problemă. Atenție! Sunt variante multiple de răspuns.

Prâslea cel voinic și merele de aur de Petre Ispirescu

Fata babei și fata moșneagului de Ion Creangă

Amintiri din copilărie de Ion Creangă

D-l Goe... de I.L. Caragiale

Pantera neagră de Sorin Titel

La pădure de Ion Agârbiceanu

Boul și vițelul de Grigore Alexandrescu

Barabumbosaur de Cezar Petrescu

ELEMENTE-CHEIE

Personajele au un rol important în acțiune. Ele reprezintă motorul acțiunii. În absența personajelor, acțiunea nu poate exista.

Acțiunea este, în general, de două tipuri:

1. personajul caută ceva (un obiect, o persoană, o stare interioară, un anumit statut etc.); în acest tip de acțiune, personajul parcurge adesea un drum, face o călătorie de-a lungul căreia descoperă lumea și, totodată, își descoperă anumite calități;
2. personajul rezolvă o situație-problemă/un conflict; în acest tip de acțiune, personajul se confruntă cu o problemă pe care trebuie să o rezolve.

Foarte adesea, textele îmbină cele două tipuri de acțiune: căutarea și conflictul/situația-problemă.

În funcție de rolul lor în acțiune, personajele sunt principale, secundare sau episodice.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Completați lista de la exercițiul 2 cu un personaj/text ales de voi și precizați tipul acțiunii: căutare sau rezolvare de probleme.

4 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Alegeți un personaj principal dintr-un text/film cunoscut de toți membrii grupei și precizați care sunt valorile acestui personaj. Explicați, într-un enunț, cum ați identificat valorile personajului și ce ați urmărit atunci când le-ați identificat dorința, acțiunea sau limbajul.

Ați recunoscut cu toții aceleași valori? Sau ați învestit personajul cu valori diferite? Cum explicați?

STRATEGII DE LECTURĂ

Pentru a înțelege un personaj și pentru a identifica valorile acestuia, răspunde la trei serii de întrebări:

1. Ce dorește personajul? → Ce îl face să dorească ceea ce dorește?
2. Ce face personajul? → Ce îl determină să facă ceea ce face?
3. Ce spune personajul? → Ce îl determină să spună ceea ce spune?

STRATEGII DE LECTURĂ

În funcție de modul în care receptează un text/un personaj, cititorii atribuie personajelor diferite valori. Există **personaje-stereotip**, în care toți cititorii recunosc anumite valori, și personaje pe care cititorii le asociază cu valori diferite. De exemplu, Făt-Frumos e asociat cu valori precum vitejia și dreptatea, bătrânul înțelept, cu înțelepciunea, detectivul, cu discernământul etc. Personaje precum Gicoane sau Romi din *Pantera neagră* de Sorin Titel sunt asociate cu diverse valori: perseverența, prietenia, loialitatea etc.

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește fragmentul de mai jos cu voce tare, urmărind acțiunea și personajele.

[*Un grup de copii de clasa a VIII-a, numiți* Cireșarii *pentru că locuiesc cu toții în cartierul Cireșului, Ionel, Victor, Ursu, Dan, Maria și Lucia, hotărăsc să plece în vacanța de vară într-o expediție științifică, cu scopul de a reface harta veche a Peșterii Negre. Fragmentul prezintă momentul în care copiii se strâng pentru a analiza harta și a face planul expediției.*]

Sub castanul de lângă cișmea, un castan uriaș, un castan-rege, cum era supranumit, care ar fi putut adăposti, singur, în ramurile lui o școală întreagă, se afla un singur băiat, acel Victor care, după spusele lui Dan, făcuse rost de o hartă. Deși aplecat deasupra unei foi de bloc, i se putea ghici lesne statura înaltă, bine legată și, desigur, foarte suplă. Avea fața lunguiață, ochii negri, adânci, părul închis la culoare, era asemeni multor tineri de vârsta lui la înfățișare. La o cercetare mai atentă poate că i s-ar fi descoperit o notă de maturitate în trăsături, în gesturi, în atitudine. Dar nu asta îl deosebea pe Victor de ceilalți. Tânărul aplecat asupra foii de bloc era un elev cu totul excepțional și în primul rând un matematician care uimea prin logica și puterea sa de demonstrație. E de prisos să spunem că era cunoscut în întreaga școală și că rareori profesorii își puseseră speranțe mai mari într-un alt elev. În ciuda precocității sale, Victor era încă foarte copilăros, pasionat după visuri, expediții și aventuri. [...]

— Zău, Victor, chiar ai făcut rost de hartă? întrebă Maria. Ar fi fantastic...

— După cum vedeți, răspunse Victor, descoperindu-le celor trei foaia mare de bloc.

Privirile se repeziră lacome asupra hărții. Numai Victor, calm, întrebă ca pentru el:

— Ionel și Dan de ce nu sunt aici?

Tocmai în acea clipă își făcu apariția, gâfâind, Dan.

— Nu vrea să vină... Măgarul! L-am rugat, l-am amenințat, am făcut-o pe clovnul... Nu vrea! Spune că trebuie să repete la geologie... Ia să văd și eu harta!

Victor se uită la ceas. Până la semnalul clopoțelului mai rămăseseră vreo șapte minute.

— Ce facem? întrebă el. Maria... nu vrei să încerci tu să-l aduci pe Ionel?

Se vedea lesne că invitația lui Victor nu-i făcea nicio plăcere Mariei, dar, cum nu prea avea obiceiul să-și contrazică prietenul, o acceptă, fără să uite însă să strâmbe de câteva ori din nas. Dacă ar fi îmboldit-o

altcineva s-ar fi iscat un tărăboi sau măcar o ceartă, pentru care n-ar fi ajuns o recreație întreagă. Dar fiindcă o invitase Victor... Își învinse repede senzația de neplăcere și porni chiar în goană spre clădirea școlii.

Ceilalți își găsiră iarăși de lucru cu harta. O țineau pe genunchi și o cercetau cu ochi de Argus.

— Dungile ăstea albastre ce sunt? întrebă Dan.

— Tocmai tu să nu știi, tu, marele campion rebusist!? se miră Lucia. Ce-ar putea să fie?

— Formidabil! descoperi Dan într-o clipă de genialitate. Râuri subterane! Mamă dragă, peste tot numai râuri... Dar deodată se simți cuprins de neliniște. Mamă dragă, dar cum le trecem?

— Asta e, răspunse Victor. Asta-i problema numărul unu! Cum trecem râurile? Despre adâncimea lor harta nu spune nimic, nu suflă niciun cuvânt; să zicem că ar fi de ordinul centimetrilor... Dar uitați-vă la lacuri. S-ar putea ca lacurile să fie foarte adânci, și tare îmi vine să cred asta. Aici va fi cel mai greu. În orice caz, nu ne vom lăsa opriți de lacuri. Dar cum ne vom descurca?

Lucia lovi de câteva ori, încet, cu pumnul în spetează băncii:

— Două minute de gândire pentru găsirea celei mai bune soluții, fiindcă sunt mai multe... Gata! Începem!

Îndemnul Luciei, deși neașteptat și ciudat, fu totuși luat în seamă. Capul în mâini, ochii închiși, concentrare deplină.

(Constantin Chiriță, *Cireșarii*)

APROFUNDEZ

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în text.

2 Precizează unde și când are loc acțiunea.

3 Formulează, într-un enunț, scopul întâlnirii copiilor.

4 Identifică situația-problemă cu care se confruntă copiii la începutul întâlnirii:

- absența lui Dan;
- absența lui Ionel;
- refuzul Mariei;
- sunetul clopoțelului care anunță sfârșitul pauzei.

Precizează cum se rezolvă această problemă.

5 Identifică situația-problemă cu care se confruntă copiii când citesc harta:

- neputința lor de a înțelege harta;
- dificultatea de a face un traseu din cauza râurilor și a lacurilor.

Precizează cum rezolvă această problemă.

6 Acțiunea relatată în textul dat este axată pe:

- căutare;
- rezolvarea unor situații-problemă;
- căutarea și rezolvarea unor situații-problemă.

Justifică-ți opțiunea într-un enunț.

7 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Alegeți câte un personaj diferit din text și răspundeți la întrebările de mai jos.

a) Ce vrea personajul?
b) Ce face personajul?
c) Ce spune personajul?
d) Ce trăsături ale personajului puteți deduce din dorințele, acțiunile și limbajul personajului?
e) Ce valori ilustrează personajul?

8 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Încadrați personajele textului într-una dintre categoriile de mai jos sau propuneți voi alta. Justificați-vă opțiunea într-un enunț.

- exploratori;
- detectivi;
- feți-frumoși;
- oameni de rând.

9 LUCRAȚI ÎN GRUPE! În funcție de răspunsul oferit la exercițiul 8, alegeți tipul de text în care ați putea încadra romanul *Cireșarii*.

- de aventură;
- de călătorie;
- de inițiere (prezintă devenirea personajelor).

10 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Recitiți textul și identificați:

a) fragmentul în care este descris Victor; stabiliți cine realizează această descriere: • naratorul; • profesorii din școală;
b) replica în care Victor îi adresează o rugăminte Mariei; stabiliți ce atitudine a lui Victor se desprinde din această replică;
c) replica în care Victor parcă vorbește cu sine; formulați gândul pe care îl are Victor și explicați de ce credeți că are acest gând;
d) ce face Victor în timpul întâlnirii; asociați acțiunile lui cu o trăsătură din seria următoare și explicați, oral, cum ați făcut corelația dintre acțiunea personajului și trăsătura acestuia: • vesel; • amabil; • creativ; • emotiv; • puternic; • dur; • agresiv; • sensibil; • calm; • impulsiv; • perfecționist; • competitiv; • nerăbdător; • răbdător; • conștiincios; • inteligent;
e) relația pe care o are cu prietenii lui; stabiliți ce atitudine are Victor față de prieteni: • amabilitate; • colegialitate; • răbdare; • cooperare; • empatie; • sensibilitate;
f) mediul de viață în care este prezentat Victor; exprimați-vă opinia asupra ideii că mediul de viață poate influența comportamentul unui personaj.

11 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Pe baza exercițiului 11, realizați fișa de identitate a lui Victor, completând, în caiet, tabelul de mai jos.

Cine este personajul? (identitatea)	**Nume**	*Victor*	**De unde am aflat/ dedus informația?** • din spusele naratorului • din faptele personajului • din felul în care gândește personajul • din limbajul personajului • din relația cu alte personaje • din mediul de viață
	Alte informații despre identitatea sa	*elev excepțional, matematician*	
Cum este personajul? (portret)	**Trăsături fizice**	...	
	Trăsături de comportament	...	
Ce valori are personajul?	**Valorile personajului**	...	

12 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați fișa de identitate a celorlalte personaje din text după modelul de mai jos.

Exemplu:

Ionel, elev, prieten cu Dan, Victor, Lucia și Maria. Nu participă la întâlnirea de sub castan, în ciuda insistențelor lui Dan, deoarece repetă la geologie. Este hotărât și greu de convins.
Fișă realizată pe baza acțiunilor lui Ionel și a spuselor lui Dan.

STRATEGII DE LECTURĂ

Într-un text literar, personajul are întotdeauna o identitate (este ceva/cineva), identificată prin întrebarea *Cine este personajul?*

Personajul are un portret fizic și moral, anumite trăsături de caracter etc., identificate prin întrebarea *Cum este personajul?*

El ilustrează anumite valori, identificate prin întrebările: *Ce vrea/face/spune personajul?* și *Ce îl determină să vrea/să facă/să spună?*

Reprezentarea personajului în text se realizează prin diverse strategii, identificate prin întrebarea *De unde știu cum este personajul?*

Răspunsurile se referă la:

- spusele naratorului, ale altor personaje sau ale personajului însuși; acestea constituie mijloace de **caracterizare directă**;
- gândurile, faptele, limbajul personajului, atitudinea lui față de alte personaje, mediul de viață și, uneori, numele personajului; acestea constituie mijloace de **caracterizare indirectă**.

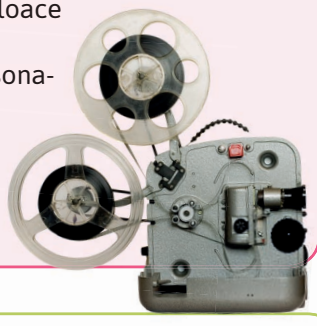

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați relația dintre persoană, personalitate și personaj în cazurile de mai jos.

Grupa 1

Ștefan Luchian a fost un pictor român, cunoscut pentru tablourile care reprezintă peisaje și flori. În filmul *Ștefan Luchian* (realizat de regizorul Nicolae Mărgineanu), rolul pictorului este interpretat de actorul Ion Caramitru. În cartea *Luchian. Ochii, sufletul, mâna* de Veronica D. Niculescu, Ștefan Luchian este personajul principal.

Grupa 2

Filmul *În clasă* (apărut în 2008) prezintă relațiile unui profesor de franceză cu elevii săi de gimnaziu. El are la bază romanul cu același nume, în care personajul principal este profesorul de franceză. Romanul a fost scris de François Bégaudeau, care a fost el însuși profesor de franceză și a transpus în roman propria experiență de la catedră. Rolul principal în film îl joacă chiar François Bégaudeau.

LECȚIA 3 TEXTUL NARATIV LITERAR ÎN PROZĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați despre posibilitățile de a descoperi lumea, pe care le are un tânăr de azi. Care sunt instrumentele/mijloacele de care are nevoie să descopere lumea? Enumerați câteva dintre acestea și confruntați-vă răspunsul cu al celorlalte grupe. Vă puteți referi la ghidurile turistice, hărți, enciclopedii, internet etc. Care sunt caracteristicile unui tânăr dornic să descopere lumea? Vă puteți referi la caracterul lui, la interesele și pasiunile sale etc.

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește cu voce tare textul de mai jos și urmărește modul în care un tânăr descoperă lumea.

Radu Tudoran (1910–1992) a fost prozator, lingvist și traducător. Și-a dorit să străbată mările și oceanele lumii la bordul unei goelete pe care și-a construit-o special în acest scop. Deși nu a reușit să ridice ancora, scriitorul nu a renunțat la visul său și a continuat călătoria în jurul lumii alături de personajele sale.

Opere: *Un port la răsărit* (1941), *Întoarcerea fiului risipitor* (1947), *Toate pânzele sus!* (1954), *Maria și marea* (1973), *Acea fată frumoasă* (1975)

Orizonturile lumii și ale cunoașterii prin literatură. „Ispirescu, Petre Dulfu, Hogaș, Negruzzi, Eminescu; pe urmă Caragiale și Sadoveanu, citiți cam în ordinea în care mi-au căzut sub ochi. Am râvnit la cărțile lor și la altele, cu nasul lipit de vitrinele librăriilor. Când am descoperit biblioteca publică, nu mi-a venit să cred că puteam să intru și să citesc tot ce-mi trecea prin minte; atunci am intuit paradisul. [...] Dar cu mult înainte am avut ca profesori cerul, câmpul, iarba și florile, gârla cu prundul și lunca, și tot ce încăpea în privirea mea de copil dornic să aflu lumea. [...] Dacă am avut vreun plan, el a constat într-o investigație continuă pentru a cunoaște pământul și oamenii. Mi-a plăcut să bat drumurile și să mă duc din ce în ce mai departe; fiecare pas însemna o descoperire." (interviu realizat de Ion Munteanu)

Toate pânzele sus!

de Radu Tudoran

[Toate pânzele sus! *de Radu Tudoran prezintă aventurile echipajului goeletei* Speranța, *condusă de căpitanul Anton Lupan, care pornește în căutarea prietenului său, Pierre Vaillant, pierdut pe mare. Capitolul XVIII, din care sunt extrase fragmentele următoare, prezintă un episod din aceste aventuri.*]

Speranța își urma drumul, în larg, departe de uscat. Gherasim mânuia cârma, chinuindu-se să țină după busolă unghiul dat de căpitan. Naviga de peste douăzeci de ani, străbătuse Marea Roșie, de la Suez la Bab-el-Mandeb, Mediterana barem o colindase în lung și-n lat, iar de câteva ori trecuse chiar dincolo de Gibraltar, prin golful Biscaiei, canalul Mânecii, către Amsterdam, dar nici până azi nu se împăcase pe deplin cu busola, care îi ostenea ochii și îl toropea. Îi venea mai la îndemână să țină drumul după soare, după stele, și cu atât mai ușor după semne de la uscat. [...]

Din partea lui, Anton Lupan se simțea mai liniștit știindu-se departe de uscat. [...] Astfel, ieșind de la Sulina, căpitanul *Speranței* luase drumul spre sud-est, până ce orice urmă a țărmului se topise, departe, sub orizontul încețoșat, și abia atunci îi dăduse lui Gherasim unghiul care de acum înainte trebuia ținut cu strășnicie, treabă plină de răspundere pentru orice cârmaci. De aceea stătea Gherasim încruntat, de aceea când Mihu îl zgândărise la vorbă răspunsese îndestul de posac*. [...] Busola trebuia să-i scoată la 250 de mile depărtare de Sulina, în gura Bosforului,

posac (adj.) – (despre oameni și și manifestările lor) lipsit de veselie, prost dispus, fără chef, tăcut, morocănos.

către Țarigrad*. [...] *Speranța* naviga cu șase noduri, asta însemnând deci șase mile pe ceas.

— Și la ce trebuie să știm iuțeala, domnule? întrebă Mihu, în timp ce trăgea lochul* înapoi, pe punte, și întindea saula* la uscat, sub îndrumarea lui Anton Lupan.

— Fiindcă dacă știm câte mile facem pe ceas, răspunse acesta, putem să le măsurăm pe hartă și să vedem cam în ce loc ne găsim la un moment dat. Iată, eu știu de pe acum că dacă vântul nu scade, deseară, la ora șase, o să fim în dreptul Constanței; e trebuitor să știi în orice clipă, când ești departe de coastă, cât drum ai străbătut și cât a mai rămas.

Vremea se păstra frumoasă și vântul bătea statornic de la uscat. Cei câțiva nori albi care plutiseră pe cer de dimineață se topiseră odată cu venirea amiezii; numai orizontul, de jur împrejur, era îngreuiat de o pâclă albastră. Din când în când, departe, în dreapta, în tribord*, ca să vorbim ca niște adevărați marinari, lucea în soare aripa unui pescăruș răzleț, dovedind că într-acolo se afla coasta. Pe mare se fugăreau valuri, unele înspumate, însă *Speranța*, care le primea dintr-un bord, nu se balansa nici de-o șchioapă, ci doar sălta, domol, între văi și creste, împungând cerul cu catargele* și trăgând pe el o linie dreaptă.

Haralamb intrase de veghe odată cu începerea celui de-al treilea cart*, treabă ușoară chiar pentru unul care n-a fost în viața lui marinar. El stătea în același loc unde de dimineață stătuse plutașul*, și pare-se era tare mândru de însărcinarea sa. [...]

Toate păreau să meargă strună, oamenii se înfrățeau cu marea, erau voioși, își lăsaseră grijile la uscat. [...]

Se apropia seara și întâia zi a călătoriei se scursese pe neobservate. Anton Lupan, Gherasim și Ismail se schimbau din patru în patru ore la cârmă, iar Ieremia, Haralamb și Cristea Busuioc făceau pe rând de veghe. Mihu și Negrilă se plimbau de la unii la alții.

Cei care nu erau de cart cinară la ora șapte, ca să termine înainte de a cădea noaptea. Pe urmă, Gherasim coborî sub tambuchiul* de la pupa*, în laturile căruia se aflau magazioarele cu zestrea *Speranței*, scoase două felinare mari, cu sticla groasă, unul verde, celălalt roșu, și după ce le aprinse, se apucă să le pună la locul lor, în dreptul catargului mic, deasupra parapetului.

— Astea ce sunt, nene Gherasime? întrebă Mihu.

— Felinarele de poziție.

Musul* rămase cu gura căscată.

— Vezi tu, îl lămuri cârmaciul, dacă noaptea vine o corabie în calea noastră, după felinarele astea își dă seama încotro mergem și știe să ne ocolească. Îndată ce cade seara, orice corabie trebuie să pună un felinar roșu în babord*, adică aici, în stânga, și altul în tribord, în așa fel ca să poată fi văzute din față. [...]

În clipa când Gherasim își sfârșea lămuririle, clopotul bătu de patru ori, vestind sfârșitul ultimului cart al zilei; acum începea serviciul de noapte.

Căpitanul, care zăbovise în cabină să scrie în Jurnalul de Bord, ieși pe punte.

— Mihule, du-te de te culcă îndată, că la miezul nopții intri de veghe.

La început, lui Mihu nu-i veni să creadă; pe urmă, dându-și seama că Anton Lupan nu era din cei care să amăgească oamenii, începu să sară într-un picior pe punte, chiuind ca haiducii.

— Mai încet, că aici nu ești la stână! îl potoli cârmaciul. Apoi se întoarse spre căpitan, scărpinându-se cu îndoială în creștet:

— Domnule, poate nu e bine să-l punem de la început chiar noaptea. Să fi făcut măcar un cart de ziuă.

— N-avea nicio grijă, Gherasime; tot de veghe a fost cât a ținut ziulica... Dar bagă de seamă, Mihule, dacă te prind că nu adormi numaidecât, s-a zis cu veghea!

Țarigrad – capitala Imperiului Otoman, pe Marea Marmara, la intrarea în Bosfor, numită de turci Stambul și de slavi Țarigrad, Constantinopol.

loch (s.n.) – instrument cu care se măsoară distanța parcursă de o navă și viteza de deplasare a acesteia.

saulă (s.f.) – parâmă folosită la bordul navelor pentru ridicarea pavilionului, fixarea suplimentară a unei vele.

tribord (s.n.) – bordul drept al unei nave, partea din dreapta a axei ei de simetrie, privind de la pupă spre proră.

catarg (s.n.) – stâlp de lemn sau tub metalic care se montează vertical pe o navă pentru a susține pânzele sau antenele de telegrafie fără fir.

cart (s.n.) – serviciu de patru ore, executat permanent, pe schimburi, la bordul unei nave, de membrii echipajului.

plutaș (s.m.) – muncitor care lucrează la construirea plutelor sau care conduce plutele pe apă.

tambuchi (s.n.) – deschizătură în puntea unei nave, prevăzută cu un capac sau cu o construcție asemănătoare cu o gheretă, care o protejează de intemperii și care permite accesul în încăperile de sub punte.

pupa (s.f.) – partea de dinapoi a corpului unei nave.

mus (s.m.) – elev marinar; ajutor al timonierului la bordul unei ambarcațiuni cu vele.

babord (s.n.) – partea stângă a unei nave.

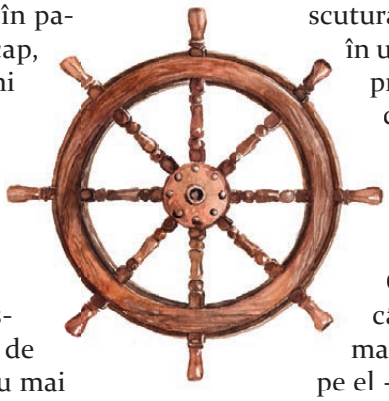

Musul coborî în cabină, se cățără în patul lui, își trase pătura până peste cap, închise ochii, strânse pumnii și adormi la iuțeală, fiindcă așa îi poruncise căpitanul. Dar gândul lui rămăsese afară, pe puntea umezită de abureala rece a nopții, sub pânzele care legau marea cu cerul.

La miezul nopții, când își luă postul în primire, toate i se păreau cunoscute în juru-i, ca și când ar fi fost om de veghe o veșnicie – și cu cât i se păreau mai cunoscute, cu atât simțea mai rece în spinare gheara unei neliniști fără nume.

— Mihule! strigă Anton Lupan de la cârmă.

În noapte, glasul avea ceva tainic. Răsărise de curând o bucată de lună târzie.

— Da, domnule!

— Nimic. Voiam să știu dacă ești acolo. Nu trebuie să stai țeapăn, că doar dacă e să se vadă ceva, se vede de departe. Poți să te mai miști pe punte. Dacă ți se face urât, mai vino încoace.

Auzindu-le glasul, Negrilă, care dormea pe undeva, în umbră, se săltă în picioare, căscă, apoi se apropie de stăpână-su, lipăind pe punte, și începu să i se frece de cizme.

— Hai, fii cuminte! Acum n-am timp de tine!

Tânărul mus stătea aplecat peste parapet, la prova*, cu ochii ațintiți înainte. Luna se ridica pe cer, ascunsă sub pânze, și marea, ruginie la început, începea să se arginteze. Era atâta liniște, că se auzeau valurile până departe, murmurând domol, cu o mie de glasuri. Sub bompres*, etrava* tăia apa, foșnind tainic; câte un val se spărgea în bordaj*, alene, și vântul îi prindea jerba albă, spulberând-o în scântei ude.

Spre răsărit, în lumina lunii, cerul era palid, lăptos ca varul; mai sus, bolta se albăstrea și lăsa să se vadă stele răzlețe, parcă mișcătoare, care se fereau cu teamă din calea catargelor.

Mihu rămase așa o vreme, cu ochii când la cer, când la mare. Dormeau toți pe corabie, iar el cu căpitanul le țineau soarta în mână. Era rece a naibii gheara aceea care-l râcâia în spinare! Arar, câte o stea mică se desprindea de pe boltă, ca o frunză firavă scuturată de vântul toamnei, și după ce lăsa în urmă o dâră nesigură, se stingea deasupra valurilor. Încolo, nu se vedea nimic, cât era de lung orizontul și de întinsă marea.

Ziua de 16 iulie se scursese mai încet decât prima. [...]

Peste zi, Ieremia, Haralamb și Cristea Busuioc trecură pe rând la cârmă, sub îndrumarea primului cârmaci. Mihu era mâhnit că nu-l puneau și pe el – însă se liniști când căpitanul îl chemă în cabină și-l așeză în fața hărților, pe care, de altminteri, musul le cunoștea.

— Să ții cârma e mai ușor; cu asta ai să te deprinzi repede. Pe tine vreau să te învăț mai multe, fiindcă te văd isteț și aș vrea să fii ajutorul meu cândva. Poate că odată ai să ajungi chiar căpitan.

În ziua aceea, Anton Lipan începu să-i împărtășească temeinic lui Mihu învățătura sa. Când ai numai un an de școală și acela făcut pe apucate, n-ai să deprinzi nici într-o zi, nici în două, nici în douăzeci de luni știința care i se cere unui adevărat căpitan. La Sulina, ucenicul-marinar nu știuse nici măcar că Pământul e rotund – acum îl avea limpede în cap, fiindcă văzuse acolo în cufărul lui Anton Lupan un glob pământesc, cu ape și cu continente, pe care acest vrăjitor i-l rotea în fața ochilor, cum ar fi rotit Pământul cel adevărat. Dar știința Pământului și-a hărților, care se desfășoară neted în fața ta, nu se sfârșește când ai aflat ce lungime are ecuatorul, ce-i aceea o paralelă și un meridian.

După trei ceasuri de învățătură, Mihu ieși pe punte cu capul făcut calendar. [...]

Speranța își continua drumul spre Bosfor și țărmul se înălța din mare, schimbându-și culoarea de la o clipă la alta, când cenușie, când vânătă, când roșcată, până ce copacii înșirați pe creastă se arătară limpede, aruncându-și umbrele verzi peste argila și piatra spălate de ape. [...] Pe măsură ce se adânceau în golful albastru, valurile Bosforului se potoleau, până ce apa rămase lucie ca oglinda și curată ca lacrima. În față se vedeau o sumă de corăbii și barcazuri*, dormind la ancoră. Cu vântul care își dădea sufletul, *Speranța* ajunse anevoie în preajma lor, unde îndată aruncă ancora.

prova (s.f.) – partea din față a unei nave.

bompres (s.n.) – catargul din vârful prorei unui vas cu pânze, de care se leagă mai multe vele.

etravă (s.f.) – element de rezistență care închide corpul unei nave la proră și cu care nava își deschide drumul la înaintarea prin apă.

bordaj (s.n.) – înveliș exterior, metalic sau lemnos, al scheletului unei ambarcațiuni.

barcaz (s.n.) – ambarcațiune pescărească de lemn, care poate naviga cu pânze sau cu motor.

REACȚII SUBIECTIVE

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspunde la întrebările din imaginea alăturată și confruntă-ți apoi răspunsurile cu ale colegului de bancă.

- Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
- Care personaj ți-a plăcut cel mai mult? De ce?
- Ce emoții ți-a provocat lectura textului?
- De ce anume ți-a amintit textul?

HARTA TEXTULUI

I. Rezolvă cerințele de mai jos, pentru ca la final să poți completa harta textului.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul citit.

2 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

a) Cine sunt personajele?
b) Care este punctul de pornire și care este destinația călătoriei?
c) În ce dată începe călătoria?
d) Ce responsabilitate are fiecare marinar în timpul călătoriei?
e) Ce sarcină primește Mihu din partea căpitanului?
f) Ce trebuie să facă Mihu înainte de a intra de veghe la miezul nopții?
g) Cine este Negrilă?
h) Ce face Mihu a doua zi după ce a fost de cart?
i) Unde ancorează *Speranța*?

3 Răspunde la întrebările de mai jos, căutând informații în mai multe secvențe ale textului.

a) Care dintre marinarii de pe *Speranța* sunt mai experimentați și care sunt începători?
b) Prin ce cuvinte este denumit Mihu în text?
c) Ce emoții și ce gânduri are Mihu în timpul călătoriei cu *Speranța*?
d) Cum se comportă Anton Lupan cu Mihu?

4 Completează, în caiet, afirmațiile de mai jos.

a) Mihu este entuziasmat fiindcă ... , iar a doua zi este mâhnit deoarece ... .
b) Anton Lupan vrea să-l învețe pe Mihu tainele navigației, pentru că acesta ... .
c) Mihu rămâne cu gura căscată când ... , vede limpede imaginea Pământului când ... și are capul făcut calendar după ce ... .

Narațiunea. Descrierea. Dialogul

5 Reconstituie ordinea întâmplărilor și realizează apoi, în caiet, un organizator grafic, asemănător celui de mai jos, în care să plasezi acțiunile.

a) A doua zi, Mihu se așteaptă să fie pus la cârmă și este mâhnit din cauză că nu primește această sarcină.
b) Căpitanul îl anunță pe Mihu că va intra de veghe la miezul nopții.
c) Mihu iese copleșit de informațiile pe care le primește de la Anton Lupan.
d) La miezul nopții, Mihu intră de veghe și își îndeplinește sarcina foarte concentrat.
e) Sub comanda lui Anton Lupan, *Speranța* a pornit spre Țarigrad, avându-l pe Gherasim cârmaci.
f) Anton Lupan îl liniștește, invitându-l în cabină și așezându-l în fața hărților.
g) Mihu se bucură, nevenindu-i să creadă că îi va fi încredințată o sarcină importantă.
h) *Speranța* ancorează în apele Bosforului.
i) Musul Mihu se dovedește curios și pune întrebări despre activitatea de la bord, primind lămuriri din partea marinarilor experimentați.
j) Anton Lupan îl învață pe Mihu știința Pământului și a hărților.

6 Alege varianta corectă.

• Naratorul relatează:
a) la persoana a III-a, este obiectiv, dar intervine cu observații personale în text, de exemplu, „ca să vorbim ca niște adevărați marinari”;
b) la persoana I, este subiectiv deoarece intervine cu observații personale în text, de exemplu, „ca să vorbim ca niște adevărați marinari”.

7 Transcrie, în caiet, două secvențe descriptive și precizează rolul acestora: prezintă cadrul acțiunii/realizează portretul personajelor.

8 Transcrie, în caiet, trei replici ale personajelor și precizează situația de comunicare, subiectul discuției și atitudinea comunicativă a vorbitorului.

Personajele

9 Notează personajele textului și precizează cu ce se ocupă fiecare în cadrul echipajului.

10 Prezintă, într-un enunț, relația dintre membrii echipajului, transcriind, în caiet, și o secvență care o ilustrează.

11 Detaliază relația care se stabilește între personaje, selectând câte un fragment reprezentativ pentru relația dintre Anton Lupan și Mihu, respectiv Gherasim și Mihu.

12 Completează, în caiet, tabelul de mai jos, notând trăsătura personajului și mijlocul de caracterizare.

Citat	Trăsătura	Mijlocul de caracterizare
„Musul coborî în cabină, se cățără în patul lui, își trase pătura până peste cap, închise ochii, strânse pumnii și adormi la iuțeală, fiindcă așa îi poruncise căpitanul.”	*Mihu este ascultător.*	*caracterizare indirectă prin faptele personajului*
„... abia atunci îi dăduse lui Gherasim unghiul care de acum înainte trebuia ținut cu strășnicie, treabă plină de răspundere pentru orice cârmaci. De aceea stătea Gherasim încruntat, de aceea când Mihu îl zgândărise la vorbă răspunsese îndestul de posac.”	Gherasim este	
„— Fiindcă dacă știm câte mile facem pe ceas, răspunse acesta, putem să le măsurăm pe hartă și să vedem cam în ce loc ne găsim la un moment dat. Iată, eu știu de pe acum că dacă vântul nu scade, deseară, la ora șase, o să fim în dreptul Constanței; e trebuitor să știi în orice clipă, când ești departe de coastă, cât drum ai străbătut și cât a mai rămas.”	Anton Lupan este	
„Haralamb intrase de veghe odată cu începerea celui de-al treilea cart, treabă ușoară chiar pentru unul care n-a fost în viața lui marinar.”	Haralamb este	

13 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați o fișă de identitate pentru fiecare personaj, după modelul de la **pagina 63**.

II. Realizează, în caiet, harta textului epic, după modelul de la **pagina 29**.

MIHU ȘI ORIZONTURILE LUMII

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați despre lumea prezentată în text. Identificați pe o hartă fizică sau utilizând aplicația Google Maps locurile menționate în text și urmăriți traseul *Speranței*. Ce observați?

2 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați despre orizonturile cunoașterii pe care Mihu le descoperă în călătorie.

a) Identificați sarcinile pe care Mihu le are în cadrul echipajului și modul în care și le duce la îndeplinire. Ce învață el îndeplinind aceste sarcini?

b) Discutați atitudinea lui Mihu de-a lungul călătoriei. Credeți că are o atitudine potrivită pentru un tânăr? Este o atitudine care favorizează învățarea?

c) Urmăriți modul în care Mihu ajunge să-și deschidă orizontul cunoașterii, citind și completând, în caiet, graficul alăturat. Ce observați?

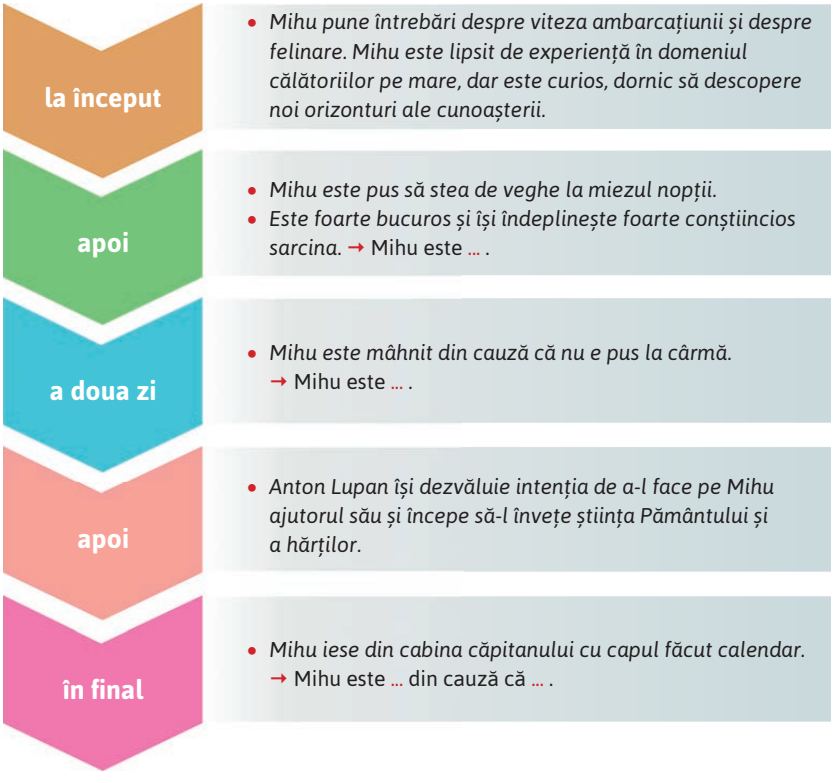

d) Discutați despre relația lui Mihu cu Anton Lupan, pe baza fragmentului de mai jos.

„La Sulina, ucenicul-marinar nu știuse nici măcar că Pământul e rotund – acum îl avea limpede în cap, fiindcă văzuse acolo în cufărul lui Anton Lupan un glob pământesc, cu ape și cu continente, pe care acest vrăjitor i-l rotea în fața ochilor, cum ar fi rotit Pământul cel adevărat."

e) Explicați, pornind de la text, ce înseamnă să înveți „știința Pământului și-a hărților".

f) Identificați tipul de personaj pe care îl ilustrează Mihu, respectiv Anton Lupan, justificându-vă opțiunea într-un enunț.
- magicianul;
- învățătorul/maestrul;
- tânărul ucenic/discipolul;
- călătorul;
- exploratorul;
- copilul inocent.

g) Precizați tema textului și justificați-vă opțiunea în unu–două enunțuri.

„GHID. HARTĂ. CĂLĂTORII" ÎN ORIZONTUL MEU

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Credeți că există vreo legătură între modul în care tinerii de azi descoperă lumea și felul în care Mihu o descoperă? Justificați-vă opțiunea.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1. Întreabă autorul! Imaginați-vă că sunteți autorul textului *Toate pânzele sus!* Răspundeți la întrebările de mai jos, motivându-vă alegerile.
- Ce v-a determinat să scrieți acest text?
- Care este scopul pentru care ați scris acest text?
- Cum ați ales titlul?
- Cum ați ales numele vasului? Dar al personajelor?
- Cum v-ați gândit să legați realitatea de lumea imaginară?
- De unde știți atât de multe despre viața marinarilor?

Grupa 2. Harta lexicală! Imaginați-vă că sunteți un specialist în ambarcațiuni. Realizați o listă cu termeni din vocabularul maritim prezenți în text și apoi explicați-i cu ajutorul unor ilustrații găsite pe internet. Rezultatul (lista cu termeni ilustrați) va fi prezentat în clasă prin intermediul noilor tehnologii.

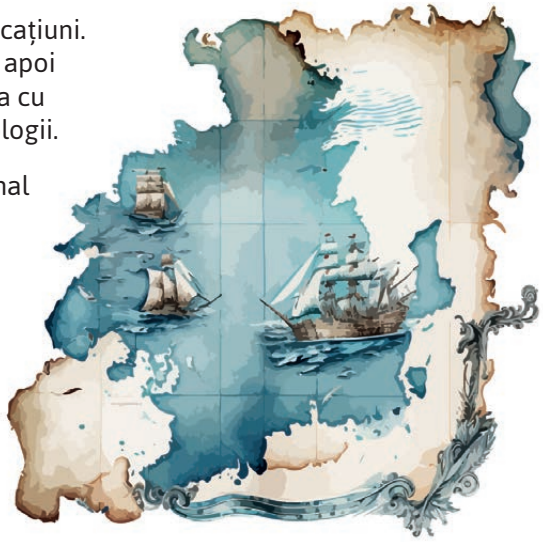

Grupa 3. Față în față cu personajul! Imaginați-vă că Mihu scrie un jurnal de călătorie, precum o face Anton Lupan. Redactați o pagină de jurnal, în care Mihu scrie despre întâmplările din ziua de 16 iulie.

Grupa 4. Vorbește despre text! Imaginați-vă că participați la o emisiune pentru copii și adolescenți cu titlul *Orizontul mării* în care vorbiți despre romanul *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran. Realizați un text despre interesul tinerilor de azi pentru expediții și aventură, pe care îl veți citi, în 2–3 minute, în fața „publicului" reprezentat de colegi.

REFLECTEZ

- **JURNAL DE LECTURĂ!** Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, referindu-te la experiența de lectură prilejuită de *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran.

De la text spre sine
- Din text am învățat că ... .
- Textul îmi aduce aminte de ... .

De la text spre alt text
- Această poveste îmi aduce aminte de textul ... , pentru că ... .
- Mihu îmi aduce aminte de un personaj din ... , pentru că ... .
- Am întâlnit tema acestui text și în cartea ... .

De la text spre lume
- Personajul din text îmi aduce aminte de o persoană ... .
- Ceea ce am citit în acest text am întâlnit și în realitate atunci când ... .
- Ceea ce se întâmplă în text se deosebește/nu se deosebește de ceea ce se întâmplă în realitate, deoarece ... .

LECȚIA 4 VERBUL (REACTUALIZARE)

1. Verbul

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Numiți fiecare câte o acțiune prin care credeți că tinerii își pot lărgi orizontul cunoașterii! De exemplu, „a citi”, „a călători” etc. Construiți orizontul acelei noțiuni, stabilind relații ca în exemplul alăturat. Prezentați răspunsul vostru celorlalte grupe.

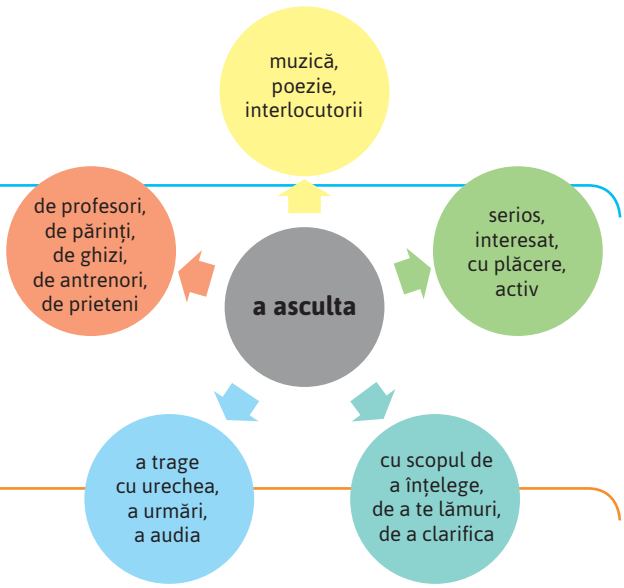

EXPLOREZ

• Rezolvă exercițiile de mai jos, pentru a-ți actualiza cunoștințele despre verb.

1 Identifică verbele din textul de mai jos, precizând modul și timpul acestora.

Ar fi vrut să nu fi cunoscut niciodată o asemenea persoană care să-i provoace o durere atât de mare. Recunoscu în sinea ei că greșise când acceptase să-l vadă, deși instinctul îi spunea că este o mare greșeală. Ar dori să retrăiască altfel acel timp, însă știe că nu va reuși. Acceptă-ți destinul!

2 Transcrie, din textul de la exercițiul 1, trei verbe auxiliare și explică rolul lor.

3 Precizează valoarea verbului „a fi” în enunțurile de mai jos.

a) Mi-ar fi plăcut să fi avut măcar o hartă în expediție.
b) Călătoriile sunt fascinante.
c) La capătul străzii este un indicator.

4 Corelează cele trei coloane, făcând asocierile potrivite între verbele din enunțurile primei coloane, ceea ce indică acestea, respectiv modurile verbelor.

A	B	C
a) Am studia o hartă.	**1.** indică o acțiune sigură, reală	**I.** modul conjunctiv
b) Am studiat o hartă.	**2.** indică o acțiune dorită	**II.** modul imperativ
c) Să citesc ghidul?	**3.** indică un ordin	**III.** modul indicativ
d) Studiază mai bine harta!	**4.** indică o acțiune posibilă	**IV.** modul condițional-optativ

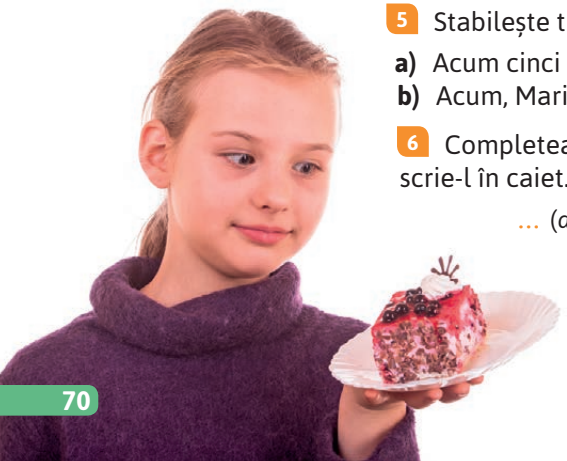

5 Stabilește timpul verbelor din enunțurile de mai jos, ținând cont de context.

a) Acum cinci minute, Maria ascultă cu atenție sfaturile ghidului.
b) Acum, Maria ascultă indicațiile profesoarei.

6 Completează textul de mai jos cu forma corectă a verbelor dintre paranteze și scrie-l în caiet.

... (*a înțelege*, indicativ, imperfect, pers. I, nr. singular, formă negativă) cum ... (*a face*, indicativ, mai-mult-ca-perfect, pers. a III-a, nr. singular) prăjitura aceea delicioasă care mi- ... (*a încânta*, indicativ, perfect compus, pers. a III-a, nr. plural) simțurile și ... (*a vrea*, condițional-optativ, perfect, pers. I, nr. singular) ... (*a se termina*, conjunctiv, prezent, pers. a III-a, nr. singular,

formă negativă) niciodată. Parcă timpul ... (*a îngheța*, indicativ, perfect simplu, pers. a III-a, nr. singular) și ... (*a începe*, indicativ, mai-mult-ca-perfect, pers. I, nr. singular) ... (*a retrăi*, conjunctiv, prezent, pers. I, nr. singular) vremurile copilăriei. Îmi ... (*a dori*, indicativ, imperfect, pers. I, nr. singular) ... (*a avea*, conjunctiv, perfect, pers. I, nr. singular) din nou zece ani. Anii ... (*a zbura*, indicativ, perfect compus, pers. a III-a, nr. plural) și îmi ... (*a părea*, indicativ, mai-mult-ca-perfect, pers. a III-a, nr. plural) clipe, iar acum ... (*a simți*, indicativ, prezent, pers. I, nr. singular) că ... (*a deveni*, indicativ, viitor propriu-zis, pers. I, nr. singular) o frunză în vânt. ... (*a trăi*, imperativ, pers. a II-a, nr. singular, formă afirmativă) clipa!

APROFUNDEZ

1 Transformă textul de mai jos, trecând verbele de la perfect compus la perfect simplu.

„După o ladă mare de lemn, plină de mălaiul din care făceam mămăligă, am găsit o carte. [...] Am scuturat-o de praf, i-am șters cu palmele coperta și i-am citit titlul. [...] Când am citit interpretarea lui Noica la acest basm, s-au cutremurat continentele ființei mele."

(Alexandru N. Stermin, *Căzuți din junglă: poveștile unui explorator*)

2 Trece verbele din enunțurile de mai jos la modul condițional-optativ, timpul prezent, explicând cum se modifică sensurile enunțurilor.

a) Ți-a plăcut călătoria.
b) Ai vizitat multe obiective culturale în vacanța aceasta?

3 Scrie, în caiet, patru sfaturi pe care le-ai da unui copil care merge pentru prima dată într-o tabără, utilizând două verbe la modul imperativ și două la modul conjunctiv.

REFLECTEZ

- Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, corectându-le.

a) Ți-am spus să fi atent la drum!
b) A dorit să-i deie o hartă pentru călătorie.
c) Nu i-a cerut nimeni să creze opere de artă.
d) Vreau ca tu să știi cine este ghidul.
e) Eu mă gândi să i-au o busolă.
f) Dacă nu va fii atent, va cade și se v-a lovi.
g) Var place dacă a-ți merge la mare cu prietenii voștri?
h) Ar fii venit la întâlnire, dacă iar fi dat adresa corectă.

2. Locuțiunile verbale

DIN EXPERIENȚA MEA

- Citește enunțurile de mai jos și identifică asemănările și diferențele dintre cele două secvențe subliniate. Au același sens? Prin ce cuvinte este exprimată acțiunea în primul enunț? Dar în al doilea?

Îmi dai împrumut cele două ghiduri pentru excursia de mâine?

Da, ți le împrumut cu drag.

EXPLOREZ

1 Urmărește cuvintele cu care se combină verbul. Ce observi? Într-unul dintre exemple, legătura verbului cu cuvântul următor este diferită. De ce?

a) Îți aduc hărțile pentru traseu.
b) Îți aduc rucsacul pentru călătorie.
c) Îți aduc haina din cuier.
d) Îți aduc aminte de excursie.

ELEMENTE-CHEIE

Locuțiunile verbale sunt grupuri de cuvinte alcătuite dintr-un verb și cuvintele dependente de acesta, care au sens unitar și sunt similare unui verb.

Exemplu: *a aduce aminte* → a aminti; *a băga de seamă* → a observa

2 LUCRAȚI ÎN PERECHI!
Pe baza informațiilor de la **Strategii de analiză gramaticală**, decideți dacă „a da ordin” este o locuțiune verbală. Veți încerca să puneți substantivul la plural și/sau să îl combinați cu un adjectiv.

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Locuțiunile verbale se recunosc după următoarele trăsături:
- nu permit modificări morfologice sau sintactice ale elementelor, de exemplu, treceri la plural sau combinări cu atributul. De exemplu, în „a lua peste picior = a ironiza”, substantivul **NU** se poate pune la plural „a lua peste picioare”. La fel, în „a-și bate joc”, substantivul **NU** poate primi adjectiv, nu se poate spune „a-și bate joc bun”;
- conțin cuvinte și grupuri de cuvinte care nu mai sunt analizabile, pentru că nu mai există în afara locuțiunilor. De exemplu, în „a lua **aminte**” și „a-și aduce **aminte**”, „aminte” nu se analizează în afara locuțiunii;
- conțin cuvinte care nu se pot analiza separat din punctul de vedere al funcției sintactice. De exemplu, în „a **o** lua la fugă”, „o” nu are funcție sintactică autonomă.

APROFUNDEZ

1 Identifică locuțiunile verbale din enunțurile de mai jos și analizează-le conform exemplului.

Exemplu: *Am ținut minte tot traseul călătoriei noastre.*
am ținut minte = predicat verbal, exprimat prin locuțiune verbală, cu verbul la modul indicativ, timpul perfect compus, pers. I, nr. singular.

a) Tânărul nu și-a bătut joc de camarazii săi.
b) Fetița își adusese aminte de sfaturile ghidului și reușise să se descurce.
c) Călăuza și-a dat seama că a greșit drumul de întoarcere.
d) Nici nu băgă de seamă că ne-am întors din excursie.
e) Când au înțeles că s-au rătăcit, fetelor le-a părut rău că au pierdut busola.

2 Scrie trei locuțiuni verbale care să conțină verbul „a lua” și dă pentru fiecare câte un sinonim. Poți consulta *DEX*-ul, articolul „a lua”.

Exemplu: *a lua la rost = a certa*

3 Asociază, din **coloana B**, sinonimele locuțiunilor verbale din **coloana A**.

A	B
a) a da de gol	**1.** a realiza
b) a face rost	**2.** a învinge
c) a ține minte	**3.** a reține
d) a băga de seamă	**4.** a demasca
e) a-și da seama	**5.** a observa
f) a lua peste picior	**6.** a vesti
g) a veni de hac	**7.** a procura
h) a da de știre	**8.** a ironiza

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Locuțiunea verbală, în structura căreia verbul apare la formă personală, îndeplinește în propoziție **funcția sintactică** de **predicat verbal**.

4 Rescrie enunțurile de mai jos, înlocuind locuțiunile verbale cu sinonime.

a) Paul mi-a dat înapoi enciclopediile pe care i le-am împrumutat.
b) După ce a stropit-o cu apă, fetița și-a venit în fire.
c) Nu am ținut minte numele tuturor orașelor vizitate în vacanța trecută.
d) Organizatorul taberei ne va aduce la cunoștință ce s-a întâmplat ieri.
e) „Mi-am dat seama că viața e o aventură a căutărilor.” (Alexandru N. Stermin, *Căzuți din junglă: poveștile unui explorator*)

5 Explică de ce grupurile de cuvinte subliniate nu sunt locuțiuni verbale.

a) Tata ne-a dat vestea rea, informându-ne că vizita la bibliotecă s-a amânat.
b) Directorul a dat ordine să nu ieșim din școală în timpul orelor.
c) Alex are obiceiul să-i păcălească pe cei din jur.

AUTOEVALUARE

1 Completează grila de evaluare de mai jos.

	Da	Nu	Nu sunt sigur(ă)
a) Știu să recunosc un verb într-un enunț.	☐	☐	☐
b) Știu să utilizez verbul la diverse moduri, timpuri și persoane.	☐	☐	☐
c) Pot să construiesc enunțuri cu ajutorul verbului.	☐	☐	☐
d) Știu ce exprimă fiecare mod și timp verbal.	☐	☐	☐
e) Știu diferența dintre un verb și o locuțiune verbală.	☐	☐	☐
f) Pot formula corect enunțuri cu locuțiuni verbale.	☐	☐	☐

2 Discută cu profesorul tău situațiile la care ai răspuns „nu” sau „nu sunt sigur(ă)”.

LECȚIA 5 POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE VERBULUI. VERBELE COPULATIVE

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți imaginea alăturată, citiți dialogul de mai jos și apoi rezolvați cerințele.

Profesorul: Anton Lupan și Pierre Vaillant **erau** ingineri. Voi vreți să **deveniți** ingineri?

Elev 1: Nu, eu vreau **să ajung** doctor.

Elev 2: Eu sunt aproape... dar mai mult îmi doresc **să mă fac** informatician.

Elev 3: Eu nu! Eu după mulți ani de studiu sper **să ies** arhitect.

Profesorul: Mă bucur că visați **să fiți** profesioniști. Meseria **înseamnă** satisfacție!

a) Pot fi omise cuvintele subliniate din dialogul de mai sus? Numiți o consecință a eliminării acestora.
b) Care sunt verbele cu care se combină cuvintele subliniate?
c) Oferiți un sinonim pentru cuvintele „a ajunge”, „a se face”, „a ieși”.
d) Construiți câte un enunț cu verbele scrise cu albastru, având un alt sens decât cel utilizat în dialogul de mai sus.

EXPLOREZ

1 Completează, în caiet, spațiile libere cu un cuvânt potrivit din seria de mai jos.

plictisitor | interesant | cercetător | aviator | lung | ambițios

a) Călătoriile în natură sunt ... .
b) Bunicul meu a fost ... .
c) Drumul va fi ... .
d) Expedițiile erau ... .
e) Tata este ... .

2 Precizează valoarea morfologică a verbului „a fi” în enunțurile construite de tine la exercițiul anterior și numește funcția sintactică a cuvintelor completate de tine care se combină cu verbul „a fi”.

3 Identifică predicatele nominale din enunțurile următoare și notează-le în caiet.

a) Lectura a fost captivantă.
b) Dacă aș fi fost harnică, terminam la timp proiectul.
c) Voi sunteți niște gazde uimitoare.
d) Când l-am întâlnit, fratele meu era foarte vesel.
e) Mama va fi bucuroasă să vă revadă.
f) Să fi fost aviator, ai fi vizitat multe țări.

4 Notează, în caiet, modul și timpul verbului copulativ „a fi” din enunțurile de la exercițiul **3**.

5 Selectează numele predicative din enunțurile de mai jos, precizând prin ce sunt realizate.

a) Ana este cea mai amuzantă colegă de clasă.
b) Paul și Mihai sunt doi dintre câștigătorii competiției.
c) Discuția este despre tine.
d) Este bine să fii onest.

ELEMENTE-CHEIE

Verbele copulative nu au înțeles de sine stătător și se combină obligatoriu cu un **nume predicativ**. Verbele copulative au rolul de a lega numele predicativ de subiect.

Numele predicativ **NU** poate fi omis!

Când sunt copulative, verbele se combină cu un component care exprimă o calitate sau o caracteristică a subiectului.

Exemplu: *Maria s-a făcut ghid turistic. Ea este foarte atentă.*

Când au categoria gramaticală a modului, verbele copulative alcătuiesc împreună cu **numele predicativ** un **predicat nominal**.

Principalele verbe copulative sunt:
- *a deveni*, care este întotdeauna copulativ;
- *a ajunge, a se face, a ieși*, când sunt sinonime cu *a deveni*;
- *a rămâne*, când arată starea sau devenirea – *a păstra/a dobândi o calitate*;
- *a însemna*, când nu are sensul de „a nota” sau „a lua notițe”;
- *a părea*, când are subiect exprimat sau neexprimat;
- *a fi*, când nu are sensul de „a găsi”, „a se afla”, „a exista”, „a costa”, „a proveni”, „a se întâmpla” etc.

ELEMENTE-CHEIE

Verbul	Copulativ	Predicativ
a deveni	Maria a devenit harnică.	/
a ajunge	Mihai a ajuns marinar.	Mihai a ajuns în Italia.
a se face	Ana s-a făcut învățătoare.	Ana s-a făcut că pleacă.
a ieși	Andrei a ieșit inginer.	Andrei a ieșit în oraș.
a rămâne	Mama a rămas neschimbată.	Mama a rămas în casă.
a însemna	Munca înseamnă satisfacție.	Elevul a însemnat totul în caiet.
a părea	Ea pare tristă.	Se pare că va ninge.
a fi	Maria este inteligentă.	Maria este în bibliotecă.

APROFUNDEZ

1 Grupează, în caiet, pe două coloane, enunțurile în care verbele sunt copulative și enunțurile în care verbele sunt predicative.

a) El nu iese deloc în lume. / Prietena mea a ieșit ghid turistic.
b) Tânărul acela a ajuns un strălucit arhitect. / Copiii au ajuns acasă.
c) Andrei s-a făcut mai cuminte în ultimul timp. / În școală s-a făcut un club de lectură.
d) Fetele erau în casă cu părinții lor. / Fetele erau vesele.
e) Traseul a rămas neschimbat. / Copiii au rămas în aeroport.
f) Ghidul a însemnat obiectivele culturale pe hartă. / Călătoriile înseamnă cunoaștere.
g) Drumul pare dificil. / Părea că nu vom ajunge la destinație.

2 Alcătuiește enunțuri în care verbele „a ajunge”, „a ieși”, „a se face”, „a rămâne” și „a însemna” să fie, pe rând, copulative, respectiv predicative.

3 Stabilește valoarea copulativă/predicativă a verbelor din enunțurile de mai jos, precizând funcția sintactică a acestora.

a) Copilul a rămas în parc, cu prietenii din copilărie.
b) Iubirea înseamnă sacrificii.
c) Ieri, Ana părea fericită, dar azi a devenit tristă.
d) Noi nu am ajuns la timp în piața de legume.
e) Paul este fericit că s-a făcut judecător.
f) Andrei a rămas un mare artist.
g) Maria nu a însemnat nimic pe foaia de examen.
h) Ana a ajuns o înotătoare de succes.
i) Andrei va deveni un elev eminent.

4 Identifică predicatele verbale și pe cele nominale din enunțurile de mai jos.

a) Ei au rămas șomeri când inginerii aceia au ajuns șefi.
b) Bunicul meu era un om înțelept care părea sever.
c) Copiii au ajuns în parc, iar părinții sunt încă pe drum.
d) Reușita înseamnă muncă.
e) Se pare că el nu va ieși avocat.
f) El va deveni responsabil în următorii ani.

5 Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu numele predicative potrivite, menționând prin ce sunt exprimate.

a) Eu voi deveni ... .
b) Tata a ajuns ... , iar mama s-a făcut ... .
c) Sora mea părea ... .
d) Fratele meu este ... .
e) Eu nu voi rămâne ... .
f) Pentru mine, lectura înseamnă ... .

REFLECTEZ

• **JURNAL.** Scrie, în cinci–șapte enunțuri, o notă de jurnal în care să-ți prezinți impresiile din ultima călătorie, folosind patru verbe copulative.

LECȚIA 6 UTILIZĂRI SINTACTICE ALE FORMELOR VERBALE NEPERSONALE: INFINITIVUL, GERUNZIUL, PARTICIPIUL, SUPINUL

1. Infinitivul

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți textul de mai jos și observați verbele subliniate, iar apoi discutați pe baza întrebărilor date.

Pasiunea de a observa natura îl caracterizează pe pădurar. El poate urmări viața animalelor în habitatul natural. Și eu pot urmări viața animalelor, de pe canalul National Geographic. Mă gândesc la a face o expediție. Dorința mea este de a vedea întreaga lume. Dar nu voi pleca fără a citi jurnalele unor exploratori.

a) Ce observați în ceea ce privește forma acestor verbe?
b) În enunțurile al doilea și al treilea, verbul subliniat își păstrează forma, deși subiectele diferă. Ce deduceți de aici referitor la combinarea verbului cu o persoană?
c) Rescrieți ultimul enunț, schimbând subiectul la persoana a II-a plural și apoi la a III-a plural.
d) Ce observați în ceea ce privește combinarea verbului cu o persoană?

ELEMENTE-CHEIE

Infinitivul este o formă verbală nepersonală care denumește acțiunea sau starea.

Se recunoaște după forma de dicționar și după marca specifică, și anume cuvântul „a”, care provine dintr-o prepoziție: *a mânca, a plăcea* etc.

După verbul „a putea”, verbele la infinitiv **NU** sunt precedate de marca specifică, cuvântul „a”: *Comandantul nu poate părăsi nava.*

Infinitivul are două timpuri:

- prezent: *a citi;*
- perfect: *a fi citit.*

Infinitivul perfect este alcătuit din verbul **„a fi”** și **participiul verbului conjugat**: *Înainte de* **a fi** *plecat pe mare, comandatul a verificat nava.*

EXPLOREZ

1 Selectează verbele la infinitiv din textul de mai jos și transcrie-le în caiet.

„În fapt, mi-am dat seama atunci că toate călătoriile mele, toate căutările mele, spre asta au dus, spre inițierea mea, spre șlefuirea ființei mele în a observa, a înțelege și a cunoaște Natura – pentru a mă recunoaște în ea și a deveni om.”

(Alexandru N. Stermin, *Căzuți din junglă: poveștile unui explorator*)

2 Verbele subliniate au în componența lor și forma de infinitiv. Precizează modul și timpul verbelor în a căror structură intră forma de infinitiv.

Exemplu: *Tinerii* vor pleca *într-o excursie pe mare.*
vor pleca – indicativ, viitor

a) I-aș însoți și eu pe părinții mei în expediție.
b) Nu face gesturi necugetate!

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Infinitivul intră în componența modului indicativ, timpul viitor (*voi duce*), a modului condițional-optativ, timpul prezent (*aș duce*) și a imperativului negativ, singular (*nu duce!*).

3 Scrie, în caiet, forma de infinitiv a verbelor de mai jos.

a) vom fi ajuns
b) traversaserăm
c) s-au sfiit
d) să fi părut
e) am creat
f) încăpuse
g) ați devenit
h) tăcu
i) vom fi dispărut
j) pustiiseră
k) citii
l) dusese

4 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, alegând forma corectă. Poți consulta *DEX*-ul!

a) Ați putea *rămânea / rămâne* la hotel la noapte?
b) Cartea nu poate *apărea / apare* mâine.
c) E firesc *a-ți place / a-ți plăcea* petrecerile în familie.
d) Fără *a știi / a ști* traseul, te poți *rătăcii / rătăci*.
e) El știe *a desluși / a dezluși* semnificațiile textului liric.

5 Transformă textul de mai jos, trecând la infinitiv toate verbele care sunt la conjunctiv.

„Mama nu poate să vină cu noi, pentru că nu-și poate lua zile libere de la serviciu.
— Nu pot să-mi iau concediu decât în august, zice ea. [...]
La plecare, atât mie, cât și lui Anton ne dau un pic lacrimile, ca să-i demonstrăm mamei că ne va fi dor de ea."

(Adina Popescu, *Vine vacanța cu trenul din Franța*)

APROFUNDEZ

1 Corelează formele verbale nepersonale de infinitiv din enunțurile din **coloana A** cu funcțiile sintactice corespunzătoare din **coloana B**.

A	B
a) Dorința lui este de a explora lumea.	**1.** atribut
b) A naviga este fascinant.	**2.** complement direct
c) Se gândește a pleca într-o croazieră.	**3.** complement prepozițional
d) Până a ajunge acasă, ploaia s-a oprit.	**4.** subiect
e) Maria a putut înota ore întregi.	**5.** nume predicativ
f) Plăcerea de a citi o avea de mică.	**6.** circumstanțial de timp

2 Stabilește funcțiile sintactice ale verbelor la infinitiv din enunțurile de mai jos.

a) Am încetat a-l vizita pe colegul meu, Mihai.
b) E imposibil a colabora cu oamenii neserioși.
c) Răspunde fără a ezita!
d) Posibilitatea de a greși este destul de mare.
e) Am plecat la drum până a apune soarele.
f) S-a săturat a fugi tot timpul în lume.
g) Pretenția profesorului era de a învăța tot.

3 Construiește un enunț asertiv în care verbul la infinitiv „a înțelege" să îndeplinească funcția sintactică de complement direct și un enunț interogativ în care același verb să aibă funcția sintactică de atribut.

ELEMENTE-CHEIE

Verbul la infinitiv poate îndeplini funcțiile sintactice de:

- **subiect:** ***A călători*** *e frumos.*
- **nume predicativ:** *Dorința mea este* ***de a vedea*** *întreaga lume.*
- **complement direct:** *Marinarii încearcă* ***a repara*** *nava.*
- **complement prepozițional:** *Se gândește la* ***a părăsi*** *țara.*
- **circumstanțial de mod:** *A plecat* ***fără a saluta****.*
- **circumstanțial de timp:** ***Până a pleca****, ne vom verifica documentele de călătorie.*
- **atribut:** *I se citește pe chip bucuria* ***de a descoperi*** *frumusețea lumii.*

REFLECTEZ

• Paul, personajul principal al textului *Hoțul de cuvinte* de Hans Joachim Schädlich, primește o ofertă din partea unui bărbat straniu, Filolog, care-i propune să-i facă temele pentru școală în schimbul... tuturor formelor verbale. Astfel, dacă acceptă târgul, băiatul nu va mai putea folosi în comunicare niciun verb. Citește secvența de mai jos și menționează două motive pentru care verbul la infinitiv nu i-ar fi suficient lui Paul pentru a se înțelege cu ceilalți.

„Paul îl poftește înăuntru și îi spune:
— Trebuie să-mi dai încă o săptămână!
— Bine, dar nu gratuit, răspunde scârțâitor scândura de podea.
— Și ce vrei în schimb? întreabă Paul.
— Vreau verbele tale, la toate formele, cârâie bărbatul.
— Verbele mele la toate formele? strigă speriat Paul.
— Din partea mea poți să-ți oprești infinitivul, mormăie bărbatul.
Paul cade pe gânduri: în definitiv, infinitivul este suficient."

2. Gerunziul

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți textul de mai jos și observați verbele subliniate, iar apoi discutați pe baza întrebărilor date.

Observând natura, pădurarul își cultivă pasiunea. Urmărind viața animalelor în habitatul natural, el reușește să înțeleagă mai multe despre viața în natură. Și eu înțeleg viața în natură, dar urmărind documentarele de pe canalul National Geographic. Făcând o expediție aș putea descoperi mai multe. Voi pleca studiind mai întâi jurnalele unor exploratori.

a) Ce observați în ceea ce privește forma acestor verbe?
b) În enunțurile al doilea și al treilea, verbul subliniat își păstrează forma, deși subiectele diferă. Ce deduceți de aici referitor la combinarea verbului cu o persoană?
c) Rescrieți ultimul enunț, schimbând subiectul la persoana a II-a plural și apoi la a III-a plural.
d) Ce observați în ceea ce privește combinarea verbului cu o persoană?

ELEMENTE-CHEIE

Gerunziul este o formă verbală nepersonală care exprimă o acțiune în desfășurare. Terminațiile (sufixele) specifice gerunziului sunt „**-ind**” (*citind, dormind, apropiind*) și „**-ând**” (*mergând, coborând, dansând*).

EXPLOREZ

1 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți textul alăturat pentru a rezolva cerințele de mai jos.

— Răsfoiesc zilnic o enciclopedie. Vreau să devin explorator. Răsfoind *Enciclopedia pădurii*, am aflat că arborii comunică între ei, prin rădăcini!
— Cum zice Eminescu, au suflete sub coajă!
— Se vede că Eminescu a înțeles bine natura.

a) Precizați care dintre verbele subliniate indică o acțiune în desfășurare. Care este forma verbului?
b) Formulați alte două enunțuri cu forme ale verbului care indică acțiuni în desfășurare.

2 Identifică verbele la gerunziu din textele de mai jos și notează-le în caiet.

a) „Plecând în Lume ne întoarcem spre noi, descoperind Natura ne cunoaștem pe noi, căci, după cum v-am spus, despre asta e povestea mea, despre Om și Natură.”

(Alexandru N. Stermin, *Căzuți din junglă: poveștile unui explorator*)

b) „Tot învârtindu-se pe punte, de la prova până la cârmă, tot strecurându-se pe sub ghiuri, împiedicându-se în parâme, Mihu nici nu-și dădea seama că de la o vreme nu mai simțea legănarea mării, nu-l mai speriau valurile, iar când corabia se apleca mai tare, udându-și parapetul, nu se mai repezea speriat în lături, să se agațe de ceva care-i venea la îndemână.”

(Radu Tudoran, *Toate pânzele sus!*)

3 Scrie, în caiet, forma afirmativă de gerunziu a verbelor din lista de mai jos și apoi forma negativă.

a avea | a scrie | a linia | a fi | a îngenunchea | a copia

STRATEGII DE REDACTARE

Înaintea pronumelor personale clitice (cu excepția lui „o”), terminația gerunziului devine „**-ându**”/„**-indu**”: *promițându-i, citindu-i.*

Forma negativă se obține cu ajutorul prefixului „ne-”: *nedorind, necitind* etc.

Se scriu într-un cuvânt verbele la gerunziu cu formă negativă alcătuite din prefixul „ne-” urmat de adverbul „mai” sau „prea” și forma verbală de gerunziu: *nemaivăzând, neprevăzând* etc.

4 Transformă enunțurile de mai jos, înlocuind construcțiile subliniate cu o formă nepersonală de gerunziu potrivită contextului.

a) În timp ce mergeam pe stradă, l-am văzut pe Victor.
b) În depărtare se vedeau coșurile caselor, care fumegau.
c) Fiindcă nu a știut traseul, s-a rătăcit în pădure.
d) Văd că dispar lucruri din jurul nostru.
e) Dacă vei studia mult, vei înțelege mai bine lumea din jurul tău.

APROFUNDEZ

1 Corelează formele verbale nepersonale de gerunziu din enunțurile din **coloana A** cu funcțiile sintactice corespunzătoare din **coloana B**.

A

a) Aud sunând la poartă.
b) Intrând în casă, a văzut incendiul.
c) M-a impresionat tabloul cu femeia plângând.
d) Andrei a venit alergând.
e) Se aude plouând.

B

1. subiect
2. complement direct
3. atribut
4. circumstanțial de timp
5. circumstanțial de mod

2 Identifică verbele la gerunziu și stabilește funcția sintactică a acestora.

a) Ana mă privește zâmbind.
b) Mergând spre școală, s-a întâlnit cu profesoara de germană.
c) Pe drum am văzut mulți oameni lucrând în câmp.
d) Văd apropiindu-se o mașină.
e) Fetița trece strada fugind.

ELEMENTE-CHEIE

Verbul la gerunziu poate îndeplini funcțiile sintactice de:

- **subiect:** *Se aude* ***tunând***.
- **complement direct:** *Aud* ***tunând***.
- **circumstanțial de mod:** *Bătrânul merge* ***șchiopătând***.
- **circumstanțial de timp:** ***Intrând*** *în casă, a aprins lumina.*
- **atribut:** *Cu mâinile* ***tremurând****, bătrânul apucă bastonul.*

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, alegând forma corectă.

a) I-am zărit pe turiști *fotografiând* / *fotografiind* toate exponatele din muzeu.
b) *Neștiind* / *Neștind* răspunsul, a greșit.
c) *Beneficiind* / *Beneficiând* de bursă, și-a cumpărat multe cărți.
d) *Neînchiriind* / *Neînchiriând* casa, nu avea unde locui.
e) Profesoara a lăudat-o, *evidențiându-i* / *evidențiindu-i* calitățile.

4 Trece propozițiile de mai jos la forma negativă, după modelul dat.

Exemplu: *Trecând peste teama de apă, Mihu a devenit un marinar priceput.* → *Netrecând peste teama de apă, Mihu nu a devenit un marinar priceput.*

a) Învățând despre tainele mărilor, băiatul a descoperit un univers necunoscut.
b) Urmărind cu atenție harta, Gherasim a condus vaporul până la Sulina în siguranță.
c) Ascultându-și stăpânul, Negrilă a fost acceptat pe vapor.

5 Alcătuiește un enunț asertiv în care verbul „a veni” să fie la gerunziu, formă afirmativă și un enunț interogativ în care verbul „a prii” să fie la gerunziu, formă negativă.

6 Imaginează-ți că ești într-o călătorie. Scrie o pagină de jurnal de călătorie în care să utilizezi cel puțin cinci verbe la gerunziu. Subliniază-le!

REFLECTEZ

- Observă diferența de formă dintre cuvintele subliniate și valoarea lor morfologică.

a) Mama mă aștepta cu mâncarea aburindă.
b) Mama mă aștepta cu mâncarea aburind.
c) În spital sunt mulți oameni suferinzi.
d) Am văzut în spital mulți oameni suferind.

3. Participiul

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți textul de mai jos și observați verbele subliniate, iar apoi discutați pe baza întrebărilor date.

Cu siguranță va fi urmărit mult timp viața animalelor în habitatul lor natural de le recunoaște așa bine! Să fi citit mai multe jurnale ale unor exploratori, aș fi făcut mai multe expediții și aș fi explorat și eu mai multe locuri frumoase până acum! Dar, din păcate, când pădurarul va fi devenit expert, eu de-abia voi termina documentarele de pe National Geographic.

a) Ce observați în ceea ce privește forma acestor verbe?
b) În enunțurile al doilea și al treilea, verbul subliniat își păstrează forma, deși subiectele diferă. Ce deduceți de aici referitor la combinarea verbului cu o persoană?
c) Rescrieți ultimul enunț, schimbând subiectul la persoana a II-a plural și apoi la a III-a plural.
d) Ce observați în ceea ce privește combinarea verbului cu o persoană?

ELEMENTE-CHEIE

Participiul este o formă verbală nepersonală care intră în alcătuirea unor timpuri compuse:
- perfect compus: *am călătorit;*
- viitor anterior: *voi fi călătorit;*
- conjunctiv perfect: *să fi călătorit;*
- condițional-optativ perfect: *aș fi călătorit.*

Participiul din componența acestor timpuri compuse este invariabil.
Terminațiile (sufixele) specifice participiului sunt:
- „**-at**” pentru verbele cu infinitivul în „**-a**” (*a mânca*): *mânc**at***;
- „**-ut**” pentru verbele cu infinitivul în „**-ea**” (*a plăcea*): *plăc**ut***;
- „**-ut**” pentru o parte a verbelor terminate în „**-e**” (*a trece*): *trec**ut***;
- „**-s**” și „**-t**” pentru unele verbe cu infinitivul în „**-e**” (*a șterge, a coace*): *șter**s**, cop**t***;
- „**-it**” pentru verbele cu infinitivul în „**-î**” (*a veni*): *veni**t***;
- „**-ât**” pentru verbele cu infinitivul în „**-î**” (*a hotărî*): *hotăr**ât***.

EXPLOREZ

1 Identifică participiile din enunțurile de mai jos și precizează rolul fiecăruia.

a) Citind, am călătorit în timp și în spațiu și, adesea, aș fi vrut să nu se sfârșească nicicând acele călătorii fermecate.
b) Când vei ajunge acasă, copiii vor fi ajuns pe tărâmul minunat al viselor.
c) Să fi știut că ne vei însoți în voiajul nostru, luam mai multe cărți preferate.

2 Scrie, în caiet, participiul verbelor din lista de mai jos.

a șterge | a dispărea | a fi | a ști | a copia | a urechea | a curge | a vedea | a durea | a merge

3 Stabilește modul și timpul verbelor formate cu ajutorul participiului din enunțurile de mai jos.

a) Într-un moment crucial al existenței, oamenii au avut revelația acestei călătorii numite viață.
b) Să nu fi făcut acest voiaj, oamenii nu și-ar fi cunoscut limitele și nu ar fi descoperit sensul vieții, acela de a nu amâna să-ți împlinești ceea ce te împlinește.

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Participiu sau adjectiv?

Când nu este parte componentă a unei forme verbale compuse, participiul este adjectiv, numit **adjectiv participial** sau **adjectiv provenit din participiu**.

Exemplu:
*Am **colorat** un pastel al verii.* → participiu, parte componentă a perfectului compus
*Mi-am pierdut creioanele **colorate**.* → adjectiv, deoarece:
- se combină cu un substantiv;
- atribuie o calificare substantivului;
- este variabil, își schimbă forma în funcție de genul, numărul și cazul substantivului.

4 Identifică adjectivele participiale din enunțurile de mai jos.

„Cărțile se întind, sunt lumi cu multe etaje și o grămadă de uși nevăzute. [...]

Când iubești, găsești persoana iubită în toate cărțile."

(Ioana Pârvulescu, *Invizibilii*)

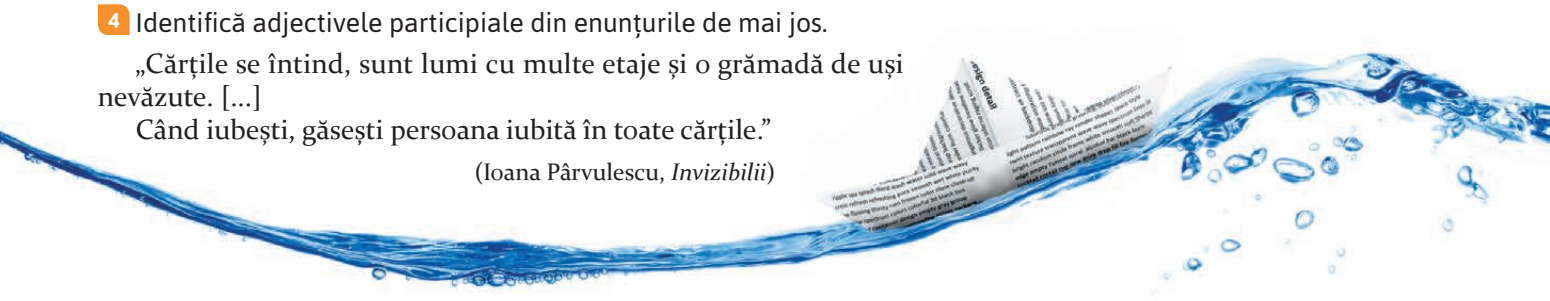

APROFUNDEZ

1 Numește funcțiile sintactice ale adjectivelor participiale din enunțurile de mai jos.

a) Drumul parcurs până acum a fost frumos.
b) El e umblat prin lume.
c) Compania lui Andrei e foarte plăcută.
d) Femeia aceea obosită ne-a trimis acasă.

2 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile, alegând forma corectă.

a) Echipajul *Speranța* a trecut prin aventuri *ne mai întâlnite / nemaiîntâlnite*.
b) Oceanele ascund comori *nebănuite / ne bănuite*.
c) De la Anton Lupan, Mihu află lucruri *neștiute / ne știute* de el până atunci.

ELEMENTE-CHEIE

Utilizări sintactice ale participiului

Adjectivul participial îndeplinește principalele funcții sintactice ale adjectivului:

- **atribut:** *Caișii* ***înmuguriți*** *vestesc sosirea primăverii.*
- **nume predicativ:** *Caișii sunt deja* ***înmuguriți****.*

STRATEGII DE REDACTARE

Se scriu într-un cuvânt adjectivele participiale alcătuite din prefixul „**ne-**" urmat de adverbul „mai" sau „prea" și adjectivul participial (***nemai****auzită,* ***neprea****văzut* etc.).

REFLECTEZ

- Menționează valoarea morfologică a cuvintelor subliniate și indică strategia prin care le-ai identificat.

Am pornit în expediție pe un munte înalt, iar potecile parcurse ne-au dus în locurile neumblate și, deși a fost solicitant, am ajuns să privim în liniște un cer perfect.

4. Supinul

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Citiți textul de mai jos și observați verbele subliniate, iar apoi discutați pe baza întrebărilor date.

Pădurarul are multe instrumente de observat natura: lupe, hărți, coduri, busolă etc. El nu se satură niciodată de urmărit viața animalelor în habitatul natural. Nici eu nu mă satur de urmărit viața animalelor, dar în documentarele de la canalul National Geographic. De făcut o expediție ar fi interesant, dar mai întâi e obligatoriu de citit jurnalele unor exploratori.

a) Ce observați în ceea ce privește forma acestor verbe?
b) În enunțurile al doilea și al treilea, verbul subliniat își păstrează forma, deși subiectele diferă. Ce deduceți de aici referitor la combinarea verbului cu o persoană?

ELEMENTE-CHEIE

Supinul este o formă verbală nepersonală care denumește o acțiune, la fel ca infinitivul. Este alcătuit dintr-o prepoziție și verbul cu forma de participiu: *de citit, la scăldat, pentru scris* etc.

EXPLOREZ

1 Identifică verbele la supin din textul de mai jos.

„Timpul pentru citit este un timp furat. (La fel ca timpul pentru scris, de altfel, sau ca timpul pentru iubit.) [...] Timpul pentru citit, la fel ca timpul pentru iubit, dilată timpul pentru trăit."

(Daniel Pennac)

2 Scrie, în caiet, forma negativă a verbelor la supin din lista de mai jos.

de explicat | de citit | de terminat | de străbătut

3 Corelează formele verbale nepersonale de supin din enunțurile **coloanei A** cu funcțiile sintactice corespunzătoare din **coloana B**.

A

a) S-a plictisit de așteptat trenul.
b) Este dificil de mers prin junglă.
c) Muzica este de ascultat.
d) A avut de învățat mult.
e) Apa de băut era pe masă.

B

1. subiect
2. nume predicativ
3. atribut
4. complement direct
5. complement prepozițional

STRATEGII DE REDACTARE

Forma negativă se construiește cu ajutorul prefixului „**ne**-" (*de **ne**înțeles, de **ne**iertat* etc.).

ELEMENTE-CHEIE

Verbul la supin poate îndeplini funcțiile sintactice de:

- **subiect:** *E greu **de supraviețuit** singur pe mare.*
- **nume predicativ:** *Cartea este **de citit**.*
- **complement direct:** *El a terminat **de studiat** harta.*
- **complement prepozițional:** *Nu s-a săturat **de colindat** lumea în lung și-n lat.*
- **circumstanțial de loc:** *Vine **de la pescuit**.*
- **atribut:** *Am reparat mașina **de scris**.*

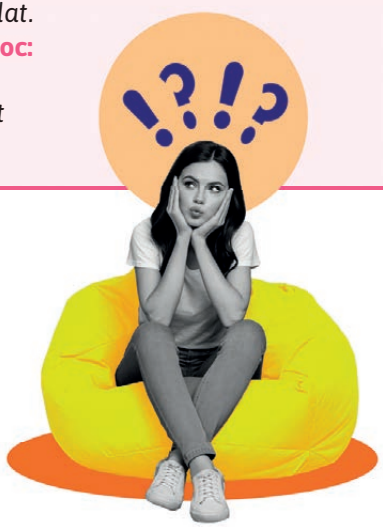

APROFUNDEZ

1 Stabilește funcțiile sintactice ale verbelor la supin din enunțurile de mai jos.

a) Mă pregătesc de scris jurnalul călătoriei.
b) Mașina pentru adunat fân a plecat de pe câmp.
c) Am găsit de citit o carte foarte interesantă.
d) E greu de înțeles atitudinea ta.
e) Lecțiile acelea sunt de repetat.

2 Copiază, în caiet, textul de mai jos și completează spațiile libere cu formele nepersonale potrivite în context, pornind de la verbele din lista dată.

a studia | a pierde | a deveni

Mihu nu are vreme ... , fiindcă Anton Lupan îl învață tainele navigației. Doar ... zilnic își va putea îndeplini dorința de ... , cândva, căpitan.

3 Alcătuiește un enunț interogativ în care un verb la supin să îndeplinească funcția sintactică de complement direct și un enunț asertiv în care un verb la supin să îndeplinească funcția sintactică de atribut.

4 Identifică formele verbale nepersonale din enunțurile de mai jos și precizează funcțiile sintactice ale acestora.

a) Marius are de dus o carte la bibliotecă.
b) Dorința lui Matei de a cunoaște lumea este de admirat.
c) Fratele meu poate cânta la flaut.
d) Maria s-a apucat de făcut temele.
e) Intrând în baie, am văzut că s-a defectat mașina de spălat.
f) Este necesar a repeta zilnic materia.
g) În zare se vedea o fată cu pletele fluturând.
h) Nu am găsit cârpa de șters mobila.

REFLECTEZ

- Citește enunțurile de mai jos și găsește două diferențe între cuvintele subliniate.

a) Acum pomul este înmugurit.
b) Ideea asta este de înmugurit în zilele următoare.

LECȚIA 7 POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE VERBULUI. CIRCUMSTANȚIALUL DE CAUZĂ ȘI CIRCUMSTANȚIALUL DE SCOP

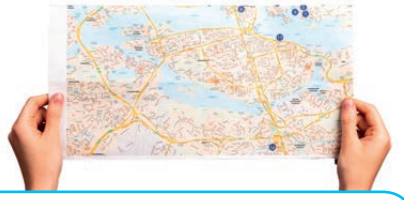

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Completați fiecare enunț de mai jos cu cât mai multe variante posibile.

Din ... , turistul și-a pierdut harta.
Turistul a mers la punctul de informare turistică pentru a ... o hartă.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Urmăriți relația logică dintre informația oferită de cuvintele completate de voi la exercițiul 1 și acțiunea exprimată de verb și alegeți varianta corectă.

a) În exemplul *din neatenție → a pierdut* se precizează: • cauza acțiunii; • locul acțiunii; • timpul acțiunii; • modul în care se desfășoară acțiunea; • scopul acțiunii.
b) În exemplul *a mers → pentru a cumpăra* se precizează: • cauza acțiunii; • locul acțiunii; • timpul acțiunii; • modul în care se desfășoară acțiunea; • scopul acțiunii.

EXPLOREZ

1 Corelează secvențele din **coloana B** cu cele din **coloana A** pentru a construi enunțuri logice, care să evidențieze legătura cauză-efect.

A	B
a) Necunoscând drumul,	**1.** i-a însoțit în călătorie.
b) Din cauza furtunii,	**2.** s-au rătăcit.
c) De dragul prietenilor,	**3.** vaporul s-a scufundat.

ELEMENTE-CHEIE

Circumstanțialul de cauză

- indică motivul (cauza) care generează un proces/cauza realizării unei acțiuni: *Nu călătorește mult **de teama** accidentelor.*
- se subordonează facultativ unui verb; între circumstanțialul de cauză și regentul său se stabilește o relație de tipul cauză-efect.
- se identifică prin întrebările **„din ce cauză?”**, **„din ce pricină?”**, adresate verbului.
- poate fi exprimat prin:
  - substantiv, pronume sau numeral cu prepozițiile „de”, „din”, „pentru”: *L-a ajutat **de milă**. / A fost sancționat **pentru voi**/**pentru primul**.*
  - verb la gerunziu: ***Neștiind** preferințele lui, nu ai ales destinația potrivită.*
  - adjectiv propriu-zis sau participial, precedat sau nu de prepoziție: ***De frumos** ce era, locul atrăgea toate privirile.*

STRATEGII DE REDACTARE

Topică și punctuație

Circumstanțialul de cauză are, în general, topică liberă, poate fi așezat atât înainte (antepus), cât și după regent (postpus).

Separarea prin virgulă de regent este facultativă, de cele mai multe ori fiind influențată de importanța dată de vorbitor relației dintre cele două componente ale enunțului. Dacă legătura dintre regent și circumstanțial este strânsă, cele două nu se separă prin virgulă, iar dacă vorbitorul nu consideră foarte importantă legătura dintre cele două, circumstanțialul este izolat. Realizarea prin gerunziu sau adjectiv antepus impune izolarea prin virgulă de regent: ***Neînțelegând**, am cerut explicații.*

2 Selectează circumstanțialele de cauză din enunțurile de mai jos, precizând prin ce sunt realizate.

a) Copilul a plâns de supărare că nu poate merge în drumeție.
b) Neatentă, a alunecat și a căzut.
c) Neînțelegând intențiile ghidului, Maria a reacționat greșit.
d) I-a sărit în ajutor de milă.

3 Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, completându-le cu una dintre prepozițiile potrivite din lista următoare, și subliniază apoi circumstanțialele de cauză.

a) A luat-o la sănătoasa ... frică.
b) A alunecat ... neatenție.
c) L-au pedepsit ... o greșeală minoră.
d) I-au crăpat buzele ... sete.
e) A fost condamnat ... niște nereguli.

de | din | pentru

ELEMENTE-CHEIE

Circumstanțialul de scop

- se subordonează facultativ unui verb care exprimă scopul unui proces/al unei acțiuni: ***Pentru a-i pregăti*** *de drum, căpitanul i-a instruit pe marinari.*
- se identifică prin întrebările **„cu ce scop?”**, **„în ce scop?”**, adresate verbului.
- poate fi exprimat prin:
  - substantiv însoțit de prepozițiile „pentru”, „spre”, „întru”, „după”, „la”, „în”: *Am muncit mult* ***pentru împlinirea*** *visurilor mele.*
  - forme verbale nepersonale de infinitiv și de supin: *Călătoresc* ***pentru a cunoaște*** *lumea.; Am mers* ***la cules*** *de mere.*

4 Completează enunțurile cu un circumstanțial de scop.

a) Am vâslit mult pentru ... la țărm.
b) Am deschis geamul spre ... încăperea.
c) Voluntarii au mers pentru ... gunoaiele din pădurea de lângă oraș.
d) Ana a venit după ... pe care a uitat-o pe masă.

5 Identifică circumstanțialele de scop din textele de mai jos.

a) „Căci toți nasc spre a muri / Și mor spre a se naște.” (M. Eminescu, *Luceafărul*)
b) „Stăturăm deci la umbra unui mesteacăn, spre a ne odihni și a ne sătura ochii.” (C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*)
c) „De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu?” (M. Eminescu, *Scrisoarea II*)

6 Selectează circumstanțialele de scop din enunțurile de mai jos, precizând prin ce sunt realizate.

a) Am depus un efort uriaș pentru a termina drumul de străbătut.
b) Oamenii stau la coadă pentru o consultație la medic.
c) Intră în casă spre a vedea ce se întâmplă.
d) În orașul nostru s-au amenajat locuri speciale pentru strâns deșeurile.

APROFUNDEZ

- **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, corectând punctuația.

a) Părinții și copiii vecinilor merg, la adunat fructe de pădure.
b) Pentru a-i face o petrecere surpriză de ziua prietenei lor copiii au muncit mult timp.
c) Înțelegând că nu poate lucra singur i-am sărit în ajutor.
d) De emoționată cum era fetița și-a uitat acasă costumul de baie.

STRATEGII DE REDACTARE

Topică și punctuație

Circumstanțialul de scop poate sta atât înainte, cât și după termenul regent. Când stă înaintea acestuia, circumstanțialul de scop se desparte, de obicei, prin virgulă, de restul enunțului: ***Spre a afla*** *adevărul, am străbătut o cale lungă.* Nu se separă prin virgulă de regent circumstanțialul realizat prin supin: *Plecăm* ***la strâns*** *de narcise.*

REFLECTEZ

- **JURNAL.** Scrie, în 50–70 de cuvinte, o notă de jurnal în care să prezinți două obiective pe care dorești să le atingi în viitor, folosind două circumstanțiale de cauză și două circumstanțiale de scop.

LECȚIA 8 CARACTERIZAREA PERSONAJULUI

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** **a)** Numiți un personaj din literatură/film/teatru/jocuri video care vă place și explicați modul în care acesta v-a influențat. Credeți că întâlnirea cu un asemenea personaj vă poate deschide orizontul cunoașterii? Explicați.

b) Alegeți o situație în care credeți că ați putea să vorbiți despre personajul vostru preferat:

- la o emisiune pentru tineri numită *Suntem ceea ce citim!*;
- la lansarea unui film ce are la bază o carte;
- la prezentarea unui proiect *Galeria de personaje literare românești*;
- într-o pagină de jurnal de lectură;
- la un concurs sau la un examen.

c) Care este motivul pentru care ați vrea să scrieți un text despre un personaj?

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Recitiți fragmentul din romanul *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran și realizați, în caiet, un organizator grafic referitor la personajul Mihu, care să cuprindă:

- identitatea (nume, vârstă, statut social);
- tipul personajului (tânăr/ucenic/marinar etc.);
- rolul personajului în text (principal/secundar/episodic);
- trăsături fizice, trăsături de caracter;
- relația cu celelalte personaje;
- valorile personajului.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Doi elevi se pregătesc să scrie un text despre Mihu. Mai jos sunt introducerile scrise de cei doi elevi. Alegeți varianta care vă place cel mai mult, justificându-vă opțiunea. Motivați alegerea sau rescrieți introducerea în stilul vostru.

Elev 1

Fragmentul selectat din opera literară *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran prezintă un episod din aventurile echipajului de pe goeleta *Speranța*. Tema textului este cunoașterea prin călătorie. Mihu este un tânăr aflat pentru prima dată pe o ambarcațiune și descoperă, plin de curiozitate, lumea din jur, dar și din interiorul său.

Elev 2

Toate pânzele sus! de Radu Tudoran este un text epic care abordează tema descoperirii unor noi orizonturi prin intermediul călătoriei. Protagonistul, tânărul mus Mihu, își lărgește orizontul lumii și al cunoașterii călătorind pe mare alături de echipajul goeletei *Speranța* și învățând tainele pământului de la căpitanul Anton Lupan.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Fiecare grupă va redacta câte un alineat în care va prezenta:

- identitatea personajului Mihu;
- trăsăturile fizice ale lui Mihu (portretul fizic);
- trăsăturile de caracter/morale ale personajului Mihu.

În redactare puteți utiliza întrebările și sugestiile de la pagina următoare.

Cine este Mihu? (identitatea personajului)	Cum arată Mihu? (trăsături fizice)	Cum este Mihu? (trăsături morale)
Veți prezenta informațiile oferite de text despre identitatea lui Mihu: nume, vârstă, rolul său în lumea creată de text, rolul său în acțiune etc.: • veți face referire la cuvintele prin care este denumit („tânărul mus”, „ucenicul-marinar”); • veți menționa rolul lui Mihu în lumea creată de text (ucenic/tânăr/marinar) și rolul său în acțiune (personaj principal/secundar/episodic).	Veți prezenta portretul fizic al lui Mihu (figură, mimică, statură, îmbrăcăminte etc.), făcând referire la text și precizând modalitățile de caracterizare: • veți enumera trăsăturile fizice ale lui Mihu, formulate în text sau deduse de voi din text; • veți preciza prin ce mijloace de caracterizare s-a realizat prezentarea lui Mihu.	Veți prezenta portretul moral al personajului (trăsăturile de caracter), făcând referire la text și precizând modalitățile de caracterizare: • veți preciza trăsăturile lui Mihu, pe care le deduceți din fragmentele care prezintă: – ce face Mihu (Ce trăsături de caracter reies din acțiunile sale?); – gândurile sale (Ce trăsături de caracter reies din gândurile sale?); – limbajul său (Ce trăsături de caracter reies din felul în care vorbește, din replicile sale?); – relațiile cu alte personaje (Care este atitudinea lui față de ceilalți marinari?). • veți preciza prin ce mijloace de caracterizare s-a realizat portretul/imaginea lui Mihu în text.

4 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Redactați un text, de două–trei enunțuri, despre valorile pe care le are tânărul Mihu. Veți menționa:

- valorile personajului Mihu;
- secvențele de text din care ați dedus valorile sale.

5 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați, în două–trei enunțuri, o comparație între valorile lui Mihu și valorile voastre sau valorile altui personaj literar.

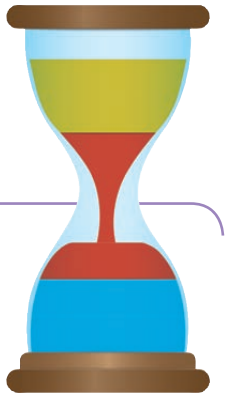

APROFUNDEZ

1 Scrie o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care să caracterizezi personajul Mihu. În redactarea compunerii, poți avea în vedere organizatorul grafic dat.

INTRODUCERE: Care este relația dintre tipul de text, personaj și tema textului? (rolul personajului în lumea creată de text; rolul personajului în acțiune; relația dintre personaj și tema textului)

CUPRINS: Cine este personajul? • Identitatea personajului. • Cum este personajul? • Cum arată din punct de vedere fizic personajul? • Ce trăsături de caracter are personajul? • Ce valori are personajul? • De unde știu cum este personajul? (precizarea modalităților de caracterizare, ilustrate cu secvențe din text comentate)

ÎNCHEIERE: Semnificația personajului • Ce mesaj transmite personajul? • Ce tipologie umană reprezintă?
• Ce relevanță are personajul pentru cititorii de azi?

2 Revizuiește-ți textul redactat la exercițiul **1** cu ajutorul grilei de autoevaluare din varianta digitală a manualului.

REFLECTEZ

- Cum te-ai simțit când ai discutat cu colegii despre Mihu?
- De ce crezi că este important să poți caracteriza un personaj?
- Ce elemente din caracterizarea personajului ți se par cele mai importante?
- Ce ți s-a părut dificil în redactarea caracterizării de personaj?
- Care este scopul pentru care ai vrea să redactezi o caracterizare de personaj?

LECȚIA 9 STRATEGII DE CONCEPERE ȘI DE COMPREHENSIUNE A TEXTULUI ORAL

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Exprimați-vă opinia referitoare la modul în care poți cunoaște specificul unui loc necunoscut pe care ajungi să-l vizitezi. Prezentați-vă opiniile în fața colegilor.

EXPLOREZ

• Ascultă cu atenție textul despre Maroc pentru a rezolva cerințele de mai jos.

1 Despre ce este vorba în textul audiat?

2 Cine sunt interlocutorii în acest dialog?

3 Repovestește textul audiat, surprinzând informația esențială și cât mai multe detalii relevante.

4 Răspunde la întrebările de mai jos:

a) Ce reprezintă Medina?
b) Cum se numesc casele tradiționale din Maroc?
c) Care sunt tipurile de mâncăruri tradiționale pe care le pot încerca turiștii? În funcție de ce criterii sunt clasificate?
d) Ce însemnătate are ceaiul pentru marocani?

5 Ce acțiuni urmează să întreprindă Claudia?

6 Care este opinia Claudiei despre Maroc?

7 Extrage din textul audiat o secvență în care unul dintre interlocutori repetă informația și una în care este reformulat conținutul.

STRATEGII DE COMUNICARE

- **repetarea** informației se referă la reluarea unor cuvinte sau a unor structuri;
- **reformularea** presupune reluarea informației într-o formă diferită;
- **faptele** se referă la împrejurări reale, acțiuni sau fenomene care pot fi demonstrate obiectiv;
- **opiniile** se referă la aprecieri, judecăți de valoare sau interpretări ale faptelor, văzute din perspectivă subiectivă;
- **conectorii:** au rolul de a realiza confirmarea (*desigur, într-adevăr, cu certitudine, fără îndoială*), justificarea (*deoarece, întrucât, pentru că*), explicația (*de aceea, adică*), concesia (*totuși, cu toate acestea*), clarificarea (*de fapt, în fine, mai bine spus*), obiecția (*dar*), dezacordul (*însă, dimpotrivă*), concluzia (*așa că, deci, prin urmare, în concluzie, așadar*), adaosul (*în plus, mai mult, de altfel*).

8 Identifică în textul audiat atitudinile comunicative ale celor doi: curiozitate, interes, implicare. Argumentează-ți, oral, răspunsul.

APROFUNDEZ

• Privește imaginea alăturată și construiește enunțuri care să aibă legătură cu contextul prezentat:

a) o opinie care să conțină un conector care exprimă o concluzie;
b) un fapt care să conțină o explicație;
c) o opinie care să sugereze dezacordul;
d) un fapt care să conțină un conector pentru a clarifica anumite aspecte.

AUTOEVALUARE

• Ascultă din nou textul despre Maroc. Analizează modul în care ai receptat mesajul oral, răspunzând, în scris, la întrebările de mai jos.

Cât timp ai ascultat mesajul:	Da	Nu
a) ai încercat să înțelegi sensul tuturor cuvintelor?	☐	☐
b) ai făcut legături între informațiile din text și cunoștințele tale?	☐	☐
c) ai încercat să înțelegi ideile principale ale textului?	☐	☐
d) ai încercat să deduci anumite informații care nu erau prezentate clar?	☐	☐
e) ți-ai imaginat cum arată persoanele și locurile/lucrurile despre care se discută?	☐	☐

LECȚIA 10 ELEMENTE DE MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Stabiliți relația corectă dintre elementele mitologice de mai jos, notând în caiet asocierile corecte.

timpul | forța naturii | forțele răului

ființe frumoase, diafane, prielnice omului cinstit

bun sfătuitor, realizează acte de justiție

model masculin care întruchipează binele, curajul, vitejia

controlează norii și ploaia | plantă miraculoasă

bătrână miraculoasă care ajută călătorii rătăciți

dragostea și buna dispoziție

model feminin înzestrat cu bunătate, generozitate, istețime

EXPLOREZ

• Citește textul următor cu voce tare și urmărește acțiunile personajului principal.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul* în mână, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași și de la toți slujitorii curții, carii, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pierirea capului său; dar el, dând pinteni* calului, ieși pe poartă ca vântul, și după dânsul carăle cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orânduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunsese în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luându-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dânsul merinde numai cât a putut duce calul. Și apucând calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, până ce ajunse la o câmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni. [...]

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dânsul ba. [...] Stăpâna era o zână naltă, subțirică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu Făt-Frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitându-se cu milă la dânsul, îi zise:

— Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauți pe-aici?

— Căutăm, zise el, Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte.

— Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

(*Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, basm cules de Petre Ispirescu)

paloș (s.n) – sabie lată cu două tăișuri, adesea încovoiată spre vârf, care se folosea în trecut.

pinten (s.m.) – obiect de metal în formă de potcoavă, prevăzut cu o rotiță dințată, prins la călcâiul cizmelor pentru a îndemna un cal.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în text.

2 Ce se întâmplă la începutul fragmentului? Dar după aceea? Ce se întâmplă la finalul fragmentului?

3 Care sunt personajele textului?

4 Cu ce scop pleacă în călătorie Făt-Frumos?

5 Ce atitudine au celelalte personaje față de Făt-Frumos? Scrie un text, de trei–patru enunțuri, în care să valorifici o secvență din text.

6 Cunoscând destinul lui Făt-Frumos alături de Ileana Cosânzeana, ce crezi că se va întâmpla cu cei doi?

APROFUNDEZ

• Trei colegi citesc fragmentul de la pagina precedentă și își exprimă opinia despre Făt-Frumos. Dezvoltă, la rândul tău, un punct de vedere despre personaj, valorificând și informațiile din schema de mai jos.

- *un Hercule al mitologiei românești*
- *energic și activ*
- *înzestrat cu puteri supranaturale*
- *are păr de aur*
- *temerar*
- *sensibil, emotiv*
- *plin de ingenuitate*
- *viteaz*
- *pur*
- *își ascunde istețimea, curajul, strălucirea*
- *plin de omenie*
- *voinic*
- *erou solar*
- *consecvent în iubire*
- *ambițios*
- *pasionat*
- *ingenios*
- *spirit justițiar*
- *moral*

Pentru mine acest erou întruchipează victoria binelui, destinul său constituie un exemplu pentru valorile umane.

Eu cred că Făt-Frumos face o călătorie spre capătul lumii pentru a se maturiza și pentru a întâlni iubirea. El are o evoluție miraculoasă, cutreieră codrii și munții, ajungând să cunoască lumea.

În opinia mea, protagonistul simbolizează perfecțiunea și frumusețea, dar și încrederea în bunătate, speranță și adevăr. El este un salvator, își duce la îndeplinire promisiunea, iar toate faptele eroului dovedesc virtuțile și valorile pe care acesta le are.

REFLECTEZ

• Care consideri că este rolul elementelor mitologice pentru un copil care ascultă și citește basme? Valorifică în răspunsul tău experiența ta de lectură și fragmentul de mai jos.

„La dorința mea ea îmi repeta adesea o poveste, ce aducea cu *Tinerețe fără bătrânețe*. [...] Această poveste, în care se împleteau atâtea și atâtea amănunte, fapte și peripeții, duse acum de apa uitării, voiam iarăși și iarăși s-o aud din gura Mamei. De fiștecare dată povestea mă tulbura în toată ființa. Mă tulbura basmul pentru dulcea amărăciune cu care vorbea despre zările fericirii, dar și pentru simțământul amețitor ce-mi da cu privire la încălcarea timpurilor, ce stăpânesc lumea cu tărâmurile ei.”

(Lucian Blaga, *Proză autobiografică*)

ELEMENTE-CHEIE

Mitologia cuprinde totalitatea povestirilor despre credințele unui popor referitoare la originea universului, a fenomenelor naturii, la zei și la eroi legendari etc. Mitologia românească are elemente comune cu alte mitologii, dar și elemente specifice, precum: Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, balaurii, Muma-Pădurii, pasărea măiastră, ritualurile legate de Crăciun, de Dragobete, paparudele, caloianul etc.

RECAPITULARE

I. Citește fragmentul de mai jos și răspunde în enunțuri la cerințele următoare.

[*Cincisprezece copii cu vârste cuprinse între opt și paisprezece ani de la un colegiu din Noua Zeelandă călătoresc pe vasul Sloughi. Acesta intră în derivă, în momentul în care pe vas se află doar copiii, fără echipaj, cu excepția musului Moko. Ambarcațiunea naufragiază pe o insulă pustie din Oceanul Pacific. Aici copiii descoperă atât lumea înconjurătoare, cât și propriile calități și defecte, în momentele dificile fiind obligați să fie solidari și să lase deoparte neînțelegerile.*]

Pe bordul iahtului se găseau copii de la opt până la paisprezece ani. În afară de frații Briant, amândoi francezi, și de Gordon, american, toți ceilalți erau englezi. [...]

Cei doi francezi, Briant și Jacques, erau fiii unui inginer de vază. Fratele mai mare era de treisprezece ani. Nu se prăpădea învățând, cu toate că era foarte deștept. Când își punea în gând, prindea și pătrundea totul cu atâta ușurință și avea o memorie atât de uimitoare, încât îi lăsa pe toți în urmă, lucru pe care Doniphan nu i-l putea **ierta**. Apoi, Briant mai era și cutezător și inimos la treabă, călit în exerciții fizice, iute la replică, pe lângă astea bun camarad, fără înfumurări ca Doniphan, poate un pic delăsător când era vorba de ținută și îmbrăcăminte. Când a fost vorba de conducerea vasului, colegii, majoritatea lor, n-au șovăit să i-o încredințeze lui, cu atât mai mult cu cât, în timpul cât a străbătut mările și oceanele, din Europa până în Noua Zeelandă, a putut să prindă câte ceva din tainele navigației. [...]

Plecarea era hotărâtă pentru ziua de 15 februarie. Între timp, iahtul, legat cu un odgon*, aștepta la capătul portului. Echipajul nu se afla la bord în seara de 14, când tinerii pasageri veniseră **pentru îmbarcare**. [...] Ce s-a petrecut între timp? Poate că nimeni n-o să știe vreodată. Ce e sigur e că odgonul care lega iahtul de țărm, fie **din neglijență**, fie din rea-voință, s-a desprins... La bord, nimeni nu și-a dat seama de nimic. [...]

Cu ajutorul lui Moko, Briant a reușit, cu puținul ce-l știa, să mențină iahtul pe linia de plutire. Zi și noapte n-a mai închis ochii, **cercetând** întruna zarea în nădejdea vreunui prilej de salvare.

Bătut de valuri cât munții și gata să fie zdrobit, iahtul, care de bună seamă că ar fi pierit de n-ar fi fost atât de solid, a fost zvârlit de furtună pe o coastă necunoscută a Pacificului. [...]

Țărmul era pustiu, așa cum bine văzuse Briant când se suise să-l cerceteze de pe barele catargului. Nici urmă de vreun băștinaș, nu o casă, nu o cabană, nu o colibă, nici pe sub mulțimea de copaci rămuroși dinspre faleză, nici pe malurile râului lărgit de apele în creștere ale fluxului. Nici țipenie, nici urmă de picior de om pe plaja pe care valurile lăsau în retragere dâre lungi de ierburi de mare.

(Jules Verne, *Doi ani de vacanță*)

---

odgon (s.n.) – funie groasă și lungă, îmbibată, de obicei, cu gudron și folosită în marină, la pescuit, în transporturi.

1 Urmărește succesiunea întâmplărilor din text și stabilește ordinea în care se desfășoară acestea:

- copiii aveau planificată o excursie în data de 15 februarie;
- Briant și Moko țin iahtul pe linia de plutire;
- copiii se îmbarcă pe iaht în data de 14 februarie;
- iahtul se desprinde de mal;
- iahtul naufragiază pe o coastă pustie a Pacificului.

2 Prezintă, într-un enunț, care sunt motivele rivalității dintre Doniphan și Briant.

3 Realizează, în trei–patru enunțuri, fișa de identitate a lui Briant, după modelul de la **pagina 63** din manual.

4 Notează valoarea verbului „a fi” în secvența „ceilalți erau englezi” și alcătuiește câte un enunț cu celelalte valori ale acestuia.

5 Precizează forma verbală nepersonală și funcția sintactică a verbelor scrise cu portocaliu.

6 Indică funcția sintactică și cazul cuvintelor scrise cu verde.

II. Având în vedere diferența dintre fapt și opinie prezentată la pagina 86, recitește al treilea paragraf al textului și identifică faptul care s-a petrecut și opinia naratorului referitoare la cauza întâmplării.

III. Alege unul dintre personajele textului dat și realizează caracterizarea acestuia în 100–150 de cuvinte.

IV. AUTOEVALUARE! Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru mine, textul care ilustrează cel mai bine tema unității este ... .
b) Din această unitate, cel mai dificil mi-a fost să înțeleg ... .
c) Încă nu îmi sunt clare ... .
d) Din această unitate, voi putea folosi ceea ce am învățat în următoarele situații ... .

Nu uita să completezi *Fișa de observare a comportamentului* (**pagina 221**) pentru activitatea din această unitate!

EVALUARE

- **Citește fragmentul de mai jos și rezolvă cerințele.**

Multă lume din oraș se perinda prin casa lor **pentru a căpăta** cărți **de citit**. De data asta, fostului profesor îi făcuse mai mare plăcere, aflând că se găsește un băiat dornic să cunoască viața ursilor albi și toate peripețiile expedițiilor polare. [...]

Astfel a căpătat Petruș cele dintâi cărți despre ursii albi și despre expedițiile polare. Și astfel, **citind** mereu, a ajuns un „adevărat specialist", cum îl necăjește mai în glumă, mai în serios, Mihai Stoican, tatăl său, când îl zărește cu cartea în mână și cu nasul în carte.

— Ei, Petruș, ai ajuns la pol sau încă nu?

— Mai am, tată, până s-ajung! Acum de-abia citesc însemnările lui Nansen...

— Bine, bine! Povestește-mi și mie câte ceva, domnule specialist! îl îndemna adeseori Mihai Stoican.

Petruș n-aștepta să fie rugat de două ori. Era gata cu povestirile.

Într-adevăr, câte cărți n-a citit și câte peripeții nu poate **istorisi** el acum? De câte ori nu vestește plin de îndârjită hotărâre că n-are să se lase până ce nu va ajunge și el în ghețurile polare? [...]

După ce și-a terminat lecțiile pe a doua zi, Petruș rămâne câteodată, până târziu, cu coatele amorțite pe masă, citind la lumina lămpii istoria expedițiilor polare din cele mai vechi timpuri. Uită atunci de joacă, de alte cărți, uită chiar și de paharul cu ceai care-l așteaptă pe sobă. Tot ce e în jurul său parcă se depărtează și se cufundă în zare, ca sloiurile care lunecă acolo, în mările reci, pe apele verzi. [...] El e cu gândul și cu închipuirea dincolo de zidurile casei, dincolo de casele orașului, dincolo de hotarele țării, dincolo de munți și de mări.

Călătorește împreună cu expedițiile polare în ținuturile ghețurilor veșnice. Tremură **de ger** cu eroii acelor fapte măreațe. Rabdă de foame cu dânșii, se târâie cu dânșii prin troiene și prin vifore, orbit de talazurile ninsorii.

(Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*)

1 Alege varianta corectă. **1 punct**

A. În text este vorba despre:

a) Petruș, un băiat pasionat de expedițiile polare;

b) Petruș, un băiat care călătorește la pol;

c) Petruș și tatăl său, Mihai Stoican, care citesc despre pol.

B. Petruș este:

a) personajul secundar;

b) personajul principal;

c) personajul-narator.

C. Petruș citește primele cărți despre expedițiile polare de la:

a) bătrânul profesor;

b) tatăl său;

c) Mihai Stoican.

D. Apelativul „domnule specialist" folosit de tată la adresa lui Petruș sugerează:

a) ironia;

b) mirarea;

c) respectul.

2 Explică, în două–trei enunțuri, secvența „Călătorește împreună cu expedițiile polare în ținuturile ghețurilor veșnice." **1 punct**

3 Prezintă, în trei–patru enunțuri, pasiunea lui Petruș. **1 punct**

4 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația fragmentului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri. **1 punct**

- Citind, poți descoperi lumea.
- Când îți dorești ceva, niciun sacrificiu nu este prea mare.

5 Notează forma verbală nepersonală a verbelor scrise cu verde și funcția lor sintactică. **1 punct**

6 Precizează valoarea morfologică pe care o are verbul „a ajunge" în secvențele „a ajuns un *adevărat specialist*" și „ai ajuns la pol". **1 punct**

7 Identifică funcția sintactică a cuvintelor scrise cu portocaliu în text. **1 punct**

8 Redactează, în minimum 100 de cuvinte, caracterizarea personajului Petruș din fragmentul din opera *Fram, ursul polar* de Cezar Petrescu. **2 puncte**

Din oficiu: 1 punct

AUTOEVALUARE

- Cum consideri că ai rezolvat exercițiile?

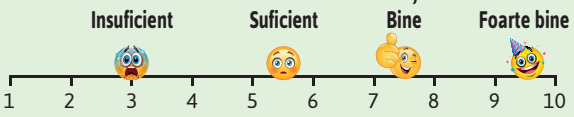

UNITATEA 3

EMOȚII. ATITUDINI. VALORI

Lecția 1 Introducere

Lectură

Lecția 2 Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor

Lecția 3 Interpretarea limbajului figurat. Repetiția. Metafora

Lecția 4 Textul liric: *Cum cântă marea* de Dimitrie Anghel (text integral)

Elemente de construcție a comunicării

Lecția 5 Substantivul. Locuțiunea substantivală. Posibilități combinatorii

Lecția 6 Adjectivul (reactualizare). Locuțiunea adjectivală

Redactare

Lecția 7 Descrierea unei emoții

Comunicare orală

Lecția 8 Atitudini comunicative și recunoașterea emoțiilor. Tracul comunicativ

Elemente de interculturalitate

Lecția 9 Valorile mele și valorile celorlalți

Proiect

Recapitulare

Evaluare

LECȚIA 1 INTRODUCERE

CUVINTE ÎN REȚEA

1 Citește harta de cuvinte și urmărește cum au fost grupate acestea.

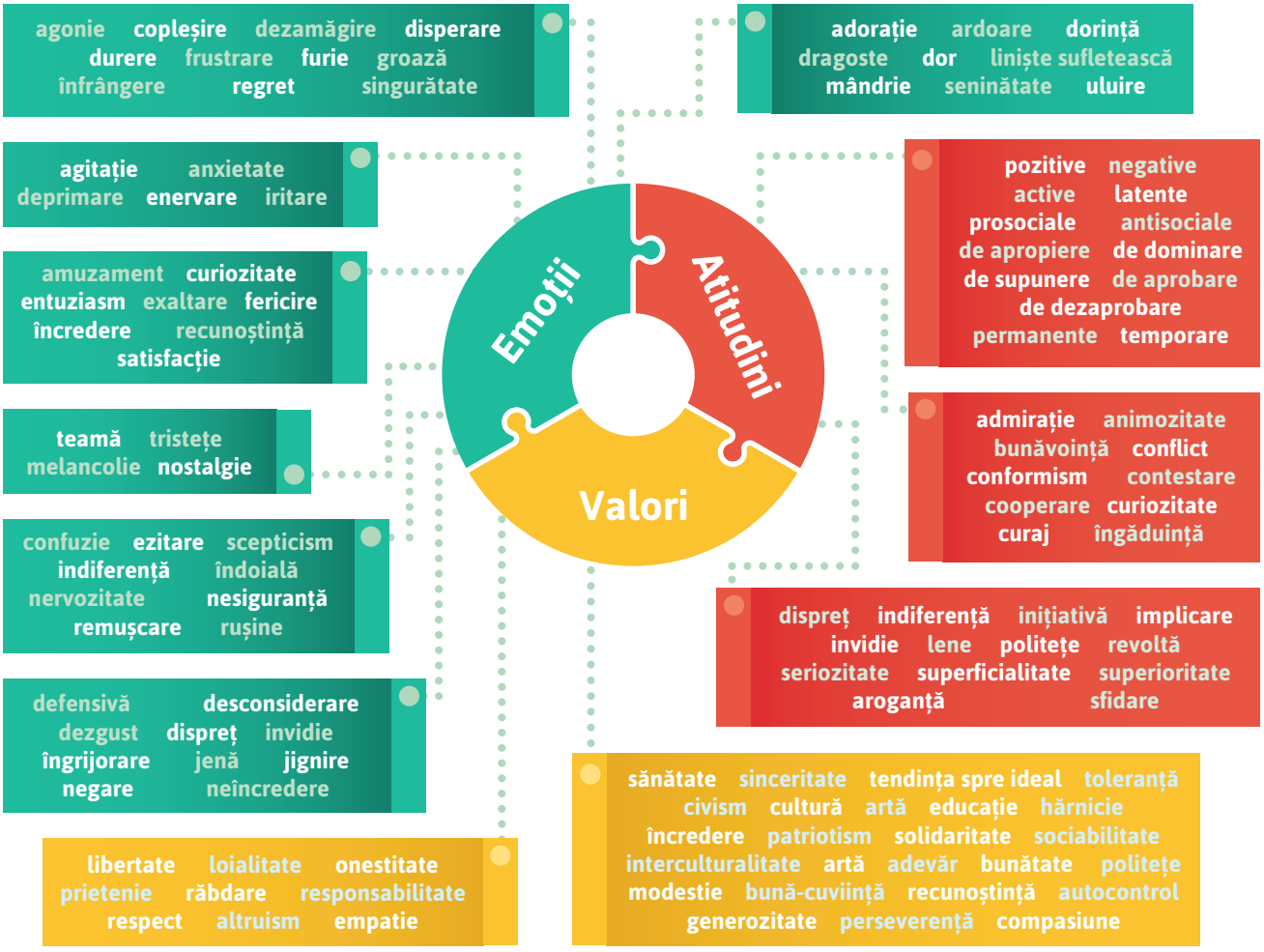

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte pe care le consideri reprezentative pentru lumea ta interioară. Compară-ți lista cu cea a colegului tău și explică-i alegerile tale.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Prezentați, în două–trei enunțuri, relația dintre cuvintele centrale ale hărții, alegând una dintre variantele de mai jos:

- ilustrează dinamica vieții interioare;
- conturează cunoașterea de sine;
- altă variantă (pe care o vei formula).

DESCOPERIM ÎN LITERATURĂ!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și răspundeți împreună la întrebările de mai jos:

- Cum sunt înfățișate emoțiile, atitudinile și valorile?
- Care sunt atitudinile omului față de viață, față de lumea din jur, față de el însuși?

Fiecare grupă va prezenta apoi, în clasă, răspunsurile. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la rubrica **Cuvinte în rețea**.

TEXTUL 1

Cu perdelele lăsate,
Șed la masa mea de brad,
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Țârâiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri.

(Mihai Eminescu, *Singurătate*)

TEXTUL 2

Uneori, când sunt fericită
într-adevăr,
Simt (sau poate numai
mi se pare)
Cum, în vârful fiecărui
fir de păr,
Îmi crește câte o floare,
Și știu că sunt grozav de
frumoasă
Cu podoaba aceea împărătească,
Dar nu îndrăznesc să mișc fruntea
prea tare,
De teamă să nu se ofilească
Și nici nu mă privesc în vreo oglindă,
De teamă să nu se desprindă,
Și, mai ales, e destul să mă întristez numai un pic
Ca să nu mai rămână din toată frumusețea nimic.
Eu cred că puteți încerca și voi, binișor,
E ușor: Nu trebuie decât să fiți
Foarte fericiți.

(Ana Blandiana, *Minune*)

TEXTUL 3

Dar un fior prin noapte trece,
Șoptesc copacii îngroziți.
Un tainic murmur, ca o apă,
Coboară-n codrii adormiți.
Vin freamăte nelămurite,
Prevestitoare de furtună,
Și nouri vineți, colo-n zare,
Deasupra munților s-adună...

(George Topîrceanu, *Noapte în ploaie*)

TEXTUL 4

Îmi cresc pe umeri aripi de cocor,
Plaiuri și codrii-mi freamătă sub frunte.
Mi-e cugetul pârâu sprințar* de munte
Și graiul de argint sonor.

(Zaharia Stancu, *Iubire*)

sprințar (adj.) – plin de zburdălnicie, zglobiu, sprinten, iute, jucăuș.

TEXTUL 5

Am iubit de când mă știu
Cerul verii străveziu,
Despletitele răchite,
Curcubeiele pe stânci
Ori pădurile adânci
Sub ger alb încremenite.

(Nicolae Labiș, *Am iubit...*)

TEXTUL 6

În orașu-n care plouă de
trei ori pe săptămână
Orășenii, pe trotuare,
Merg ținându-se de mână,
Și-n orașu-n care plouă de
trei ori pe săptămână,
De sub vechile umbrele,
ce suspină
Și se-ndoaie,
Umede de-atâta ploaie,
Orășenii pe trotuare
Par păpuși automate, date jos din galantare.

(Ion Minulescu, *Acuarelă*)

TEXTUL 7

Cel mai adânc dintre doruri
e dorul-dor.
Acela care n-are amintire
și nici speranță, dorul-dor.

Pe-un drum ne duce dorul-dor,
pe-un drum
ce dincolo de orice călător
mai are-o prelungire.

Nesfârșit e dorul-dor.
Bate-n valea tuturor.

(Lucian Blaga, *Dorul-dor*)

TEXTUL 8

Tot iarna mă duceam destul de des la patinoar, unde făceam în dementă opturi și piruete. [...] Mă întorceam acasă fierbinte-congelată, înfometată ca un lup și zdrobită. Pe drum înapoi nu mergeam, ci pluteam și aveam senzația (i-aș spune azi conștiința) că viața este puterea extraordinară pe care ți-o dă înrudirea ta cu toate cele din jur: cu întunericul indecis al serii, cu zăpada albăstruie și sclipitoare din fața mea, cu înălțimea de deasupra pulsând de stele. Și viața mi se părea simplă, puternică și răcoroasă, ca un fluviu de aer trecând prin toate, cuprinzându-mă și pe mine cu patinele mele pe umăr cu tot.

(Simona Popescu, *Exuvii*)

TEXTUL 9

Amiciția înseamnă căutarea unui tovarăș de viață, a unui om ales între toți ceilalți semeni pentru atracția ce o exercită asupra noastră, pentru afecțiunea, pentru încrederea, pentru stima, uneori pentru admirația pe care ne-o inspiră. Ea ne satisface deci, înainte de toate, trebuința de a iubi, de a ne devota, de a împărtăși cu un altul speranțele, bucuriile, grijile și durerile vieții, de a găsi întotdeauna în sufletul celui ales un ecou al propriilor sentimente, de a ști că iubirea și bunătatea lui ne asigură în orice împrejurare un sprijin cald și dezinteresat.

(Eugen Herovanu, *Cartea prieteniei*)

2 Alege textul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți răspunsul, scriind, în caiet, un text de două–trei enunțuri.

3 Scrie, într-un enunț, tema textului ales la exercițiul **2**, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ textul?

4 Selectează două texte și prezintă, în două–trei enunțuri, un element de conținut care se regăsește în ambele texte (un cuvânt-cheie, un personaj, o acțiune, o idee etc.).

5 Asociază unul dintre textele prezentate la începutul lecției cu o pictură, cu o melodie, cu o secvență dintr-un film sau cu o altă operă literară/artistică, indicând o asemănare între acestea.

6 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile în fața clasei.

- Care a fost momentul în care te-ai simțit copleșit de emoții?
- Care sunt emoțiile pe care le simți cel mai des?
- Care sunt valorile care te definesc pe tine și care îți definesc familia?
- De ce consideri că echilibrul și armonia sunt importante pentru viața noastră?
- Cum îți poți modifica stările afective?
- De ce se consideră că un om fericit este un om care trăiește după valorile sale?
- În funcție de ce îți modifici atitudinea față de cei din jur?

7 Formulează o definiție a lumii tale interioare și prezint-o în fața clasei.

PORTOFOLIU

- Realizează o hartă a lumii tale interioare care să cuprindă emoțiile, valorile și atitudinile care te definesc.

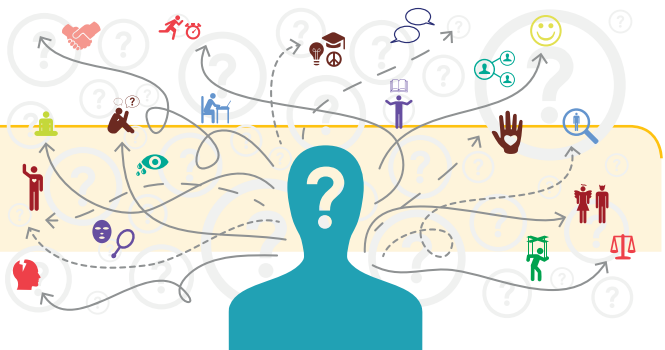

LECȚIA 2 TEXTUL LIRIC. EXPRIMAREA EMOȚIILOR ȘI A SENTIMENTELOR

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți fragmentele de mai jos. Ce credeți că intenționează vorbitorul să exprime prin aceste versuri? Confruntați-vă răspunsul cu al celorlalte grupe. Puteți alege dintre variantele de mai jos.

Vorbitorul este interesat:

- de aspecte neobișnuite din realitate, pe care oamenii de rând nu le pot observa;
- să exprime realitatea într-un mod original;
- să vorbească despre el însuși, să se autodefinească, exprimându-și emoții și sentimente.

a) „Și mai ales trandafirii cum arată oare / Fără costumele lor atât de elegante, încât par că sunt croite pentru o serbare / la care prinții se maschează-n plante?” (Ana Blandiana, *Oare cum or fi florile?*)

b) „Am văzut lumină pe pământ / și m-am născut și eu / să văd ce mai faceți. / Sănătoși? Voinici? / Cum o mai duceți cu fericirea? / Mulțumesc, nu-mi răspundeți. / Nu am timp de răspunsuri. / Abia dacă am timp să pun întrebări. (Marin Sorescu, *Am zărit lumină...*)

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți secvențele poetice de mai jos și stabiliți apoi despre ce este vorba în fiecare. Pot fi mai multe variante de răspuns, printre care:

- exprimarea intensă a sentimentelor;
- imaginea lumii exterioare trecută prin imaginația scriitorului și exprimată apoi prin cuvinte;
- o declarație despre lume;
- prezentarea unei experiențe subiective;
- prezentarea acțiunilor unei ființe imaginate de scriitor;
- entuziasmul sau admirația față de o persoană, față de țară, față de un obiect etc.

Obrajii tăi mi-s dragi / Cu ochii lor ca lacul, / În care se oglindesc / Azurul și copacul. (Tudor Arghezi, *Creion*)

În cartierul meu, cândva uitat, / În care case scunde stau grămadă / De parc-ar sta pe trotuar la sfat, / Cunosc acuma fiecare stradă. (Demostene Botez, *În cartierul meu*)

Înger din vis, înger din vis, / cu aripi de viață / tu m-ai atins, / talpa sandalei mă poartă-n zbor / și sunt ușor / și sunt ușor [...] / Înger din vis, înger din vis, / cu aripi de viață / tu m-ai atins, / veghează-mi somnul (Carmen Firan, *Rugă la înger*)

Lasă-mi, toamnă, pomii verzi! (Ana Blandiana, *Lasă-mi, toamnă...*)

Bucură-te, floarea mărului, bucură-te! / Uite în preajmă-ți pulberi de aur / Ca un nor în aer (Lucian Blaga, *Bunăvestire pentru florile mărului*)

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorii, țara mea de dor? / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor! (Mihai Eminescu, *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?*)

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Selectați două poezii de la exercițiul 1 și completați, în caiet, informațiile precizate în schema de la rubrica **Elemente-cheie** de pe pagina următoare.

ELEMENTE-CHEIE

Textul liric exprimă sentimente, stări, percepții, idei, iar universul creat în text este marcat de **subiectivitate**. În textul liric se conturează un mod unic, subiectiv, individual de raportare la lume.

Lirismul se manifestă prin sentimente (bucurie, tristețe, revoltă etc.), stări (neliniște, mirare etc.), percepții (vizuale, auditive, olfactive etc.) și idei (referitoare la aspecte considerate importante pentru existența umană).

Mărcile lingvistice ale subiectivității sunt **persoana I,** singular sau plural, adresarea directă la **persoana a II-a**, singular sau plural, exclamații și interjecții.

ELEMENTE-CHEIE

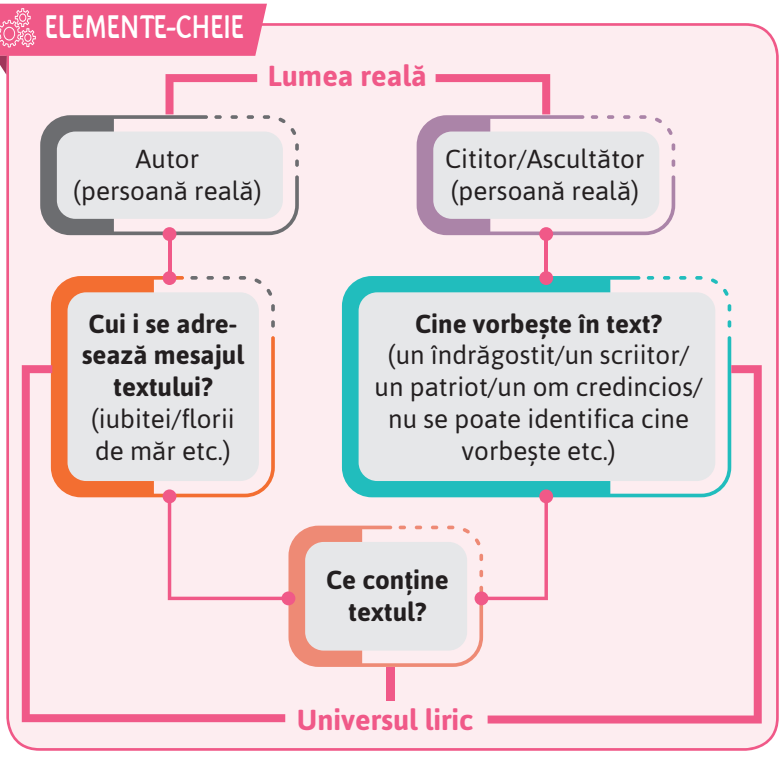

STRATEGII DE LECTURĂ

Când citești un text liric:

- poți identifica adesea un act de vorbire din lumea reală. De exemplu, un îndrăgostit face o declarație de dragoste, un credincios spune o rugăciune, un orășean vorbește despre cartierul său etc.;
- poți identifica cine se exprimă în text, în ce circumstanțe și cu ce scop: este vorba de o voce/ființă creată de poet care poate lua o înfățișare concretă (un îndrăgostit, un poet, un admirator al naturii etc.) sau poate rămâne doar o voce ficțională, care face afirmații despre lume;
- vei întâlni trăsături ale limbajului pe care nu le găsești în vorbirea obișnuită;
- vei descoperi un discurs despre lumea noastră care conține imagini pe care nu le găsești în realitatea obișnuită, concretă, de zi cu zi;
- vei descoperi un text care merită citit cu voce tare datorită unor efecte sonore date de repetiții, de refren, de rimă etc.;
- vei întâlni diverse structuri textuale (text descriptiv, dialogat, explicativ, narativ etc.).

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește textul următor cu voce tare, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag* de aluniș,
La voiosul luminiș,
Luminiș de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Și de lună și de soare
Și de păsări călătoare,
Și de lună și de stele
Și de zbor de rândunele
Și de chipul dragei mele.

(Mihai Eminescu, *La mijloc de codru*)

huceag (s.n.) – (reg.) pădure mică, tânără și deasă, crâng.

APROFUNDEZ

1 Menționează, într-un enunț, care sunt fenomenele care au loc în luminiș.

2 Identifică structura textuală și prezint-o în trei–patru enunțuri.

3 Identifică cine se exprimă în text: **a)** o voce a autorului; **b)** o ființă imaginată de autor care ia o înfățișare concretă; **c)** autorul Mihai Eminescu.

4 Identifică în text mărcile lingvistice ale prezenței persoanei I (cea care vorbește).

5 Numește figurile de stil prin care se realizează imaginea luminișului.

6 Numește câmpurile lexicale din text și identifică tema acestuia.

7 Explică de ce în undele din luminiș se pot reflecta soarele, luna, păsările etc.

8 De ce „chipul dragei mele” se regăsește printre elementele naturii prezente în luminiș?

PORTOFOLIU

- Interpretează, în zece enunțuri, afirmația de mai jos, valorificând textele lirice citite în această lecție.

„Poezie înseamnă [...] să aduci un strop de frumusețe în lume. [...] Orice pictor este un mare poet în primul rând. Orice sculptor este un mare poet. Oricine face un lucru în care se arată frumusețea trecătoare a lumii este un mare poet – în fața căruia trebuie să te înclini.” (Mircea Cărtărescu, *Creionul de tâmplărie*)

LECȚIA 3 INTERPRETAREA LIMBAJULUI FIGURAT. REPETIȚIA. METAFORA

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Ascultați piesa *Dragostea din tei*, lansată de trupa O-Zone, și precizați care sunt motivele pentru care credeți că piesa a devenit un hit internațional, fiind fredonată în limba română de oameni din întreaga lume.

- refrenul;
- ritmul;
- limbajul;
- efectele sonore produse de repetiția unor sunete;
- alt motiv.

1. Repetiția

ÎN LUMEA TEXTULUI

• Citește fragmentul de mai jos cu voce tare.

Paparudă, rudă,
Vino de ne udă,
Paparudă, rudă,
Vino de ne udă,
Ca să-nceapă ploaia,
Să curgă șiroaie,
Cu găleata leata
Peste toată sloata*.

(G. Dem. Zamfirescu, *Poezii populare române*)

sloata (s.f.) – (reg.) pământ umed și argilos.

ELEMENTE-CHEIE

Repetiția (< fr. *répétition*, < lat. *repetitio*, „repetare") este figura de stil care constă în folosirea repetată a aceluiași cuvânt sau a mai multor cuvinte.

Repetiția are rolul:
- de a întări o idee/imagine/impresie;
- de a crea și de a susține atmosfera lirică;
- de a crea muzicalitatea textului.

STRATEGII DE LECTURĂ ȘI DE REDACTARE

Pentru a interpreta o figură de stil:
- mai întâi citești cu atenție enunțul din care face parte figura de stil pentru a te asigura că l-ai înțeles, fiindcă doar contextul te ajută să descifrezi semnificația figurilor de stil;
- apoi menționezi una sau mai multe dintre informațiile următoare: imaginea pe care o redă figura de stil, ideea pe care o sugerează, starea/atmosfera pe care o creează, relația figurii de stil cu alte cuvinte-cheie din text și cu tema textului.

EXPLOREZ

1 Menționează ce ți-a atras atenția mai întâi: muzicalitatea textului sau semnificația acestuia.

2 Alege varianta potrivită și justifică-ți opțiunea. Atenție! Pot fi corecte mai multe variante de răspuns.

Muzicalitatea textului este dată de:
a) ritmul textului;
b) rimă;
c) măsura constantă a versurilor;
d) repetiții.

3 Precizează, într-un enunț, care este semnificația textului, având în vedere că paparuda desemnează, în mitologia românească, o divinitate a ploii, invocată vara, pe vreme de secetă.

APROFUNDEZ

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Identificați repetițiile din **textele 1**, **6** și **7** din **Introducere** (**pagina 93**) și explicați semnificația acestora, pe baza informațiilor din casetele **Elemente-cheie** și **Strategii de lectură și de redactare**.

2. Metafora

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește fragmentul de mai jos cu voce tare.

Păpădie, ecumenică* floare [...],
înfloreşti şi asfinţeşti
alcătuind o aureolă de sfânt.

(Lucian Blaga, *Odă simplisimei flori*)

ecumenic (adj.) – (în text) cu valoare universală, generală, recunoscută de toată lumea

EXPLOREZ

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în text.

2 Identifică termenii din textul-suport prin care este denumită păpădia.

3 Comentează ultimele două versuri explicând asocierea păpădiei cu o aureolă de sfânt. Poți privi imaginea din varianta digitală a manualului.

APROFUNDEZ

1 Oamenii au încercat dintotdeauna să-și lărgească orizontul cunoașterii, formulând întrebări și răspunsuri pentru a înțelege lumea în care trăiesc. Citește poezia *Fel de fel de răspunsuri* de Daniela Crăsnaru și identifică întrebarea formulată și răspunsurile date. Cum ți se par aceste răspunsuri? Alege dintre variantele de mai jos:

- copilărești;
- jucăușe;
- inedite;
- surprinzătoare.

„Ce e dincolo de soare? / E o mare de răcoare. / Luna e un ban de salbă, / ziua-i o năframă albă, / norii sunt clăbuci de puf / care umblă prin văzduh. / Păsărelele sunt flori / cu aripi la subțiori, / dimineața e lumina pe care o văd prin prag, / floricică răsărită / chiar de zâmbetul tău drag.” (Daniela Crăsnaru, *Fel de fel de răspunsuri*)

2 Identifică metaforele din textul de la exercițiul **1**, după formula **a = b**, și scrie-le în caiet.

Exemplu: *luna = ban de salbă*

ziua = ? | norii = ? | păsărelele = ?

dimineața = ? | ? = mare de răcoare

ELEMENTE-CHEIE

Metafora (< gr. *metaphora*, „transport”, „transfer”) este figura de stil care constă în denumirea unui obiect cu numele altui obiect. Metafora se realizează prin înlocuirea unui cuvânt care denumește un obiect din realitate cu un cuvânt care redă o imagine aparținând lumii reale sau lumii imaginare.

Metafora are rolul:

- de a reda imaginea obiectului într-un mod inedit, într-o perspectivă nouă, pentru a-l pune în evidență în mod special;

De exemplu, când prezentăm rândunelele de pe un fir de telegraf ca pe niște „note pe portativ” (Lucian Blaga), metafora „note pe portativ” redă într-un mod expresiv imaginea rândunelelor.

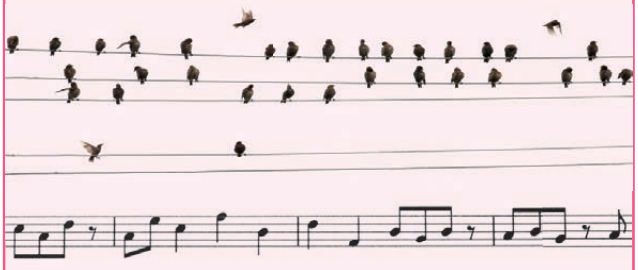

- de a atribui unui cuvânt un sens nou, anulând sensul lui obișnuit.

De exemplu, când numim o fată frumoasă „mirajul din zarişte / aurul graiului, / lacrima raiului” (Lucian Blaga), metafora adaugă un sens nou, tainic, înțelesului pe care îl atribuim în mod obișnuit unei fete frumoase.

3 Ghicește despre ce flori este vorba în versurile de mai jos și indică figurile de stil care te-au ghidat.

a) „Ardeau ca niște facle vii
În vârf de firave tulpini.
Își înălțau râzând zglobii.
Obrazul roșu dintre spini.”

(Magda Isanos)

b) „Verzuie, tivită cu-argint,
Străluce pe stâncă sihastru [...]

Atât de puternic lucește
Că muntele-ntreg de granit
Învie prin ea și trăiește.”

(Aurel Rău)

REFLECTEZ

- Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru a suprinde muzicalitatea versurilor voi fi atent(ă) la ... .

b) Figura de stil prin care se atribuie un sens nou elementelor din realitate este ... .

c) Cea mai frumoasă metaforă pe care am întâlnit-o până acum este ... .

d) Figura mea de stil preferată este ... .

LECȚIA 4 TEXTUL LIRIC

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Discutați despre limbajul omului și al naturii.

a) Omul comunică nu doar cu semenii săi, ci și cu animalele, cu plantele și cu mediul înconjurător. Credeți că o florăreasă care vorbește cu florile ei înțelege limbajul florilor? Dar un țăran care vorbește cu animalele din gospodăria lui înțelege limbajul animalelor? Dar un stăpân cu animalul său de companie? Dar un marinar care călătorește pe mare – înțelege glasul mării și al vântului?
b) Credeți că există un limbaj al florilor, al copacilor, al animalelor, al păsărilor, al mării etc. pe care omul îl poate descifra?
c) De ce credeți că omul este interesat să înțeleagă și alte limbaje decât limbajul uman?

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește cu voce tare textul de mai jos și urmărește modul în care o ființă umană încearcă să înțeleagă cântecul mării.

Cum cântă marea

de Dimitrie Anghel

În fiecare seară, de-un timp, stau cu mirare
Și-ascult ce straniu cântă tumultuoasa* mare.

Atent îmi plec urechea*, și-ascult notele-i grele,
Ascult, cătând pe-ncetul să mă deprind cu ele,

Să-mi lămuresc ce-o doare când spumegă de ură,
Ce vrea să spuie marea cu-nfricoșata-i gură.

Dar apele-i țin taina, schimbând a ei cântare,
Acum, parcă se joacă zvârlind mărgăritare,

Și-acum, ca supt* imperiul unei porunci secrete,
Își părăsește jocul, și-n larmă de trompete,

Își trâmbițâ mânia, iar miile-i de creste
Le umflă în talazuri*, în larguri dând de veste

Că cineva ascultă și-nseamnă cu mirare
Ce poate să surprindă din larga ei cântare.

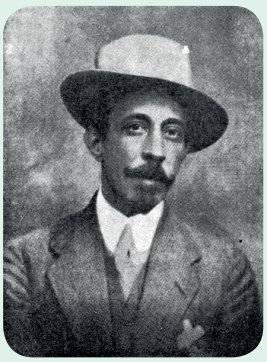

Dimitrie Anghel (1872–1914) a fost poet, prozator și traducător.
Opere: volumele de versuri *În grădină* (1905), *Fantazii* (1909); volumele de proză *Povestea celor necăjiți* (1911), *Fantome* (1911), *Oglinda fermecată* (1921).
Orizonturile lumii și ale cunoașterii prin literatură. Poeziile lui Dimitrie Anghel sunt dominate de priveliști fascinante, observându-se aspirația poetului spre spații ample și spre percepția rafinată a imaginilor. Autorul optează pentru „viața ca artă", reușind să dea expresivitate imaginilor prin culori, mirosme și sunete care transfigurează orice spațiu. Este un contemplativ, un visător, care aduce în poezia românească tema călătoriilor, a evaziunii, imagini ale peisajului marin. „Poet al florilor, al dragostei și al mării, el se remarcă prin sensibilitate delicată, fantezie sclipitoare, rafinament intelectual și muzicalitate." (M. Dragomirescu)

tumultuos (adj.) – (despre ape) învolburat, clocotitor.
a-și pleca urechea (loc. verbală) – a asculta cu atenție.
supt (prep.) – (arhaism) sub.
talaz (s.n.) – val mare stârnit de furtuni pe mare sau pe oceane.

REACȚII SUBIECTIVE

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspunde la întrebările din imaginea alăturată și confruntă-ți apoi răspunsurile cu ale colegului de bancă.

- Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
- Ce emoții ți-a provocat lectura textului?
- Care este versul care ți-a plăcut cel mai mult?
- Dacă ai vorbi cu prietenii tăi despre acest text, ce le-ai spune?

HARTA TEXTULUI

I. Rezolvă cerințele de mai jos, pentru ca la final să poți completa harta textului.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul citit. Poți alege dintre variantele de mai jos.

- Mirarea unui om în fața cântecului mării.
- Încercarea de a înțelege cântecul mării.
- Atracția pe care marea o exercită asupra omului.
- Cântecul mării.

Ți-a fost ușor sau dificil să rezolvi cerința? De ce?

2 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

a) Care este starea/emoția pe care o resimte ființa aflată în fața mării?
b) De ce ascultă omul marea, seară de seară?
c) Cum este cântecul mării dacă „notele sunt grele”?
d) Care este strategia prin care ascultătorul încearcă să înțeleagă cântecul mării?
e) De ce nu reușește omul să înțeleagă cântecul mării?
f) Cum își schimbă marea cântecul și înfățișarea?
g) Care sunt caracteristicile cântecului mării?
h) În câte feluri cântă marea? Care sunt acestea?
i) În câte feluri se înfățișează marea? Care sunt acestea?
j) Care este taina mării?
k) Ce impresie are în final omul interesat de cântecul mării?
l) Care este sensul verbului „a însemna” din penultimul vers?

3 Răspunde la întrebările de mai jos, căutând repere în mai multe secvențe ale textului.

A. Ființa umană percepe marea:
a) auditiv; **b)** olfactiv; **c)** vizual.

B. Percepția mării de către ființa umană:
a) se modifică de-a lungul textului;
b) rămâne aceeași de-a lungul textului.

C. Așa cum este prezentată ea în text, relația omului cu marea este:
a) unidirecțională, de la om spre mare: omul are intenția să descifreze cântecul mării;
b) unidirecțională, de la mare spre om: marea îl fascinează pe om cu cântecul ei;
c) bidirecțională/reciprocă: omul încearcă să înțeleagă cântecul mării, iar marea sesizează intenția omului, însă refuză să își dezvăluie taina.

Justifică-ți opțiunile în unu–două enunțuri.

Vocea/Ipostaza lirică. Actul de vorbire

4 Alege varianta corectă și justifică-ți răspunsurile în câte un enunț.

A. Vocea lirică (cea care vorbește în text) aparține:
a) unei ființe uimite de cântecul mării;
b) mării.

B. Posibila ipostază a vocii lirice este:
a) un poet;
b) un meloman;
c) un admirator al naturii;
d) un marinar.

C. Actul de vorbire transpus în text este:
a) confesiunea; **b)** cererea; **c)** rugămintea.

5 Enumeră și exemplifică mărcile lingvistice ale subiectivității prezente în text.

Structura textuală

6 Prezintă imaginea mării stabilind:

- elementele care compun imaginea mării;
- trăsăturile acestor elemente;
- modul în care sunt puse în relație aceste elemente – prin metaforă și comparație – cu elemente din câmpul semantic al muzicii sau din alte câmpuri semantice.

7 Prezintă succesiunea de momente care marchează percepția ascultătorului, punând în ordinea potrivită secvențele.

a) Cântarea mării se schimbă, din furioasă devine jucăușă.
b) Omul ascultă, cu atenție, marea, ca să se obișnuiască cu notele cântecului și să le înțeleagă.
c) Marea își schimbă jocul și redevine furioasă, dând de veste că cineva ascultă și dorește să-i înțeleagă cântarea.

8 Alege varianta corectă și justifică-ți opțiunea în unu–două enunțuri scrise.

Structura textuală este:
a) narativă, deoarece sunt prezentate acțiunile ființelor umane, având drept intrigă mirarea și drept punct culminant neputința de a înțelege cântecul mării;

b) descriptivă, deoarece este înfățișată marea cu trăsăturile ei, surprinse de o ființă care încearcă să-i înțeleagă cântecul;
c) narativ-descriptivă, deoarece este înfățișată o succesiune de acțiuni ale unei ființe umane care dorește să înțeleagă cântecul mării;
d) informativă, deoarece un om dă informații despre cântecul mării;
e) explicativă, deoarece titlul sugerează că textul conține o explicație.

Limbajul artistic

9 Identifică două câmpuri lexicale din text și scrie, în caiet, cuvintele pe care le conțin acestea. Ce indicii/informații despre semnificația textului poți deduce din aceste câmpuri lexicale?

- tema textului;
- un posibil mesaj al textului;
- lumea interioară/exterioară înfățișată(e) în text etc.

10 Marchează repetiția de la finalul primei strofe și al ultimei strofe, copiind, în caiet, cuvintele care se repetă.

11 Având în vedere repetiția marcată la exercițiul 10, structura poeziei este:

a) simetrică (începe și se încheie cu aceeași secvență textuală sau cu aceeași idee);
b) lipsită de simetrie.

12 Explică semnificația repetiției verbului „a asculta”, alegând și exemplificând una sau mai multe dintre variantele de răspuns de mai jos:

a) repetiția are rolul să întărească o idee/o imagine;
b) repetiția are rolul să creeze și să susțină atmosfera;
c) repetiția are rolul să creeze muzicalitatea textului.

13 Identifică trei figuri de stil diferite prin care este prezentată marea și explică, în câte un enunț, semnificația fiecăreia. Ce indicii/informații despre înțelesul întregului text poți deduce din semnificațiile pe care le-ai atribuit acestor figuri de stil?

- tema textului;
- un posibil mesaj al textului;
- lumea interioară/exterioară înfățișată(e) în text etc.

14 Identifică și exemplifică sursele muzicalității textului, având în vedere:

a) repetițiile;
b) rima;
c) măsura versurilor;
d) câmpul lexical al cântecului, al muzicii.

II. Copiază, în caiet, tabelul de mai jos, apoi completează-l cu informațiile referitoare la textul liric *Cum cântă marea* de Dimitrie Anghel.

HARTA TEXTULUI LIRIC

Autor:	
Titlu:	
Despre ce este vorba în text?	
Textul vorbește despre: ...	
Cine vorbește în text?	
Vocea lirică/Ipostaza lirică	Mărcile lingvistice ale prezenței vocii lirice
...	...
Cum este rostit/exprimat mesajul?	
Structura textuală: ...	
Limbajul artistic: ...	
Elemente de muzicalitate: ...	

FIINȚA UMANĂ ȘI ORIZONTURILE LUMII

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Orizontul mării se conturează prin percepțiile auditive și prin impresiile ființei umane interesate de cântecul mării. Citiți schema de mai jos și răspundeți la întrebările din a doua casetă pentru a pune în evidență relația omului cu marea. Cu roșu sunt scrise subiectele, iar predicatele asociate sunt subliniate.

„(**Eu**) stau cu mirare și-ascult ce straniu cântă tumultuoasa **mare**.”	Care este starea ființei? Care este emoția pe care o trăiește?
„(**Eu**) *îmi* plec urechea și-ascult notele-i grele,”	Cum se manifestă starea?
„(**Eu**) ascult, cătând pe-ncetul să mă deprind cu ele, Să-mi lămuresc ce-o doare când spumegă de ură, Ce vrea să spuie **marea** cu-nfricoșata-i gură.”	Care este efortul pe care îl face omul și care este scopul pentru care îl face? Precizați etapele descifrării cântecului mării!
„**apele**-i *ține* taina, schimbând a ei cântare,”	Ce efect are schimbarea de tonalitate a mării? Susține sau anulează efortul de a învăța cântecul?
„Acum, (**ea**) parcă se joacă zvârlind mărgăritare.”	Care este acum cântecul mării?
„Și-acum, ca supt imperiul unei porunci secrete, (**ea**) Își părăsește jocul, și-n larmă de trompete Își trâmbițâ mânia, iar miile-i de creste (**ea**) Le umflă în talazuri, în larguri dând de veste”	Cum se schimbă cântecul mării? Care este acum cântecul mării?
„Că **cineva** ascultă și-nseamnă cu mirare Ce poate să surprindă din larga ei cântare.”	Care este mesajul pe care omul îl deduce din schimbarea mișcării apei?

STRATEGII DE LECTURĂ

Când citești un text liric, te întrebi adesea, în mod firesc, cine este persoana care vorbește în text. Uneori răspunsul poate fi dedus din **actul de vorbire** din lumea reală transpus în text. De exemplu, în cazul unei declarații de dragoste, vorbește îndrăgostitul, în cazul unui imn național, vorbește un cetățean, în cazul unui psalm, vorbește un psalmist, în cazul unei confesiuni, o ființă care mărturisește gânduri sau sentimente intime etc. În acest caz, cititorul trebuie să recunoască actul de vorbire (declarația de dragoste, exprimarea respectului, rugăciunea, confesiunea etc.) și, astfel, va identifica persoana care vorbește. Persoana care vorbește nu este un personaj, ci doar o **ipostază lirică a autorului**, o **proiecție a vocii autorului** în text. Alteori, nu se poate identifica persoana care vorbește, aceasta fiind o voce care face diferite declarații despre lume. Aceasta este denumită **„voce lirică”** sau **„eu liric”** și reprezintă o proiecție a vocii autorului/a autorului în text.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre experiența subiectivă prezentată în poezia *Cum cântă marea* de Dimitrie Anghel. Valorificați întrebările de mai jos și prezentați răspunsurile în fața clasei.

De ce îl atrage marea pe om? Care este taina mării? De ce nu poate descifra taina? Cântecul mării este real sau există doar în imaginația omului? Este marea o taină imposibil de descifrat?

Natura cuprinde taine ascunse omului? Tainele naturii pot fi pătrunse de oamenii de știință? Pot fi pătrunse de artiști?

De ce dorește ființa umană să descifreze cântecul mării și de ce nu reușește să-l descifreze?

Cum se joacă marea cu ființa umană? Marea este capricioasă?

3 Formulează, în trei–patru enunțuri, opinia ta despre relația omului cu marea, așa cum apare prezentată în text.

4 Precizează tema textului și explică, într-un enunț, cum ai identificat-o.

5 Redactează un text, de cinci–șapte enunțuri, cu titlul *Cum ne putem bucura de taina mării?*. În construirea răspunsului la această întrebare:

- vei valorifica o idee a textului dat;
- vei menționa prin ce se caracterizează ființa interesată să descifreze cântecul mării;
- vei ilustra două trăsături unice ale orizontului mării prezente în text.

„EMOȚII. ATITUDINI. VALORI" ÎN ORIZONTUL MEU

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Poezia *Cum cântă marea* a fost publicată acum mai bine de o sută de ani. Credeți că astăzi oamenii receptează în același fel cântecul mării? Credeți că marea și cântecul ei pot constitui și astăzi un subiect de interes? Voi ați ascultat vreodată cântecul mării? Cum vi s-a părut?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1. Întreabă autorul! Imaginați-vă că sunteți autorul textului *Cum cântă marea*. Răspundeți la întrebările de mai jos, motivându-vă alegerile.

- Ce v-a determinat să scrieți acest text și care este scopul pentru care l-ați scris?
- Cum ați ales experiența subiectivă despre care să scrieți?
- În text este vorba despre propriile experiențe sau despre o experiență imaginată?

Grupa 2. Dialoghează cu vocea lirică! Imaginați-vă că sunteți reporteri și îi luați un interviu omului fascinat de cântecul mării. Formulați cinci întrebări despre relația acestuia cu marea și răspunsurile posibile oferite de acesta.

Grupa 3. „Cântecul mării" Muzică – poezie – limbaj! Realizați harta interioară a emoțiilor/stărilor ființei interesate să descifreze cântecul mării și stabiliți care este ipostaza în care apare aceasta. Este un muzician care știe să asculte și să descifreze cântece? Este un lingvist interesat să descifreze limbajul mării? Este un poet care surprinde taina mării? etc.

Grupa 4. Vorbește despre text! Imaginați-vă că participați la o emisiune pentru copii și adolescenți cu titlul *Orizontul mării* în care vorbiți despre poezia *Cum cântă marea* de Dimitrie Anghel. Realizați un text despre interesul tinerilor pentru descifrarea tainelor naturii, pe care îl veți citi, în 2–3 minute, în fața „publicului" reprezentat de colegi.

REFLECTEZ

- **JURNAL DE LECTURĂ!** Completează, în caiet, enunțurile de mai jos, referindu-te la experiența de lectură provocată de poezia *Cum cântă marea* de Dimitrie Anghel.

De la text spre sine

- Din text am învățat că ... .
- Textul îmi aduce aminte de ... .

De la text spre alt text

- Această poezie îmi aduce aminte de textul ... , pentru că ... .
- Mirarea în fața mării și interesul ființei umane pentru descifrarea cântecului mării îmi aduce aminte de un personaj din ... , pentru că ... .
- Am întâlnit tema acestui text și în cartea ... .

De la text spre lume

- Experiența subiectivă prezentată în text îmi aduce aminte de ... .
- Ceea ce am citit în acest text am întâlnit și în realitate atunci când ... .
- Ceea ce este prezentat în acest text se deosebește/nu se deosebește de ceea ce se întâmplă în realitate, deoarece ... .

LECȚIA 5 SUBSTANTIVUL. LOCUȚIUNEA SUBSTANTIVALĂ. POSIBILITĂȚI COMBINATORII

DIN EXPERIENȚA MEA

1 Numește emoțiile pe care le asociezi fiecărei imagini de mai jos. Ce parte de vorbire ai folosit ca să exprimi emoțiile?

2 Ce observi în ceea ce privește forma acestor substantive? La ce gen sunt? Au formă de plural?

3 Crezi că este mai ușor să îți exprimi emoțiile folosind emoticoane sau folosind cuvinte? De ce?

4 Alcătuiește enunțuri în care substantivele menționate la exercițiul **1** să fie în patru cazuri diferite. Precizează funcțiile sintactice ale substantivelor din enunțurile construite.

5 Combină substantivele de la exercițiul **1** cu alte cuvinte și apoi construiește enunțuri.

Exemplu: *mare admirație pentru un artist; teamă de eșec*
El are o mare admirație pentru artistul acesta.

6 Rescrie enunțurile de la exercițiul **5**, folosind emoticoane în locul cuvintelor care exprimă emoții. Ai reușit cu ușurință sau cu dificultate? De ce?

EXPLOREZ

1 Citește cu atenție e-mailul următor pentru a rezolva cerințele de la pagina următoare.

New message

To horia_s@e-mail.com

Subject Recomandare de carte

Dragul meu amic,

Tocmai am terminat de citit un roman cu aventuri palpitante, care mi-a provocat o sumedenie de emoții: mâhnire, bucurie, frică și dezgust.

Personajul principal este o veveriță isteață care are puterea de a se metamorfoza într-o ființă umană. Pleacă cu prietenii ei, o lupoaică, un rățoi și un gâscan, într-o călătorie pentru a găsi tărâmul de aur al fericirii. Pe drum, fiecare descoperă valorile celorlalți. Astfel, veverița prețuiește educația, iar pentru lupoaică, adevărata valoare este altruismul. Rățoiul are mult bun-simț și bună-creștere, fiind mereu animat de simțul dreptății. Libertatea și cinstea sunt cele mai importante valori ale gâscanului. Grație cooperării, animalele reușesc să învingă diverse obstacole și, la finalul călătoriei, conștientizează că valoarea prieteniei este, de fapt, tărâmul de aur al fericirii.

Nu-ți spun mai multe despre carte, întrucât sunt convins că ți-am stârnit interesul și vei fi dornic să o citești. Fii fără griji! Ți-o împrumut negreșit! 😉

Cu prietenie,
Marius

Send

a) Menționează câte un sinonim contextual pentru cuvintele din lista de mai jos.

mâhnire | cinstea | cooperării | obstacole

b) Identifică, în textul-suport, două substantive compuse și două substantive derivate.

c) Precizează genul cuvintelor de mai jos.

răți | tărâm | interes | valoare

d) Stabilește cuvintele de bază de la care s-au format substantivele „lupoaică”, „răți”, „gâscan”. Ce observi în ceea ce privește genul substantivelor obținute cu ajutorul acestor sufixe?

e) Găsește, în textul-suport, un substantiv colectiv și două substantive defective de plural.

f) Selectează, din textul-suport, un substantiv nearticulat, unul articulat cu articol hotărât și unul articulat cu articol nehotărât.

g) Numește valoarea morfologică a cuvintelor subliniate din secvența „tărâmul de aur al fericirii”.

h) Transcrie, în caiet, patru substantive care să fie în cazuri diferite, precizându-le.

i) Notează, în caiet, funcțiile sintactice ale substantivelor din enunțul de mai jos.

Libertatea și cinstea sunt cele mai importante valori ale gâscanului.

j) Alcătuiește enunțuri în care substantivul „amic” să fie în toate cazurile, precizându-i funcția sintactică.

2 Înlocuiește, printr-un sinonim, grupurile de cuvinte subliniate în replicile celor două fete.

ELEMENTE-CHEIE

Locuțiunea substantivală este grupul de cuvinte cu sens unitar care este sinonim cu un substantiv (*bătaie de joc = batjocură*) și se comportă ca un substantiv, având forme diferite de număr (*bătaie de joc/bătăi de joc*), de caz (N-A: *această bătaie de joc*, G-D: *acestei bătăi de joc*), de articulare (*bătaie de joc, bătaia de joc*).

3 Citește articolele din *DEX* redate mai jos și identifică locuțiunile substantivale. Cum ți-ai dat seama care sunt locuțiunile?

> **BĂTAIE**, *bătăi*, s.f. **I. 1.** Lovitură repetată dată de cineva cuiva cu mâna sau cu un obiect. **2.** (Sport) Izbire a pământului cu piciorul înainte de desprinderea de pe sol, la o săritură. ◆ Loc. vb. *A (se) lua la bătaie* = a (se) bate. ◆ Expr. *A stinge* (sau *a snopi, a zvânta* etc.) *în bătaie* (sau *în bătăi* pe cineva) = a bate (pe cineva) foarte rău. (Fam.) *A da bătaie* = a zori, a grăbi. *Bătaie de cap* = frământare a minții; *p. ext.* trudă, osteneală. *Bătaie de joc* = batjocură; *p. ext.* faptă urâtă, incalificabilă. **3.** (Înv.) Luptă, bătălie. ◆ Bombardament cu artileria. **4.** (În expr.) *A pune* (ceva) *la bătaie* = **a)** a oferi (ceva) spre a fi cheltuit sau consumat; **b)** a risca (ceva). **5.** (În expr. și loc. adv.) *(A cântări) cu bătaie* = (a cântări) cu puțin peste greutatea exactă.

> **ȚINERE**, *țineri*, s.f. Acțiunea de *a (se) ține* și rezultatul ei. ◊ *Ținere de minte* = memorie. – V. **ține**.

4 Identifică locuțiunile substantivale din enunțurile de mai jos.

a) Punerea la cale a acestei fapte de răzbunare a dus la conflictul dintre boieri.

b) Aducerile-aminte trezesc emoții puternice.

c) Trebuie să fim cu băgare de seamă.

5 Transformă locuțiunile substantivale de la exercițiul 4 în locuțiuni verbale și construiește enunțuri cu acestea.

6 Scrie, în caiet, câte un sinonim pentru locuțiunile substantivale din lista de mai jos.

bătaie de cap | luare-aminte | părere de rău | dare de seamă | dare de mână

7 Alcătuiește enunțuri cu locuțiunile substantivale de la exercițiul 6.

8 Identifică, în versurile de mai jos, locuțiunile substantivale.

a) „Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,
Redeșteptând în față-mi trecutele nimicuri.”

(Mihai Eminescu, *Departe sunt de tine...*)

b) „Dacă iubești fără să speri
De-a fi iubit vrodată,
Se-ntunecă de lungi păreri
De rău viața toată.”

(Mihai Eminescu, *Dacă iubești fără să speri*)

APROFUNDEZ

1 Completează enunțurile de mai jos cu prepozițiile potrivite.

a) ... ora ... română am vorbit ... emoții.
b) Plânge ... fericire.
c) Mi-am stăpânit emoțiile ... sfaturilor mamei.
d) Am luptat mult ... emoțiilor negative.

2 Explică ce rol au prepozițiile în enunțurile de la exercițiul 1, alegând dintre variantele de răspuns de mai jos. Atenție! Pot fi mai multe variante de răspuns.

a) prepoziția face legătura între două cuvinte;
b) prepoziția contribuie la realizarea sensului enunțului;
c) prepoziția realizează o funcție sintactică împreună cu cuvântul pe care îl cere după ea.

3 Ce caz impune fiecare prepoziție de la exercițiul 1?

4 Cu ce grup de cuvinte poți înlocui prepoziția „înaintea" din propoziția „Mama a plantat trandafiri înaintea casei.", în așa fel încât enunțul să nu-și schimbe sensul?

5 Identifică prepozițiile din enunțurile de mai jos și precizează cazul pe care îl impun substantivelor.

a) Am auzit-o pe Ana discutând despre valorile ei.
b) Deasupra apartamentului meu locuiește un scriitor.
c) Mihai era îngrijorat pentru pisica lui bolnavă.
d) Grație profesoarei de desen am învățat să-mi transpun sentimentele pe pânză.
e) Părinții stau lângă copil, mângâindu-l duios.

6 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Selectați prepozițiile din lista de mai jos, în funcție de cazul cerut, și puneți-le în tabel la rubrica potrivită.

asupra | în | din | datorită | despre | cu | contra | înspre | peste | mulțumită | împrejurul | după | sub | dedesubtul | prin | grație | înaintea | la | înapoia

Acuzativ	Genitiv	Dativ

ELEMENTE-CHEIE

Prepoziția este cuvântul invariabil care asigură legătura dintre diferite cuvinte sau grupuri de cuvinte la nivelul propoziției.

Stabilind relația dintre cuvinte, prepoziția poate influența sensul enunțului. A se vedea diferența dintre: *Plec la gară* ***cu*** *prietenii mei. / Plec la gară* ***fără*** *prietenii mei.*

Prepoziția nu poate apărea singură și nu are, singură, funcție sintactică. De obicei, este așezată în fața cuvintelor cu care se combină (substantive, pronume etc.).

Prepozițiile pot fi **simple** (*de, la, pe, către* etc.) sau **compuse** (*despre, de-a, de către*).

Prepoziția impune substantivelor și pronumelor pe care le precedă cazurile **acuzativ**, **genitiv** sau **dativ**.

ELEMENTE-CHEIE

Locuțiunile prepoziționale sunt grupări de prepoziții și alte cuvinte (de obicei substantive) care au, împreună, rolul unei prepoziții (*din cauză de, din pricină de, față de, în loc de, în fața, în afara, în afară de, în ciuda, în pofida* etc.).

ELEMENTE-CHEIE

Prepoziția impune cazul substantivului/pronumelui pe care îl precedă.

1 prepozițiile *sub, lângă, la, peste, dinspre, despre, în, cu, de, dintre, fără, pentru, spre* etc. și locțiunile prepoziționale *față de, în loc de, cât despre, în afară de, cu privire la* etc. → ACUZATIV

2 prepozițiile *deasupra, asupra, înaintea, contra, împotriva, împrejurul, dedesubtul* etc. și locțiunile prepoziționale *în fața, în jurul, în spatele* etc. → GENITIV

3 prepozițiile *datorită, grație, mulțumită* → DATIV

7 Transcrie, în caiet, locuțiunile prepoziționale și menționează cazul pe care îl impun.

a) Ana mă aștepta zâmbind în fața casei.
b) S-au realizat studii cu privire la inteligența emoțională a copilului.
c) În spatele clădirii se află o grădină cu multe flori.
d) Reacția elevului față de profesor m-a surprins.

8 Identifică locuțiunile prepoziționale din enunțurile de mai jos. Prin ce diferă de celelalte cuvinte scrise îngroșat? Fii atent la forma substantivului din interiorul locuțiunii și la combinarea lui cu alte cuvinte!

a) **În fața** casei este grădina de flori.
În spatele casei este livada.
b) **Cu intenția** reușitei la concurs, se poate mobiliza pentru antrenamente.
Cu intenția bună a reușitei la concurs, se poate mobiliza pentru antrenamente.
c) **În centrul** orașului se organizează vizite turistice.
În centrele orașelor se organizează vizite turistice.
d) **În momentul** intrării pe scenă, toți l-au primit cu aplauze.
În momentul emoționant al intrării pe scenă, toți l-au primit cu aplauze.

9 Demonstrează care dintre grupările de mai jos sunt locuțiuni prepoziționale, construind enunțuri cu acestea.

din cauza | de-a lungul | în jurul

10 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, corectându-le.

a) Victor a reușit în carieră datorită talentului și a muncii asidue.
b) Corina este, din punct de vedere al seriozității, cea mai serioasă.
c) El a luptat contra nedreptății și inechității sociale.
d) Nu putem spune nimic în ceea ce privesc dezbaterile de azi.

11 Alege varianta corectă, copiind enunțul în caiet.

a) *Din punct de vedere / Din punctul de vedere* al școlii, educația merită atenție.
b) *Din punct de vedere / Din punctul de vedere* artistic, spectacolul a fost reușit.

12 Corectează textul din anunțul publicitar de mai jos, rescriindu-l în caiet.

Puteți candida pentru postul director agenție bancară.

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Locuțiuni prepoziționale sau îmbinări libere de cuvinte?

Nu toate grupările de cuvinte care au o structură asemănătoare sunt locuțiuni prepoziționale. În cazul locuțiunilor formate din prepoziție și substantiv, statutul de locuțiune se stabilește astfel:

- dacă substantivul nu poate apărea la plural și nu permite combinarea cu alte cuvinte subordonate, atunci grupul de cuvinte reprezintă o locuțiune;
  Exemplu: ***în fața*** *casei (dar* ***NU*** ***în fețele*** *casei sau* ***în această față*** *a casei)*
- dacă substantivul este variabil și permite combinarea cu alte cuvinte subordonate, atunci **NU** putem vorbi de o locuțiune (*cu condiția, cu intenția, cu excepția, din cauza, din pricina, în centrul, în scopul, în momentul, în cazul*), ci de o combinație între o prepoziție și un substantiv în cazul acuzativ (***în centrul*** *orașului /* ***în centrele*** *orașelor /* ***în centrul*** *vechi*).

STRATEGII DE COMUNICARE

În situația în care sunt două substantive (sau pronume) coordonate, în cazul genitiv, prepoziția se reia obligatoriu prin „a” sau „ale”.

Exemplu: *Se plimbă* ***în jurul*** *casei și* ***în jurul*** *parcului.*
Se plimbă ***în jurul*** *casei și* ***al*** *parcului.*
Este greșit: *Se plimbă în jurul casei și parcului.*

STRATEGII DE COMUNICARE

Prepoziția „datorită” se folosește în contexte pozitive, iar construcția „din cauza”, în contexte negative (***Datorită*** *mamei am reușit. /* ***Din cauza*** *neatenției, am căzut.*).

În gruparea „în ceea ce privește”, care se apropie de statutul de locuțiune, verbul nu trebuie acordat (*În ceea ce privește discuțiile de ieri, lucrurile sunt clare.*).

Gruparea „din punctul de vedere”, care nu are statutul de locuțiune, se combină cu genitive (*din punctul de vedere al profesoarei*), iar gruparea „din punct de vedere” se combină cu adjective (*din punct de vedere gramatical*).

13 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Indicați cazul cuvintelor subliniate și precizați cum ați realizat identificarea cazului:

- ați identificat funcția și apoi ați dedus cazul, deoarece cazul este corelat cu funcția sintactică;
- ați identificat prepoziția care precedă substantivul și ați recunoscut cazul impus de prepoziție.

GRUPA 1

- Mara vorbește deschis.
- Victor a devenit psiholog.
- Profesorul Georgescu ne învață adevăratele valori umane.

GRUPA 2

- Îl admir pe poetul acela.
- Discutăm despre emoțiile noastre.
- Discuțiile despre emoții ne-au ajutat să ne cunoaștem mai bine.
- Discuțiile noastre sunt despre emoții.
- În ziua aceea am fost fericită.
- Ne-am retras veseli în casă.
- Întotdeauna acționează fără emoții.
- M-a lovit din neatenție.
- A muncit enorm pentru împlinirea visurilor sale.

GRUPA 3

- M-a impresionat atitudinea copilului.
- Pelerina aceasta este a Mariei.
- Lupta contra emoțiilor negative a început.
- Lupta este contra emoțiilor negative.
- M-am concentrat asupra discuțiilor.
- Copiii bucuroși ne-au întâmpinat în fața clasei.
- Înaintea pauzei, elevii nu mai erau atenți.
- Am muncit mult în vederea terminării proiectului.

GRUPA 4

- I-am dat copilului multă atenție.
- Acordarea de premii olimpicilor ne-a bucurat.
- Marius este nepot de frate tatălui meu.
- Stai locului!
- Succesul grație sprijinului tău ne-a încântat.

ELEMENTE-CHEIE

Cazurile substantivului se corelează cu anumite funcții sintactice.

1	2	3	4
subiect, nume predicativ, atribut	complement direct	atribut	complement indirect
↓	↓	↓	↓
NOMINATIV	ACUZATIV	GENITIV	DATIV

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Completați, în caiet, un tabel care să conțină cazul, funcțiile sintactice asociate și exemplele potrivite de la exercițiul 13. Veți obține astfel tabloul complet al cazurilor substantivului.

Cazurile substantivului se corelează cu anumite funcții sintactice: nominativ (subiect, nume predicativ, atribut); acuzativ (complement direct, complement prepozițional, atribut, nume predicativ, circumstanțial de timp, circumstanțial de loc, circumstanțial de mod, circumstanțial de cauză, circumstanțial de scop); genitiv (atribut, nume predicativ, complement prepozițional, circumstanțial de loc, circumstanțial de timp, circumstanțial de scop); dativ (complement indirect, atribut, circumstanțial de loc); vocativ.

LECȚIA 6 ADJECTIVUL (REACTUALIZARE). LOCUȚIUNEA ADJECTIVALĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

1 Selectează, din rebus, adjectivele care exprimă calitățile unui prieten de-al tău și apoi adjectivele care exprimă calitățile tale. Realizează-ți autoportretul! Poți adăuga și alte adjective.

2 Realizează, în scris, în enunțuri, combinații de tipul substantiv + adjectiv, utilizând cinci adjective din rebus.

Exemplu: *atitudine binevoitoare →*
Anton Lupan are o atitudine binevoitoare.

3 Stabilește funcția sintactică a adjectivelor de la exercițiul **2**.

4 Găsește, în rebus:

a) două adjective formate prin compunere;
b) trei adjective derivate;
c) două adjective participiale;
d) un adjectiv invariabil, un adjectiv variabil cu două forme flexionare, un adjectiv cu trei forme flexionare și două cu patru forme flexionare;
e) adjectivele care nu au grade de comparație.

5 Alege un adjectiv care denumește o trăsătură a ta și pune-l la toate gradele de comparație.

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care se raportează la un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume, numeral), exprimând diverse însușiri ale obiectului denumit de acesta. Se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl determină.

- **Adjectivul**
  - după sens
    - **calificativ:** *bun, silitor, bucuros* etc.
    - **categorial:** *școlar, sătesc, românesc* etc.
  - după formă
    - **variabil** (își schimbă forma în funcție de genul, numărul și cazul substantivului)
      - cu patru forme flexionare: *bun – bună – buni – bune*
      - cu trei forme flexionare: *mic – mică – mici*
      - cu două forme flexionare: *dulce – dulci*
    - **invariabil** (are o singură formă): *roz, mov, maro, bleu, gri, cumsecade, perspicace, locvace* etc.

EXPLOREZ

1 Înlocuiește grupurile de cuvinte subliniate cu un sinonim.

Mihai Eminescu este cel mai de seamă poet român, un om de geniu, în stare să cuprindă multe domenii ale cunoașterii: filosofie, mitologie, religie, istorie, folclor și multe altele.

2 Cu ce cuvinte se combină grupurile de cuvinte subliniate la exercițiul **1**?

3 Ce funcții sintactice îndeplinesc grupurile de cuvinte subliniate la exercițiul **1**?

4 Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, înlocuind locuțiunile adjectivale cu câte un sinonim.

a) Avem multe lucruri de prisos în casă.
b) Bunicul meu a fost un om cu stare.
c) Fiindcă a fost un om cu scaun la cap, a acționat bine în toate situațiile.
d) Când l-am cunoscut, Victor era un om în floarea vârstei.
e) Am fost dezamăgită când mi-am dat seama că Ionel era un om de nimic.

5 Identifică adjectivele din enunțul „Băiatul mândru poartă o uniformă militară elegantă.” și stabilește unde sunt așezate în raport cu substantivele pe care le determină.

6 Identifică structurile pleonastice din enunțurile de mai jos și explică în ce constau greșelile.

a) Mihai este un tânăr foarte hipersensibil.
b) Andrei a avut o atitudine mai superioară față de noi.
c) Am făcut eforturi foarte colosale ca să ajung departe.
d) Așezările acelea sunt foarte străvechi.
e) Materialele acestea sunt de calitate mai inferioară decât cele cumpărate data trecută.

ELEMENTE-CHEIE

Locuțiunea adjectivală este grupul unitar de cuvinte care este sinonim cu un adjectiv și se comportă în propoziție ca un adjectiv (*El este un om* ***de treabă***.). Locuțiunile adjectivale pot avea grade de comparație (*El este* ***cel mai de treabă*** *om pe care l-am cunoscut.*).

STRATEGII DE REDACTARE

Adjectivele calificative pot sta atât înaintea substantivului, cât și după acestea (***veselul*** *copil* / *copilul* ***vesel***).

Adjectivele categoriale sunt așezate după substantive (*uniformă* ***școlară***).

Când este așezat în fața substantivului, adjectivul calificativ poate primi articolul hotărât de la substantiv (*sensibilul copil*).

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul poate avea grade de comparație, dar există și o serie de adjective care nu acceptă gradarea: *anterior, inferior, posterior, superior, ulterior, extrem, infim, maxim, minim, suprem, colosal, desăvârșit, extraordinar, gigantic, teribil, uriaș, arhicunoscut, extrafin, hipersensibil, străvechi, supraaglomerat, supersensibil, ultrasecret, școlar, sătesc, polar,, românesc, muncitoresc, clujean* etc.

APROFUNDEZ

1 Stabilește valoarea morfologică a cuvintelor subliniate din enunțurile de mai jos.

a) Afară e un cer senin.
b) Admir seninul din ochii lui.
c) Seninul cer nu prevestea furtuna de mai târziu.
d) M-a impresionat albastrul mării.
e) Marea albastră ne impresionează mereu.
f) Admir albastra mare.

2 Stabilește cazul adjectivelor calificative din enunțurile de mai jos. Amintește-ți că adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul cu care se combină.

a) Ionel pare supărat.
b) L-am consolat pe copilul necăjit.
c) Mi-a plăcut atitudinea optimistă a tinerei fete.
d) Grație amabilei noastre profesoare am reușit să terminăm repede proiectul.
e) Scumpa mea nepoată, ești neprețuită!
f) Oferiți-le sprijin acestor copii entuziaști, stimați profesori!

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, varianta corectă.

a) Am aflat rezultatele elevilor *celor mai buni / cei mai buni*.
b) Lucrarea elevei *cea bună / celei bune* m-a dezamăgit.
c) *Dragile / Dragele* mele prietene, sunt fericită să vă revăd!
d) I-am telefonat unei fete *cunoscută / cunoscute* la bibliotecă.
e) În *ultimile / ultimele* seri am citit mult.
f) *Propriii / Proprii* copii ne fac multe bucurii.
g) Suntem *mândrii / mândri* să avem asemenea fii.
h) Prietena mea are ochi *albaștri / albaștrii* ca marea.

4 Stabilește funcția sintactică și cazul adjectivelor din enunțurile de mai jos.

a) David a devenit cel mai curajos băiat din clasă.
b) Îl cunoșteam de tânăr.
c) Plânge de supărată.
d) Maria pare sensibilă și delicată.
e) Băiatul cel îndrăzneț a câștigat concursul.

5 Identifică adjectivele din enunțurile de mai jos și stabilește funcția sintactică a cuvintelor subliniate.

a) Mihai nu este capabil de efort.
b) Carla este fragilă ca o trestie.
c) Sfaturile părinților le sunt utile copiilor.
d) George este un artist apreciat în țară.
e) A trecut peste pierderile suferite în copilărie.

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul:
- se poate combina în enunțuri cu alte cuvinte.
- poate fi:
  - **regent:** adjectiv + prepoziție + substantiv (*luminos ca cerul*); adjectiv + substantiv (*dragă părinților*);
  - **subordonat:** substantiv + adjectiv (*cerul luminos*); substantiv + verbul *a fi* + adjectiv (*cerul este luminos*).

Funcțiile sintactice ale adjectivului ca subordonat:
- **nume predicativ**: *Câmpia este* ***verde****.*
- **atribut**: *Eu admir câmpia* ***verde****.*
- **circumstanțial de timp**: ***De mică*** *era bolnăvicioasă.*
- **circumstanțial de cauză:** ***De emoționat****, elevul a greșit răspunsul la întrebare.*

Substantivele care determină un adjectiv, având calitatea de regent, pot avea funcția sintactică de:
- **complement indirect:** *Plimbările în natură le sunt dragi* ***părinților*** *mei.*
- **complement prepozițional:** *Maria este o fetiță atentă* ***la detaliile*** *din jurul său.*
- **circumstanțial de mod:** *Cerul este limpede* ***ca apa****.*

Grupul nominal este format din substantiv (și substitutele acestuia) și adjective.

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Cele două texte de mai jos reprezintă două enunțuri din caracterizarea personajului Mihu, realizată de doi elevi. Observați felul în care aceștia au ales să scrie despre Mihu și răspundeți argumentat la întrebări:

a) Care dintre cele două enunțuri conține mai multe informații despre Mihu?
b) Pe care dintre cele două texte ați dori să-l citiți integral?
Puteți avea în vedere și modul de utilizare a adjectivului în enunț:
- în calitate de regent (*luminos ca cerul*);
- în calitate de subordonat (*cerul luminos, cerul este luminos*).

Tânărul marinar Mihu este curios, curajos, prietenos și dornic să învețe.

Capabil de efort și apreciat de căpitanul Anton Lupan, respectuos cu membrii echipajului, tânărul mus Mihu este fascinat de știința Pământului.

LECȚIA 7 DESCRIEREA UNEI EMOȚII

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Completați, în caiet, axa de mai jos, creând polii emoțiilor. Menționați emoțiile pozitive și pe cele negative după model, folosind harta emoțiilor din lecția **Introducere**. Prezentați în fața clasei axa și completați cu exemplele colegilor.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Completați, în caiet, enunțurile de mai jos, realizând astfel un autoportret comportamental.

- Când sunt cuprins de mânie, ...
- Când sunt fericit, ...
- Când mi-e rușine, ...
- Când sunt bucuros, ...
- Când sunt cuprins de mirare, ...
- Când sunt trist, ...

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Recitiți textul *Minune* de Ana Blandiana din **Introducere** (**pagina 93**), apoi poeziile *Cartea* de Simona Popescu și *Fericire* de Iv cel Naiv. Rezolvați cerințele de mai jos și prezentați concluziile în fața celorlalte grupe.

„Și ce carte ciudată citeam eu la 7 ani
era o carte despre plante și animale
neștiute
unele chiar din adâncuri
era o carte despre [...].
Nu mai știu cum se numea
îmi amintesc doar senzația de – cum să zic? – fericire.
(— Ce e fericirea?
— E un cuvânt pe care
copilul nu îl cunoaște, nu-l folosește,
el doar îl trăiește pe mutește.)

(Simona Popescu, *Cartea*)

„... fericirea e un om de zăpadă,
un mic și-amar sâmbure de adevăr
pur și simplu multă spumă în cadă
sau vântul care te-mpletește la păr
o să mă opresc însă aici
pentru că fericirea poate fi
orice [...]
trebuie doar să știm a iubi."

(Iv cel Naiv, *Fericirea*)

a) Identifică emoția/emoțiile despre care este vorba în texte și prezint-o/prezintă-le în câte un enunț.
b) Marchează, în caiet, asemănările și deosebirile dintre cele trei texte, folosind un organizator grafic.
c) Explică finalul fiecărei poezii, precizând care este atitudinea ființei umane față de ceilalți.
d) Numește și exemplifică figurile de stil prin care autorul prezintă, în fiecare text, fericirea.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți cu voce tare, pe rând, primele versuri din poezia *Carte* de Simona Popescu, modificând intonația. Veți citi rostind mai apăsat cuvintele subliniate.

Și ce carte ciudată citeam eu la 7 ani...
Și ce carte ciudată citeam eu la 7 ani...
Și ce carte ciudată citeam eu la 7 ani...

Discutați în ce fel se modifică mesajul prin modificarea intonației.

STRATEGII DE COMUNICARE ORALĂ

O emoție se poate comunica atât prin gesturi și prin cuvinte, cât și prin intonația cu care rostim un mesaj. Din dorința de a marca afectiv comunicarea și de a sublinia ideea pe care vor să o transmită, vorbitorii pot accentua în mod diferit elementele mesajului sonor:

- prin articularea cu mai multă forță a unei vocale dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt;
  Exemplu: *Jucătorul a centrat puternic.*
- prin rostirea sacadată, adică pe silabe, a unui cuvânt.
  Exemplu: *interpretarea **u**-l**u**-**i**-to**a**-re a rolului*

APROFUNDEZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Trei colegi de vârsta voastră, admirând pictura realizată de Vincent van Gogh, *Ramuri de migdal înflorit*, au considerat că tabloul redă o ipostază/imagine a fericirii. Alți colegi ascultă *Simfonia a IX-a*, partea a IV-a, *Oda bucuriei* de Ludwig van Beethoven și notează câteva idei despre fericire. Citiți opiniile colegilor voștri și justificați dacă sunteți sau nu de acord cu ele.

Contemplarea acestui tablou mi-a amintit că natura ne învață că omul este făcut pentru fericire. Tabloul redă un moment de grație: te oprești sub un migdal, privești azurul, admiri și se naște fericirea, pentru că trăiești o clipă în care florile și cerul sunt în armonie.

Tabloul acesta este despre putere și fragilitate, despre armonia dintre cer și flori, dintre albastru și alb, dintre efemer și etern, dintre terestru și celest.

Eu m-am bucurat când am ascultat simfonia, pentru că am simțit o dorință puternică să fiu senin, curajos, încrezător în viață și în oameni.

2 Scrie un text, de trei–patru enunțuri, despre fericire, valorificând una dintre poeziile citite și experiența personală (poți valorifica și ideile formulate la exercițiul 1.)

3 Prezintă o situație în care un om simte bucurie/fericire/frică. Scrie un text, de 10–15 rânduri, în care să descrii această emoție.

STRATEGII DE REDACTARE

În descrierea unei emoții vei preciza:

- situația în care se manifestă emoția;
- motivele (interne sau externe);
- reacțiile declanșate de emoții;
- modul în care emoția afectează deciziile și atitudinea față de ceilalți/de sine însuși;
- limbajul prin care este transmisă/sugerată/definită emoția;
- simțurile implicate în prezentarea emoției.

AUTOEVALUARE

- Verifică-ți textul, urmărind reperele din grila de mai jos.

		Da	Nu
a)	Ai ales un om/personaj care trăiește/resimte fericirea/bucuria/tristețea/frica?	☐	☐
b)	Ai prezentat situația (contextul/evenimentul) în care se manifestă emoția?	☐	☐
c)	Ai numit motivul/motivele care au declanșat emoția?	☐	☐
d)	Ai precizat reacțiile (gesturi, mimică, atitudini) pe care emoția le-a generat?	☐	☐
e)	Ai prezentat modul în care emoția influențează atitudinea față de ceilalți?	☐	☐
f)	Ai precizat simțurile implicate în exprimarea emoției (vizual: personajul se uită într-un anume fel; auditiv: personajul vorbește într-un anume fel; olfactiv: percepe mirosul; gustativ: i se pare un gust într-un anume fel; tactil: personajul își simte mâinile umede etc.)	☐	☐

PORTOFOLIU

- **JOC DE AUTOCUNOAȘTERE „HARTA EMOȚIILOR MELE”.** Imaginează-ți lumea emoțiilor tale ca pe un teritoriu pe care îl poți cartografia și realizează, într-un desen, harta acestei lumi. Vei alege o emoție sau mai multe din lista de mai jos și vei desena un teritoriu cu relief propriu, în care vei marca locurile în care ai resimțit acea emoție/acele emoții, drumurile pe care le-ai parcurs influențate de acea emoție/acele emoții, nuanțele și intensitatea trăirii. Expune-ți desenul în galeria clasei.

speranță | frică | bucurie | mirare | tristețe | iubire

LECȚIA 8 ATITUDINI COMUNICATIVE ȘI RECUNOAȘTEREA EMOȚIILOR INTERLOCUTORILOR. TRACUL COMUNICATIV

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Completați afirmațiile de mai jos, formulând emoțiile/atitudinile pe care le ai față de ceilalți.

a) Eu, față de familia mea, simt ... .
b) Eu, față de prietenii mei, sunt ... .
c) Eu, față de colegii mei, simt ... .
d) Eu, față de un necunoscut, am o atitudine ... .
e) Eu, ca să vorbesc în public, încerc să am o atitudine ... .
f) Eu, când vorbesc în fața unui public, vreau să se vadă că mă ghidez după valoarea ... .

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Identificați, în secvențele de mai jos, emoțiile unei persoane care are reacțiile și manifestările fizice menționate mai jos.

a) incapacitatea de a sta locului, înroșirea feței, trecerea repetată a mâinilor prin păr, mișcarea încolo și încoace;
b) sprâncene ridicate, oprirea pentru a studia problema, adresarea de întrebări;
c) un zâmbet larg, ochi strălucitori, fluturarea brațelor, fața radioasă;
d) încordarea feței, evitarea contactului vizual, exprimarea îngrijorării, oftatul adânc, ezitarea, foitul pe scaun.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Fiecare elev va prezenta în fața colegilor din grupă o poveste de 2 minute în care va descrie și o stare emoțională pe care a experimentat-o în relație cu o altă persoană.

APROFUNDEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Imaginați-vă o lume a gnomilor în care fiecare recunoaște emoțiile celorlalți și comportamentul locuitorilor se raportează la două valori dominante: respectul și toleranța. Construiți situații, întâmplări în care gnomii se comportă în funcție de aceste valori și prezentați contextul comunicării, atitudinea lor, mesajul pe care îl transmit și emoțiile pe care le au interlocutorii. Prezentați, în clasă, cum v-ați imaginat lumea gnomilor, valorile, atitudinile și situațiile, răspunzând la întrebările de mai jos.

a) Cum ați observat că se pot identifica emoțiile pe care le simt ceilalți?
b) Cum ați reușit să gestionați emoția de a vorbi în fața colegilor?
c) Prin ce se caracterizează o persoană care are valori precum respectul și toleranța?
d) Ați creat situații și întâmplări în funcție de ceea ce pot face gnomii? V-ați adaptat la specificul lor?

ELEMENTE-CHEIE

Respectul este o valoare care exprimă considerația și aprecierea față de alte persoane sau față de instituții și implică recunoașterea demnității și a drepturilor celorlalți.
Toleranța este capacitatea de a accepta și de a respecta diferențele și diversitatea. Se află în relație cu **cooperarea** cu ceilalți în ciuda diferențelor culturale, etnice, religioase sau a stilurilor de viață.
Tracul comunicativ este o reacție de teamă intensă de a fi judecat de ceilalți, care apare înainte sau în timpul comunicării orale în public.

REFLECTEZ

• **JURNAL.** Scrie o notă de jurnal în care să analizezi cum îți manifești emoțiile/îți ții sub control emoțiile în timpul unei interacțiuni verbale.

LECȚIA 9 VALORILE MELE ȘI VALORILE CELORLALȚI

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Completați, în caiet, axa de mai jos, creând polii valorilor (recunoștință, bună-cuviință, onestitate, răbdare, curaj, loialitate, politețe, modestie, prudență, înțelepciune, empatie, onestitate, răbdare). Menționați absența valorii și exagerarea acesteia, după model.

Absența valorii — **Valoarea** — **Exagerarea valorii**

zgârcenie — generozitate, recunoștință, bună-cuviință, onestitate — *risipă*

EXPLOREZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați întrebările de mai jos și prezentați în clasă concluziile referitoare la relația dintre valori și comunitate.

a) Care sunt valorile comunităților din care voi faceți parte?

b) Care considerați că sunt cele mai importante valori ale mediului în care locuiți și ale comunității clasei voastre? Raportați-vă la lista de la **pagina 92** și menționați câte o situație/experiență în care a fost vizibilă fiecare valoare aleasă.

c) Ce se întâmplă într-o comunitate când membrii ei nu ajung să adere la aceleași valori?

d) Care este raportul dintre valori, comunitate, generații?

e) Sunt valorile niște coordonate în funcție de care oamenii se comportă sau iau decizii?

APROFUNDEZ

• Citește următorul text, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

Așa au venit lucrurile că eu mă simțeam pe o mare întindere pretutindeni acasă. [...] Pretutindeni pe unde mă duceam, oamenii mă îmbrățișau cu dragoste, încât minune nu-i dacă m-am pătruns în curând de gândul că lumea e alcătuită din oameni care mă iubesc și pe care am decis să-i iubesc și eu. [...]

Nu trăiau românii împreună, ci alături de ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună. [...]

„Când întâlnești în calea ta un român – îmi zicea mama – să-i zici: «Bună ziua», dar maghiarului să-i zici «Io Napot», iar neamțului «Guten Tag!», și treaba fiecăruia dintre dânșii e cum îți dă răspuns."

„Dacă-ți rămâne o bucată de pâne – îmi zicea – și o cer de la tine doi dintre ai tăi, s-o tai în două părți deopotrivă de mari, pentru fiecare câte una. Tot așa să faci și dacă doi străini îți cer bucata." [...]

Acestea și multe altele [...] nu le-a născocit din capul ei, nici de prin cărți nu le-a scos, ci le-a-nvățat de la lumea în mijlocul căreia a crescut și-și petrecea viața.

(Ioan Slavici, *Amintiri*)

1 Indică sfaturile pe care i le-a oferit mama copilului pentru a avea un comportament corect față de oamenii alături de care trăiau în comunitate.

2 Precizează valorile pe care i le transmite mama copilului.

3 Comentează, în două–trei enunțuri, afirmația: „Nu trăiau românii împreună, ci alături de ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună".

4 Prezintă, în două–trei enunțuri, cum se poate defini relația dintre valorile copilului și valorile celorlalți.

5 Cum consideri că s-ar schimba relația copilului cu vecinii săi, dacă acesta nu ar avea valorile pe care i le insuflă mama sau dacă ar fi exagerate? Consideri că valorile oferă echilibru comunității? Răspunde la întrebări, într-un text de patru–șase enunțuri, valorificând o secvență din text și experiența ta.

PROIECT

Realizați, în echipe, un proiect despre valorile comunității voastre, urmărind etapele și componentele de mai jos.

- **Întrebarea centrală.** Care sunt valorile comunității mele?
- **Întrebări care orientează demersul.** Veți construi patru întrebări ce vor sprijini realizarea unui produs care să răspundă la întrebarea centrală.
- **Procesul.** Veți realiza o fișă în care să prezentați etapele proiectului, după modelul de mai jos.

PLANIFICAREA ACTIVITĂȚILOR

Timpul alocat proiectului: .....

Resursele de care aveți nevoie (de exemplu: fișe): .....

SARCINILE DIN PROIECT

Stabilirea coordonatorului: .....

Planificarea sarcinilor din proiect (documentare, investigație, întâlnire cu experți, realizarea prezentării, organizarea prezentării etc.):

Activitate: .....

Membru al echipei: .....

Rezultat/Produs: .....

Termen: .....

- **Observațiile** despre modul de desfășurare a proiectului vor fi notate într-un jurnal pe parcursul derulării întregului proiect.
- **Produsul:**
  - pagina de titlu
  - cuprinsul
  - introducerea
  - dezvoltarea elementelor de conținut
  - concluziile
  - bibliografia/ menționarea surselor de informare utilizate
  - anexele

- **Proiectul va conține cel puțin două elemente la alegere din lista de mai jos și două elemente proprii:**
  - un afiș care să sugereze valoarea/valorile comunității;
  - prezentarea valorii/ valorilor;
  - imagini cu activități care să surprindă starea sau comportamentul membrilor în relație cu valoarea prezentată;
  - un interviu cu un membru al comunității.
- **Prezentarea publică și expunerea produselor realizate.**
- **Evaluarea colaborării.** Veți completa fiecare câte o pagină de jurnal, în care veți răspunde la întrebările de mai jos:
  - Ce ai învățat nou?
  - Cum ai învățat?
  - Cum te-ai documentat despre subiect? Care au fost sursele de documentare?
  - Care au fost relațiile cu ceilalți colegi? Cât de bine ai lucrat cu ei?
  - Ai avut posibilitatea de a-ți exprima punctul de vedere?
  - Cum te-ai simțit în echipă?
  - Scopurile proiectului, produsele finale, ritmul de lucru și perioadele de realizare au fost discutate în echipă?

Evaluarea sumativă a proiectului realizată de profesor și de ceilalți elevi

Criterii	Îndeplinirea criteriilor			
	Foarte bine ★★★	Bine ★★	Suficient ★	Insuficient /
Realizarea proiectului demonstrează respectul echipei față de colegi și curajul de a aprofunda tema.				
Colegii au abordat tema proiectului din mai multe perspective.				
Prezentarea colegilor și produsele realizate au răspuns întrebării centrale și au oferit o perspectivă nouă, surprinzătoare.				
Fiecare membru al echipei cunoaște subiectul în profunzime, este convingător și implicat în prezentare.				
Prezentarea a fost interactivă și s-a răspuns la toate întrebările adresate.				
Prezentarea s-a încadrat în timpul alocat.				

RECAPITULARE

I. Citește fragmentul de mai jos și răspunde, în enunțuri, la cerințele următoare.

Găsisem cu frate-meu Iuli
în spatele blocului
o aricioaică cu pui.
Să vedeți despre ce e vorba:

I-am luat în brațe,
eram **speriat**, dar aricioaica și puii
erau atât de speriați, încât
se vedea Dumnezeul aricilor
plutind deasupra lor

I-am dus în uscătorie,
la etajul patru, lângă ușa noastră.
Iar când i-am pus în cutia de carton,
cu plăpumioară groasă sub ei
și cu iarbă pe plăpumioară,
cu cănuțele noastre de ceai
pline cu apă pentru ei –
erau atât de speriați, încât se vedea
până și Sfântul Duh al aricilor
învelindu-i ca o plăpumioară
de lumină groasă
cu iarbă și cănuțe de tablă pe ea. [...]

Am acoperit **cutia**
de carton
cu un placaj **subțire**.
Am închis geamul
de la uscătorie ca să nu
poată sări. Am închis ușa
de la uscătorie cu cheia.
Dimineața dispăruseră. Ușa
închisă, geamul închis,
placajul
neatins. Nu m-am prea mirat,
cum nu m-am prea mirat
nici când a dispărut tata.

Iar fratele meu Iuli, în Kutná Hora,
la 40 de km de Praga, face tastaturi –
și nici asta nu mă miră
prea tare. Nu mai tare decât plă-
pumioara de lumină care-i învelește
orice gest, lăsându-l în rest neatins,
neatins.

Despre asta era, de fapt, vorba.

(Radu Vancu, *Canto XXXVII*)

1 În text este vorba despre:

a) exprimarea intensă a sentimentelor;
b) o declarație despre lume;
c) relatarea subiectivă a unei experiențe personale;
d) admirația față de o persoană.

2 Prezintă, în două–trei enunțuri, experiența umană evocată în text și precizează dacă este o experiență obișnuită sau una neobișnuită.

3 Prezintă, în două–trei enunțuri, comportamentul copiilor față de arici.

4 Identifică două modalități de exprimare a subiectivității în textul dat, ilustrându-le cu secvențe potrivite. Te poți referi la sentimente, stări, percepții sau idei.

5 Identifică două repetiții din text și explică semnificația lor.

6 Comentează, în două–trei enunțuri, secvența „erau atât de speriați, încât se vedea / până și Sfântul Duh al aricilor / învelindu-i cu o plăpumioară / de lumină groasă”, făcând referire la semnificația ei și la mijloacele artistice prin care este realizată.

7 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația textului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri. Poți propune tu o altă semnificație.

- Copiii acceptă cu naturalețe lucrurile dureroase ale existenței.
- Aspecte aparent banale ale existenței pot căpăta semnificații profunde.

8 Precizează cazul și funcția sintactică a cuvintelor scrise cu portocaliu în text.

9 Notează tipul, funcția sintactică și cazul adjectivelor scrise cu verde în text.

II. Prezintă situația de comunicare transpusă în text, identificând emițătorul, (posibilul) receptor, mesajul și atitudinea comunicativă în versurile „Să vedeți despre ce e vorba” și „Despre asta era, de fapt, vorba.”

III. Imaginează-ți că participi la concursul Festivalul emoțiilor! Descrie, într-un text de 80–100 de cuvinte, emoțiile celor doi copii care au descoperit aricii.

IV. AUTOEVALUARE! Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru mine, textul care ilustrează cel mai bine tema unității este ... .
b) Din această unitate, cel mai dificil mi-a fost să înțeleg ... .
c) Încă nu îmi sunt clare ... .
d) Din această unitate, voi putea folosi ceea ce am învățat în următoarele situații ... .

Nu uita să completezi *Fișa de observare a comportamentului* (pagina 221) pentru activitatea din această unitate!

EVALUARE

- **Citește textul de mai jos și rezolvă cerințele.**

aș vrea să mă așez pe marginea trotuarului,
să aștept să se facă noapte la capătul străzii –
singurătatea
mea de acuma mai are
ceva la fel cu cea **din copilărie**,
când nu știam că trece pentru totdeauna
vremea? nu se poate răscumpăra
cu nimic vremea de atunci? nu mai rămâne
adevărat niciun gest, chiar așezat
pe stradă cu capul în mâini?
și lumina, care se spulberă pe obiecte,
și obiectele se fac **frunze**,
și se fac frunze.

(Mircea Ivănescu, *frunze*)

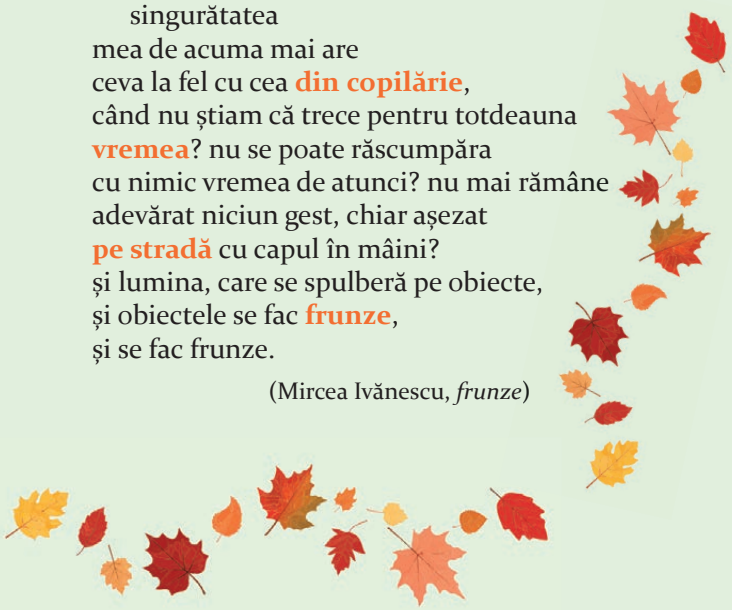

1 Alege varianta corectă. **1 punct**

A. În text este vorba despre:
a) exprimarea intensă a sentimentelor;
b) o declarație despre lume;
c) prezentarea subiectivă a unei experiențe personale;
d) admirația față de o persoană.

B. În text se exprimă:
a) un copil;
b) un adult;
c) autorul.

C. Actul de vorbire transpus în text este:
a) dialogul;
b) confesiunea;
c) rugămintea.

D. Între copilărie și maturitate se păstrează constante:
a) singurătatea și gestul așezării pe stradă cu capul în mâini;
b) vremea și gestul așezării pe stradă cu capul în mâini;
c) vremea și singurătatea.

2 Identifică două modalități de exprimare a subiectivității în textul dat, ilustrându-le cu secvențe potrivite. **0,50 puncte**

3 Prezintă, în două–trei enunțuri, starea interioară a ființei care vorbește în text. **0,50 puncte**

4 Explică, în două–trei enunțuri, semnificația interogațiilor din text. **1 punct**

5 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația fragmentului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri. **1 punct**

- În copilărie nu conștientizăm trecerea ireversibilă a timpului.
- Oamenii își păstrează la maturitate gesturile din copilărie, în ciuda trecerii timpului.

6 Precizează funcția sintactică și cazul cuvintelor scrise cu portocaliu în text. **1 punct**

7 Alcătuiește două enunțuri asertive în care să folosești două locuțiuni substantivale. **1 punct**

8 Scrie un text, de trei–patru enunțuri, despre un copil care stă cu capul în mâini seara, pe marginea trotuarului, în care să utilizezi minimum cinci adjective. Poți avea în vedere textul dat și imaginile de mai jos. **1 punct**

9 Scrie un text, de 70–100 de cuvinte, în care să argumentezi că textul scris de Mircea Ivănescu este un text liric. **2 puncte**

Din oficiu: 1 punct

AUTOEVALUARE

- Cum consideri că ai rezolvat exercițiile?

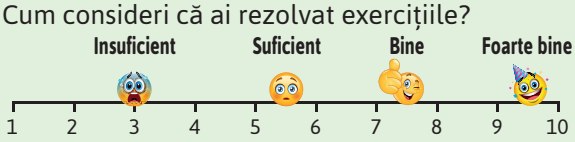

UNITATEA 4

EU. NOI. CEILALȚI

Lecția 1 Introducere

Lectură

Lecția 2 Textul dramatic și arta spectacolului. Dialogul în textul scris și în spectacol: *Răzbunarea sufleurului* de Victor Ion Popa

Lecția 3 Textul dramatic: *Coloana nesfârșită* de Mircea Eliade

Elemente de construcție a comunicării

Lecția 4 Pronumele

1. Pronumele personal. Posibilități combinatorii (reactualizare)
2. Pronumele personal de politețe. Posibilități combinatorii (reactualizare)
3. Pronumele reflexiv (reactualizare)
4. Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv. Posibilități combinatorii
5. Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ. Posibilități combinatorii
6. Pronumele interogativ și adjectivul pronominal interogativ. Posibilități combinatorii
7. Pronumele relativ și adjectivul pronominal relativ. Posibilități combinatorii
8. Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât. Posibilități combinatorii
9. Pronumele negativ și adjectivul pronominal negativ. Posibilități combinatorii
10. Adjectivul pronominal de întărire. Posibilități combinatorii

Redactare

Lecția 5 Rezumatul textului dramatic

Comunicare orală

Lecția 6 Principii de interacțiune

Elemente de interculturalitate

Lecția 7 Obiecte de artă. Tradiție și creație

Recapitulare

Evaluare

LECȚIA 1 INTRODUCERE

CUVINTE ÎN REȚEA

1 Citește harta de cuvinte și urmărește cum au fost grupate acestea.

identitate **identități multiple** identitate personală **identitate culturală** identitate națională **identitate artistică** identitate locală **identitate europeană** identitate globală **identitate virtuală**

nume prenume **buletin de identitate** naționalitate limbă **religie** cultură **țară**

ego **subiectivitate** a fi **autenticitate** eu însumi a fi tu însuți **asumare** **conștiință de sine** minte a fi reflexiv **suflet** **a fi în prezent** conștiința devenirii **corp** propria valoare **a simți** a se vedea în oglindă **autocunoaștere** **imagine de sine** narcisism ecou **reflexie** **unicitate** memorie **amintiri**

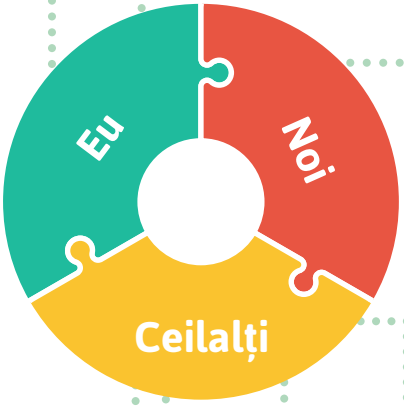

comunitate comuniune **cooperare** **forța lui împreună** **principii de viață comune** **tradiții** altruism **întrajutorare** **sprijin** devotament **noi înșine** **valori comune** coechipier **coleg** familie clasă **generație** **apartenență** spațiu social

dublul altul alter-ego eu-tu eu-altul eu-celălalt eu-lume **ființă multiplă** dihotomie **relații între persoane**

medii diverse **mediu cultural** **mediu religios** mediu etnic **mediu virtual** **mediu digital** **mediu artistic**

alteritate diferit altfel altceva o altă înțelegere a lumii altă cultură regăsire empatie altruism respect dialog căutare diferențe asemănări raportarea la celălalt

societate **interculturalitate** stereotip **prejudecată** **incluziune** globalizare **deschidere** depărtare curajoși **temători** vecini **călători** străini **etnii** **minorități** **granițe** **unitate în diversitate**

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte pe care le consideri importante pentru a te defini. Compară-ți lista cu cea a colegului tău și motivați alegerile făcute.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Prezentați, în două–trei enunțuri, relația dintre cuvintele centrale ale hărții, alegând una dintre variantele de mai jos:

- ilustrează relația eu – noi – ceilalți;
- conturează un orizont al vieții umane alcătuit din cunoașterea de sine și cunoașterea celorlalți;
- altă variantă (pe care o vei formula).

DESCOPERIM ÎN LITERATURĂ!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și răspundeți împreună la întrebările de mai jos:

- Cum este ilustrată relația unui individ cu propria persoană și cu ceilalți?
- Care sunt diferențele și asemănările dintre oameni sau dintre membrii unei comunități?

Fiecare grupă va prezenta apoi, în clasă, răspunsurile. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la rubrica **Cuvinte în rețea**.

TEXTUL 1

La noi sunt codri verzi de brad
Și câmpuri de mătasă;
La noi atâția fluturi sunt,
Și-atâta jale-n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe...

Pe boltă, sus, e mai aprins,
La noi, bătrânul soare,
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare...
La noi de jale povestesc
A codrilor desișuri,
Și jale duce Murășul,
Și duc tustrele Crișuri.

(Octavian Goga, *Noi*)

TEXTUL 2

Tata mi-a dat ochii
Și nucii de-acasă în ei.

Mama mi-a dat tăcerea
Și fântâna de-acasă în ea.

Munții mi-au dat genunchii.
Genunchii de piatră.

Să nu pot îngenunchea
Să merg drept,
Cât voi merge prin lume.

(Octavian Paler, *Definiția mea*)

TEXTUL 3

...Lum aprinde fiecare steluță, iar Echo scoate de fiecare dată un sunet ascuțit, plăcut auzului, ce seamănă cu un clinchet de xilofon. Cei doi se sincronizează perfect. Momentul se termină cu o ceartă/divergență nonverbală.

Scena 3

Hocus, pocus, preparatus!
Cei doi care s-au certatus
Mâine, când aici intratus,
Imediat se împăcatus!

Musca suflă un praf magic înspre singura lumină încă neaprinsă. [...]

Scena 4

Scena îl găsește pe Lum absolut epuizat, încercând în continuare să facă atât treaba lui, cât și pe cea a lui Echo. Echo intră și ea în scenă. Lum o vede.

LUM: Salut...
ECHO: Salut...
Lum continuă să își facă treaba, dar se vede că îi e greu. Din când în când îi mai aruncă câte o privire rugătoare lui Echo. Echo are tendința să se aplece să facă ea sunetul de câteva ori, dar se oprește de fiecare dată când îl vede pe Lum coborând de pe scară.
ECHO: Mi-am uitat... *(se uită de jur împrejur să găsească un obiect, vede un pix, îl ia în mână, încercând să pară naturală)* pixul! De asta am venit... l-am uitat aici și era pixul meu preferat.
LUM: Ah, da... știu... Mereu ți-a plăcut pixul ăla...
Pauză.
ECHO: E totul... bine?
LUM *(întrerupând-o)*: Bine. Da, da... totul e... în regulă.
Pauză.
ECHO: Uite... eu voiam să îmi...
LUM: Nu, nu! Lasă-mă pe mine! Îmi pare foarte rău pentru cum m-am comportat ieri.
ECHO: E și vina mea, ar fi trebuit să îți spun clar ce mă deranjează.
LUM: Poți să îmi spui acum!
ECHO: Te-am auzit cum îi spuneai cuiva despre mine la telefon că nu fac aproape nimic și că „așa suntem noi, sunetiștii, leneși". M-a durut rău să aud vorbele astea din gura ta.
LUM: Îmi e foarte rușine de ce am spus și îmi pare enorm de rău că a trebuit să auzi asta! Nu ar fi trebuit niciodată să gândesc așa. Tu mi-ai dovedit de mii de ori că, deși suntem diferiți unul de celălalt, ceea ce ne apropie e mult mai important!
ECHO: Exact așa credeam și eu, dar când te-am auzit spunând lucrurile acelea, m-am supărat rău, și, în loc să vorbesc cu tine și să îți spun ce m-a deranjat, am ajuns să mă comport urât și să ne certăm și mai tare.
LUM: Nu, e numai vina mea.
ECHO: Ba e a mea.
LUM: Nu, nu! E a mea!
ECHO: Eu simt că e a mea...
MUSCA *(din off)*: E a amândurora.
Cei doi aud vocea din off și reacționează. După care se împacă și se îmbrățișează. [...]
AMÂNDOI: Iar așa se împăcară
Cei doi prieteni, în sfârșit,
Dar nicicum ei nu uitară
Că o muscă le-a vorbit.

Trist e că-n viața reală
Muște magice nu sunt,
Deci trebuie ca noi înșine
Să ne scoatem din bucluc.

(Ana Cucu-Popescu, *Despre stele*)

TEXTUL 4

În urma lui Mădălin s-au așezat în scurt timp o mulțime de oameni. Femei, bărbați, copii. Vestea că la *Alimentară* bagă ceva de mâncare se răspândise rapid în cartier, ca de fiecare dată. În curtea largă din spate păreau să se adune toți oamenii care erau la ora aceea în zonă, ieșeau de peste tot, din case sau de la serviciu, în vreme ce în față, în *Alimentara* pustie, nimeni nu era interesat de rafturile în care zăceau aceleași puține produse acoperite cu un strat fin de praf: sticle de apă minerală și oțet, borcane de compot de pere, conserve de pește, bulion și muștar, ceva biscuiți, praf de curățat oalele și săpun gălbejit. [...] În jurul lui Mădălin, toată lumea vorbea, toți își dădeau cu părerea. El n-avea cu cine vorbi. Încă nu apăruseră nici Laurențiu, nici vreun coleg de școală. Așa că tăcea [...], visând la ziua de mâine: o duminică minunată, cu zece minute de desene animate la televizor și friptură pe masă.

(Veronica D. Niculescu, *Timbrul*)

TEXTUL 5

Vezi înaintea ochilor un șir de case ca și cum le-ai privi din stradă. Sunt acolo trei prăvălii modeste, de târgușor provincial. Întâia este a lui Take, a doua este a lui Ianke și cea din urmă și micuță de tot, a lui Cadîr. [...]

ACTUL I
SCENA I

TAKE, IANKE și CADÎR

TAKE *(somnoros și lehămețit de căldură, își șterge nădușeala, oftând)*: Ooof, cald e!
IANKE: Și ce-mi spui asta mie?
TAKE: Dar cui să i-o spui?
IANKE: Ce mă interesează pe mine că ți-i cald? Dacă ți-i cald, du-te în casă și te răcorește! Ce? Eu pot să te răcoresc?
TAKE: Dar ce, te-am rugat eu să mă răcorești? Lasă-mă-n plata Domnului! [...]
TAKE: Nu sforăi eu, turcu sforăie.
IANKE: Spune-i să tacă.
TAKE: Nu pot, că-l trezesc.
IANKE: Da, dar el de ce mă trezește pe mine? Ei, Cadîr! Acuși îi dau în cap cu un calup de săpun!
TAKE: Nu mă mișc de-aici nici mort.
IANKE: Dar ce, crezi că eu mă mișc? Mai bine stric un calup de săpun. I-auzi, domnule, cum sforăie! Aista nu mai este turc, aista-i curat harmasar persan! Cadîr! [...]
TAKE: Fă-te repede că dormi, că vine baba Safta să cumpere ceva!
IANKE: Și ce-mi pasă mie? Ea nu cumpără de la ovrei. Fă-te tu că dormi. *(dar și el închide ochii)*
BABA SAFTA *(se duce la Take)*: Dom' Take! Un calup de săpun!
TAKE: N-am săpun bun, babă. S-a stricat. Cere-i lui Ianke.
BABA SAFTA: Ooof! Păcatelor! Dom' Ianke, ia dă-mi un calup de săpun!
IANKE: Săpun? De unde am eu săpun? N-am deloc! Ia de la Take, că el are! [...]
BABA SAFTA: Dom' Take, auzi că jupânul n-are.
TAKE: Are, nu te uita în gura lui!
BABA SAFTA: Ei, Doamne, jupâne, zău, dă-mi un calup de săpun!
IANKE: Se poate așa o creștină ca dumneata să cumpere de la un ovrei ca mine? Ia de la Take, că ți-l dă mai ieftin!

(Victor Ion Popa, *Take, Ianke și Cadîr*)

TEXTUL 6

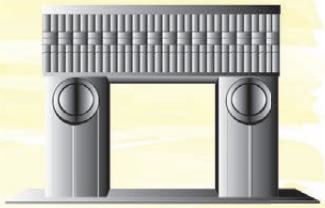

Propunerea de a face în sfârșit o lucrare monumentală, și nu oriunde, ci în România, și nu oriunde... ci tocmai la Târgu Jiu, l-a întinerit și l-a înzdrăvenit... Voia în sfârșit să dea drumul nu doar păsării în zbor, ci propriului zbor. Acum era momentul să-și vadă realizat visul de a înălța o coloană de care să se sprijine cerul. Dar încă nu înțelegea cum. Voia să fie nesfârșită, dar și netrecătoare, iar cu anii înțelesese că lemnul îl poate trăda.

Și în următoarea vară a pornit spre România. [...] Iar lui Brâncuși i se amestecau proiectele în minte, Coloana și Templul păsărilor se băteau pentru primul gând. Femeile din Gorj l-au primit cum se cuvine, dar încă nu aveau habar de încăpățânarea lui, așa că cererea lor de a ridica la Târgu Jiu Cocoșul galic l-a înnebunit pe sculptor.

— Nu înțelegeți nimic! a strigat. Cocoșul galic e francez, eu aici o să pun Coloana! Nesfârșită ca jertfa eroilor! Nu voiați un monument al eroilor? [...]

A ajuns la reședința doamnei Tătărescu și a sunat din clopoțelul atârnat la poartă. [...]

— Doamnă, voi face și o poartă! E musai! Dar trebuie să mutați niște case de acolo. Doar biserica să rămână. Doar biserica! [...]

— Doamnă, voi face și o masă. Altfel nu se poate! Vorbim totuși de o jertfă! [...]

Și ansamblul i se conturează în minte exact așa cum va fi: genial. „Habar nu aveți ce vă las eu aici", le-a spus femeilor din Ligă.

(Moni Stănilă, *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare*)

2 Alege textul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți răspunsul, scriind, în caiet, un text de două–trei enunțuri.

3 Scrie, într-un enunț, tema textului ales la exercițiul **2**, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ textul?

4 Selectează două dintre texte și prezintă, în două–trei enunțuri, un element de conținut care se regăsește în ambele texte (un cuvânt-cheie, un personaj, o acțiune, o idee etc.).

5 Asociază unul dintre textele prezentate la începutul lecției cu o pictură, cu o melodie, cu o secvență dintr-un film sau cu o altă operă literară/artistică, indicând o asemănare între acestea.

6 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile în fața clasei.

- Ce simți când rostești „eu" și „noi"? Prin ce se deosebește trăirea pe care ți-o provoacă rostirea fiecăruia dintre cele două cuvinte?
- Ce vrei să transmiți când enunți „chiar eu" sau „eu însumi/însămi"?
- Prin ce te asemeni și prin ce te deosebești de cei din comunitățile din care faci parte?
- Cum ar trebui să ne comportăm cu cei care sunt diferiți de noi?
- Ce te inspiră din viața celorlalți?
- Ce ți-ar plăcea să înveți de la cei care sunt diferiți de tine?
- Crezi că oamenii pot fi uniți/solidari chiar dacă sunt diferiți (aparțin altor comunități/sunt de o altă rasă/religie etc.)?
- Ce înțelegi prin expresia „unitate în diversitate"?

7 Formulează o definiție a relației dintre eu, noi, ceilalți și prezint-o în fața clasei.

PORTOFOLIU

- **DESCOPERĂ-ȚI COMUNITĂȚILE!** Realizează o hartă care să cuprindă comunitățile din care faci parte. Notează unde se construiește comunitatea, cine face parte din ea și o valoare care vă ține împreună.

LECȚIA 2 TEXTUL DRAMATIC ȘI ARTA SPECTACOLULUI. DIALOGUL ÎN TEXTUL SCRIS ȘI ÎN SPECTACOL

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți structurile/enunțurile alăturate și menționați la ce fac referire.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți termenii de mai jos și alegeți cuvintele din câmpul lexical al teatrului. Discutați despre modul în care ați ales cuvintele.

cor | lumini | poveste | măști | scenograf | peripeții | costume | decor | muzică | cortină | replică | scenă | spectator | conflict | dans | sufleur | dialog | regizor | text | aplauze | actor

- Lumea ca teatru
- El și-a regizat intrarea la petrecere.
- Îi place să fie pe scenă.
- A realizat un decor interesant.
- Colegul meu de bancă e un bun actor, zi de zi se preface că învață.
- Oamenii au început să poarte tot mai multe măști.
- S-a dat în spectacol ultima dată când ne-am văzut.
- A primit numeroase indicații pentru a reuși la concurs.
- Am fost doar un spectator la ce s-a întâmplat ieri.

Exemplu: *Expresia „lumea ca teatru" se referă la ideea că oamenii sunt actori pe scena vieții, fiecare persoană interpretând propriul rol.*

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește textul de mai jos cu voce tare!

O glumă de culise în 3 acte
Pe cei din teatru îi voi mângâia, spunându-le că e o șarjă.*
Pe cei din afară îi voi bucura, spunându-le că uneori e șarjă și uneori adevărat.
Pe cei ce vor să intre în teatru îi voi amărî, spunându-le că e realitate.

PERSONAJELE:

NENEA COSTICĂ, sufleorul teatrului, 60 de ani
FETIȚA, 18–20 de ani
BĂIATUL, 21 de ani
DIRECTORUL, 50 de ani [...]

ACTUL I

Scena goală, pustie. E mult înainte de spectacol. Cortina e ridicată. Un singur bec arde pe undeva, în față.

SCENA 1: NENEA COSTICĂ, SUFLEORUL și FETIȚA

NENEA COSTICĂ *(după bătăile reglementare de gong, nenea Costică, care șade într-un fotoliu [...] zice)*: Ei? Ce-i facem, fetițo? *(pauză)* Îi mai zicem o dată? *(ca și când i-ar fi răspuns cineva și l-ar fi contrazis, argumentează)* Ei, nu se poate să ne dăm bătuți! Ori, ori! Acum ori niciodată! Trebuie curaj, că de rest, garantez eu. Am făcut eu și actori mai mari decât tine. Numai cușca aceea și cu mine știm de unde le-a pornit succesul. Așa, fetițo! Ascultă ce-ți spun eu. *(pauză)* Ei, hai! Ia-ți inima-n dinți și mai dă-i drumul o dată.
FETIȚA *(apare din dosul unui arlechin, târându-și picioarele de oboseală și năduf)*: Oooof! Nea Costică, zău că n-are niciun rost.
NENEA COSTICĂ: De ce, fetițo?
FETIȚA: Cum crezi că am să ajung eu să joc rolul coanei Mica, și încă la premieră...
NENEA COSTICĂ: Cred, de ce să nu cred? Nu da din cap, că știe bătrânul ce spune. *(supărat deodată)* Mă rog, sunt eu ori nu sunt sufleor în teatrul ăsta de treizeci de ani?
FETIȚA: Ce are a face una cu alta?

șarjă (s.f.) – (teatru) interpretarea voit exagerată, prin sublinieri îngroșate ale trăsăturilor unui personaj.

NENEA COSTICĂ: Iar nu răspunzi la întrebare? Sunt ori nu sunt?
FETIȚA: Ești, nea Costică, ești! [...]
NENEA COSTICĂ: Sunt eu om bătrân ori nu sunt?
FETIȚA: Ești, nea Costică?
NENEA COSTICĂ: Spusu-ți-am eu, vreodată, o vorbă care nu s-a împlinit întocmai?
FETIȚA: Nu țiu minte...
NENEA COSTICĂ: Păi cum să ții, dacă nu ți-am spus? Spuneam eu de un actor că o să aibă succese și n-a avut, ori c-o să cadă și n-a căzut?
FETIȚA: Nu știu, nea Costică.
NENEA COSTICĂ: Păi cum să știi, dacă nu ți-am spus? Și ți-am făgăduit eu ție vreodată ceva și nu m-am ținut de vorbă? Hai?
FETIȚA: Dar bine, nea Costică, d-ta uiți că diseară nu e un spectacol obișnuit, e premieră și încă o premieră originală, iar autorul e sclifositul* cela...
NENEA COSTICĂ: Păi tocmai de aceea, fetiță. [...] Vasăzică hai, încă o dată.
FETIȚA: Mai stai o clipă, nea Costică, nu pot – zău nu pot. A ieșit toată apa din mine.
NENEA COSTICĂ: Bine, foarte bine! Multă sudoare, mult succes; puțină sudoare, puțin succes, și ioc* sudoare, ioc succes. Dar nu-i oboseala de vină. Tu, fetițo, n-ai încredere în vorba mea.
FETIȚA: Nu zic...
NENEA COSTICĂ: Nu zici, dar spui. Asta-i. [...] Ei, bravo! Acum te văd modestă, cum îmi place mie, să-i dăm drumul. Hai, scoală frumușel și începe. *(fetița s-a sculat în picioare, dar îi e lehamite să înceapă)* Ei, ce-i? Iar începi?
FETIȚA: Nu, nea Costică, nu mai încep nimic... dar de-ai ști d-ta cum mi-e de îndoită inima...
NENEA COSTICĂ: Lasă, că-i bine. Așa trebuie. Fără emoție înseamnă fără suflet, și fără suflet înseamnă fără talent, așa zicea răposatul Pacheș, Dumnezeu să-l ierte!
FETIȚA: Nu-i vorba de emoție...
NENEA COSTICĂ: Atunci de ce?
FETIȚA: În sfârșit, dacă zici d-ta... hai să repetăm.

SCENA 2: NENEA COSTICĂ, DIRECTORUL – din fundul sălii

DIRECTORUL: Ia te uită. Lumina aprinsă pe scenă. Sigur, risipă peste tot! Trebuie să tocmesc un stingător de lumini! Electrician! Măă. *(îl vede pe nea Costică)* Cine-i acolo?
NENEA COSTICĂ: Eu, dom director! Nea Costică, sufleurul!
DIRECTORUL *(potolit)*: A, tu erai, Costică? Dar ce faci pe-aici la ora asta?
NENEA COSTICĂ: Mai făceam niște însemnări în text.
DIRECTORUL: Auleuu, așa-i, că diseară avem premieră... Offf...

(Victor Ion Popa, *Răzbunarea sufleurului*)

sclifosit (adj.) – (fam. adesea substantivat) care se sclifosește, care face nazuri; fandosit.
ioc (adv.) – (pop. și fam.) nu; nimic; defel; câtuși de puțin.

EXPLOREZ

- Rezolvă, în caiet, cerințele de mai jos.

1 Despre ce este vorba în text? Formulează răspunsul într-un enunț.

2 Prezintă prin ce se diferențiază grafia textului față de alte texte pe care le-ai mai citit.

3 Răspunde la întrebările de mai jos.

a) Care este tiparul textual dominant în fragment?
b) Ce este notat în fața fiecărei replici?
c) Cum începe dialogul dintre personaje în scena 2? Cum se continuă?
d) Care sunt cuvintele prin care personajele se adresează interlocutorilor?
e) Care sunt semnele de punctuație specifice dialogului? Care este rolul lor?
f) Prin ce se caracterizează limbajul personajelor?

4 Răspunde la întrebările de mai jos.

a) Cum este structurat textul?
b) Ce informații primim referitoare la tipul textului și la modul în care va fi receptat acesta?
c) Cine participă la dialog? Ce informații ne sunt prezentate despre personajele textului? De ce consideri că sunt ordonate în modul acesta?
d) Care sunt personajele din scena 1 și ce personaje apar în scena 2?
e) Când și unde începe discuția dintre personaje?

5 Extrage din text secvențe care indică: • aranjarea scenei; • plasarea personajelor pe scenă; • gesturile și comportamentele; • tonul vocii; • atitudinea personajelor; • starea sufletească a personajelor; • ritmul rostirii gândurilor; • sunetele care se aud pe scenă; • destinatarul replicii; • momentele de liniște.

6 Recitește primele două replici ale scenei 1 fără indicațiile dintre paranteze și apoi luându-le în considerare. Ce diferențe observi?

7 Unde se află personajele? Ce se întâmplă pe scenă la început? Dar după aceea? Ce apare nou în scena 2?

ELEMENTE-CHEIE

Dialogul constă într-un schimb de replici între două sau mai multe personaje, prin care se transmit informații, se conturează evenimentele, timpul și spațiul desfășurării lor. Este, de asemenea, un mijloc de caracterizare a personajelor. În textul dramatic, dialogul are loc între personaje și are diverse scopuri.

Monologul este o formă de discurs în care o singură persoană vorbește continuu, exprimând gânduri, sentimente sau idei. Monologul oferă o perspectivă profundă asupra lumii interioare a personajului.

ELEMENTE-CHEIE

Didascaliile au rolul de a-l ajuta pe cititor să-și reprezinte imaginativ situațiile existente, fiind și un suport al punerii în scenă. Acestea sunt poziționate înaintea textului dialogat, între paranteze sau scrise cu italice. Ele sunt enunțate de un dramaturg și au două tipuri de receptori:

- cititorii de literatură cărora le este descris spațiul ficțiunii, cu personaje, obiecte, acțiuni etc.;
- profesioniștii din teatru (regizori, actori, scenografi, coregrafi, costumieri, tehnicieni de lumini și sunet) care descifrează piesa pentru a o pune în scenă.

Didascaliile indică:

- lista personajelor;
- date despre spațiul și timpul acțiunii;
- informații despre autor;
- informații despre înfățișarea personajelor;
- intrările și ieșirile din scenă ale unor personaje;
- deplasarea personajelor pe scenă;
- limbajul paraverbal al personajelor (intonație, ritmul vocii, intensitate, tensiunea cuvintelor);
- limbajul nonverbal al personajelor (mimică, gesturi, joc scenic);
- starea sufletească a personajelor, atitudinea lor;
- momentele de liniște, pauzele;
- sunetele care se aud pe scenă;
- destinatarul replicii.

8 Ce își dorește fata și care este problema ivită? Ce îi limitează împlinirea dorinței?

9 Ce își dorește nenea Costică și ce intenționează pentru a-și duce la îndeplinire visul/țelurile?

10 Care sunt stările personajelor? În ce replici sunt puse în lumină stările personajelor?

11 În funcție de ce valori acționează personajele? Explică modul în care ai identificat valorile personajelor și ce anume din comportamentul lor le sugerează.

12 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Imaginați-vă posibile acțiuni ale personajelor și rezolvarea situației problematice pe care o trăiesc. Luați în considerare: • un moment de maximă intensitate; • rezolvarea problemei; • modul în care se transformă personajele până la final.

ELEMENTE-CHEIE

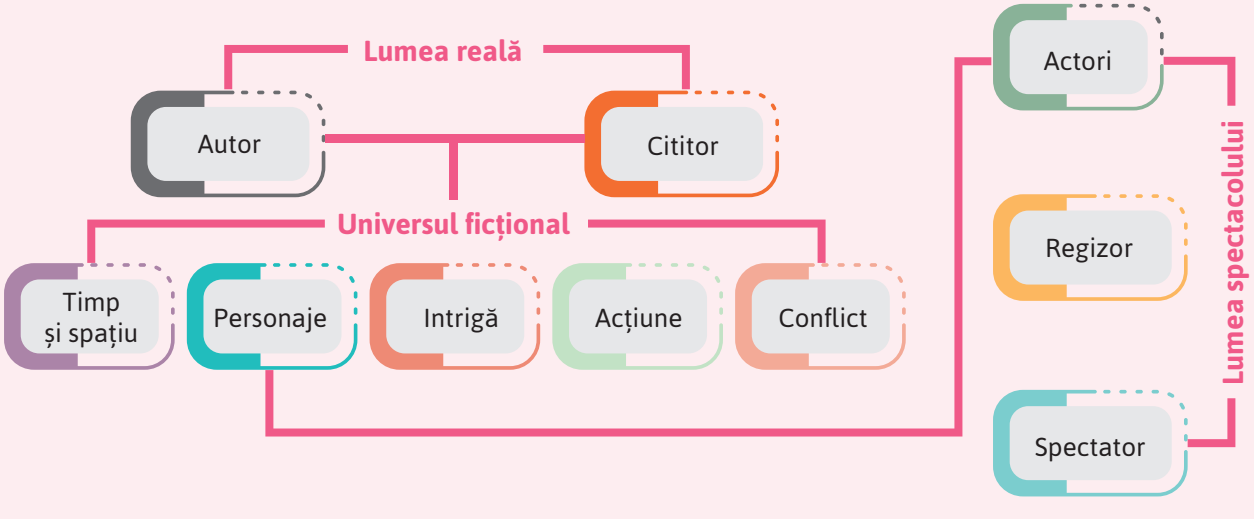

ELEMENTE-CHEIE

Textul dramatic este o operă literară bazată pe o acțiune ficțională, scrisă cu scopul de a fi transpusă scenic. Își propune să prezinte acțiunile, timpul și spațiul, conflictele, precum și să se facă auzit prin intermediul personajelor și al actorilor. Este un text care poate fi receptat prin lectură, dar și prin transpunerea într-un spectacol.

Trăsături:

- are o formă grafică aparte: se folosesc două corpuri diferite de literă și în fața replicilor se află numele personajului care le rostește;
- textul este structurat în **acte**, **scene** și **tablouri** (actele sunt formate din scene; de regulă, scena începe cu intrarea unui personaj nou; scenele pot fi formate din tablouri);
- se suprapun două discursuri complementare: **dialogul** personajelor și didascaliile;
- tiparul textual dominant este cel dialogat care se poate îmbina și cu **monologul**;
- se folosesc vorbirea directă, cuvântul transpus în act verbal, dar și limbajul teatral (costume, mască, decor, gest, intonație, muzică, lumini etc.);
- acțiunea dramatică este determinată de conflictul dintre personaje, care declanșează mai multe evenimente, conducând la deznodământ.

STRATEGII DE LECTURĂ

Când citești un text dramatic:

- poți identifica în expozițiune referințe despre timp și spațiu (context);
- identifici momentul care declanșează acțiunile personajelor;
- poți urmări dorințele personajelor, intențiile lor, valorile pe care le au și obstacolele pe care le întâmpină în îndeplinirea dorințelor;
- poți urmări evenimentele, conflictele exterioare sau interioare, momentele de criză, punctul culminant și modul în care se rezolvă problemele;
- poți să-ți imaginezi jocul scenic al personajelor în funcție de notațiile autorului (didascaliile);
- poți analiza emoțiile și stările personajelor în funcție de comunicarea verbală, nonverbală și paraverbală a acestora;
- poți observa modul în care se transformă valorile și starea personajelor de-a lungul textului.

APROFUNDEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele de mai jos și identificați aspectele specifice textului dramatic. Veți putea face referire la: • conflicte; • caractere; • comunicare verbală/nonverbală; • rezolvarea problemelor; • spectacol; • relația dramaturg – regizor – actori – spectatori etc.

Teatrul este o artă constructivă, al cărei material sunt conflictele ivite între oameni din cauza caracterelor și a patimilor lor. Elementele cu care lucrează sunt chiar arătările vii și imediate ale acestor conflicte. [...] Fiindcă teatrul ne arată oamenii, și fiindcă în împrejurări omenești, acțiunile, cări sunt chiar viața, sunt însoțite de vorbire, oamenii dramaturgului trebuiesc firește să vorbească și ei.

(I.L. Caragiale, *Oare teatrul este literatură?*)

Spectacolul se legase la temperatura înaltă a sălii, a emoțiilor actorilor; declicul pe care-l așteptam – și care nu s-a întâmplat în repetiții – s-a declanșat pe scenă, care, pentru mine, a devenit de-atunci o enigmatică peșteră a lui Ali-Baba, unde, oricum ai intra, tot te alegi cu ceva.

(Alina Nelega, *un nor în formă de cămilă*)

Cei mai dezinvolți – actorii!
Cu mânecile suflecate,
Cum știu ei să ne trăiască!
N-am văzut niciodată un sărut mai perfect
Ca al actorilor în actul trei,
Când încep sentimentele să se clarifice.

(Marin Sorescu, *Actorii*)

REFLECTEZ

- Prezintă, într-un text scurt, prin ce se deosebește modul în care vizualizezi cu ochii minții ceea ce citești într-un text dramatic față de textul epic sau liric.

PORTOFOLIU

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Imaginați-vă că lumea voastră este o piesă de teatru. Notați schematic câteva dintre elementele unui text dramatic care are ca subiect generația voastră, relațiile dintre voi: timpul și spațiul, personajele, dorințele personajelor, ce intenții au aceste personaje, care sunt obstacolele în îndeplinirea dorințelor, un exemplu de conflict și cum se rezolvă acesta, modul în care se transformă personajele în urma unor evenimente.

LECȚIA 3 TEXTUL DRAMATIC

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Fiecare grupă își va alege un obiect preferat și, într-un minut, îl va recrea într-un alt obiect cu o utilitate diferită. Ulterior, fiecare grupă își va prezenta noul obiect și modul în care a făcut asocierile.

Exemplu: *Un creion va deveni un termometru, pentru că se aseamănă prin formă.*

Cât de dificil este să recreezi, într-un obiect nou ceea ce deja există?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Priviți imaginile de mai jos și asociați acestora cuvinte, sensuri, idei, emoții, pe care le notați în caiet. Confruntați-vă răspunsurile cu ale celorlalte grupe și completați-vă listele.

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește cu voce tare textul următor și observă relația dintre personajul principal și celelalte.

Mircea Eliade (1907–1986) a fost istoric al religiilor, scriitor de ficțiune, filosof și profesor la Universitatea din Chicago. Este membru post-mortem al Academiei Române (din 1990).

Opere: *Romanul adolescentului miop*, *La țigănci*, *Maitreyi*, *Istoria religiilor* etc.

Orizonturile lumii și ale cunoașterii prin literatură. „Problemele care mă obsedează în legătură cu Brâncuși sunt de alt ordin. Mai întâi, pasiunea lui pentru piatră. [...] se apropia de piatră cu sensibilitatea – și poate venerația – omului din preistorie. [...] Știu foarte bine că, de la început, opera (*Coloana infinită*, n.n.) a fost concepută ca o coloană de oțel. Știu... că modelul ei se regăsește în arta populară românească, mai precis în structura stâlpilor de lemn care susțin sau ornamentează casele țărănești. Dar ce mă interesează în primul rând e semnificația pe care o dădea Brâncuși Coloanei: el o compara *Coloanei* cerului, stâlpului cosmic care susține Cerul și totodată face posibilă comunicarea între Cer și Pământ; într-un cuvânt, o considera o *axis mundi*." (Mircea Eliade, *Jurnal I*)

Coloana nesfârșită

de Mircea Eliade

ACTUL I

Târgu Jiu, 1937. Curtea unei case la marginea orașului. În planul al doilea, către stânga, ocupând mai mult de jumătate din scenă, un hambar transformat în atelier. Se vede ușa, deschisă. O parte din acoperiș, la stânga, a fost scos ca să facă loc Coloanei, care se vede ușor aplecată, prelungindu-se mult dincolo de decor. La dreapta, un gard de lemn, cu câteva tufe înalte de floarea-soarelui și o poartă. În prim-plan, pe stânga, se distinge vag prispa casei. Alături, câteva oale de pământ, unelte de grădinărit și un butoi. La dreapta, la umbra unui nuc, trei scaune scunde de lemn și o masă rotundă, tot joasă. La câțiva metri de trunchiul copacului, se ghicește grădina.

Amurg de august. Seara se lasă pe nesimțite. Către mijlocul actului, lumină de lună. Oricare ar fi stilul punerii în scenă, Coloana trebuie să domine întreg decorul.

COMISARUL: Maestre, să nu vă supărați, că eu vă rog ca pe un Dumnezeu! Și doar atât vă rog: retezați-o la jumătate, maestre. Mai tăiați din ea.
ÎNVĂȚĂTORUL: Tăiați fără grijă, domnu' Brâncuși. Tot înaltă rămâne, ascultați-mă pe mine! [...]

COMISARUL *(întrerupându-l)*: Ascultați-mă pe mine, maestre! Retezați-o la jumătate!
BRÂNCUȘI: La jumătate nu se poate! Ori întreagă, ori deloc. Jumătate nu se poate. [...] Și încă n-am terminat-o! Atunci s-o vedeți, când are să fie gata! Atunci s-o priviți, cât va fi de înaltă...!
COMISARUL și ÎNVĂȚĂTORUL *(împreună, speriați)*: Mai înaltă? Încă și mai înaltă?
BRÂNCUȘI: Și totuși nu va fi înaltă așa cum îi spuneți voi. *(deodată foarte binedispus)* Ascultați, am să vă spun un secret. Și vi-l spun pentru că n-o să-l înțelegeți. Nu l-am înțeles nici eu, vreo câțiva ani... Și chiar dacă îl înțelegeți, n-o să știți ce să faceți cu el.
ÎNVĂȚĂTORUL: Pe cuvântul nostru de onoare, domnule Brâncuși, puteți să aveți toată încrederea.
BRÂNCUȘI *(înalță brațul spre Coloană)*: O vedeți? Va fi mai înaltă decât cea mai înaltă coloană pe care a făcut-o vreodată mâna omenească. Pentru că nu va avea sfârșit. Și tocmai aici e secretul! Pentru că, chiar dacă nu va fi atât de înaltă pe cât spuneți voi, nu va avea sfârșit. Nu se va opri nici în cer. Îl va străpunge, și se va înălța mai sus.
COMISARUL *(neîncrezător și totuși puțin speriat)*: Dincolo de cer...? [...]
BRÂNCUȘI: Cerul. Îl fac să fie de-adevărat. Dacă înalț Coloana cum știu eu, cum am învățat eu de curând că trebuie înălțată – o să înceapă și cerul să fie! *(după o pauză, izbucnind)* Dacă vă spun că e nesfârșită! Că străpunge cerul, și trece dincolo de el? [...]
COMISARUL: Dacă ați mai reteza-o nițeluș... Poate nu chiar la jumătate, dar, așa, măcar o părticică, să zicem, zece, cincisprezece metri...
BRÂNCUȘI: Nu se poate. Așa ne-am înțeles: să înalț o Coloană fără sfârșit. Alta nu știu să fac. [...]
(Brâncuși ezită câteva clipe, cu ochii pe Coloană, apoi se îndreaptă spre hambar, urmat de învățător și de comisar. Curând se aude un uruit metalic, ca de macara ruginită, și Coloana începe să se aplece. Apoi glasul lui Brâncuși, strigând: „Ajunge! Destul!" și glasurile comisarului și învățătorului: „Încă nițeluș, maestre! Că nici nu se cunoaște!" Alte câteva femei s-au apropiat de gard și încep să vorbească tot mai tare)
O FEMEIE: Dacă-l mai coboară puțin, îl face pod. Și atunci o să fie bine...
ALTA: Pe un pod ca ăsta, ajungi mai repede ca pe șosea. [...]
(Butoiul se ridică încet și de sub el apare o fată foarte tânără, cu rochia mototolită, cu părul în dezordine. Când dă cu ochii de Brâncuși, șoptește încurcată: pardon! Și încearcă să-și netezească rochia).
BRÂNCUȘI: Vasăzică, o domnișoară. Cum ai ajuns aici?
FATA: Am venit cu trenul. Apoi am întrebat de casa domnului Constantin Brâncuși. Voiam să vă vorbesc, dar am auzit glasuri, și m-am ascuns. [...]
BRÂNCUȘI *(îndreptându-se către prispă)*: Să-ți aduc întâi ceva de mâncare.
FATA: Nu, mulțumesc, maestre, nu mi-e foame. Am mâncat mereu toată săptămâna asta. Cine credeți că v-a înjumătățit coșul cu prune? Și turta pe care v-a adus-o Doru?
BRÂNCUȘI *(privind-o lung)*: Vasăzică, stai aici, sub butoiul ăsta, de o săptămână?
FATA: N-am stat numai sub butoi. Am fost și în grădină. M-am urcat și pe Coloană. *(brusc, se repede la Brâncuși și, cu un gest teatral, îi cade în genunchi)* Maestre, vă implor, nu mai înălțați Coloana! Dacă o înălțați, n-o mai vedeți!
BRÂNCUȘI *(calm)*: Lasă Coloana în pace. Nu-i purta tu grija.
FATA *(ridicându-se)*: Așa îmi spuneam și eu. Știe maestrul ce face, îmi spuneam. Lumea crede că Brâncuși lucrează aici, la Târgu Jiu, ca să înalțe ce nu s-a mai înălțat de la Jidovii Uriași; dar, evident, povestea asta cu uriașii e doar o legendă. De fapt, Stâlpii cerului nu s-au mai văzut pe aici, prin părțile noastre, din epoca megalitică, acum trei, patru mii de ani. [...]
BRÂNCUȘI: Ce să te învăț?
FATA: Dansul.
BRÂNCUȘI: Eu?
FATA: Sunteți singurul de la care aș fi putut învăța să dansez. Am înțeles asta de cum am văzut Pasărea măiastră.
BRÂNCUȘI: Ai văzut și tu Măiastra și ți-a plăcut? Și ce-ai înțeles?
FATA: Ce ar trebui să înțeleagă toată lumea. Că numai cine a putut să facă o pasăre de piatră să zboare atât de repede că nu o mai poți urmări cu ochii, numai acela cunoaște taina dansului.
BRÂNCUȘI: Taina dansului? Mă, mă, mă, câte știe domnișoara noastră! [...]
BRÂNCUȘI: Dar eu, eu – ce să te învăț?
FATA: Ce vreți dumneavoastră, maestre. Dansul, bunăoară, sau înțelepciunea. Cumințenia pământului.
BRÂNCUȘI: Tu știi bine că eu sunt sculptor. Numai sculptor.
FATA: Tocmai de aceea am venit la dumneavoastră, maestre. Fiind numai sculptor, mă puteți învăța esențialul. Și asta mă interesează pe mine, esențialul, învățați-mă unde să-l caut, cum să-l caut, cum să-l găsesc...
BRÂNCUȘI: Să fie într-adevăr așa, prea ar fi frumos! Ar fi ca în cărți. Dar eu nu mă prea încred în cărți... Tare mi-e teamă că e altceva la mijloc.
FATA: Sigur că este și altceva, maestre, dar nu esențialul. V-am spus care este esențialul...
BRÂNCUȘI: Mă tot uit la tine, te ascult și mă întreb: ce-o fi cu domnișoara asta a noastră? Poate i-o fi băgat cineva în cap că nu mai știu cum să termin Coloana și a venit la fața locului să se convingă...
FATA *(privindu-l, naiv, în ochi)*: Și nu e adevărat, maestre?
BRÂNCUȘI *(surprins)*: Ce să fie adevărat?
FATA: Că nu mai știți cum să terminați Coloana?

BRÂNCUȘI *(izbucnind în râs)*: Asta-i bună! Cum s-o termin dacă e fără sfârșit? Nu-i nevoie să fii fată deșteaptă ca tine ca să înțelegi măcar atâta lucru: că dacă e cu adevărat fără sfârșit, nu poate fi niciodată terminată. Nici Dumnezeu din cer nu poate s-o termine... [...]

FATA: Voiam să vă spun doar atât: câte am învățat ascultându-vă vorbind despre Coloană!... De aceea vă iubesc toți; vă iubesc, pentru că îi învățați...

BRÂNCUȘI: Eu? Dar eu nu mă pricep să-i învăț. Nu sunt profesor. Eu le-arăt ce fac și atât. Cel mult, îi ajut să privească.

FATA: E destul.

BRÂNCUȘI: Te uiți la Măiastra, și dacă ți-a dat Dumnezeu minte și imaginație, înțelegi. Și când ai înțeles, parcă-ți vine să cânți și să joci de bucurie, căci nu mai ești ce erai până atunci. Ai ajuns într-altă lume. Îngerească. Nu-i pot spune altfel decât îngerească.

FATA: E-adevărat. Lume îngerească... Și pe urmă, le arătați Coloana... Vreau să spun, când o fi gata, le-o arătați, îi învățați cum s-o privească...

BRÂNCUȘI *(absent)*: Când o fi gata... De-abia atunci are să se vadă că e nesfârșită...

FATA: Când o fi gata... [...]

FATA: Vă cer iertare, maestre, dar de când am aflat de muntele din India, și după ce-am venit aici, și am văzut Coloana, eu mă gândesc tot timpul la Daedalos.

BRÂNCUȘI *(surprins)*: Asta-i bună! Daedalos! Cum de ți-a venit să te gândești tocmai la el, la Daedalos? De unde până unde?

FATA: Am crezut că vă gândiți și dumneavoastră la el, adineaori, când vorbeați de două lumi cu totul deosebite. E adevărat, sunt deosebite, și chiar opuse, dar amândouă au fost create de mintea aceluiași artist. Cum a făcut și Daedalos, nu e așa?

BRÂNCUȘI *(privind-o)*: Mă tot întreb: de unde știi tu de Daedalos? Că eu nu prea vorbesc de lucrurile acestea, de meșterii care-mi plac, pe care îi admir... De unde ai aflat tu de Daedalos?

FATA: Când am văzut Coloana, mi-am spus...

BRÂNCUȘI *(întrerupând-o)*: Adevărul este că eu am mare slăbiciune pentru grecul ăsta deștept, ascuțit la minte și mare meșter, mare de tot. Cu ăsta aș fi vrut să mă iau la întrecere. Ce, mi-am spus, să treacă atâtea mii de ani și nimeni să nu încerce să facă ce-a făcut el? Altfel, evident, altceva, dar să facă pe măsura lui...

FATA: Palatul lui Minos și labirintul... Și aripi de lemn încleiate cu ceară...

BRÂNCUȘI: Nu aripi! Că omul nu poate zbura așa, cu aripi, ca păsările. Asta numai unui grec deștept îi putea trece prin minte. Dar eu nu sunt deștept ca el. Ce-am eu cu inteligența, cu rațiunea? Dacă vreau să mă măsor cu Daedalos, este pentru că am învățat să merg mai în adânc. Și vreau să trec dincolo de el și de grecii lui, dincolo de inteligență, de rațiune, să ajung la cei care au fost înaintea lor. [...]

FATA *(care a ascultat ultimele fraze cu mare emoție)*: Nici nu trebuie să faceți macheta, maestre! Lăsați-mă pe mine să v-o arăt!

BRÂNCUȘI: Ce să-mi arăți?

FATA: Acum am înțeles, maestre! Cum nu m-am gândit? Ar fi trebuit să ghicesc de la început, de când mi-ați spus că zborului lui Daedalos i-ați răspuns înălțând Coloana. Ascensiunii, volatilității – i-ați răspuns prin imobilitatea materiei. Și atunci, evident, labirintului de piatră – îi răspundeți prin fluiditatea dansului! Cum de nu m-am gândit?! De aceea nu izbutiți să faceți macheta monumentului. Pentru că nu puteți imobiliza un dans, nu-l puteți împietri în materie.

BRÂNCUȘI *(derutat)*: Eu sunt de vină, dacă mi-am pus mintea cu un copil... [...]

FATA *(vorbind tot mai repede, schițând figuri de dans)*: Și labirintului de piatră al lui Daedalos îi răspundeți dansând pătrunderea în labirint, nu săpând în munte, ci dansând spirală după spirală...

BRÂNCUȘI: ... Oi fi tu deșteaptă, dar nu-l cunoști pe Constantin Brâncuși...

FATA: Spirală după spirală, maestre, așa cum se dansează labirintul când ai pătruns în adânc, tot mai în adânc, dar trebuie să dansezi întruna, spirală după spirală, inspirat, concentrat, căci dacă te-ai oprit o singură clipă, te-ai rătăcit pentru totdeauna în labirint, în inima muntelui, și ai rămâne acolo, și nimeni nu va mai ști de tine...

ACTUL II

Trei luni mai târziu, sfârșit de noiembrie. Câmp în marginea Târgu Jiului. După-amiază rece; cer plumburiu. În ultimul plan, pe stânga, se zărește un salcâm pipernicit, fără frunze – iar lângă el, un stâlp de telegraf. La dreapta, foarte departe, se ghicesc, mai mult după fumul străveziu care plutește deasupra lor, câteva căsuțe de țară. [...] La ridicarea cortinei, grupul de tineri poeți se îndreaptă către groapă. [...]

DOAMNA: Cum spune și poetul nostru: dintr-o groapă ajunge până la cer.

POETUL DIN CAPITALĂ *(timid)*: Era, de fapt, o întrebare. Vă întrebasem de ce este Coloana un simbol al condiției umane.

BRÂNCUȘI: Dar cine a spus asta?

DOAMNA: Eu. *(râde)* Eram între poeți și, evident, discutam simbolismul Coloanei.
POETUL DIN CAPITALĂ *(prinzând curaj)*: Dumneavoastră ce credeți, maestre? Este sau nu este Coloana un simbol al condiției umane?
BRÂNCUȘI *(ridicând din umeri)*: Nu mă întreba pe mine. Eu v-am făcut Coloana ca să vă amintească că drumul spre cer e greu, e anevoios. Nu puteți ajunge acolo zburând, ca păsările. Trebuie să urci. Și orice urcuș e greu; uneori urci cu mâinile și cu picioarele. [...]
POETUL DIN CAPITALĂ: Voiți să spuneți că orice creație implică un mare efort...
BRÂNCUȘI: Un foarte mare efort, tinere! Muncă, muncă, trudă, renunțare. Nu te poți înălța altminteri.
POETUL I: Deci, pentru dumneavoastră, maestre, efortul, munca, urcușul, cum spuneți, urcușul pe care-l simbolizează Coloana, nu se referă numai la creația artistică, ci caracterizează condiția umană în general, nu e așa?
BRÂNCUȘI: Eu nu spun condiție umană în general, dar despre asta e vorba. Către cer, omul trebuie să urce pe jos, cu picioarele lui... [...]

ACTUL III

După aproape 20 de ani. Noaptea de 15–16 martie 1957. Scena este aproape aceeași din actul II. Coloana se înalță în planul al doilea, către stânga. Nu i se vede vârful. Salcâmul a crescut mult în douăzeci de ani. I se ghicesc mugurii. La ridicarea cortinei se zăresc, foarte departe, câteva case și o stradă, luminate electric. Luminile se vor stinge treptat către mijlocul actului. Noapte clară de primăvară timpurie. Lumină de lună, care dă Coloanei un luciu aproape fosforescent. În prim-plan, pe dreapta, o bancă de lemn. La ridicarea cortinei, fata se desprinde încet dintr-o zonă de umbră, pe stânga. Pare de aceeași vârstă ca în actul I și este îmbrăcată la fel. După puțin timp, Brâncuși intră din dreapta, înaintând anevoie, șchiopătând. Înfățișarea pe care o avea în ultimele luni de viață. Pare foarte obosit. Când se așază pe bancă, oftează și rămâne cu privirile pironite pe Coloană. Dar la răstimpuri oboseala dispare, replicile vor avea timbrul bărbătesc din 1937 și va râde aproape cu aceeași forță și sănătate ca atunci. Când dă cu ochii de fată nu pare surprins și figura i se luminează.

FATA *(apropiindu-se, mai mult șoptind)*: Maestre! Nu mă mai recunoști, maestre!
BRÂNCUȘI: Bată-te să te bată, tot aicea ești? *(o privește clătinând din cap)* Și parcă iar ai întinerit... Sau poate mi se pare mie, că de la o vreme nu mai văd atât de bine... [...] Aș fi vrut să mă duc întâi la Hobița, la mine în sat... Dar nu mai am pe nimeni acolo... Am venit aici, să mai privesc o dată Coloana... *(dă să se ridice)*
FATA *(punându-i mână pe umăr)*: Stați așa, maestre, că de-aici o priviți mai bine. De pe banca aceasta, se vede cel mai bine.
BRÂNCUȘI *(cu ochii pe Coloană)*: E adevărat că se vede mai bine... *(întoarce capul spre fată, zâmbind)* Doctorii voiau să mă interneze iar, într-o clinică. Spuneau că mă pot îngriji mai bine într-o clinică, și poate aveau dreptate. Ce vrei, sunt bătrân. Și sunt bolnav. Inima, rinichii... Dar le-am spus *(încearcă să râdă)* „Aduceți-mi Coloana, și până mâine-dimineață nu mai am nimic!" [...]
BRÂNCUȘI: Cum o vrea Dumnezeu. Dar bine că am putut ajunge până aici. N-am mai văzut Coloana din 1938, de atunci de când am înălțat-o. Am o fotografie mare, mare de tot în atelier... Dar ce, se compară... [...] Odată au dat buzna peste mine, în atelier, o grămadă de tineri. Nu-i cunoșteam... Mulți erau străini. Americani, suedezi, mexicani. Spuneau că veniseră să afle... *(Scena se cufundă în întuneric. Câteva secunde mai apoi, în zona de lumină a unui reflector, Brâncuși, așa cum era cu vreo 12–13 ani mai înainte, înconjurat de tineri. Câțiva vorbesc între ei gesticulând, alții se adresează lui Brâncuși, dar nu se aud decât cuvinte izolate.) [...]*
TÂNĂRUL I: Ați făcut Coloana, dar ați lăsat-o acolo, în România, și noi n-o putem vedea. Faceți alta, pentru noi!
BRÂNCUȘI: Alta nu mai pot face. Și nici nu trebuie...
TÂNĂRUL II: Faceți altceva. Pentru noi, tinerii din ziua de azi. Altceva, un alt sens, alt simbol...
TÂNĂRUL III: Cine mai crede, astăzi, că se poate înălța până la cer?
TÂNĂRUL IV: Pe cine mai interesează astăzi cerul?
BRÂNCUȘI *(zâmbind, amuzându-se)*: Dar voi, când sunteți fericiți, unde vă uitați? Nu vă uitați la cer?
TÂNĂRUL I: Ne uităm și noi la cer, dar altfel.
TÂNĂRUL III: Și nu vrem să ne înălțăm atât de sus.
UN STRĂIN *(cu brio)*: Nu ne mai ispitește ascensiunea, maestro! De aceea, vrem altceva.
BRÂNCUȘI: Atunci ne potrivim. Căci și eu toată viața numai asta am făcut: altceva.

TÂNĂRUL IV: Dar ce faceți pentru noi? Ați făgăduit că o să construiți un monument în India pentru toți oamenii...
TÂNĂRUL II: Pentru toți oamenii, din toate timpurile.
BRÂNCUȘI: Dar Măiastra? Dar Coloana? Așa le-am făcut: pentru toți oamenii, din toate timpurile.
TÂNĂRUL I: Știm, maestre, știm – și de aceea le admirăm, și ne inspiră...
ALTUL *(întrerupându-l)*: Și le imităm, pe cât ne ajută puterile.
TÂNĂRUL IV: Dar vrem și altceva, ceva nou, pentru noi, cei de azi, și din toate timpurile. [...]
(După câteva clipe de întuneric, decorul de la începutul actului)
FATA: Și altele le-ați fi putut răspunde, maestre... Câte altele...
BRÂNCUȘI: Dar fiecare din ei își închipuie monumentul așa cum i-ar fi plăcut lui să-l facă dacă ar fi fost Constantin Brâncuși. *(râde)* Și când descopereau, din ce apucam să le spun, că monumentul nu seamănă cu imaginea pe care și-o alcătuiseră ei, erau dezamăgiți.
FATA: Nu era numai vina lor, maestre. Căci nu le-ați spus niciodată cum va arăta monumentul. Și atunci, fiecare și-l imagina din frânturi de conversație.
BRÂNCUȘI: Și cu toate acestea, știau destule lucruri. Nu-mi dau seama cum le aflaseră; poate de la prieteni... Dar mă pomeneam, așa, că vin să mă întrebe într-o zi unul, în altă zi altul. [...]
BRÂNCUȘI *(zâmbind)*: Parcă m-ai cunoaște de ieri, de alaltăieri... Știi foarte bine că nu mă pricep să vorbesc și să explic. Când am de spus ceva esențial, știi cum spun *(arată Coloana)*, și acum, chiar dacă aș vrea, e prea târziu. Nu mai am timp.

FATA *(aproape exaltată)*: Mai aveți timp, maestre! Trebuie să spuneți. Ca să înțeleagă și ceilalți. Să înțeleagă că n-a fost o himeră, că, dimpotrivă, e un nou început!
BRÂNCUȘI: Poate că aș mai avea timp să le spun doar atât: că ce-am crezut la început că e un punct de plecare *(arată Coloana)*, era, tot de la început, punctul final; alfa și omega. Mi-e teamă că n-am spus asta nimănui. Le-am spus doar că, așa cum e și cât e, Coloana nesfârșită este opera mea cea mai însemnată. Trebuia să fi înțeles de atunci, din 1938, că după Coloană nu mai aveam dreptul să încerc altceva. După Coloana nesfârșită numai tăcerea mai putea avea vreun sens.

(*Cortina*)

REACȚII SUBIECTIVE

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Răspunde la întrebările din imaginea de mai jos și confruntă-ți apoi răspunsurile cu ale colegului de bancă.

- Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
- Ce emoții ți-a provocat lectura textului?
- De ce anume ți-a amintit textul?
- Ce reacții ar avea prietenii tăi dacă le-ai povesti acest text?

2 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Adresați-vă câte două întrebări referitoare la aspectele pe care nu le-ați înțeles în urma lecturii textului. Oferiți posibile răspunsuri.

HARTA TEXTULUI

I. Rezolvă cerințele de mai jos pentru ca, la final, să poți completa harta textului.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul citit.

2 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

a) Ce se află în centrul decorului?
b) În ce loc se întâlnește Brâncuși cu comisarul și cu învățătorul?
c) Pe cine descoperă sculptorul în curte?
d) Pe cine admiră Brâncuși?
e) Când a terminat Brâncuși de ridicat *Coloana Infinitului*?
f) Unde a copilărit Brâncuși?

3 Răspunde la întrebările de mai jos, căutând sugestii în mai multe secvențe ale textului.

a) Cu cine discută Brâncuși în actul I? Dar în actul al II-lea și al III-lea?
b) Cine îl roagă pe sculptor să nu mai înalțe coloana?

c) Despre ce discută Brâncuși cu fata?
d) Care sunt operele create de Brâncuși menționate în cadrul textului?

4 Completează, în caiet, afirmațiile de mai jos.

a) Coloana nu va fi înaltă, ci ... .
b) Brâncuși este impresionat prima dată de fată, pentru că ... .
c) Brâncuși este intrigat de fată, deoarece crede că ... .
d) Sculptorul român se aseamănă cu cel grec prin ... .
e) În opinia fetei, Brâncuși nu poate arăta macheta *Coloanei*, deoarece ... .
f) Sculptorul conștientizează că nu le-a comunicat oamenilor despre *Coloana Infinitului* ideea că ... .

Cadrul acțiunii: timpul și spațiul

5 Răspunde, în scris, la întrebările de mai jos.

a) În ce oraș este creată *Coloana Infinitului*?
b) Ce perioade sunt menționate în cele trei acte?
c) Pe ce durată de timp se desfășoară acțiunea din piesă?
d) Cum este marcată trecerea timpului în actul I?
e) În ce momente ale zilei este plasată acțiunea? Ce semnificație ar putea avea?

f) În ce altă țară are loc interacțiunea dintre Brâncuși și tineri?

Intriga – Acțiunea

6 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos, urmărind ordinea evenimentelor.

a) Care sunt informațiile de context prezentate la început?
b) În ce constă conflictul care declanșează acțiunea?
c) Care este ordinea cronologică a evenimentelor? Notează-le, în caiet, în ordine cronologică, pe o axă temporală.
- Brâncuși îi explică fetei diferența dintre el și Daedalos.
- Niște tineri îi cer sculptorului să creeze ceva nou pentru generația lor și în alt loc din România.
- Fata îl roagă pe sculptor să nu mai înalțe coloana.
- Brâncuși le explică învățătorului și comisarului cum va fi coloana.
- Femeile discută despre coloana care se aseamănă cu un pod.
- Brâncuși oprește înclinarea coloanei.
- Fata vrea să-i arate sculptorului macheta Coloanei.
- Brâncuși se întâlnește cu mai mulți poeți care discută despre semnificația Coloanei.
- După 20 de ani, Brâncuși se reîntâlnește cu fata.
- Brâncuși descoperă în spatele butoiului din curte o fată.

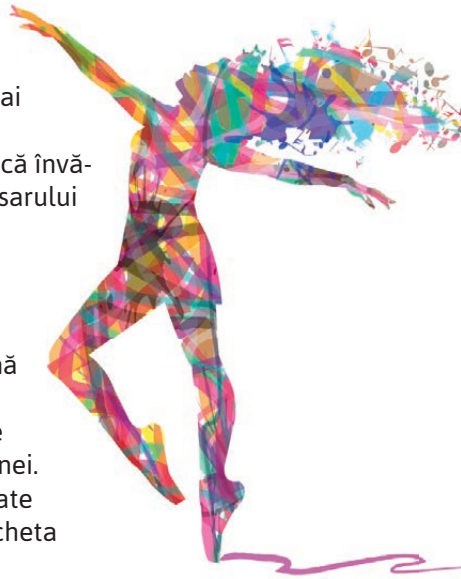

d) Cum evoluează acțiunea? Ia în considerare timpul, spațiul și personajele.
e) Cum se termină piesa?

Personajele

7 Realizează, în caiet, un organizator grafic și notează:

a) în centru, numele personajului principal, în jurul lui personajele secundare, iar mai apoi cele episodice.
b) Trasează axe între personajul principal și celelalte și notează:
- relația dintre personajele din text;
- atitudinea personajelor față de Constantin Brâncuși.

Dialogul și didascaliile

8 Alege răspunsul corect.

- În cadrul textului există:

a) doar dialog între personaje;
b) monolog și dialog între personaje.

9 Notează, în caiet, câte o structură/secvență/replică sugestivă pentru fiecare trăsătură a dialogului.

a) Dezvăluie dorințele personajelor.
b) Surprinde stările sufletești ale personajelor.
c) Sugerează relația dintre personaje.
d) Evidențiază atitudinea unui personaj față de celelalte personaje.

e) Reliefează nivelul de educație al personajelor.
f) Dezvăluie ideile personajelor.
g) Oferă explicații suplimentare pentru clarificarea unor idei.

10 Exemplifică cel puțin patru tipuri diferite de indicații oferite în didascalii (te poți folosi de informațiile de la rubrica **Elemente-cheie** de la **pagina 126**).

11 Recitește didascalia din deschiderea actului al III-lea și răspunde la întrebările de mai jos.

a) Ce rămâne constant în acest act și în celelalte?
b) Prin ce se accentuează trecerea celor 20 de ani?
c) Ce se află în prim-plan și ce obiecte sunt în planul depărtat?
d) Prin ce se caracterizează jocul scenic al lui Brâncuși?
e) De ce crezi că fata este îmbrăcată la fel și își păstrează tinerețea din actul I?
f) Ce semnificație poate avea „noaptea clară de primăvară" prin raportare la celelalte momente ale zilei menționate și la atitudinea sculptorului?

g) Ce semnificație poate avea „banca din lemn", luând în considerare locul său, utilitatea sa și materialul din care este făcută?
h) Care este informația care denotă că dramaturgul cunoaște destinul personajelor dincolo de durata surprinsă în piesă?

Tipul textului

12 Ilustrează trăsăturile textului dramatic regăsite în *Coloana nesfârșită* de Mircea Eliade.

II. Copiază, în caiet, tabelul de mai jos, apoi completează-l cu informații referitoare la textul dramatic *Coloana nesfârșită* de Mircea Eliade.

HARTA TEXTULUI DRAMATIC

Autorul: ...				
Titlul: ...				
Textul vorbește despre: ...				
Cadrul acțiunii				
Unde se desfășoară acțiunea?		Când are loc acțiunea?		
...		...		
Personajele				
Principale: ...		Secundare: ...		Episodice: ...
Intriga/Acțiunea				
Întâmplare	Întâmplare	Întâmplare	Întâmplare	Întâmplare
...	...	...	...	...
Finalul acțiunii: ...				
Tiparul textual: ...				
Modul de structurare: ...				

BRÂNCUȘI ȘI ORIZONTURILE LUMII

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Descoperiți lumea în care trăiește Brâncuși. Construiți câte un decor pentru fiecare act, surprinzând detaliile decorului, personajele, locurile care alcătuiesc lumea sculptorului.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre dorințele personajelor și completați, în caiet, graficul următor.

Care este dorința lui Brâncuși?	...
Ce face Brâncuși pentru a-și îndeplini dorința?	...
Ce dificultăți întâmpină în realizarea dorinței?	...
Ce înțeleg ceilalți din împlinirea dorinței sale?	...
Ce beneficii aduce împlinirea dorinței în viața lui și a celorlalți?	...

Care este dorința fetei?	...
Ce face fata pentru a-și îndeplini dorința?	...
Ce greutăți întâmpină în realizarea dorinței?	...
Ce înțelesuri dobândește fata în dialogul pe care îl are cu Brâncuși?	...
Care este semnificația supremă pe care o dă fata operei sculptorului?	...

3 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Descrieți comportamentul lui Brâncuși în august 1937, în noiembrie 1937, aproximativ în jurul anului 1945 și în primăvara anului 1957. Răspundeți la întrebările adresate personajului, pentru fiecare perioadă în parte: *Ce face? Ce gândește? Ce simte? Ce atitudini are? Ce trăsături are? Cum se raportează ceilalți la el?*

4 Cum se transformă personajul de la început până la final? Răspunde într-un text de șapte–opt enunțuri.

5 Citește secvențele de mai jos, extrase din replicile personajelor și alege semnificația/semnificațiile cu care ești de acord.

A. „Mi-e teamă că nu am spus asta nimănui."
a) Brâncuși se transformă de-a lungul anilor;
b) Brâncuși înțelege că nu trebuie doar să arate, ci și să explice;
c) la început susține cu înverșunare că nu poate explica, dar la final își dorește să explice celor din jur semnificația Coloanei;
d) opera sa are un sens greu de descifrat de ceilalți.

B. „După coloana nesfârșită numai tăcerea mai putea avea vreun sens."
a) *Coloana Infinitului* este opera cea mai importantă a sculptorului, și după ea nicio operă nu ar mai fi fost relevantă;
b) *Coloana Infinitului* surprinde totul;
c) *Coloana Infinitului* poate reprezenta începutul și sfârșitul;
d) *Coloana Infinitului* poate avea semnificația întoarcerii spre adevăr, spre esență.

C. „... fiecare din ei își închipuie monumentul așa cum i-ar fi plăcut lui să fie dacă ar fi fost Constantin Brâncuși."
a) ceilalți vor să gândească și ei ca Brâncuși;
b) ceilalți îl au ca model pe sculptorul român;
c) ceilalți nu pot ajunge la viziunea lui Brâncuși;
d) viziunea artistică a lui Brâncuși depășește ceea ce s-a văzut sau ce pot gândi ceilalți.

D. „Muncă, muncă, trudă, renunțare..."
a) *Coloana Infinitului* semnifică drumul dificil pe care omul trebuie să-l parcurgă până la împlinire;
b) *Coloana Infinitului* semnifică eforturile pe care omul le face de-a lungul întregii vieți pentru a-și atinge idealul;
c) viața, creația sunt diferite prin efort, prin curajul de a înfrânge orice problemă;
d) omul nu trebuie să se iluzioneze că poate zbura asemenea păsărilor, ci să depună efort și să urce cu ceea ce are el.

E. „... nu puteți imobiliza un dans..."
a) arta lui Brâncuși ascunde o dinamică interioară greu de cuprins;
b) viziunea artistică a sculptorului este greu de transpus în ceva concret;
c) concretul obiectului artistic este o iluzie, în esență sculpturile sale sunt mult mai profunde;
d) ceilalți trebuie să depună efort spre a înțelege semnificația unui obiect artistic.

F. „... să ajung la cei care au fost înaintea lor..."
a) sculptorul își dorește să depășească ceea ce rațiunea poate oferi;
b) sculptorul valorifică miturile;
c) creatorul mizează pe ceea ce este originar și profund omului;
d) creatorul își dorește să se adâncească permanent în cunoaștere.

6 Identifică tema textului, răspunzând la una dintre cele două întrebări.
- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană prezentat în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ acest text?

7 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați ideile de mai jos referitoare la *Coloana nesfârșită* și prezentați, în șase–opt enunțuri scrise, una dintre acestea.

Creatorul înțelege lumea mult mai profund decât cei din jurul său, extinzând limitele cunoașterii.

Arta are forța de a recrea orizonturile lumii.

Sculptorul se încrede în valoarea artei, care depășește limitele de timp și spațiu.

Arta înseamnă a inova, a vedea altfel lumea și a dobândi altfel înțelesurile acesteia.

Raportarea la celălalt, pe care îl admiri pentru realizări, te face să fii mai bun.

8 Comentează, în trei–patru enunțuri, ultimele două replici ale piesei.

„EU. NOI. CEILALȚI" ÎN ORIZONTUL MEU

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1. Întreabă autorul! Imaginați-vă că sunteți autorul textului *Coloana nesfârșită*. Răspundeți la întrebările de mai jos, motivându-vă alegerile.

- Ce v-a determinat să scrieți această piesă?
- Care este scopul pentru care ați scris această piesă?
- Cine ați vrut să fie personajul principal: coloana sau Brâncuși?
- Cum ați ales personajele?
- Cum v-ați simți dacă un regizor ar modifica piesa și ar fi un singur personaj în toată reprezentația?

Grupa 2. Scrie despre text! Scrieți un text pentru a fi postat pe un blog de artă în care să prezentați semnificația *Coloanei Infinitului* pornind de la opinia lui Mircea Eliade (**pagina 128**) și de la sensurile oferite de-a lungul piesei.

Grupa 3. Față în față cu personajul! Raportați-vă la experiența lui Constantin Brâncuși și răspundeți la întrebările de mai jos.

- Ce obstacole întâmpină Brâncuși? Voi cum le-ați fi rezolvat? El de ce nu a acționat cum ați fi făcut voi?
- Ce credeți că este important pentru Brâncuși? Este esențial și pentru voi același lucru? Justificați-vă răspunsul!
- Când ar fi trebuit Brâncuși să-și explice mai mult opera? De ce credeți că nu a făcut-o?
- Ce puteți învăța de la acest personaj?

Grupa 4. Alte texte! Mulți admiratori ai operei lui Brâncuși au fost intrigați de personalitatea și de geniul său. Într-o amintire, Cella Delavrancea notează:

„La Paris, în anul 1902 [...]: «Ghici ce reprezintă și cine e autorul?» N-am putut să răspund. «Este portretul unei prințese și autorul este Brâncuși, sculptorul român, un om foarte original. N-ai vrea să-l recunoști?» Ciudata operă îmi stârnea curiozitatea, și după câteva zile ne aflam amândoi într-o curte prăfoasă, cu ateliere de lemn, cu uși deschise prin care se zăreau blocuri de piatră, armură, ciment. Pe stânga, era atelierul lui Brâncuși. Ne aștepta. El ne-a deschis ușa. Doi ochi mici, albaștri mi-au sfredelit privirea din umbra orbitelor adânci. Șiretenie, bănuială și o sclipire de ostilitate jucau în ei. M-a întâmpinat cu un glas cântărit."

(Cella Delavrancea, *O vizită în atelierul lui Brâncuși*, în „Dintr-un secol de viață")

Explicați modul în care se oglindește personalitatea unui creator în opera sa.

REFLECTEZ

- **JURNAL.** Realizează o pagină de jurnal de cititor, răspunzând la întrebările de mai jos.

a) Înainte de a citi, ai stabilit scopul pentru care citești textul respectiv?
b) Ai încercat să anticipezi, pornind de la titlu, despre ce va fi vorba în text?
c) În timpul lecturii, urmărești cu ochii minții lumea din text?
d) Recitești fragmentele pe care nu le-ai înțeles?
e) Subliniezi anumite idei care ți se par importante?
f) Ai o strategie de lectură preferată?
g) Te gândești ce idei duci din text mai departe în viața ta?

LECȚIA 4 PRONUMELE

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Priviți imaginea de mai jos și citiți replicile profesoarei. Apoi răspundeți la întrebările date.

Colegii din echipă sunt foarte talentați.

Ei sunt foarte talentați.

Dânșii sunt foarte talentați.

Dumnealor sunt foarte talentați.

Aceștia sunt foarte talentați.

Ceilalți sunt foarte talentați.

Ai mei sunt foarte talentați.

Niciunul nu este foarte talentat.

Cine este foarte talentat?

Eu știu cine este talentat.

a) Profesoara vorbește despre echipa de fotbal a școlii. Prin ce se diferențiază și prin ce se aseamănă replicile profesoarei? Luați în considerare la ce se referă acestea și ce informații oferă despre colegi.
b) Care sunt cuvintele prin care se face referire la colegi în enunțurile date?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați descrierea unei persoane sau a unui grup de persoane (o echipă sportivă, un grup de excursioniști etc.) folosind un cuvânt din lista de mai jos.

ei | dânșii | dumnealui | al său | aceea | mulți | nimic | care | cine (într-un enunț interogativ)

Colegii trebuie să identifice persoana/persoanele denumite prin aceste cuvinte.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți enunțurile de mai jos și indicați cuvântul la care se referă termenul subliniat.

a) Pictorul a avut emoții când a pictat. Când privesc tabloul <u>lui</u>, trăiesc și eu acele emoții.
b) Domnul arhitect Ion Mincu este părintele stilului neoromânesc. <u>Dumnealui</u> a făcut istorie.
c) Când vorbim de sculptură, ne gândim la Constantin Brâncuși. <u>Acesta</u> a influențat arta modernă europeană.
d) Sunt mulți regizori talentați în competiție. Dar <u>al nostru</u> nu se compară cu niciun alt regizor atunci când surprinde problemele dure ale societății, ca în filmul *Polițist adjectiv*.
e) <u>Care</u> este cea mai cunoscută artistă? E cumva Maia Morgenstern?
f) Am văzut înregistrări cu Horațiu Mălăele, Puiu Călinescu și Dem Rădulescu. <u>Toți</u> au descrețit frunțile românilor prin aparițiile lor în spectacole de teatru și de televiziune.
g) Eu nu cunosc coregrafii români. <u>Niciunul</u> nu a susținut vreun spectacol la noi în oraș.
h) George Enescu este compozitorul român <u>care</u> a uimit lumea cu talentul său.

4 Pronumele este partea de vorbire care înlocuiește substantivul. Asociază cuvintele subliniate la exercițiul **3** cu tipurile de pronume din lista de mai jos, luând în considerare denumirea acestora și observațiile tale referitoare la informația pe care pronumele o oferă despre substantivul pe care îl substituie. În cazul în care nu poți realiza corelațiile, solicită sprijinul profesorului.

pronume personal | pronume de politețe | pronume posesiv | pronume demonstrativ | pronume nehotărât | pronume relativ | pronume interogativ | pronume negativ

5 Pronumele are aceleași funcții sintactice precum substantivul. Identifică funcția sintactică a substantivului din enunțurile de mai jos și formulează propoziții, înlocuindu-l cu tipurile de pronume menționate.

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele este partea de vorbire care înlocuiește substantivele. Pronumele are aceleași funcții sintactice ca substantivul.

Unele pronume au persoană (își modifică forma în funcție de persoană): pronumele personal, pronumele personal de politețe, pronumele reflexiv, pronumele posesiv.

Exemplu: *Eu călătoresc mult, **ei** preferă să citească ghiduri de călătorie. **Dumneavoastră** călătoriți cu trenul, **dumnealor** cu mașina. **Al meu** ajunge la 10 în gară, **al tău** are întârziere.*

1. Pronumele personal. Posibilități combinatorii (reactualizare)

EXPLOREZ

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele personal desemnează participanții la actul de comunicare (*eu, noi, tu, voi*) și pe cei care nu participă direct, dar sunt evocați în actul de comunicare (*el, ea, ei, ele*).

Pronumele personal își schimbă forma de comunicare în funcție de:

- **persoană:** I, a II-a, a III-a;
- **număr:** singular, plural;
- **gen:** (la persoana a III-a) masculin, feminin;
- **caz:** nominativ, acuzativ, dativ, genitiv (la persoana a III-a), vocativ (la persoana a II-a);
- **formă:** accentuată, neaccentuată.

Caz	Formă	Persoana I		Persoana a II-a		Persoana a III-a			
		singular	plural	singular	plural	singular		plural	
						masculin	feminin	masculin	feminin
N		eu	noi	tu	voi	el	ea	ei	ele
A	Accentuată	mine		tine					
	Clitică	m(ă)	ne	te	v(ă)	(î)l	o	(î)i	le
G		/	/	/	/	lui	ei	lor	
D	Accentuată	mie	nouă	ție	vouă				
	Clitică	(î)mi	ne, ni	(î)ți	v(ă), vi	(î)i		le, li	
V		/	/	tu	voi	/	/	/	/

1 Înlocuiește substantivele subliniate în enunțurile de mai jos cu pronumele personale potrivite și analizează-le în caiet, conform exemplului.

Exemplu: *Andrei este sculptor.* ***El*** *este sculptor.*
el = pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, caz nominativ, formă accentuată, funcție sintactică de subiect.

a) Mama apreciază arta.
b) Artei îi revine misiunea de a ne sensibiliza.
c) Ana discută adesea despre tablouri.
d) Mama desenează ca un artist.
e) Am văzut-o pe mama lângă o sculptură.
f) Intenția artistului este de a cuprinde însăși viața în creațiile sale.
g) Îmi plac dezbaterile despre artă.

2 Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu formele neaccentuate (clitice) ale pronumelor personale potrivite contextului.

a) Mie ... plac vernisajele.
b) Ana ... -a dăruit lui Manole puterea de a crea.
c) Nouă ... se cere să închidem telefoanele în timpul spectacolelor de operă.
d) Tablourile ... le oferim vouă.

3 Identifică, în enunțurile de la exercițiul **2**, complementele pe care le dublează formele neaccentuate ale pronumelor.

APROFUNDEZ

1 Asociază, în caiet, funcția sintactică, din **coloana B**, potrivită pronumelui personal „mine” din enunțurile date. Apoi construiește enunțuri în care pronumele personal „tine” să îndeplinească aceleași funcții sintactice.

A
a) *Pe mine* mă pasionează sculptura.
b) A încântat-o tabloul *de la mine*.
c) Criticii de artă discută *despre mine*.
d) Nimeni nu recită *ca mine*!
e) Vrei să stai *lângă mine*?
f) Discuția este *despre mine*.

B
1. circumstanțial de loc
2. atribut
3. nume predicativ
4. complement prepozițional
5. complement direct
6. circumstanțial de mod

2 Alcătuiește un enunț interogativ în care pronumele personal „tu” să fie în cazul dativ și un enunț imperativ în care același pronume să fie în cazul vocativ.

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, corectându-le.

a) Î-mi dai pensulele, te rog?
b) Î-ți plac sculpturile lui Brâncuși?
c) Pentru ai ajuta, fi-ți lângă ei!
d) Va-ți dat seama ce greșeală a-ți făcut?

REFLECTEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele de mai jos și identificați relația dintre persoanele implicate în comunicare, formulând câte un enunț despre alternanța dintre pronumele „eu” și „tu”.

a) „POETUL
Tu ești o undă, eu sunt o zare,
Eu sunt un țărmur, tu ești o mare,
Tu ești o noapte, eu sunt o stea –
Iubita mea.

IUBITA
Tu ești o ziuă, eu sunt un soare,
Eu sunt un flutur, tu ești o floare,
Eu sunt un templu, tu ești un zeu –
Iubitul meu.”

(Mihai Eminescu, *Replici*)

b) „Nu cum sunt eu sunt eu,
ci cum ești tu sunt eu
Nu verde, nu galben, nu roșu,
ci foarte verde, foarte galben, foarte roșu.”

(Nichita Stănescu, *Orație de nuntă*)

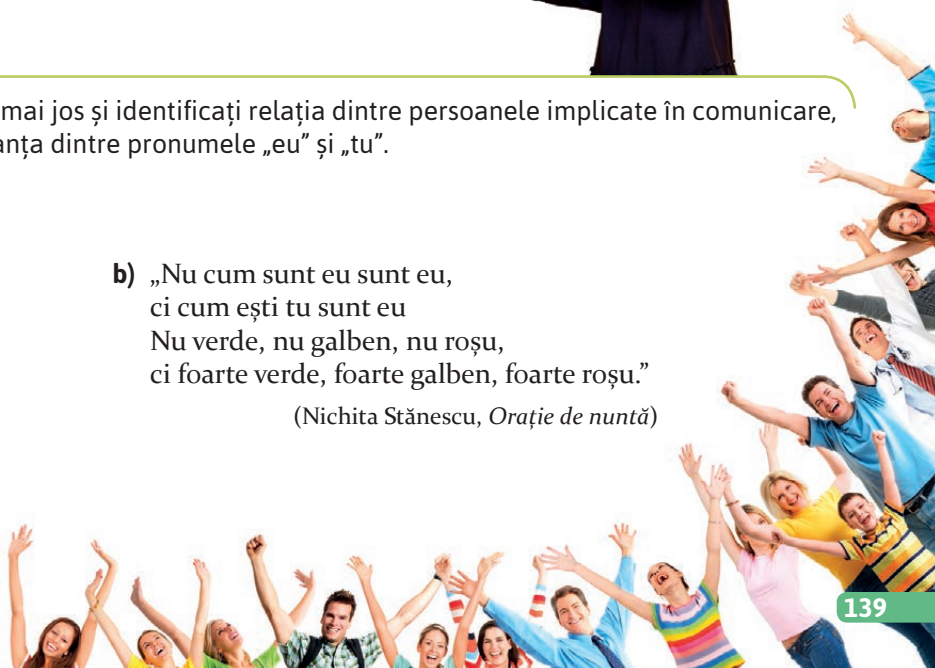

2. Pronumele personal de politețe. Posibilități combinatorii (reactualizare)

EXPLOREZ

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele personal de politețe arată respectul față de o persoană. Are forme numai pentru persoana a II-a și a III-a. În paralel cu pronumele de politețe (*domnia-ta, domnia-voastră*), există și locuțiuni pronominale de politețe (*Domnia Ta, Domnia Voastră*), specifice uzului vechi al limbii.

Formele pronumelui personal de politețe

Persoană	Număr	Grad redus de politețe		Politețe standard	Grad sporit de politețe (forme ceremonioase)	
a II-a	singular	**N-A-V** dumneata	**G-D** dumitale	**N-A-G-D-V** dumneavoastră	**N-A-V** domnia-voastră	**G-D** domniei-voastre
	plural	/		**N-A-G-D-V** dumneavoastră	**N-A-V** domniile-voastre	
					G-D domniilor-voastre	
a III-a	singular	**N-A** **m.** dânsul **f.** dânsa	**G-D** **m.** dânsului **f.** dânsei	**N-A-G-D** **m.** dumnealui **f.** dumneaei	**N-A** domnia-sa	**G-D** domniei-sale
	plural	**N-A** **m.** dânșii **f.** dânsele	**G-D** **m.** dânșilor **f.** dânselor	**N-A-G-D** dumnealor	**N-A** domniile-lor	**G-D** domniilor-lor

1 Asociază locuțiunile pronominale de politețe din **coloana A** cu destinatarii potriviți.

A

a) Excelența Voastră / Sa
b) Alteța Voastră / Sa
c) Eminența Voastră / Sa
d) Sanctitatea Voastră / Sa
e) Majestatea Voastră

B

1. cardinal
2. prinți, prințese
3. ambasadori
4. regi, împărați
5. papă, patriarhi

2 Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu pronumele de politețe indicate între paranteze.

a) Părinții ... (*dumneata*, cazul genitiv) sunt actori?
b) ... (*dumneata*, cazul dativ) ți-am cerut să repeți monologul.
c) ... (*dânsa*, cazul dativ) i-ai dat șevaletul?
d) Sculpturile ... (*dânsa*, cazul genitiv) sunt impresionante.

APROFUNDEZ

- Indică funcțiile sintactice și cazurile pronumelor de politețe din enunțurile de mai jos.

a) Dumneata nu ai înțeles intențiile artistului.
b) Mama dumneaei a organizat expoziția.
c) Pe dânsul nu l-am recunoscut.
d) Mesajul de la dumneata m-a binedispus.
e) Operele dumneavoastră sunt cunoscute în toată lumea.
f) Nu mi-a vorbit despre dumneaei niciând.
g) Îmi permiteți să mă așez lângă dumneavoastră?
h) I-ai dat dumnealui toate tablourile?
i) Ucenicii se comportă ca dumneata.
j) După dumnealor au sosit și alți vizitatori.

REFLECTEZ

- Redactează, în 40–50 de cuvinte, un mesaj de mulțumire adresat bunicilor tăi care te-au încurajat să-ți expui primele picturi. În mesajul tău vei folosi două pronume de politețe și o locuțiune pronominală de politețe.

3. Pronumele reflexiv (reactualizare)

EXPLOREZ

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele reflexiv exprimă identitatea de referent dintre obiectul direct sau indirect și subiect, având întotdeauna aceeași persoană și același număr cu verbul. Are forme doar pentru cazurile acuzativ și dativ. Are forme proprii, accentuate și neaccentuate (clitice), doar pentru persoana a III-a singular și plural.

A: (pe) sine, se, s

D: sie, sieși, își, și

La persoana I și a II-a împrumută formele pronumelui personal; formele pronumelui reflexiv nu se deosebesc după gen.

Exemplu: *Ana se privește pe sine în oglindă.*
Andrei se privește pe sine în oglindă.

- Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu pronumele reflexive potrivite.

a) Sculptorul ... -a luat dalta și a început să sculpteze.
b) Artistul ... -a lovit la deget și ... -a bandajat.
c) Sculptorul ... pregătește instrumentele.
d) În operele lor, creatorii ... analizează pe ... .

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Cum deosebim pronumele reflexiv de persoana I și a II-a de pronumele personal?

Eu ***mă*** *îmbrac. (mă = pronume reflexiv)*
I sg. I sg. I sg.

Mă *îmbracă* *mama. (mă = pronume personal)*
I sg. a III-a sg.

Identitatea de persoană și număr dintre pronume și verb, precum și identitatea dintre subiectul verbului și pronume arată că forma pronominală este un pronume reflexiv.

APROFUNDEZ

1 Identifică pronumele reflexive din enunțurile de mai jos și precizează, în caiet, persoana, numărul, cazul și forma (accentuată/neaccentuată).

a) Artistul își impune sieși un program strict de lucru.
b) Creatorii autentici nu se laudă pe sine, ci sunt modești.
c) Mi-am pierdut inspirația.
d) Te cunoști atât de bine pe tine?

2 Transcrie, în caiet, pronumele personale și pronumele reflexive din textul de mai jos, precizând cazul acestora.

„Mama lui Anton avea o idee fixă. Băiatul trebuie să se culturalizeze. Așa că de la o vreme duminicile deveniseră un calvar pentru copil. În fiecare duminică, mama lui îl îmbrăca elegant și pornea cu el de mână în oraș, la un muzeu, la un concert, la un spectacol de teatru.

— Distracție plăcută! strigau în urma lui prietenii, dându-și coate.

— Lasă-i în pace, ei cu maidanul, tu cu altceva, îi spunea mama, mângâindu-l pe creștet.”

(Laura Grünberg, *Improvești cu lucruri mici, hazlii, firești*)

3 Alcătuiește enunțuri în care cuvintele „vă”, „ne” și „mi” să fie, pe rând, pronume personale și pronume reflexive.

REFLECTEZ

- Imaginează-ți care sunt gândurile unui actor înainte să intre pe scenă și formulează un text, de cinci–șase enunțuri, în care să exprimi aceste gânduri, utilizând pronume reflexive.

4. Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 Subliniază în enunțurile de mai jos cuvintele care indică posesia.

a) Al său admiră sculptura.
b) Am observat că ai noștri știu că pictura îi inspiră pe tineri.
c) La operă, ai voștri au vorbit cu ai mei, pentru că i-au fascinat muzica, dansul și teatrul.

2 Identifică posesorul și obiectul posedat după modelul de mai jos pentru cuvintele subliniate la exercițiul 1.

Exemplu: *Al meu admiră sculptura.*
[prietenul]
[colegul]
[...]

al – substituie obiectul posedat
meu – indică posesorul, persoana I, numărul singular

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele posesiv indică atât posesorul, cât și obiectul posedat.

Pronumele posesiv are categoria persoanei și rolul de a exprima posesia.

Exemplu: *Costumul actorului este roșu, al tău este verde.*
[costumul] obiectul posedat — *posesorul, persoana a II-a*

În structura pronumelui posesiv intră:

- articolul posesiv „al”, „a”, „ai”, „ale”, „alor”. Acesta își modifică forma în funcție de genul și numărul substantivului ce denumește obiectul posedat;
  Exemplu: *acest actor (masculin, singular)* al *(masculin, singular) vostru*
- o formă specifică a posesivului „meu”, „tău”, „său”, „nostru”, „vostru”. Acesta înlocuiește posesorul și își schimbă forma după persoana și numărul posesorului.

Număr	Gen	Un singur posesor			Mai mulți posesori			Caz
		I	II	III	I	II	III	
un obiect posedat	masculin	al meu	al tău	al său	al nostru	al vostru	/	N-A
	feminin	a mea	a ta	a sa	a noastră	a voastră	/	
mai multe obiecte posedate	masculin	ai mei	ai tăi	ai săi	ai noștri	ai voștri	/	
	feminin	ale mele	ale tale	ale sale	ale noastre	ale voastre	/	
	masculin/feminin	alor mei / mele	alor tăi / tale	alor săi / sale	alor noștri / noastre	alor voștri / voastre	/	D-G

Funcțiile sintactice ale pronumelui posesiv

Pronumele posesiv îndeplinește aceleași funcții sintactice ca substantivul:

- **subiect:** ***Ai mei*** *sunt actori.*
- **nume predicativ:** *Rolul acela este* ***al meu****.*
- **complement direct:** ***Pe ai mei*** *i-am dus la spectacolul de teatru.*
- **complement prepozițional:** *Ne gândim* ***la ai noștri****.*
- **circumstanțial de mod:** *Se comportă* ***ca ai mei****.*
- **circumstanțial de loc:** *M-am așezat* ***lângă ai mei*** */* ***în fața alor mei****.*
- **circumstanțial de timp:** *A ajuns la expoziție* ***înaintea alor tăi*** */* ***după ai tăi****.*
- **atribut:** *Pictura* ***alor tăi*** */* ***de la ai tăi*** *este frumoasă.*

3 Precizează cazul și funcția sintactică a pronumelor posesive din enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

a) Casa alor tăi e impresionantă.
b) Ai noștri au plecat la spectacolul de operă.
c) Cadoul de la ai mei mi-a plăcut.
d) Pe ai tăi nu i-am văzut la teatru.
e) Ai discutat despre ai mei?
f) La bibliotecă întotdeauna stau lângă ai noștri.
g) El se poartă ca ei săi.
h) A parcat mașina înaintea alor noștri.
i) Am ajuns acasă înaintea alor mei.
j) Reușita grație alor mei m-a bucurat.

4 Analizează cuvintele subliniate, răspunzând la întrebările de mai jos.

Ioana este a mea. Ioana este colega mea. / Ioana este a mea colegă.

a) Ce exprimă cuvintele subliniate în enunțurile de mai sus?

b) Care este diferența de structură dintre cele trei cuvinte? Din ce sunt formate?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și ține locul obiectului posedat și al posesorului? Care dintre cuvinte ține doar locul posesorului (obiectul posedat apare în text)? Care dintre cuvinte determină un substantiv și se acordă cu acesta?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

Ioana este colega alor mei. Ioana este colega mea.

a) Ce exprimă cuvintele subliniate în enunțurile de mai sus?

b) Care este diferența de structură dintre cele două cuvinte? Din ce sunt formate?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și ține locul obiectului posedat și al posesorului? Care dintre cuvinte determină un substantiv și ține doar locul posesorului (obiectul posedat apare în text)? Care dintre cuvinte determină un substantiv și se acordă cu acesta?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul pronominal posesiv evocă posesorul.
Exemplu: *Creațiile **mele** sunt la tine. / **Ale mele** creații sunt la tine.*

Adjectivul pronominal posesiv se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl determină și îndeplinește întotdeauna funcția sintactică de **atribut**.
Exemplu: *Sculpturile **tale** sunt excepționale! / **Ale tale** sculpturi sunt excepționale.*

APROFUNDEZ

1 Identifică pronumele și adjectivele pronominale posesive din textul de mai jos.

„Simplitatea nu e lipsa complexității, ci rezolvarea ei. Am muncit mult până să înțeleg asta. Ani întregi am șlefuit și am căutat până să ajung la păsările mele. Ca păsările lui Aristofan, și ale mele trebuie să facă legătura dintre cer și pământ."

(Moni Stănilă, *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare*)

2 Stabilește cazul adjectivelor pronominale posesive din enunțurile de mai jos.

a) Fata mea, citește!
b) Fata mea citește.
c) Am petrecut o seară frumoasă cu prietenii mei.
d) Băiatul vecinilor noștri e un cunoscut regizor de film.

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Pronume posesiv sau adjectiv pronominal posesiv?

Ca să identifici corect pronumele și adjectivul pronominal posesiv, verifici:

- dacă evocă posesorul și obiectul posedat → pronume posesiv;
  Exemplu: *Al meu merge la teatru.*
  obiectul posedat — *posesor: persoana I [băiatul/colegul etc.]*
- dacă evocă doar posesorul (iar obiectul posedat apare în text) → adjectiv pronominal posesiv.
  Exemplu: *Al meu coleg merge la teatru. / Colegul meu merge la teatru.*
  evocă posesorul, obiectul posedat — *obiectul posedat, evocă posesorul (persoana I)*

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, corectându-le.

a) Cărțile sunt a mele.
b) M-am întâlnit cu a-i tăi la film.
c) Colegii noștrii sunt pasionați de teatru.
d) Ți-ai depus proiectele tale la termen?

STRATEGII DE REDACTARE

Articolul posesiv se acordă în gen și număr cu regentul adjectivului posesiv, dar nu marchează cazul.

Exemplu: *o creație a mea* — *feminin feminin*; *un prieten al meu* — *masculin masculin*

Prezența lui „al", „a", „ai", „ale", „alor" este obligatorie în structura pronumelui posesiv, mai puțin după prepozițiile sau locuțiunile prepoziționale cu regim de genitiv (*contra ta, în jurul meu*).

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citește enunțurile de mai jos și stabilește:

Profesia lui e teatrul.

Profesia sa e teatrul.

a) dacă sensul (mesajul) enunțurilor diferă sau este identic;
b) valoarea morfologică a cuvintelor subliniate;
c) cazul și funcția sintactică a cuvintelor subliniate.

5. Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 Notează, în caiet, ce arată pronumele subliniate în enunțurile de mai jos.

a) Cățelul nu va veni lângă acesta.
b) Au discutat despre celălalt.
c) Același a cumpărat bilet și săptămâna asta.
d) Aceia când vor veni?

apropierea | depărtarea | identitatea | diferențierea

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele demonstrativ arată modul în care vorbitorul percepe obiectul determinat pe o axă a apropierii-depărtării – *acest(a), acel(a)* – sau a identității-diferențierii – *același/celălalt*.

Subclase	N-A				G-D			
	masculin		feminin		masculin		feminin	
	singular	plural	singular	plural	singular	plural	singular	plural
Apropiere	acesta	aceștia	aceasta	acestea	acestuia	acestora	acesteia	acestora
Depărtare	acela	aceia	aceea	acelea	aceluia	acelora	aceleia	acelora
Identitate	același	aceiași	aceeași	aceleași	aceluiași	acelorași	aceleiași	acelorași
Diferențiere	celălalt	ceilalți	cealaltă	celelalte	celuilalt	celorlalți	celeilalte	celorlalte

Pronumele demonstrative îndeplinesc aceleași funcții sintactice ca substantivul.

2 Menționează în ce context se folosesc pronumele subliniate. Care dintre cuvinte fac parte din limbajul popular și care din cel standard?

a) Eu nu știu ce e asta!
b) Eu nu știu ce e aceasta!

STRATEGII DE COMUNICARE

Demonstrativele de apropiere și cele de depărtare includ câte o formă care se folosește în limba literară standard, *acest(a)*, *acel(a)*, și câte o formă folosită în limba populară și în limba literară vorbită, *ăsta* și *ăla*.

Demonstrativele standard prezintă o distincție suplimentară, asigurată de particula finală „a” (*acesta*, *acela*).

3 Precizează cazul, funcția sintactică și tipul pronumelor demonstrative din enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

a) Cadourile pentru ceilalți le cumpărăm mai târziu.
b) Aceea este clădirea teatrului.
c) Pe aceia i-am văzut după cortină.
d) Câștigătorii sunt aceiași de anul trecut.
e) Sufleurul s-a ascuns pe scenă după acela.
f) Replicile acestora ne-au fascinat.
g) Celorlalți nu le-a plăcut jocul actorilor.
h) Maria s-a comportat ca ceilalți.

4 Analizează cuvintele subliniate, răspunzând la întrebările de mai jos.

Aceasta este Ioana. Această colegă este Ioana. / Colega aceasta este Ioana.

a) Ce exprimă cuvintele subliniate în enunțurile de mai sus?
b) Care este diferența de structură dintre aceste cuvinte?
c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv?
d) Care dintre cuvinte determină un substantiv și se acordă cu acesta?
e) Ce valoare morfologică au cuvintele?
f) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

Ioana este colega acestora. Ioana este colega aceasta.

a) Ce exprimă cuvintele subliniate în enunțurile de mai sus?
b) Care este diferența de structură dintre aceste cuvinte?
c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv?
d) Care dintre cuvinte determină un substantiv și se acordă cu acesta?
e) Ce valoare morfologică au cuvintele?
f) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

APROFUNDEZ

1 Stabilește cazul adjectivelor pronominale demonstrative din enunțurile de mai jos.

a) Mi-au plăcut acele opere de artă.
b) Costumele acestor actori sunt originale.
c) I-am văzut pe acei spectatori încântați de reprezentația de pe scenă.
d) I-am oferit acelei actrițe un buchet de flori.

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivele pronominale demonstrative se acordă în gen, număr și caz cu substantivele regente și îndeplinesc întotdeauna funcția sintactică de **atribut**.

Exemplu: *Sculptorului* ***aceluia*** *i-au decernat un premiu. /* ***Acelui*** *sculptor i-au decernat un premiu.*

Demonstrativele de apropiere și de depărtare fără particula „a” nu pot funcționa decât ca adjective pronominale demonstrative (*acest teatru*).

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Pronume demonstrativ sau adjectiv pronominal demonstrativ?

Pentru a nu confunda pronumele demonstrativ cu adjectivul pronominal demonstrativ, poți verifica:

- dacă ține locul unui substantiv → pronume demonstrativ;
  Exemplu: *Acesta cântă în orchestră.*
  [muzicianul/artistul etc.]
- dacă nu ține locul unui substantiv, dar se acordă cu un substantiv → adjectiv pronominal demonstrativ.
  Exemplu: ***Acest*** *cântăreț este din orchestră.*

2 Realizează, în caiet, corelațiile corecte.

A
a) Rolul acesta este al meu.
b) Rolul acestuia este greu.
c) Rolul acestui actor este greu.

B
1. adjectiv pronominal demonstrativ, atribut, genitiv
2. adjectiv pronominal demonstrativ, atribut, nominativ
3. pronume demonstrativ, atribut, genitiv

3 Transformă enunțurile de mai jos, punând adjectivele pronominale demonstrative la singular.

a) Femeilor acelora le plac spectacolele de teatru.
b) Clădirile acelea sunt impresionante.
c) Aceleași creații au fost premiate.
d) Le-am dăruit acelorași actrițe lalele galbene.
e) Nu am dat atenție celorlalte replici.

4 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile de mai jos, selectând forma corectă a adjectivelor pronominale demonstrative.

a) *Aceiași / Aceeași* actriță a luat premiul cel mare.
b) Piesa *aceia / aceea* de teatru a avut mult succes la public.
c) Regizorii *aceia / aceea* au fost originali.
d) Ideea scenografului *acela / aceluia* ne-a plăcut.

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Alegeți, din seria de mai jos, o carte pe care v-ar plăcea să o citiți și justificați-vă opțiunea într-un enunț.

Arta de a-l asculta pe celălalt | *Cunoaște-l pe celălalt* | *Misterul celuilalt*

6. Pronumele interogativ și adjectivul pronominal interogativ. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 Construiește întrebări care să aibă răspunsurile date. Folosește în construirea întrebărilor cuvintele din lista de mai jos.

care | cine | ce | cui

a) Matei a plecat la bibliotecă. → ...
b) Colega mea de bancă a devenit actriță. → ...
c) Acesta e proiectul Elenei. → ...
d) La televizor am văzut un film. → ...
e) Am vorbit despre artă. → ...
f) La spectacol am stat lângă prietena mea. → ...
g) M-am purtat precum mama. → ...
h) Am sosit înaintea artiștilor. → ...

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele interogativ se folosește pentru a construi întrebări, având rolul de a înlocui cuvântul sau cuvintele așteptate ca răspuns la întrebare.

Exemplu: *Cine a sculptat Pasărea măiastră?* →
Brâncuși *[a sculptat Pasărea măiastră.]*

În limba română există următoarele pronume și adjective pronominale interogative: *care, cine, ce, cât*, la care se adaugă **locuțiunea interogativă** *ce fel de*.

N-A	G-D
care	căruia / căreia / cărora
cine	cui
ce	/
cât / câtă / câți / câte	câtor
ceea ce	/

- Ce cuvinte din enunțurile inițiale ai înlocuit atunci când ai formulat enunțul interogativ?
- Care dintre cuvinte au făcut referire la ființe și care la obiecte?

2 Aplică strategia gramaticală și identifică funcțiile sintactice ale pronumelor interogative din enunțurile de mai jos.

a) Ce a devenit colega ta de bancă?
b) Al cui proiect e acesta?
c) Ce ai văzut la televizor?
d) Despre ce ai vorbit la conferință?
e) Lângă cine ai stat la spectacol?
f) Precum cine te-ai purtat?
g) Înaintea cui ai sosit la expoziție?

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Funcția sintactică a pronumelor interogative corespunde cuvântului așteptat ca răspuns la întrebare.
Exemplu: ***Cine*** *a plecat la bibliotecă?* → ***Profesoara*** *[a plecat la bibliotecă.]*

3 Analizează cuvintele subliniate, răspunzând la întrebările de mai jos.

Care a sosit mai repede? Care colegă a sosit mai repede?

a) Care este rolul cuvintelor subliniate?
b) Există vreo diferență de structură între cele două cuvinte?
c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?
d) Ce valori morfologice au cuvintele?
e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

Colega căruia a venit acum? Care colegă a venit acum?

a) Care este rolul cuvintelor subliniate?
b) Există vreo diferență de structură între cele două cuvinte?
c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?
d) Ce valori morfologice au cuvintele?
e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

APROFUNDEZ

1 Stabilește cazul adjectivelor pronominale interogative din enunțurile de mai jos.

a) Câte replici a învățat?
b) Care elev a uitat replicile?
c) Cărui sculptor nu-i place perfecțiunea?

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul pronominal interogativ îndeplinește funcția sintactică de **atribut** (***Care*** *film ți-a plăcut mai mult?*).

2 Precizează cazul și funcția sintactică a pronumelor interogative din enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

a) Pe cine ați chemat la eveniment?
b) Cui i-ați dat rolul secundar?
c) Cine interpretează rolul sculptorului?
d) Pentru cine sunt costumele?
e) Spre cine v-ați îndreptat?

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile de mai jos, selectând forma corectă a a cuvintelor.

a) Cine *au / are* de prezentat proiectele?
b) *Care / Pe care* ai creat-o tu?
c) *Al / A* cărui elev este această mască?
d) Cine dintre cei prezenți *vor / va* lua cuvântul?
e) *Ce-s / Ce-i* cu discuțiile acestea?
f) Cui *le-ai / i-ai* zis despre spectacol?

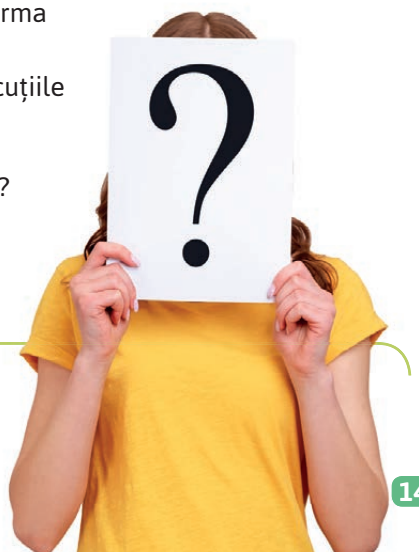

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Întrebările pe care le formulăm pot exprima interesele, curiozitățile și chiar firea noastră. Scrie, în caiet, cinci întrebări despre lucrurile care te preocupă.

7. Pronumele relativ și adjectivul pronominal relativ. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 Citește enunțurile următoare și alege răspunsurile corecte pentru afirmațiile de mai jos.

A. Discutăm despre Brâncuși, sculptorul român.
B. Discutăm despre Brâncuși, sculptorul român care a transformat modul de percepere a formelor și a materialelor.

a) Primul enunț are un: • predicat verbal; • două predicate verbale.
b) Al doilea enunț are: • un predicat verbal; • două predicate verbale.
c) Primul enunț este: • simplu; • complex.
d) Al doilea enunț este: • simplu; • complex.
e) Legătura dintre propoziția **A** și propoziția **B** se realizează prin: • virgulă; • pronumele „care”.

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele relativ apare în cadrul frazei, asigurând legătura dintre o propoziție secundară (care nu are înțeles deplin) și un element din propoziția regentă (propoziția de care depinde o propoziție secundară).

Clasa pronumelor relative cuprinde un număr restrâns de termeni: *care, cine, ce, cât, ceea ce* (pronume relativ compus), *ce fel de* (locuțiune adjectivală relativă).

2 Identifică pronumele relative din enunțurile de mai jos.

a) Cine adună la tinerețe are la bătrânețe.
b) Cine întreabă nu dă bucuros.
c) Cine se scoală de dimineață departe ajunge.
d) Câinele care latră nu mușcă.
e) Cine dă nu uită, uită cel care ia.
f) Capul ce se pleacă sabia nu-l taie.
g) Cască ochii la tocmeală, iar nu după ce te-nșală!

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele relative îndeplinesc funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

Pronume/ Adjectiv	Singular				Plural			
	masculin		feminin		masculin		feminin	
	N-A	G-D	N-A	G-D	N-A	G-D	N-A	G-D
care	care	căruia	care	căreia	care	căror	care	căror
cine	cine	cui	cine	cui	/	/	/	/
câți	cât	/	câtă	/	câți	câtor/ a câți	câte	câtor/ a câte
ce	ce	a ce	ce	a ce	ce	/	ce	/
ceea ce	ceea ce	a ceea ce	ceea ce	a ceea ce	/	/	/	/

3 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Identificați funcția sintactică a pronumelui relativ și completați, în caiet, tabelul de pe pagina următoare. Urmăriți pașii de mai jos.

01 Observați cum sunt împărțite propozițiile.

02 Înlocuiți pronumele relativ cu un substantiv.

03 Identificați cuvântul cu care se combină substantivul înlocuit/pronumele și adresați o întrebare pentru a vă răspunde substantivul înlocuit/pronumele.

Enunț complex	Înlocuirea pronumelui	Întrebare	Funcție sintactică
a) Nu știu [1]/ **cine** vine la teatru. [2]/	***Maria*** *vine la teatru.*	*Cine vine?*	*subiect*
b) Nu știu [1]/ **ce** a devenit Mihai. [2]/			*nume predicativ*
c) Nu știu [1]/ **al cui** rol mi-a plăcut mai mult. [2]/		*Al cui rol?*	
d) Nu mi-a spus [1]/ **pe cine** va invita la operă. [2]/		*Pe cine va invita?*	
e) Nu știu [1]/ **cui** să-i dau florile. [2]/			
f) Nu știu [1]/ **despre ce** vorbești. [2]/			
g) Nu știu [1]/ **lângă cine** te-ai așezat. [2]/			
h) Atenția [1]/ **cu care** mă urmărește [2]/ o obosește. [1]/			
i) Nu știu [1]/ **înaintea căreia** ai sosit la spectacol. [2]/			
j) Nu știu motivul [1]/ **pentru care** ai fost pedepsit. [2]/			
k) Examenul [1]/ **pentru care** te pregătești [2]/ va avea loc curând. [1]/			

4 Completează, în caiet, spațiile libere cu formele corecte ale pronumelui relativ în genitiv.

a) L-am cunoscut pe sculptorul ... creații le-am admirat.
b) Am pășit într-o încăpere ... pereți erau din sticlă.
c) Pictura ... ramă este aurie m-a impresionat.
d) Trandafirii ... petale s-au ofilit i-am primit de la prietenii mei.
e) Cărțile ... autori au fost premiați ne-au plăcut.

STRATEGII DE COMUNICARE

Acordul pronumelui relativ în genitiv

Acordul pronumelui relativ „care” la genitiv, precedat de articolul genitival „al”, „a”, „ai”, „ale”, se realizează „în cruce”, astfel: pronumele relativ se acordă cu substantivul din propoziția regentă, iar articolul cu substantivul din propoziția subordonată.

Exemplu: *Copiii a căror pasiune este teatrul sunt elevii mei.*

Pronumele relativ „care” preia genul și numărul substantivului care îl precedă („copiii”), iar articolul genitival preia genul și numărul substantivului „pasiune”.

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

1. Când pronumele relativ „care” îndeplinește funcția sintactică de **complement direct**, este însoțit obligatoriu de prepoziția „pe”.

Exemplu: *Spectacolul **pe** care ți l-am recomandat este excepțional.*

2. Particula „-a” face distincția, la genitiv-dativ, între folosirea pronominală și cea adjectivală.

Exemplu: *Nu știu **căruia** să-i dau premiu. (pronume)*
*Nu știu **cărui** artist să-i dau premiul. (adjectiv)*

5 Stabilește funcția sintactică a adjectivelor pronominale relative și cazul lor în enunțurile de mai jos.

a) M-a întrebat ce artist a cântat pe scenă.
b) N-am aflat cu care colegă a plecat la bibliotecă.
c) Nu a dezvăluit cărui coleg i-a trimis invitația.
d) Ne-a spus a cărui muzician este vioara.

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul pronominal relativ se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl determină și îndeplinește funcția sintactică de **atribut** (*Nu știu **care** costum ți se potrivește mai bine.*).

6 Citește enunțurile următoare și răspunde la întrebările de mai jos.

Nu știu care va răspunde mai întâi. Nu știu care colegă va răspunde mai întâi.

a) Care sunt cuvintele care leagă enunțurile?

b) Există vreo diferență de structură între cele două cuvinte?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

Nu știu a cărui colegă a venit acum. Nu știu care colegă a venit acum.

a) Care sunt cuvintele care leagă enunțurile?

b) Există vreo diferență de structură între cele două cuvinte? Din ce sunt formate?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

APROFUNDEZ

1 Identifică pronumele și adjectivele pronominale relative din enunțurile de mai jos și precizează cazul și funcția sintactică a acestora.

a) M-a dezamăgit actrița care a jucat în rolul principal.
b) M-a întrebat cărei colege i-am dat florile.
c) Nu ne-a spus în a cărui mașină se va urca.
d) Nu mi-a răspuns ce gânduri are.
e) Nu am priceput cui i-a lăsat moștenirea.
f) Nu înțeleg care interpret ți-a plăcut mai mult.

2 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile de mai jos, selectând forma corectă a pronumelor relative.

a) *Cea ce / Ceea ce* mi-a spus m-a supărat.
b) Colegul în fața *căreia / căruia* m-am așezat este simpatic.
c) Piesa de teatru *care / pe care* o vom juca este interesantă.
d) Omul *căruia / căreia* i-ai vorbit este tatăl meu.

REFLECTEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Explicați, în scris, sensul enunțului de mai jos și oferiți minimum trei exemple de persoane despre care ar putea fi vorba.

„Cine crede în zbor e stăpân peste zare.” (Lucian Blaga)

8. Pronumele nehotărât și adjectivul pronominal nehotărât. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Construiți cuvinte îmbinând două–trei structuri din puzzle-ul de mai jos.

cine	care	oare	care	cine	ori	oare	va	căruia	cine	care
căreia	fie	cine	cui	cine	va	oare	ori	care	fie	cui	cine	fie
ori	căruia	care	va	ori	alt	va	căreia	va	ori	alt	cui	ori	fie

• Care sunt secvențele care se repetă?
• Când folosiți cuvintele create, la ce faceți referire?

2 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți enunțurile de mai jos și alegeți care sunt persoanele pe care le înlocuiesc.

A. **Fiecare** și-a dus la îndeplinire sarcinile.
Copilul / Elevul / Adolescentul / Profesorul / Doctorul

B. **Mulți** au luat aceeași decizie.
Elevii / Profesorii / Artiștii / Sculptorii / Tinerii etc.

C. **Toți** venim, promitem!
Membrii familiei / Colegii / Artiștii / Tinerii etc.

- De ce credeți că ați fost nehotărâți asupra persoanelor?
- Cum ar trebui să reformulați enunțurile pentru a putea ști mai sigur care sunt persoanele la care se referă pronumele marcate?

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele nehotărât se referă la o ființă/un obiect sau un ansamblu de ființe sau obiecte care nu pot fi identificate exact.

Exemplu: *A venit* ***cineva****. /* ***Oricine*** *poate dansa.*

Pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte sunt:

- **simple:** *tot, unul, altul, mult, puțin, alde, anume, atare, atât, cutare, niște;*
- **compuse** din:
  - pronume relativ + **„fie-”** (*fiecare, fiecine*), **„ori-”** (*oricare, oricine, oricât*), **„ori-”** + **„și-”** (*orișicine, orișice, orișicare*), **„oare-”** (*oarece*), **„-va”** (*careva, cineva, ceva, câtva*);
  - pronumele nehotărât simplu „unul” și „vre-” (*vreunul*);
  - adjectivul pronominal nehotărât simplu „alt” + un pronume nehotărât sau relativ + particula „-va” (*altcineva, altceva*).

Există și **locuțiuni pronominale** formate cu ajutorul pronumelor nehotărâte: *cine știe cine, cine știe ce, nu știu care, nu știu cine, te miri cine, te miri ce, te miri cât* etc.

Cazuri	Forme simple		
N-A	unul, una, unii, unele	G-D	unuia, uneia, unora
	altul, alta, alții, altele		altuia, alteia, altora
	tot, toată, toți, toate		tuturor
	atât, atâta, atâția, atâtea		atâtor
	mult, multă, mulți, multe		multor
	puțin, puțină, puțini, puține		puținor
	cutare		cutărui, cutărei, cutăror

Cazuri	Forme compuse		
N-A	vreunul, vreuna, vreunii, vreunele	G-D	vreunuia, vreuneia, vreunora
	fiecare		fiecăruia, fiecăreia
	oricare, orice, oricât, oricâtă, oricâți, oricâte		oricărui, oricărei, oricăror, oricâtor
	ceva, câtva, câtăva, câțiva, câteva		câtorva
	altcineva, altceva		altcuiva

3 Transcrie, în caiet, pronumele nehotărâte din enunțurile de mai jos și precizează-le cazul și funcția sintactică.

a) Am vorbit cu altcineva despre concertul de mâine.
b) Fiecare va primi câte o carte.
c) I-am așteptat pe toți la concertul de aseară.
d) Nu dezvălui oricui secretele noastre.
e) Lucrările tuturor erau admirabile.
f) Pot sta lângă oricine?
g) Am sosit la școală înaintea tuturor.
h) După accident, Maria a devenit altcineva.

4 Identifică pronumele nehotărâte și funcțiile sintactice ale acestora completând, în caiet, tabelul de mai jos.

Enunț	Întrebare	Funcție sintactică
a) Cineva a lipsit din orchestră.		
b) După război, el părea altul.		
c) Am discutat cu părinții fiecăruia.		*atribut*
d) I-am dat ceva să lucreze.		
e) I-am oferit alteia rolul principal.	*Cui i-am oferit?*	
f) Ne-am gândit la toți.		
g) Procedează ca fiecare dintre noi.	*Cum procedează?*	
h) Am ajuns la expoziție înaintea tuturor.		
i) Pot să mă așez lângă oricare?		
j) Ai fost sancționat pentru alții.		*circumstanțial de cauză*

5 Citește enunțurile următoare și răspunde la întrebările de mai jos.

Mulți au venit. Mulți colegi au venit.

a) Ce cuvinte din enunțurile date indică obiecte/ființe care nu pot fi identificate exact?

b) Care este diferența de structură dintre cele două cuvinte?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

Colega altora s-a întâlnit cu Ioana. Ioana este altă colegă.

a) Ce cuvinte din enunțurile date indică obiecte/ființe care nu pot fi identificate exact?

b) Care este diferența de structură dintre cele două cuvinte?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul pronominal nehotărât se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care îl determină și îndeplinește funcția sintactică de **atribut**.

„Fiece", „niște", „oarecare", „oarece", „alde" au doar valoare adjectivală.

„Niște" este adjectiv pronominal nehotărât când se combină cu substantive masive, spre exemplu, nume de materie (*Frige **niște** carne.*). Când precedă substantive la plural, „niște" este articol nehotărât (*M-am întâlnit cu **niște** artiști.*).

Adjectivul pronominal **„un"** nu trebuie confundat cu articolul nehotărât „un" sau cu numeralul cardinal cu valoare adjectivală.

Exemplu: ***Un** om vine, altul pleacă. (un = adjectiv pronominal nehotărât)*
*Am cunoscut **un** artist celebru. (un = articol nehotărât)*
*Am văzut **un** copil în clasă și doi afară. (un = numeral cardinal)*

6 Identifică pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte din fragmentul de mai jos.

„Dar imediat s-a luat la ceartă cu cineva nevăzut:

— Nu cred! Nu există copii obișnuiți! Fiecare copil e neobișnuit în felul lui și înflorește în alt moment. Altă floare. Alt animăluț. Din altă specie. Un pui din altă specie de om.

A chicotit pe două voci și a continuat:

— Fiecare copil trăiește în altă lume. În schimb, cei mari trăiesc în aceeași lume. Foarte plicticos, acolo, la ei. Nu numai că trăiesc ca toți ceilalți, dar o fac de bunăvoie. Dacă unul doarme, vor toți să doarmă. Dacă unul țipă, țipă toți. Însă cei care citesc se salvează. De obicei."

(Ioana Pârvulescu, *Invizibilii*)

APROFUNDEZ

1 Stabilește cazul adjectivelor pronominale nehotărâte din enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

a) M-am întâlnit cu părinții tuturor copiilor.
b) Câțiva actori nu au jucat azi.
c) I-am cunoscut pe toți arhitecții acestor clădiri.
d) Îi ofer fiecărui elev multă atenție.

2 Precizează, în caiet, valoarea morfologică a cuvintelor subliniate din enunțurile de mai jos.

a) Un artist intră în scenă, altul iese.
b) Un actor și două actrițe au fost aclamați de spectatori.
c) Un om civilizat își salută colegii.
d) M-am întâlnit la cinema cu niște amici.
e) Tata a prăjit niște pește.

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile de mai jos, selectând forma corectă a pronumelor/adjectivelor pronominale nehotărâte.

a) Ai găsit *vreo / vre-o* carte în bancă?
b) Fiecare dintre ei *au mâncat / a mâncat* câte o felie de tort.
c) *Oricine / Orcine* învață înțelege lecția.
d) Fiecare dintre copii *va primi / vor primi* câte o ciocolată.

STRATEGII DE COMUNICARE

Pronumele nehotărât **„fiecare”** cu funcție de **subiect** impune verbului acordul la singular.
Exemplu: ***Fiecare*** *dintre ei va primi un premiu.*

REFLECTEZ

- Formulează un regulament al clasei, compus din minimum șapte–zece enunțuri, în care să utilizezi pronume și adjective pronominale nehotărâte.

9. Pronumele negativ și adjectivul pronominal negativ. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 Citește următoarele mesaje și răspunde la întrebările de mai jos.

- Care sunt cuvintele care sugerează inexistența unor persoane sau a unor obiecte?
- Ce cuvânt însoțește verbul enunțului în care apar cuvintele identificate anterior?

2 Transcrie, în caiet, pronumele negative din enunțurile de mai jos și precizează-le cazul și funcția sintactică.

a) Ana nu a făcut nimic azi.
b) Niciunul nu a avut emoții pe scenă.
c) Nu i-am cerut niciunuia explicații.
d) Azi nu discutăm despre nimic?
e) Pentru ea, nu a contat părerea niciunuia.
f) Andrei nu lucrează ca niciunul dintre ei.
g) Copilul nu s-a oprit în fața niciunuia.
h) Caietele acestea nu sunt ale nimănui.

ELEMENTE-CHEIE

Pronumele negativ se referă la ființe sau obiecte inexistente, fiind folosit doar în enunțuri negative.

Exemplu: ***Nimeni*** *n-a plecat.*
Nu am pierdut ***nimic****.*

Pronumele negative sunt:

- **simple:** *nimeni, nimic;*
- **compuse:** *niciunul.*

N-A	G-D
nimeni	nimănui
nimenea (formă populară)	/
nimic	/
nimica (formă populară)	/
niciunul	niciunuia
niciuna	niciuneia
niciunii	niciunora
niciunele	niciunora

Posibilități combinatorii

Pronumele negative au diverse funcții sintactice:

- **subiect:** ***Nimeni*** *nu a fost dezamăgit de jocul actorilor.*
- **nume predicativ:** *Costumele acestea nu sunt* ***ale nimănui****.*
- **atribut:** *Nu a vorbit cu părinții* ***niciunuia****.*
- **complement direct:** *Nu așteptam* ***pe nimeni*** *în seara aceasta.*
- **complement indirect:** *Nu le-am telefonat* ***niciunora****.*
- **complement prepozițional:** *Nu te-ai gândit* ***la nimeni****?*
- **circumstanțial de loc:** *Nu stau* ***lângă nimeni****.*
- **circumstanțial de mod:** *Nu mă comport* ***ca niciunul*** *dintre ei.*
- **circumstanțial de timp:** *Nu am ajuns la spectacol* ***înaintea niciunuia****.*

Pronumele negativ **„nimeni”**, când îndeplinește funcția de **subiect**, impune forma de singular verbului cu funcție de predicat (***Nimeni*** *din cei prezenți* ***nu a râs****.*).

3 Citește enunțurile următoare și răspunde la întrebările de mai jos.

Niciunul nu a venit. Niciun coleg nu a venit.

a) Care sunt cuvintele care se referă la persoane/obiecte inexistente?

b) Care este diferența de structură dintre cele două cuvinte? Din ce sunt formate?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

Ioana nu vorbește cu colega niciunuia. Ioana nu vorbește cu niciun coleg.

a) Care sunt cuvintele care se referă la persoane/obiecte inexistente?

b) Care este diferența de structură dintre cele două cuvinte? Din ce sunt formate?

c) Care dintre cuvinte înlocuiește un substantiv și care determină și se acordă cu un substantiv?

d) Ce valori morfologice au cuvintele?

e) Ce funcție sintactică au cuvintele și în ce caz se află?

APROFUNDEZ

1 Identifică pronumele și adjectivele pronominale negative din enunțurile de mai jos și notează-le în caiet și analizează-le, precizând funcția sintactică și cazul acestora.

a) Când am intrat în sala de spectacol, nu am văzut pe nimeni.
b) Niciun spectator nu se afla înăuntru.
c) Nu i-am auzit glasul niciunui actor.
d) Nu am remarcat prezența niciunuia.
e) Azi nu discutăm despre nimic?
f) Niciunul nu a avut emoții pe scenă.

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul pronominal negativ „niciun” are funcție sintactică de **atribut** (*Nu a făcut* ***nicio*** *greșeală la examen.*).

„Nimeni” și **„nimic”** se folosesc doar ca pronume, nu și ca adjective pronominale.

„Niciunul” se folosește atât ca pronume, cât și ca adjectiv pronominal.

Formele pronumelui și adjectivului pronominal negativ **„niciunul”** se scriu legat.

2 Stabilește cazul adjectivelor pronominale negative din enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

a) N-a lipsit niciun actor de la repetiții.
b) N-am discutat cu niciun actor.
c) Niciunei fete nu-i place costumul de balet.
d) Opinia niciunui elev nu a fost apreciată.

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile de mai jos, selectând forma corectă a pronumelor/adjectivelor pronominale negative.

a) *Nici una / Niciuna* n-a lipsit de la spectacol.
b) Niciunul dintre voi *nu ați vrut / nu a vrut* să urce pe scenă.
c) Nimeni și nimic *nu mă poate / nu mă pot* convinge să renunț.
e) N-am întâlnit *nicio / nici o* colegă la bibliotecă.

REFLECTEZ

- Selectează din cuvintele de mai jos pe acelea care sunt pronume negative. Consultă *DEX*-ul și precizează valoarea morfologică a celorlalte cuvinte.

nimeni | nimic | niciunde | nicicând | niciodată | niciunul | careva | nicăieri | cineva

10. Adjectivul pronominal de întărire. Posibilități combinatorii

EXPLOREZ

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți imaginile următoare, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

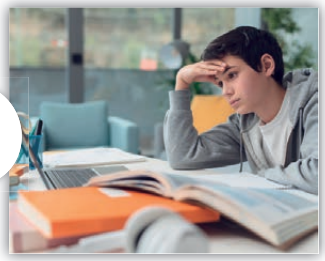

Eu **însumi** am reușit să rezolv toate exercițiile.

Eu **însămi** am făcut prăjiturile pentru excursie.

Noi **înșine** ne vom ocupa de toate pregătirile.

Noi **însene** am căutat fiecare loc de vizitat, vă asigurăm că va fi frumos.

a) Care sunt cuvintele care simțiți că sunt utilizate nefiresc?
b) Ce sugerează copiii prin utilizarea cuvintelor scrise cu portocaliu?
c) Care este diferența de formă dintre aceste cuvinte?
d) Citiți articolul alăturat preluat din *DEX* și precizați cum s-a format cuvântul respectiv.

însumi, însămi / **înșuți**, înșăți / **înșuși**, înșăși adjectiv pronominal, pronume de întărire

1. adjectiv pronominal — Pe lângă un substantiv sau un pronume: chiar, tocmai.
sinonime: chiar tocmai

2. pronume de întărire — învechit — Eu (sau tu, el etc.) singur, personal, fără ajutorul altuia.

etimologie:
înș(ul) + -mi, -ți, -și

2 Reformulează enunțurile de mai jos, înlocuind adverbul „chiar” prin adjectivul pronominal de întărire. Ce diferențe ai identificat?

a) Melodia a fost cântată chiar de compozitorul ei preferat.
b) Chiar regizorul i-a aplaudat pe actori.
c) Chiar voi v-ați făcut de râs.

3 Scrie, în caiet, pe spațiile libere, adjectivele pronominale de întărire potrivite.

a) Ancăi ...
b) Eu (feminin) ...
c) Actorii ...
d) Ție (masculin) ...
e) Lui ...
f) Noi (masculin) ...
g) Ele ...
h) Mie (feminin) ...

APROFUNDEZ

1 Completează, în caiet, spațiile libere cu adjectivele pronominale de întărire potrivite.

a) Marius se bazează doar pe el ... .
b) Maria, cartea îți trebuie ție ... ?
c) Ea ... m-a încurajat să scriu texte dramatice.
d) Dragul meu, pe tine ... să fii supărat!
e) Fetelor, fiți voi ... susținătoarele noastre!
f) I-am explicat Ioanei ... de ce nu a procedat bine.

2 Precizează cazul și funcția sintactică a adjectivelor pronominale de întărire din enunțurile de mai jos.

a) Mie însemi mi-a telefonat directoarea teatrului.
b) Cărțile sunt ale Ioanei înseși.
c) Artiștii au vorbit cu mine însumi.
d) Pe Mara a premiat-o însuși președintele țării.
e) Ioanei înseși i-a plăcut filmul.
f) Eu însămi am fost actriță.

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Transcrie, în caiet, enunțurile de mai jos, selectând forma corectă a adjectivelor pronominale de întărire.

a) Tu *însuți* / *însăți* ai mărturisit că ești o actriță talentată.
b) Ciprian, ți-am împrumutat ție *însuți* / *înseți* mașina mea!
c) Părinții *înșiși* / *însăși* au semnat petiția pentru salvarea animalelor.
d) Ana, ție *însăți* / *înseți* ți-au cerut împrumutul, nu-i așa?
e) *Însăși* / *Însuși* bunul meu prieten a votat împotriva mea.

ELEMENTE-CHEIE

Adjectivul pronominal de întărire are rolul de a preciza prin insistență persoana la care se referă, însoțind un pronume sau un substantiv.

Exemplu: *Ea* ***însăși*** *a făcut regulamentul. / Directoarea* ***însăși*** *a făcut regulamentul.*

Adjectivul pronominal de întărire se acordă în gen, număr și caz cu regentul său.

Exemplu: *Autoarei* ***înseși*** *i-am cerut un autograf. / Lui* ***însuși*** *i-am cerut permisiunea de a pleca.*

Adjectivul pronominal de întărire îndeplinește funcția sintactică de **atribut**.

Forme și flexiune

Genul masculin, forme de nominativ, acuzativ, genitiv și dativ

	Singular	Plural
Persoana I	eu / mie însumi	noi / nouă înșine
Persoana a II-a	tu / ție însuți	voi / vouă înșivă
Persoana a III-a	el / lui însuși	ei / lor înșiși

Genul feminin, forme de nominativ și acuzativ

	Singular	Plural
Persoana I	eu însămi	noi însene
Persoana a II-a	tu însăți	voi însevă
Persoana a III-a	ea însăși	ele însele / înseși

Genul feminin, forme de genitiv și dativ

	Singular	Plural
Persoana I	mie însemi	nouă însene
Persoana a II-a	ție înseți	vouă însevă
Persoana a III-a	ei înseși	lor înseși / însele

REFLECTEZ

• Stabilește cine comunică în dialogul de mai jos: două fete, doi băieți sau o fată și un băiat. Justifică-ți, în scris, răspunsul.

— Ștef, e delicioasă prăjitura ta! Ai preparat-o tu însuți?
— Bineînțeles, Gabi! Rețeta e simplă și nu durează mult să faci această prăjitură. Poți să o prepari și tu însăți!

AUTOEVALUARE

1 Completează grila de evaluare de mai jos.

	Da	Nu	Nu sunt sigur(ă)
a) Pot recunoaște, în enunțuri, toate tipurile de pronume învățate.	☐	☐	☐
b) Pot face diferența dintre pronume și adjective pronominale.	☐	☐	☐
c) Știu să utilizez pronumele și adjectivele pronominale în diverse cazuri.	☐	☐	☐
d) Pot să alcătuiesc enunțuri în care pronumele să îndeplinească diverse funcții sintactice.	☐	☐	☐
e) Știu să scriu corect formele pronumelor și ale adjectivelor pronominale.	☐	☐	☐

2 Discută cu profesorul tău situațiile la care ai răspuns „nu” sau „nu sunt sigur(ă)”.

LECȚIA 5 REZUMATUL TEXTULUI DRAMATIC

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Imaginați-vă următorul context: vă doriți să mergeți cu familia și câțiva prieteni la o piesă de teatru. Accesați pagina web a teatrului pentru a cumpăra bilete, citiți sinopsisul (rezumatul piesei de teatru) pentru a le spune celorlalți despre ce este vorba în piesă.

https://www.teatrupn.ro

Titlul: **SCHOOL FEAT. COOL**

Autor: Corneliu Dan Borcia
Teatrul Tineretului, Piatra Neamț

Durata: 1 h 30 min

Sinopsis:

Trei tineri (Smokey, Petre și Cristina) își petrec copilăria în lumea confuză a anilor '90, cu muzica de atunci, cu sucurile TEC și cu desenele Sandy Bell. Cei trei sunt urmăriți din clasa I până la vârsta de 28 de ani. Este vorba despre familii modeste, despre găști cu influență negativă și despre școală ca mediu ostil pentru dorințele ambițioase ale unei fete. Petre provine dintr-o familie fără putere financiară, școala e un spațiu al violenței și înțelege rapid că singura lui scăpare este să învețe. Smokey este elev la o școală de elită, dar este foarte influențat de găștile cu care își petrece timpul și adoptă un comportament care îl va abate de la drumul cel bun și-l va face să nu mai respecte legea. Cristina este ambițioasă și rezistă la școală, deși nu îi face plăcere, la orice provocare răspunde cu forță. Nu e susținută de nimeni, dar își realizează visul. După mulți ani, destinele celor trei se intersectează într-un penitenciar: Smokey este deținut, Petre, avocat și Cristina, polițistă.

a) Scrieți, în 70 de cuvinte, despre ce este vorba în piesa de teatru la care veți merge.
b) Reformulați, în 40 de cuvinte, textul scris, cuprinzând informațiile pe care le considerați cele mai importante.
c) Menționați cum s-a produs reformularea ideilor din text.
- Ce ați eliminat prima dată?
- Ce elemente ați păstrat?
- Ce secvențe ați reformulat?

ELEMENTE-CHEIE

Rezumatul unui text se realizează prin reformularea succintă, cu propriile cuvinte, a ideilor importante. În realizarea rezumatului se ține cont de următoarele reguli:

- transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă (replicile sunt redate prin folosirea verbelor de declarație, care exprimă acțiunea de „a spune" – *a spune, a întreba, a răspunde, a aproba, a exclama* etc. –, urmate de cuvinte de legătură: *că, să, dacă, unde, când, cum care, cine, ce* etc.;
- eliminarea formulelor de adresare directă;
- eliminarea exclamațiilor;
- transformarea modului imperativ în modul conjunctiv;
- modificarea cuvintelor care indică timpul și locul astfel: *aici* → *acolo; acum/în acest moment* → *atunci/în acel moment; ieri* → *cu o zi în urmă; mâine* → *a doua zi; săptămâna aceasta* → *în săptămâna aceea* etc.;
- utilizarea verbelor la persoana a III-a;
- transformarea persoanelor pronumelor (persoana I devine persoana a III-a: *eu* → *el; noi* → *ei; a mea* → *a sa*);
- transformarea unor cuvinte: *acestea* → *acelea;*
- utilizarea verbelor la prezent sau la perfect compus;
- înlocuirea enumerațiilor printr-un cuvânt generic;
- eliminarea detaliilor;
- înlocuirea elementelor de stil specifice autorului cu termeni din limba română standard.

EXPLOREZ

• Recitește fragmentul extras din *Take, Ianke și Cadîr* de la **pagina 122** și completează, în caiet, un tabel asemănător cu cel de mai jos.

Transformarea textului din vorbire directă în vorbire indirectă	Extragerea ideilor principale și a ideilor secundare	Reformularea concentrată a mesajului

STRATEGII DE REDACTARE

În redactarea rezumatului:
- se respectă ordinea din text a desfășurării întâmplărilor și logica acestora;
- se evită formularea opiniilor personale ale cititorului față de text.

Există anumite cuvinte (**conectori**) prin care se poate marca succesiunea logică a acțiunilor într-un rezumat: *la început, după aceea, ulterior, mai târziu, mai apoi, la final* etc.

APROFUNDEZ

• Realizează rezumatul textului *Răzbunarea sufleurului* (**paginile 124–125**). Vei respecta reperele de mai jos.

a) Vei reciti textul și vei formula ideile principale și ideile secundare, completând, în caiet, un tabel asemănător cu cel de mai jos. În cazul în care va fi necesar, vei transforma replicile în vorbire indirectă pentru a extrage ideile.

Secvența	Ideea principală	Ideile secundare

b) Vei formula, pe scurt, cronologia întâmplărilor și vei completa, în caiet, schema de mai jos.

c) Vei realiza rezumatul.

d) Vei verifica corectitudinea realizării rezumatului pe baza criteriilor de mai jos.

Criterii	DA	NU	NU SUNT SIGUR(Ă)
Rezumatul este mai scurt decât textul-suport.	✓		
Ideile sunt reformulate cu propriile cuvinte.			
Ideile sunt ierarhizate corect, respectându-se ordinea și logica desfășurării întâmplărilor.			
Rezumatul face referire strict la textul-suport, nefiind prezente opiniile cititorului.			
Limbajul specific autorului este reformulat, figurile de stil sunt eliminate.			
Verbele sunt folosite la persoana a III-a, la indicativ prezent sau la perfect compus.			
Sunt utilizate cuvinte/grupuri de cuvinte care asigură legătura dintre idei.			
Textul este corect așezat în pagină, respectă ortografia și regulile de punctuație.			
Rezumatul este coerent și clar.			

* *Discută cu profesorul tău situațiile la care ai răspuns „nu” sau „nu sunt sigur(ă)”.*

e) Vei rescrie rezumatul după ce l-ai revizuit pe baza grilei de mai sus.

REFLECTEZ

• Crezi că după vizionarea unui spectacol ai reușit să prezinți pe scurt acțiunea? Răspunde, în două–trei enunțuri, făcând referire la diferența dintre rezumatul unui text dramatic și cel al unui spectacol.

LECȚIA 6 PRINCIPII DE INTERACȚIUNE

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Răspundeți la întrebările alăturate, bazându-vă pe experiența personală.

a) Cui ne adresăm de-a lungul unei zile?
b) Ce dorim să comunicăm fiecăruia?
c) Cu ce scop comunicăm?
d) Cum dorim să o facem? Prin ce fel de limbaj?

EXPLOREZ

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți imaginile de mai jos și răspundeți oral la întrebări.

- Ce atitudine ați avea în aceste contexte de comunicare?
- În funcție de ce depind atitudinea și comportamentul vostru în comunicare?

2 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Alegeți câte o afirmație dintre cele de mai jos, care încheie un posibil dialog între personaje. Scrieți acest posibil dialog. Fiți atenți:

- la relația dintre personaje;
- la subiectul dialogului;
- la alegerea personajelor în funcție de relația sugerată și de subiect;
- dacă personajele au ajuns la un consens;
- dacă au cooperat;
- dacă exprimă politețea.

A. *Categoric, am înțeles, cred că ceea ce mi-ați spus va fi un imbold pentru a ne determina să luptăm pentru o natură curată.*

B. *Vă mulțumesc pentru înțelegere! E adevărat că noi, elevii, nu suntem mereu motivați și perseverenți.*

C. *Bine, bine, ajunge! E OK, mergem la munte în acest sfârșit de săptămână și nu mai batem drumul până la mare.*

D. *Nu cred că spui adevărul! Nu cred că ai fost la teatru de atâtea ori! Hai să mai așteptăm și să decidem mai târziu!*

E. *Desigur! Dar nu știu ce legătură are cu notele de la teste! Să revenim!*

F. *Aș vrea să nu deschidem cutia Pandorei! Cred că știm amândoi care au fost greșelile! Important e să reținem că trebuie să vorbim deschis și să ne ascultăm!*

ELEMENTE-CHEIE

Principiul cooperării presupune ca interlocutorii să se modeleze unii după ceilalți în funcție de modul în care evoluează conversația dintre ei. Interlocutorii trebuie să ofere câtă informație se cere, informații adevărate, validate, informații relevante pentru subiect, informație logică, concisă, clară, fără confuzii, ambiguități.

Principiul politeții oferă echilibru conversației, interlocutorii ajungând la acord și consens. Se realizează prin manifestarea interesului, prin complimente, prin flatări sau prin solidaritate și empatie.

Negocierea este procesul prin care interlocutorii, având obiective comune sau conflictuale, dezbat posibilitățile unui eventual acord.

APROFUNDEZ

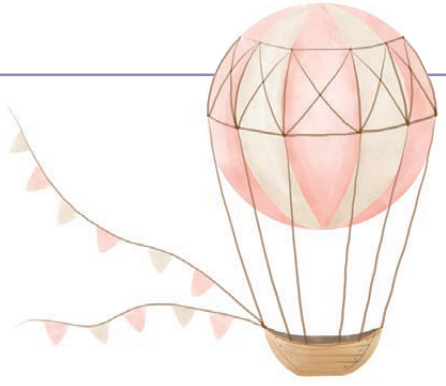

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Situație imaginară! Fiecare elev din grupă va nota câte trei obiecte pe care dorește să le ia cu el într-o călătorie cu un balon cu aer cald. După ce elevii își notează cele trei obiecte, aceștia trebuie să negocieze, pentru că nu este spațiu suficient. Care vor fi cele șase obiecte care vor fi luate în balon? În timpul călătoriei, balonul pierde din înălțime și sunteți nevoiți să renunțați la obiecte și să păstrați doar două. Negociați și decideți care vor fi obiectele pe care le veți păstra. După încheierea jocului, răspundeți la întrebările de mai jos.

- Cum a decurs negocierea?
- În funcție de ce s-a luat decizia referitoare la obiecte?
- Care argumente au fost mai convingătoare? Ce fel de informații conțineau (adevărate, relevante, false, insuficiente, suficiente, clare, logice, surprinzătoare etc.)?
- Au fost momente în care nu ați știut ce să alegeți? Cum ați reacționat? Care a fost sau ar fi fost soluția corectă de negociere?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Trei elevi vor merge în fața clasei și vor construi o discuție. Doi dintre ei vor fi elevii și unul va fi directorul școlii. Dorința elevilor este acea de a avea o oră de opțional dedicată tuturor artelor. Elevii trebuie să coopereze cu directorul, să negocieze posibilitatea de a avea un astfel de curs, să fie politicoși, să găsească soluții la dificultățile de a avea acest curs și să-l convingă pe director să le îndeplinească dorința. Ceilalți elevi din clasă vor analiza dialogurile, notând răspunsuri la întrebările alăturate.

- Ce concesii a făcut fiecare interlocutor?
- Cum au trecut peste momentele de impas?
- Cum s-a încercat obținerea unui acord?
- Cum se modifică atitudinea interlocutorilor în timpul conversației?
- Informația oferită de personaje este suficientă pentru fiecare participant la discuție?
- Informația este relevantă pentru fiecare participant la dialog?
- Informațiile aduse în discuție pot fi dovedite de fiecare? Cum?
- Ar fi fost nevoie și de alte informații? De ce?
- Intervențiile sunt formulate clar și logic?
- Este respectat principiul politeții în comunicare? Cum?

REFLECTEZ

- Construiește un set de structuri/enunțuri pentru o interacțiune bazată pe cooperare și respect. Vei menționa strategia și atitudinea care asigură negocierea punctelor de vedere (de exemplu, fermitatea, modestia, tactul etc.)

LECȚIA 7 OBIECTE DE ARTĂ. TRADIȚIE ȘI CREAȚIE

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE** Discutați afirmațiile de mai jos care aparțin lui Constantin Brâncuși și prezentați semnificațiile uneia dintre acestea în fața clasei.

- Lucrurile nu sunt greu de făcut. Greu este să te pui în starea de a le face.
- Lumea poate fi salvată doar prin artă. Artistul face, în fond, jucării pentru oamenii mari.
- „A vedea" în depărtare este ceva, însă a ajunge acolo este cu totul altceva.
- Eu nu am căutat, în toată viața mea, decât esența zborului! Zborul – ce fericire!
- Trebuie să încerci necontenit să urci foarte sus, dacă vrei să poți să vezi foarte departe.
- Simplitatea este partea esențială a lucrurilor complicate.
- Să vezi până departe este una, să mergi departe este alta.
- Arta nu e o evadare din realitate, ci o intrare în realitatea adevărată, în singura realitate valabilă.

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Asociați operele create de Constantin Brâncuși cu semnificațiile acestora.

- Prezintă o femeie concentrată asupra sa, sugerează vechimea, arhaicul, misterul feminității, dar și un sentiment de atașament față de pământul-mamă.
- Sugerează trecerea spre o altă viață, fiind un loc de trecere atât prin viață, cât și prin moarte, sărutul trimițând și la imaginea ochiului interior.

- Sugerează tăcerea de dinaintea confruntării la care participau combatanții, renașterea ideii de unitate în familie, ideea unui cerc al timpului.
- Simbolizează un omagiu adus eroilor care și-au jertfit viața pentru patrie, actul eroic care are la bază sacrificiul de sine, face posibilă întâlnirea omului cu Divinitatea.
- Sugerează o ființă dătătoare de lumină, fiind însăși lumina solară, senzația de zbor și drumul spre perfecțiune, spre sublim.
- Îndrăgostiții creează o unitate, un univers propriu, iar sărutul este comprimat într-un cub care devine expresia echilibrului, iar ochii uniți sugerează un cerc secționat, ce face trimitere la mitul androginului.

2 Un vizitator al expoziției lui Constantin Brâncuși scrie în revista *Dilema veche* opinia sa referitoare la operele sculptorului. Citește afirmația, pentru a răspunde la întrebări.

„*Măiastra* a fost prima lucrare dintr-o serie de treizeci de ani a păsărilor și arată legătura profundă a lui Brâncuși cu creația populară, literară și plastică. În credința din basme, pasărea măiastră era capabilă să rezolve miraculos situațiile dramatice și să se metamorfozeze în prințesă, prin cântec. Motivul acestei păsări apare și în alte culturi, dovedind, o dată în plus, universalitatea creației brâncușiene. Șlefuind pasărea, simplificând-o, după zeci de versiuni, Brâncuși o transformă nu în prințesă, ci într-un fel de navă spațială, gata să părăsească pământul de care mai e țintuită printr-un punct minuscul de contact. [...] Operele lui vorbesc prin ele însele, în limbajul universal al artei. «Nu căutați forme obscure, nici mistere. Eu vă dau bucurie pură. Priviți-le până când le veți vedea», e sfatul rămas de la Brâncuși într-o însemnare din atelier."

(Anda Docea, *Să privești până când vezi*, în „Dilema veche", nr. 1017, octombrie 2023)

a) Ce informații relevante prezintă autoarea despre sculptura lui Brâncuși?
b) Care este semnificația operei *Măiastra* a lui Constantin Brâncuși?
c) Care este sfatul oferit de sculptor? Comentează afirmația, valorificând experiența ta culturală.
d) Cum receptează autoarea opera sculptorului? La ce este atentă?

APROFUNDEZ

- Scrie un text, de cinci–șase enunțuri, în care să îți spui opinia despre sculptura lui Constantin Brâncuși, care unește sensibilul și spiritualul, mitul, folclorul și simplitatea. Valorifică secvențele de mai jos.

„**PASĂRE MĂIASTRĂ** (în mitologia românească), pasăre simbolică sau alegorică. Reprezentată ca o pasăre strălucitoare, multicoloră, cu forțe magice nelimitate. Este o pasăre justițiară; are rang regal și e slujită de toate celelalte păsări. Simbolizează adesea inaccesibilul aerian, imposibilul și himericul. Cântecul ei întinerește pe cel ce o ascultă. Uneori este o fată de împărat transformată în pasăre, ca urmare a unui blestem. Tema păsării măiestre a constituit o sursă de inspirație pentru Constantin Brâncuși."

(*Dicționar enciclopedic*)

„Eu vin cu noul meu din ceva foarte vechi, din înțelegerea lumii, din ascultarea materialului în care lucrez. Nu încerc să redau un sărut, ci sărutul, nu o pasăre, ci pasărea. Printr-o expresie redusă la esență."

(Moni Stănilă, *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare*)

PROIECT

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați un proiect care să răspundă la întrebarea centrală „Ce legătură există între creațiile lui Constantin Brâncuși și cultura folclorică?", având în vedere:
  - formularea a patru întrebări care să vă ajute să răspundeți la întrebarea centrală;
  - realizarea a cel puțin patru elemente la alegere:
    - un poster cu imagini ale păsărilor lui Constantin Brâncuși;
    - un poster cu operele reprezentative ale sculptorului, inspirate din folclor;
    - prezentarea unei opere a sculptorului în mai multe medii (de exemplu, *Cumințenia Pământului* în reclamă, în poster, reinterpretări etc.);
    - interpretarea unui text multimodal aflat în relație cu sculptorul român (de exemplu, clipul publicitar *Ultimul tren*);
    - un text de blog în care să prezentați relația dintre păsările lui Brâncuși și cele din folclor;
    - un text de blog despre materialele din care se sculptează, despre ceramica populară etc.

În realizarea proiectului, veți avea ca reper procesul, evaluarea colaborării și evaluarea sumativă a proiectului de la *pagina 116*.

RECAPITULARE

I. Citește fragmentul de mai jos și răspunde, în enunțuri, la cerințele următoare.

MANOLE: Ascultă, Vlad. Hai să dăm naibii trecutul și să lucrăm cot la cot, ca meșterii de altădată. Tatăl și fiul, solidari în aceeași muncă, tovarăși până la anonimat, aceeași mână și aceeași gândire.
VLAD: Nu pricep bine.
MANOLE: Dar e simplu ca bună ziua, omul lui Dumnezeu. Vreau să realizez proiectul „Zburătorul". De zece ani mă gândesc **la el**. *(se duce la birou și, agitat, scoate o serie de schițe)* Uite, am toate schițele gata. *(i le arată febril)* [...]
VLAD *(îl privește mai departe surâzând. Apoi surâsul se transformă într-un râs puternic și rău.)*: Ha-ha-ha! Colaborare! Dumneata, capul, și eu, unealta. Ești șiret, tată, dar eu țin la mica **mea** personalitate.
MANOLE: Nu-**ți** place proiectul?
VLAD: Nu-i contest un soi de genialitate iresponsabilă. Ca a unei forțe naturale. Dar nu-mi place. Cred că mi-am câștigat și eu dreptul să-ți spun **câteva** adevăruri. Arta dumitale, în întregime, nu-mi place. *(în derâdere)* [...] Nu înțelegi **nimic** din

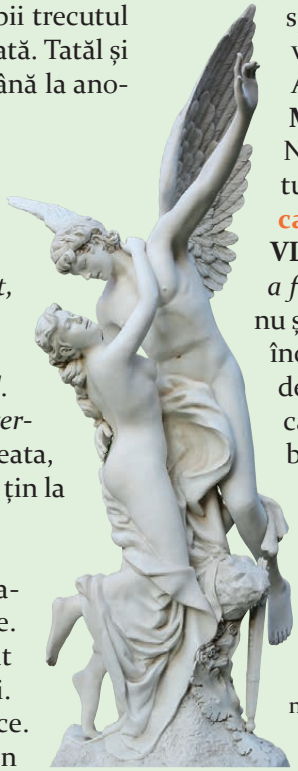

spiritul adevărat al timpului. Chiar dacă aș vrea să lucrez **cu dumneata**, n-aș putea. Am o altă concepție despre artă.
MANOLE *(furios)*: N-ai nicio concepție! Nu ți-o fi plăcând predica mea, dar sculptura mea stă! Pe când **a ta** e ca o bâlbâială **care** încearcă să imite vorbirea.
VLAD *(pentru prima dată aprins, până acum a fost rece și ironic)*: Perfect. Bâlbâială! Nici nu știi ce bine ai nimerit. Dar nu o bâlbâială ce încearcă să imite vorbirea, ci care-și bate joc de ea, și-i dă cu tifla*. Prefer să mă bâlbâi decât să fac fraze frumoase. E mai onest. Îmi bâlbâi neputința. [...] Și în loc să sculptez „Zburători" și „Primăveri", eu vreau să mă bâlbâi, să mă bâlbâi, să mă bâlbâi! *(iese)*

(Horia Lovinescu, *Moartea unui artist*)

tiflă (s.f.) – gest batjocoritor făcut cu palma întinsă, cu degetul mare apropiat de vârful nasului și cu celelalte degete desfăcute și agitate; expr. *a da* (cuiva) *cu tifla* = a face gestul descris mai sus; a disprețui, a desconsidera, a sfida.

1 Formulează, într-un enunț, despre ce este vorba în text.

2 Prezintă, în două–trei enunțuri, conflictul dintre Manole și Vlad.

3 Explică, în trei–patru enunțuri, rolul indicațiilor scenice din textul dat.

4 Prezintă o trăsătură a lui Vlad care se desprinde din replicile lui și din comportamentul său comunicativ.

5 Precizează tipul și funcția sintactică a pronumelor scrise cu portocaliu în text.

6 Indică valoarea morfologică, funcția sintactică și cazul cuvintelor scrise cu verde în text.

7 Alcătuiește un text, de trei–patru enunțuri, în care să-ți susții părerea despre reacția lui Vlad față de propunerea tatălui său, în care să folosești patru tipuri de pronume diferite. Subliniază-le!

II. Citiți pe roluri dialogul dintre Manole și Vlad și observați dacă cei doi respectă principiul cooperării și al politeții în comunicare. Transcrieți apoi secvențe de dialog în care aceste principii sunt respectate/încălcate și precizați ce v-a ajutat să vă dați seama de respectarea/încălcarea acestora:

- conținutul replicilor;
- indicațiile de regie dintre paranteze;
  Puteți alege mai multe variante de răspuns.
- modul în care ați citit textul cu voce tare.

III. Caracterizează, în șase–opt enunțuri, un personaj din textul dat, precizând identitatea, rolul său în acțiune, trăsăturile definitorii și mijloacele de caracterizare. Atenție, în textul dramatic, caracterizarea personajului se realizează mai ales prin limbaj și prin relațiile cu alte personaje!

IV. AUTOEVALUARE! Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru mine, textul care ilustrează cel mai bine tema unității este ... .
b) Din această unitate, cel mai dificil mi-a fost să înțeleg ... .
c) Încă nu îmi sunt clare ... .
d) Din această unitate, cred că voi putea folosi ceea ce am învățat în următoarele situații: ... .

Nu uita să completezi *Fișa de observare a comportamentului* (pagina 221) pentru activitatea din această unitate!

EVALUARE

- **Citește fragmentul de mai jos și rezolvă cerințele.**

ANDREI *(precipitat)*: Ce bine că **te**-am întâlnit...
GEORGE *(ironic)*: Că era și tare greu... De-abia ne-am despărțit!
ANDREI: Adevărat, dar în clasă, de față cu toți, nu puteam discuta... Și-apoi...
GEORGE *(totuși curios)*: Și-apoi, ce?
ANDREI: Tu ești singurul în stare să dezlegi...
GEORGE: Ce?
ANDREI: Enigma, ai mai dezlegat multe...
GEORGE *(luând un aer de superioritate)*: Sunt membru de onoare al „Clubului isteților".
ANDREI: Ești grozav, Georgele! Nu te întrece **nimeni**... Sunt omul **tău** pe viață. [...]
GEORGE *(înduioșat)*: Bine, bine, spune-**mi** acum despre **cealaltă** enigmă.
ANDREI *(bucuros)*: Atunci, vrei să ne ajuți, așa-i?
GEORGE: Dacă am promis, gata!
ANDREI: Atunci, ascultă! De două săptămâni, știi, s-a înscris și Anca la cercul foto. A făcut un film, două... Totul decurgea în mod normal: ea făcea fotografii, eu și cu Radu le developam, iar ea se uita la noi. [...] Ei bine, am prins-o singură în laborator. Developase, ea **însăși**, fără să ne ceară ajutorul, un film întreg. Bineînțeles că am lăudat-o, dar când i-am cerut să ne arate și nouă clișeul, a refuzat.
GEORGE *(zâmbind, satisfăcut)*: Enigma e ca și dezlegată, dragul meu, a voalat fata filmul și i-a fost rușine să vi-l arate.
ANDREI: Ne-am gândit și noi **la asta**, numai că am constatat că lipsesc douăsprezece foi de hârtie fotografică, exact cât i-a trebuit ca să copieze **tot** filmul...

(Iuliu Rațiu, *Fotografiile*)

1 Alege varianta corectă **1 punct**

A. În text este vorba despre:
a) un băiat care cere ajutorul unui coleg pentru a rezolva o enigmă;
b) un băiat care cere ajutorul unui coleg pentru a developa niște fotografii;
c) un băiat care cere ajutorul unei colege, Anca.

B. În fragment, este vorba despre conflictul dintre:
a) Andrei și George;
b) Andrei, Radu și Anca;
c) Andrei, Radu și *Clubul isteților*.

C. Didascaliile din fragment oferă informații despre:
a) deplasarea actorilor pe scenă;
b) timpul desfășurării acțiunii;
c) stările și reacțiile personajelor.

D. Trăsătura lui George care se desprinde din replica „**GEORGE** *(luând un aer de superioritate)*: Sunt membru de onoare al *Clubului isteților*." este:
a) modestia;
b) lăudăroșenia;
c) inteligența.

2 Prezintă, în trei–patru enunțuri, relația dintre George și Andrei, selectând secvențe ilustrative din text. **1 punct**

3 Explică, în unu-două enunțuri, cum se creează tensiunea în dialogul dintre cei doi colegi. **1 punct**

4 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația fragmentului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri. **1 punct**

- Prietenul la nevoie se cunoaște.
- Scopul scuză mijloacele.

5 Notează felul pronumelor scrise cu verde în text și funcția lor sintactică. **1 punct**

6 Precizează felul adjectivelor pronominale scrise cu portocaliu în text și cazul acestora. **1 punct**

7 Construiește un schimb de replici între cei doi băieți, George și Andrei, în care să folosești un pronume relativ și unul interogativ. **1 punct**

8 Caracterizează, în șase–opt enunțuri, un personaj din textul dat, precizând identitatea, rolul său în acțiune, trăsăturile definitorii și mijloacele de caracterizare. **2 puncte**
Din oficiu: 1 punct

AUTOEVALUARE

- Cum consideri că ai rezolvat exercițiile?

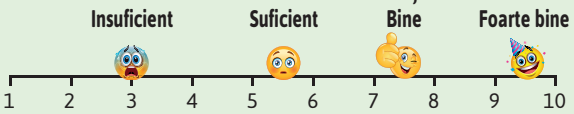

UNITATEA 5

AUTOPORTRET. PORTRET. TABLOU

Lecția 1 Introducere

Lectură

Lecția 2 Dialogul în textul nonliterar. Interviul: *Portret de artist român – interviu cu Laurențiu Midvichi* realizat de Lizeta Oprea

Lecția 3 Textul liric: *Visul* de Șt. O. Iosif (text integral)

Elemente de construcție a comunicării

Lecția 4 Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului

Lecția 5 Adverbul. Posibilități combinatorii ale adverbului

Lecția 6 Interjecția. Onomatopeele. Interjecția predicativă

Lecția 7 Sintaxa propoziției. Atributul

Redactare

Lecția 8 Textul descriptiv

Comunicare orală

Lecția 9 Comprehensiunea unei cărți audio

Elemente de interculturalitate

Lecția 10 Despre limba și cultura țărilor vecine

Recapitulare

Evaluare

LECȚIA 1 INTRODUCERE

CUVINTE ÎN REȚEA

1 Citește harta de cuvinte și urmărește cum au fost grupate acestea.

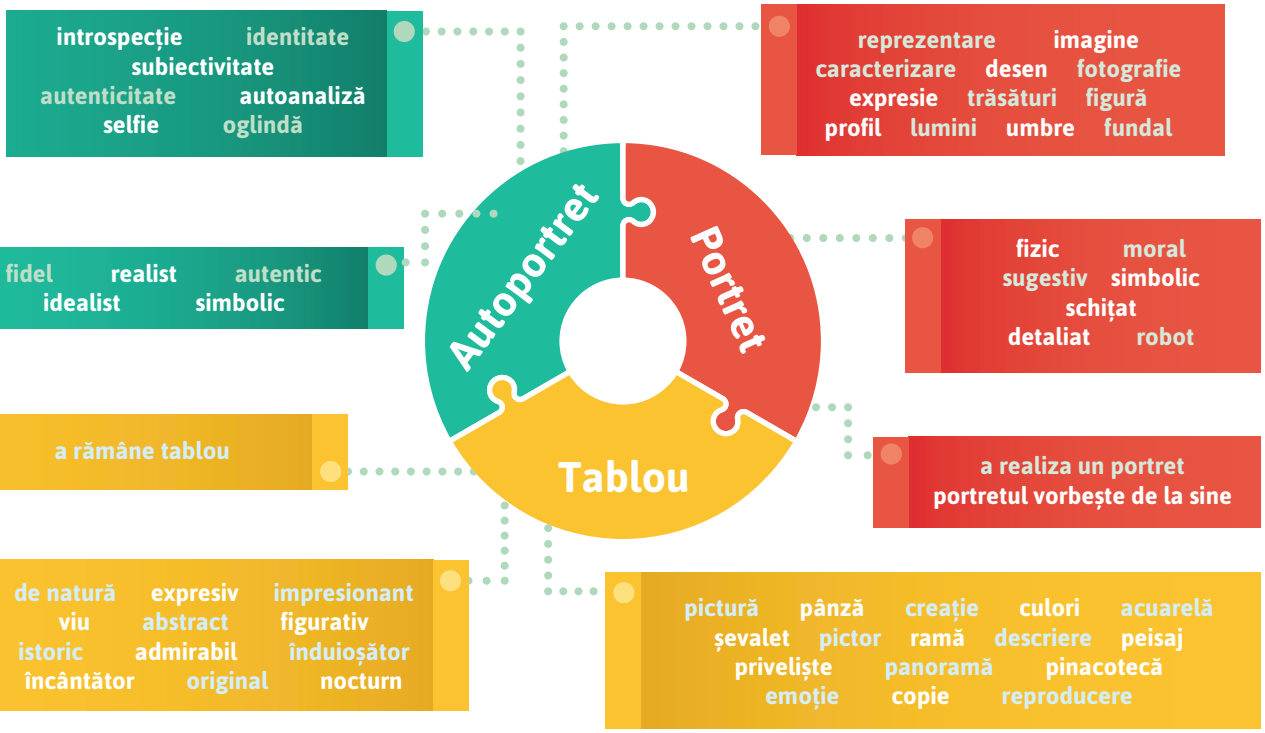

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte prin care să-ți construiești portretul. Compară-ți lista cu a colegului și explică-i cum ai făcut alegerea.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Prezentați, în două–trei enunțuri, relația dintre cuvintele centrale ale hărții.

DESCOPERIM ÎN LITERATURĂ!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și răspundeți împreună la întrebările de mai jos:

- Care dintre cele trei elemente centrale ale hărții apare în text? Cum este acesta reprezentat? Ca temă a textului? Ca imagine? Printr-un câmp lexical? etc.
- Care este rolul acestui element în text?

Fiecare grupă va prezenta apoi, în clasă, răspunsurile. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la rubrica **Cuvinte în rețea**.

TEXTUL 1

Lucian Blaga e mut ca o lebădă.
În patria sa
zăpada făpturii ține loc de cuvânt.
Sufletul lui e în căutare,
În mută, seculară căutare,
de totdeauna,
și până la cele din urmă hotare.
El caută apa din care bea curcubeul.
El caută apa
din care curcubeul
își bea frumusețea și neființa.

(Lucian Blaga, *Autoportret*)

TEXTUL 2

Trebuie să mă cunosc. Trebuie să știu odată sigur cine sunt și ce vreau. Am amânat mereu lucrul acesta, pentru că mi-era teamă. Mi-era teamă că nu voi izbuti să-mi luminez sufletul sau că lumina ce va aluneca asupra-i să nu mă îndurereze. Eu mi-am închipuit anumite lucruri despre mine însumi. Ce se va întâmpla dacă acestea nu există aievea? Dacă ele n-au fost decât o părere?

Ceva mai mult. Eu am căutat să mă supun acestor trăsături pe care le-am socotit părți din sufletul meu. Mi le-am impus și le-am însușit. Ce se va întâmpla cu ele, dacă voi ști că nu sunt decât niște veșminte îmbrăcate în silă? Voi putea, oare, să le părăsesc fără să mă copleșească golurile sufletului meu?

Am hotărât de multe ori să mă analizez până la capăt, să pătrund cât mai adânc și calm în suflet. Dar n-am izbutit. Niciodată nu m-am putut concentra. N-am putut gândi asupra mea însumi. De câte ori încercam să mă analizez, mă trezeam într-un întuneric desăvârșit. De unde să încep să mă caut? Unde aș putea fi eu însumi?

Ce căutam eu? Sufletul meu. Unde? Și cum se putea recunoaște *adevăratul* meu suflet între miile de suflete pe care le purtam în mine?

(Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

TEXTUL 3

Se întâmpla ceva! Presimțeam că voi asista la o scenă ieșită din comun și mă uitam cu speranță în jur. Totul era ca de obicei, doar ferestrele scrinului mare, cu tăieturi oblice, se coloraseră ușor și, dacă-mi mișcam capul, culorile de pe bordura cristalului alunecau pe suprafața lor în sus și-n jos. Și totuși, era cu totul alt aer, parcă se mișca, deși nu era vânt, parcă avea altă consistență, parcă respira.

Și-atunci am văzut cu ochii mei cum se crapă cerul din tablou și de-a lungul drumului pieziș începe să ningă, o ninsoare argintiu-aurie de o nemaivăzută frumusețe. Rămăsesem încremenită, doar inima

îmi bătea scurt și des. Căutam să văd fiecare sclipire în parte, dar fulgișorii se mișcau necontenit, alene, și poleiau griul zăpezii. M-am sculat în picioare, să vin mai aproape, să văd mai bine, o greșeală de neiertat. Ca și cum aș fi rupt vraja prin mișcarea mea, ninsoarea a încetat brusc și tabloul a revenit la atmosfera lui sumbră de mai înainte. Tocmai atunci s-a întors și Tanti și m-a găsit într-o stare de agitație inexplicabilă.

(Ioana Pârvulescu, *Inocenții*)

TEXTUL 4

Torțile* norilor s-au dezlegat,
Ploua cu cofa* peste munți și peste sat.
Mătcile seci și închise-acum fierb,
Pământul cu guri pârjolite s-adapă,
Galbene fumuri se-nvălură-n ierburi,
Parcă-s vulcani de vapori și de apă.

(Nicolae Labiș, *După secetă*)

---

torță (s.f.) – (fiz.) tip de descărcare electrică de înaltă frecvență, având aspectul unei flăcări de lumânare.

cofă (s.f.) – (pop.) *a ploua* (sau *a turna*) *cu cofa* (sau ca *din cofă*) = a ploua foarte tare, torențial.

TEXTUL 5

Avea Ileana ochi de soare
Și galben păr, un lan de grâu;
Vestmânt avea țesut în floare
Și-un brâu purta pe-ncingătoare,
Cum n-a mai fost pe lume brâu.
Era de aur pe tot locul,
Un fulger pe-al ei trup încins.
El noaptea da lumini ca focul,
Și-n brâu sta fetei prins norocul
Precum e-n talismane prins.

(George Coșbuc, *Brâul Cosânzenii*)

TEXTUL 6

Actul I, Tabloul I

Un petec de faleză în apropierea Mangaliei. [...]
La ridicarea cortinei, Rembrand se afla în picioare, în fața șevaletului, și termină de pictat drumul către Mangalia. [...] *Alagrec, așezat pe un bolovan alături, privește pe Rembrand lucrând și cântă la o muzicuță de gură un vals marinăresc.* [...]

REMBRAND: Ce făceai acolo?
ALAGREC: Mă uitam...
REMBRAND: La ce?
ALAGREC: La tabloul dvs.
REMBRAND: Dar nu te-ai uitat toată ziua la tablou? Nu te-ai mișcat nicio clipă de lângă mine tot timpul cât am lucrat.
ALAGREC: Da, dar acum mă uitam cum vine seara pe el. *(cu un gest onest și neforțat)* Pe dumnealui!... Parcă e de adevărat, zău! Și parcă noaptea iese din culorile lui, tot așa cum iese, aici, din culorile pământului. *(arată, cu un gest larg, împrejurul lui.)*

(Tudor Mușatescu, *Geamandura*)

TEXTUL 7

nu știu câți pași parcurg pe zi,
ce distanță alerg,
câte calorii ard,
câte minute visez,
ce masă corporală am.
nu port căști
să mă rup de real.

(Teodora Coman, *piesă de rezistență*)

2 Alege textul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți răspunsul, scriind, în caiet, un text de două–trei enunțuri.

3 Precizează, într-un enunț, tema textului ales la exercițiul **2**, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ textul?

4 Selectează două texte și prezintă, în două–trei enunțuri, un element de conținut care se regăsește în ambele texte (un cuvânt-cheie, un personaj, o acțiune, o idee etc.).

5 Asociază unul dintre textele prezentate la începutul lecției cu o pictură, cu o melodie, cu o secvență dintr-un film sau cu o altă operă literară/artistică, indicând o asemănare între acestea.

6 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile în fața clasei.

- Ce fel de tablouri îți plac? Cum ar trebui să fie un tablou pentru a-ți atrage atenția?
- Care crezi că este diferența dintre un tablou și o fotografie?
- Dacă ar trebui să-ți faci un autoportret, crezi că ai putea fi obiectiv?
- Cum te-ar ajuta un autoportret să te cunoști pe tine însuți?
- Cui ți-ar plăcea să-i faci portretul? De ce?
- Unde ai putea admira tablouri?
- Cunoști vreun pictor celebru? Prin ce pictură s-a făcut acesta cunoscut în toată lumea?
- Crezi că prin intermediul artei, artiștii pot deveni nemuritori?

7 Explică, în două–trei enunțuri, cum se realizează cunoașterea de sine și cunoașterea lumii din jur prin autoportret, prin portret și prin tablou.

PORTOFOLIU

- Realizează o galerie cu imagini reprezentând autoportrete, portrete și tablouri realizate de pictori celebri din arta universală. Notează sub imagine: titlul tabloului, numele pictorului, o informație despre pictură.

LECȚIA 2 DIALOGUL ÎN TEXTUL NONLITERAR. INTERVIUL

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Notați titlul interviurilor pe care le-ați citit, ascultat sau vizionat, cât și scopul pentru care ați făcut acest lucru. Care au fost temele și personalitățile abordate?

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește textul de mai jos cu voce tare!

Laurențiu Midvichi s-a născut în 1979, în Tulcea. Este absolvent al Universității Naționale de Artă din București, Secția Artă Murală, clasa profesorului Viorel Grimalschi (2002) și membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România (din 2003).

REPORTER: Cum ai găsit drumul spre artă? Sau te-a găsit el pe tine?

LAURENȚIU MIDVICHI: Drumul meu către pictură a început la Tulcea unde, în vremea liceului, am urmat cursuri de desen și pictură la Școala Populară de Artă *Ludovic Paceag* și m-am înscris la Liceul de Artă *George Georgescu* din Tulcea unde l-am avut profesor pe pictorul Traian Oancea. Apoi, a urmat perioada studiilor superioare. Îmi amintesc că eram încurajați să facem și pictură liberă în afara temelor și pot spune că încă de atunci am știut că vreau să fac pictură de șevalet.

R: Știm că încerci să aduci mereu ceva nou la fiecare expoziție, însă, cum ți-ai defini stilul personal?

L.M.: Este adevărat că la fiecare expoziție am încercat să aduc pe simeze lucrări noi și ceva nou de fiecare dată, o altă tematică, o altă abordare stilistică, însă cred că există un numitor comun în toate seriile mele. Poate fi modul în care abordez tușa și materia picturală sau o anumită forță a imaginii pe care o caut de fiecare dată, deoarece eu caut să transform în limbaj pictural subiectele, să transpun pe pânză energia pe care o emană materia. Sunt cel puțin două componente de care țin cont în realizarea unei picturi: mai întâi etapa grafică în care desenul direct pe pânză mă ajută să înțeleg mai bine construcția subiectului, apoi etapa picturală unde încep să apară treptat straturile de culoare.

R: Cum și în ce îți găsești inspirația?

L.M.: A nu ști ce să pictezi face parte din munca de pictor. Nu întotdeauna ai o idee clară despre ceea ce vrei să așezi pe pânză, de multe ori e necesar un dialog interior cu tine însuți și chiar cu pânza albă din fața ta. De obicei am un aparat foto cu mine și caut să surprind elemente care pot deveni la un moment dat subiecte pentru picturile mele. O documentare sau o serie de desene mă ajută la fel de mult, odată lucrul început, ideile pentru viitoarele lucrări încep să apară.

R: Ai vorbit despre pește ca fiind un motiv recurent în operele tale, datorită semnificației lui și legăturii cu orașul natal. Ce alte astfel de motive te inspiră și ajungi să le integrezi în artă?

L.M.: Peștele a devenit un subiect constant încă de la prima expoziție personală. Atunci am expus seria de portrete-pești pe dimensiuni mari, atât pictură cât și desen, atras de cromatica și textura acestuia. Alte teme care au urmat firesc după debut au fost Labirintul, Ciulinii, Grădinile imaginare.

(*Portret de artist român – Interviu cu Laurențiu Midvichi* realizat de Lizeta Oprea, în „Adevărul”, text adaptat)

EXPLOREZ

- Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

1 Despre ce este vorba în text? Formulează răspunsul într-un enunț.

2 Cine participă la dialog? Care este statutul persoanelor care participă la discuție?

3 Cum începe textul? Cum începe dialogul dintre cele două persoane? Cum se continuă acesta? Cum se încheie?

4 De ce ține cont pictorul în realizarea tablourilor sale?

5 Care sunt temele pe care le abordează în tablourile sale?

6 La ce persoană sunt pronumele și verbele subliniate?

7 Care sunt semnele de punctuație specifice dialogului? Care este rolul lor?

8 Ce ai aflat despre pictor din acest interviu? Întrebările și răspunsurile oferă informații pentru a realiza un portret al pictorului? Care sunt aceste informații prin care se poate realiza portretul pictorului?

9 Care este părerea ta despre pictorul intervievat? Răspunde în două–trei enunțuri.

10 Cât de interesante/neinteresante au fost întrebările din cadrul interviului? Justifică-ți răspunsul.

11 Formulează alte două posibile întrebări pe care intervievatorul ar fi putut să i le adreseze pictorului și imaginează-ți răspunsurile.

APROFUNDEZ

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Alegeți o persoană cunoscută dintr-un domeniu preferat de voi și construiți cinci posibile întrebări pe care i le-ați adresa. Prezentați în fața clasei întrebările și justificați alegerea acestora.

2 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Alegeți unul dintre autorii textelor din **Introducere** și realizați un interviu care să se refere atât la opera, cât și la biografia sa. Oferiți posibile răspunsuri, folosind motoarele de căutare, diferite reviste, dicționare sau cărți.

ELEMENTE-CHEIE

Dialogul constă într-un schimb de replici între două sau mai multe persoane, prin care se transmit informații, cu diverse scopuri.

Interviul are scop informativ și este realizat între un jurnalist și o personalitate, și abordează, de obicei, o temă de interes public.

Trăsături:

- **formulele și mărcile lingvistice specifice** prin care se marchează relația dintre interlocutori, contactul direct dintre personaje (formule de adresare, verbe și pronume la persoana I sau a II-a);
- **limbajul specific**: în funcție de context, limbajul este familiar sau protocolar;
- **punctuația specifică**: linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării, punctele de suspensie;
- **verbe ale spunerii** (verbe *dicendi*), cu ajutorul cărora se redă schimbul de replici: *a spune, a zice, a vorbi, a se consulta, a dezbate, a conversa, a dialoga, a delibera, a negocia, a se sfătui, a împărtăși, a povesti, a se certa, a se plânge, a se confesa, a dezvălui, a mărturisi* etc.

TEXTUL DIALOGAT

Secvența de deschidere → precizează intenția comunicării → **întrebări directoare:** *Cine vorbește? Cu cine vorbește? Unde vorbește? Când vorbește? De ce vorbește?*

Secvența de schimb (de informații) → schimbul de replici progresează în mod logic → **întrebare directoare:** *Cum se realizează progresia dialogului?*

Secvența de încheiere → cuprinde un enunț care încheie interacțiunea dintre personaje → **întrebare directoare:** *Cum se încheie dialogul?*

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați un interviu, care să conțină cinci–șapte întrebări, cu unul dintre profesorii voștri în vederea publicării lui în revista școlii.

PORTOFOLIU

- Realizează portretul unei persoane cunoscute de toți colegii tăi, astfel încât aceștia să descopere însușiri nebănuite ale persoanei portretizate.

LECȚIA 3 TEXTUL LIRIC

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Imaginați-vă ce forme pot lua norii, dar și gheața care se topește, ambele ilustrate în imaginile alăturate. Priviți cu atenție cele două imagini și visați cu ochii deschiși! Discutați despre ce forme au luat, ce stări v-au trezit aceste forme, căror stări le-ați asociat și în ce anotimp v-ați simțit, pentru fiecare în parte.

2 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Completați, în caiet, un organizator grafic asemănător celui alăturat în care să marcați sensurile pe care le atribuiți visului. Folosiți și definiția din *DEX* sau dintr-un dicționar de simboluri!

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Ascultă textul de mai jos în lectura profesorului.

Visul

de Șt. O. Iosif

Bine ai venit, april
Lună răsfățată!
Zburd și cânt, zglobiu copil,
Ziulica toată!...
Înainte-mi – câmp deschis...
Stau fără de țântă*.
Totu-i adâncit în vis,
Prins de vrajă sfântă.
Jos, pe dâmb, mă tolănesc,
Fermecat de lene,
Și din ce în ce clipesc
Tot mai des din gene...
Somnul vine mângâios,
Soarele mă-mbată,
Parc-aud un basm frumos
Cu: „A fost odată...”
În auz îmi sună blând
Zumzetul de-albine...
Mândre zâne vin tinzând
Brațele spre mine.
Tainice spre mine vin
Toate laolaltă,
Râd și-n jur de mine, lin,
Prinse-n horă, saltă...
Dar când sar să le cuprind,
Caut cu-ntristare:
Stol de porumbei sclipind
Flutură în zare...

țântă (s.f.) – (pop.) țintă, scop.

Șt. O. Iosif (1875–1913) a fost poet și traducător român.
Opere: *Versuri* (1897), *Patriarhale* (1901), *Poezii* (1902), *Din zile mari* (1905), *Credințe* (1905), *Cântece* (1912). De asemenea, Șt. O. Iosif a tradus din operele marilor scriitori ai lumii.
Orizonturile lumii și ale cunoașterii prin literatură. Poezia lui Șt. O. Iosif îmbină culorile senine în descrierea naturii și a emoțiilor. Autorul evită desenul foarte bine conturat și preferă succesiunea unor imagini diafane, pline de vitalitate. Poetul se confesează delicat, în tonalități pline de emoții moderate. Are un temperament poetic sensibil și îmbină imaginile cu blândețe, cu duioșie și cu gingășie. Dorința de a surprinde diferite orizonturi ale lumilor poartă amprenta sincerității și a emoției vibrante.

REACȚII SUBIECTIVE

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspunde la întrebările din imaginea alăturată și confruntă-ți apoi răspunsurile cu ale colegului de bancă.

- Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
- Ce emoții ți-a provocat lectura textului?
- De ce anume ți-a amintit textul?
- Ce reacții ar avea prietenii tăi dacă le-ai povesti acest text?

HARTA TEXTULUI

I. Rezolvă cerințele de mai jos, pentru ca, la final, să poți completa harta textului.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul citit.

2 Recitește poezia și imaginează-ți cadrul descoperit de privitor. Folosește-te de culori și surprinde detaliile descrise/prezentate în text, realizând un desen cât mai sugestiv.

3 Notează, în caiet, secvențe din text care indică imagini din planul terestru și planul ceresc.

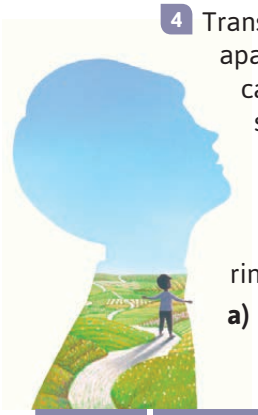

4 Transcrie, în caiet, elementele care aparțin planului cosmic și pe cele care aparțin planului terestru. Este surprins planul apropiat sau cel îndepărtat? Justifică-ți răspunsul prin exemple din text.

5 Recitește poezia și rezolvă cerințele de mai jos.

a) Copiază, în caiet, tabelul de mai jos și completează-l. Atenție! Există mai multe variante de răspuns.

Versuri	Cuvânt-cheie	Ideea principală
1–4	*april*	*Luna aprilie este plină de veselie.*

b) Ce moment al zilei este surprins și ce anotimp?
c) Ce contemplă privitorul? La ce este atent cel ce contemplă natura?
d) Unde se află cel care privește? Justifică prin exemple din text.
e) Ce atitudine are privitorul față de natură? Justifică-ți răspunsul, făcând referire la un vers din text.
f) Ce emoții/stări/sentimente sunt exprimate în acest text? Care secvențe emoționează cititorul?

Tipul textului. Ipostaza lirică

6 Precizează care este câmpul lexical predominant în poezie, selectând cuvintele potrivite din text. Găsește apoi un alt câmp lexical, folosind același procedeu.

7 Extrage versurile care redau imaginea unui autoportret, a unui portret și a unui tablou.

8 Identifică posibila ipostază a vocii lirice:

a) un privitor;
b) un pictor;
c) un admirator al naturii;
d) un visător.

Justifică-ți răspunsul într-un enunț.

9 Enumeră și exemplifică mărcile lingvistice ale subiectivității prezente în text.

10 Actul de vorbire transpus în text este:

a) confesiunea;
b) adresarea;
c) lauda;
d) autoportretul.

Justifică-ți răspunsul într-un enunț.

Forma textului

11 Precizează măsura versurilor, tipul rimei și forma textului. Care este rolul rimei și al măsurii versurilor în transmiterea mesajului?

II. Realizează, în caiet, harta textului liric, după modelul de la **pagina 101**.

CONTEMPLATORUL ȘI ORIZONTURILE LUMII

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Discutați cu colegii despre lumea pe care o prezintă privitorul. Recitiți versurile și răspundeți la întrebările următoare. Prezentați în clasă un comentariu al versurilor și dezbateți semnificațiile versurilor împreună cu toți colegii.

A. Puneți în relație secvențele citate din text cu semnificația potrivită, alegând câte un cuvânt din serie. Atenție! Există mai multe variante de răspuns.

a) „Câmp deschis”: • infinit; • alb; • ilimitat; • nuanțat.
b) „Totu-i adâncit în vis”: • ireal; • dorință; • speranță; • somn.
c) „Soarele mă-mbată”: • amețește; • înșală; • tulbură; • încântă.
d) „Mândre zâne vin”: • fericite; • minunate; • frumoase; • mărețe.

B. Alegeți semnificația cuvintelor-cheie de mai jos și recitiți versurile în funcție de acestea.

a) horă: • comunicare emoțională; • solidaritate; • joc; • armonie și bucurie; • cerc vrăjit, bulversant;

b) porumbei: • puritate; • libertate; • pace interioară; • armonie și echilibru; • împăcare și speranță; • compasiune; • o nouă înțelegere a lumii;

c) zâne: • ființe inaccesibile pentru ființele muritoare; • farmec; • tinerețe și bucurie; • frumusețe și admirație; • fascinație și fericire;

d) visul: • starea de contemplație; • simbol al somnului; • transfigurarea lumii; • aventură; • o cale de intrare în fabulos; • simbol al armoniei; • lumea de dincolo; • deșteptarea fanteziei;

e) vrajă: • transformare; • experiență magică; • armonie și halucinație; • aventură.

C. Transcrieți, în caiet, câte o figură de stil din text:

a) care sugerează autoportretul copilului;

b) care redă o imagine vizuală semnificativă pentru tabloul primăverii;

c) care redă o imagine vizuală semnificativă pentru portretul zânelor.

D. Extrageți câte o figură de stil care evidențiază semnificațiile menționate mai jos.

a) Întreaga lume se afundă în visare și magie.

b) În lumea visului e armonie, bucurie și un puternic sentiment de libertate.

c) Privirea se adâncește dincolo de orizontul real și pătrunde dincolo de limita orizontului.

d) Porumbeii se transformă, în lumea visului, în apariții fascinante, care îi provoacă admirație privitorului.

E. Poezia este construită ca o adresare către luna aprilie. De ce credeți că poetul definește luna aprilie „lună răsfățată”?

F. Care credeți că este legătura dintre verbele „zburd” și „cânt” și secvența „ziulica toată”? Luați în considerare timpul verbelor, rolul stilistic al diminutivului și sensul expresiei.

G. Care credeți că este relația dintre adjectivul „deschis” și punctele de suspensie?

H. Ce sugerează cuvântul „parcă” în corelație cu următoarele cuvinte-cheie?

visul | vraja | fermecat | mă-mbată

I. Ce semnificație credeți că are întregul, sugerat în secvențele „Totu-i adâncit în vis” și „Toate laolaltă”?

J. De ce considerați că vocea poetică menționează secvența „A fost odată” ca o completare referitoare la „basmul frumos”?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre dorința privitorului de a intra în aventura visării. Valorificați ideile de mai jos și o semnificație posibilă a textului pe care ați identificat-o rezolvând exercițiile anterioare.

Ideile

Starea de bucurie pe care o simte copilul îl face să se detașeze de realitate.

Visarea cu ochii deschiși (reveria) sau visul din timpul somnului transformă lumea reală.

Depășirea orizonturilor realului se face într-un mod ludic.

Semnificația

Privitorul, fiind cufundat în această stare de visare, într-un spațiu dominat de serenitate, alunecă într-o altă dimensiune, cea a visului. Aflat în sânul naturii protectoare, ființa se simte ocrotită.

„...personaje pe care le întâlnim acum numai în basme, făpturi divine, locuiesc în munți inaccesibili. Prin trăsăturile pe care le manifestă pot fi asociate adesea cu Ursitoarele. Se spune despre ele că aveau un caracter fast și îi ajutau pe oameni: în locul numit La Zâne ele apăreau din șapte în șapte ani și, dacă ajungeai când ieșeau ele, te ajutau să-ți îndeplinești o dorință.”

(Antoaneta Olteanu, *Mitologie română*, vol. II)

3 Scrie o compunere, de opt–zece enunțuri, despre relația autoportret-portret-tablou în poezie, valorificând atât textul lui Șt. O. Iosif, cât și cunoștințele și experiențele voastre. În redactarea compunerii:

- vei prezenta lumea descrisă în text;
- vei selecta două secvențe din poezie, care exprimă cunoașterea lumii din jur, explicând semnificațiile acestora;
- vei interpreta o figură de stil pe care o consideri sugestivă pentru realizarea autoportretului/tabloului;
- vei corela o idee din poezie cu o experiență din viața ta sau cu o idee dintr-o altă operă artistică.

„PORTRET. AUTOPORTRET. TABLOU" ÎN ORIZONTUL MEU

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Poezia *Visul* a fost publicată acum mai bine de o sută de ani. Credeți că astăzi oamenii mai au timp și disponibilitate să admire natura și să viseze? Mai are relevanță această stare pentru cititorul de azi? Credeți că cei din generația voastră pot fi uimiți de spectacolul naturii?

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1. Vorbește despre text! Discutați cu un prieten despre textul citit și prezentați-i atmosfera (veselă/tristă/melancolică etc.), sunetele (înalte/joase/melancolice etc.), tonalitatea (veselă/tristă/melancolică etc.), ritmul (rapid/lent/moderat/calm etc.) și simțurile/percepțiile (vizuale/auditive/olfactive/tactile/gustative) prin care este creat universul din text.

Grupa 2. Față în față cu privitorul! Raportați-vă la modul de contemplare al privitorului din textul scris de Șt. O. Iosif și răspundeți la întrebările de mai jos.

- Voi cum vă raportați la lunile anului? Privitorul are o atitudine diferită de a voastră față de luna aprilie? De ce?
- Ce credeți că este important pentru acest privitor? Este esențial și pentru voi același lucru? Justificați-vă răspunsul!
- Cum reacționați la o stare de visare? Puteți să înțelegeți reacția din final a privitorului? Motivați-vă răspunsul!
- Cum vă simțiți după ce ați visat? Cum se simte privitorul? Îl puteți înțelege?
- Cum vă simțiți când visați cu ochii deschiși și când visați cu ochii închiși? Ce asemănări/deosebiri găsiți între aceste două stări?

Grupa 3. Să ne exprimăm emoțiile! Redactați un scurt text în care să descrieți o emoție sugerată în versurile poeziei. Corelați emoția din text cu propriile trăiri și observați asemănările și deosebirile.

Grupa 4. Conectează tablouri! Priviți reproducerile de mai jos și alegeți-o pe cea mai apropiată de imaginea creată în poezia lui Șt. O. Iosif.

Isaac Levitan,
Primăvară în Italia

Vincent van Gogh,
Piersic în floare

Édouard Manet,
Primăvara

Claude Monet,
Primăvara

REFLECTEZ

- Ce probleme ai întâmpinat în timpul activităților de lectură a textului? Cum le-ai depășit?
- Ce crezi că ar fi necesar să înveți să faci mai bine? La ce ai avea nevoie de mai mult sprijin?
- Cum vei citi de acum un text descriptiv? La ce vei fi atent(ă)?
- Când ai lucrat în grup ai procedat la fel ca și colegii tăi? Ce ai făcut diferit de ceilalți?
- Ce ai aflat despre tine în timpul activităților dedicate lecturii acestui text?

LECȚIA 4 NUMERALUL. POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE NUMERALULUI

DIN EXPERIENȚA MEA

- Citește textul următor, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

În 1993 am început clasa întâi. Eram douăzeci și cinci de copii în clasă, dacă bine îmi aduc aminte douăsprezece fete și treisprezece băieți. Nu aveam de mers decât două străzi până la școală și eram mereu alături de cei doi vecini din bloc care erau în celelalte două clase din an. Stăteam în prima bancă, pentru că nu vedeam din a patra bancă unde se afla, în schimb, prietenul meu cel mai bun. Eram harnici, muncitori, bucuroși de tot ce ne învăța doamna învățătoare. Și au trecut douăzeci de ani și continuăm să fim aceiași oameni în acest tablou al prieteniei pe care îl conturăm tot mai intens, zi de zi.

a) Notează, în caiet, cuvintele care exprimă un număr sau ordinea obiectelor prin numărare. Care dintre numerale sunt cardinale și care sunt ordinale?
b) Cu ce scop au fost utilizate aceste cuvinte?
c) Cum se modifică textul în lipsa numeralelor?
d) Grupează numeralele în simple și compuse.
e) Care dintre numerale își schimbă forma în funcție de gen? Ilustrează-ți răspunsul cu exemple extrase din textul-suport.

ELEMENTE-CHEIE

- **numeralul ordinal** exprimă ordinea obiectelor într-o serie numerică (*a doua, al treilea* etc.);
- numeralele ordinale pot fi **simple** (*primul/prima, întâiul/întâia*) sau **compuse** (*al doilea, a doua* etc.);
- numeralele ordinale își schimbă forma în funcție de **gen** (*al doilea băiat/a doua fată*) și de **caz**.

Numeralul
partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea obiectelor într-o serie numerică

- **numeralul cardinal** exprimă un număr (*trei, cinci, șaizeci* etc.);
- numeralele cardinale pot fi **simple** (*unu/una, doi/două* etc.) sau **compuse** (*unsprezece, douăzeci* etc.);
- majoritatea numeralelor cardinale nu își schimbă forma în funcție de **gen** (*trei fete/trei băieți*). Doar numeralele „unu”, „doi” și compusele acestora variază în gen: *doi băieți/două fete*.

- numeralul are trei valori: valoare substantivală, valoare pronominală și valoare adjectivală.

EXPLOREZ

1 Transcrie, în caiet, din textul-suport, două numerale ordinale care însoțesc substantive și care se acordă cu acestea în gen și caz. Precizează valoarea acestor numerale.

2 Identifică numeralele din enunțurile de mai jos și stabilește substantivele pe care le înlocuiesc.

a) Dintre toate colegele mele, doar una a devenit profesoară de desen.
b) Au sosit toți artiștii plastici; al doilea pare obosit.

3 Selectează numeralele cardinale din enunțurile de mai jos, precizând în ce contexte le regăsești.

a) Treisprezece minus trei fac zece.
b) Douăzeci și unu fără doi fac nouăsprezece.

STRATEGII DE COMUNICARE

Numeralul cardinal „unu” și numeralele ordinale „primul” și „întâiul” își schimbă forma în funcție de caz:

- N-A: *unu/una, primul/prima, întâiul/întâia;*
- G-D: *unui(a)/unei(a), primului/primei, întâiului/întâii.*

Pentru redarea valorilor cazuale de genitiv și dativ ale celorlalte numerale se folosesc prepozițiile „a” și „la”.

Exemplu: *Mi-au plăcut tablourile* ***a*** *trei dintre elevi.*
Le-am dăruit pensule ***la*** *doi dintre copii.*

Când numeralul este precedat de articolul demonstrativ „celor”, acesta preia mărcile de caz.

Exemplu: *Am reușit grație* ***celor*** *două prietene.*

4 Stabilește regentul numeralelor cardinale din enunțurile de mai jos și menționează dacă se acordă cu acesta în gen.

a) Polițiștii de la secția 12 i-au prins pe hoții care au furat tablourile.
b) Expoziția de artă este la etajul 2.

5 Analizează cuvintele subliniate, răspunzând la întrebările de mai jos.

Doi au pornit la drum. Doi copii au pornit la drum. Biroul meu e în camera doi.

a) Care sunt numeralele din aceste enunțuri și care este tipul lor?

b) Care numeral înlocuiește un substantiv? Care numeral determină un substantiv și se acordă cu el? Care numeral însoțește un substantiv, dar nu se acordă cu acesta?

c) Ce funcție sintactică au numeralele?

ELEMENTE-CHEIE

Posibilități combinatorii ale numeralului

Numeralul poate avea trei valori:

1. valoare pronominală (se comportă ca un pronume), atunci când înlocuiește un substantiv căruia îi completează sensul cu o informație numerică;

Exemplu: *Expoziția era plină de tablouri, iar* ***două*** *erau ale Elenei.*
Al doilea *dintre pictorii premiați era elevul nostru.*

Numeralul cu valoare pronominală poate fi regent pentru alte cuvinte subordonate.

Exemplu: ***Trei*** ***dintre colegi*** *și-au făcut autoportretul.*

Numeralul cu valoare pronominală poate avea funcțiile sintactice caracteristice pronumelui: **subiect**, **nume predicativ**, **complement direct**, **complement indirect**, **complement prepozițional**, **circumstanțial** (**de mod**, **de timp**, **de loc**, **de cauză**, **de scop**).

2. valoare adjectivală (se comportă ca un adjectiv), când determină un substantiv și se acordă cu el în gen și caz;

Exemplu: ***Doi*** *copii și-au făcut autoportretul.*
Primul *tablou mi-a plăcut mai mult.*

Numeralul cardinal cu valoare adjectivală se acordă în gen și caz cu substantivul regent pe care îl precedă, indiferent dacă este asociat sau nu cu prepoziția **„de”**.

Exemplu: *A expus* ***douăzeci de*** *tablouri.*

Numeralul cu valoare adjectivală îndeplinește funcția sintactică de **atribut**.

3. valoare substantivală (se comportă ca un substantiv):

- când apare în texte de matematică;
  Exemplu: ***Douăzeci*** *minus* ***doi*** *fac* ***optsprezece****.*
- când însoțește un substantiv, dar nu se acordă cu el în gen, funcționând ca o „denumire numerică”.
  Exemplu: *Pictorii au fost cazați în vila* ***2****.*
  Vernisajul era în camera ***12****.*

Funcția sintactică a acestor numerale din grupul [substantiv + numeral] este de **atribut**.

Doar numeralele cardinale pot avea valoare substantivală.

APROFUNDEZ

1 Identifică numeralele din enunțurile de mai jos, precizându-le felul și valoarea.

a) Nu am văzut primul tablou pictat de Nicolae Grigorescu.
b) Doar doi dintre artiști și-au expus toate lucrările.
c) Desenul e la pagina 25.
d) Maria a făcut douăzeci de desene.
e) Am aflat multe informații despre primul dintre tablourile premiate.
f) Mă deplasez cu tramvaiul 202 spre școala de artă.

2 Transcrie, în caiet, numeralele din enunțurile de mai jos, menționându-le cazul.

a) Lipsesc două schițe din blocul de desen.
b) Am admirat desenele a trei dintre copii.
c) Le-am oferit premii la patru dintre câștigători.
d) Desenul celui de-al treilea copil m-a impresionat.
e) Nu am văzut două tablouri.

3 Stabilește funcția sintactică și cazul numeralelor cu valoare pronominală din enunțurile de mai jos.

a) Trei dintre colegi au participat la un concurs de desen.
b) La concursul de desen, Marius a fost al doilea.
c) Pe al doilea nu l-am văzut la ora de desen.
d) M-am adresat primului dintre pictori.
e) Mă gândesc la trei dintre ei.
f) M-am așezat lângă primul dintre copii.
g) Maria procedează ca al doilea din grupul de artiști plastici.
h) După al doilea dintre ei, va vorbi și Ana despre tablourile sale.
i) Întâlnirea cu al treilea dintre pictori a fost interesantă.

4 Menționează, în caiet, valorile morfologice ale cuvintelor „un” și „o” din enunțurile de mai jos.

a) Un copil desenează, doi pictează.
b) Mi-a plăcut o singură pictură.
c) Un pictor vine, altul pleacă.
d) O elevă scrie, alta citește.
e) Maria este o artistă desăvârșită.
f) Pablo Picasso este un pictor celebru.
g) Nu am văzut-o pe Ana la expoziție.

5 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Rescrie, în caiet, enunțurile de mai jos, alegând varianta corectă.

a) A pictat *optisprezece / optusprezece / optsprezece* tablouri.
b) Am cumpărat *doisprezece / douăsprezece* lalele.
c) Mai avea de parcurs *câteva / câțiva* zeci de metri.
d) La ora *doi / două* au sosit toți invitații.
e) Elevii din clasa *a doisprezecea / a douăsprezecea* studiază arta contemporană.
f) Cei *paisprezece / patrusprezece* pictori au fost premiați.

6 Analizează numeralele din enunțurile de mai jos, precizând felul, valoarea acestora și funcția sintactică.

a) În desenul lui abstract, omul nu avea o singură gură, ci două guri și trei inimi.
b) Al doilea portret a dispărut din pinacotecă.
c) Trei dintre fotografiile expuse erau excepționale.
d) Tabloul primului dintre artiștii prezenți la expoziție m-a cucerit.
e) La etajul doi am descoperit alte opere de artă.
f) Discuțiile erau despre patru dintre ei.
g) Se teme de al treilea concurent al concursului de desen.
h) El pictează ca doi dintre artiștii noștri contemporani.

7 Alcătuiește un enunț asertiv, în care numeralul ordinal „primul” să aibă valoare pronominală, și un enunț interogativ, în care numeralul cardinal „trei” să aibă valoare adjectivală.

8 Imaginează-ți o lume în care nu ar exista numerale. Ce ar dispărea odată cu ele? Scrie un text, de 40–50 de cuvinte, în care să prezinți această lume și să răspunzi la întrebare.

STRATEGII DE COMUNICARE

Exprimarea datei

- 01.03 – **întâi** a treia
- 21 aprilie – douăzeci și **unu** aprilie
- 31 iulie – treizeci și **unu** iulie
- 02 mai – **doi**/**două** mai
- 12 mai – **doi**sprezece/**două**sprezece mai
- 22 mai – douăzeci și **doi**/douăzeci și **două** mai

Exprimarea orei

- 01:00 – ora unu
- 02:00 – ora două
- 12:00 – ora **două**sprezece

Se scriu și se pronunță corect:
al zecelea, al o sutălea,
al douăzecilea/a douăzecea,
al două sutelea/a două suta,
al o mielea /a o mia,
a două mia/al două miilea.

AUTOEVALUARE

1 Completează grila de evaluare de mai jos.

	Da	Nu	Nu sunt sigur(ă)
a) Știu să recunosc tipurile de numerale.	☐	☐	☐
b) Știu să diferențiez valorile numeralului.	☐	☐	☐
c) Pot să recunosc funcțiile sintactice ale numeralului.	☐	☐	☐
d) Pot să utilizez corect numeralul în comunicare.	☐	☐	☐
e) Știu să deosebesc valorile morfologice multiple ale unor cuvinte.	☐	☐	☐

2 Discută cu profesorul tău situațiile la care ai răspuns „nu” sau „nu sunt sigur(ă)”.

LECȚIA 5 ADVERBUL. POSIBILITĂȚI COMBINATORII ALE ADVERBULUI

DIN EXPERIENȚA MEA

• Citește cu atenție anunțul următor, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

a) Identifică adverbele, indică felul lor (după înțeles) și stabilește care este termenul regent.
b) Selectează un adverb format prin compunere și altul prin derivare.
c) Numește gradul de comparație al adverbului din secvența „operele cel mai bine vândute din lume” și alcătuiește enunțuri în care să fie la toate celelalte grade de comparație.
d) Precizează valoarea morfologică a cuvintelor „larg” și „minuțios” și alcătuiește enunțuri în care să aibă o altă valoare morfologică.

ELEMENTE-CHEIE

Adverbul

- se raportează la acțiuni, stări și evenimente pe care le caracterizează (*călătorește* ***frecvent***, *doarme* ***profund***, *răsare* ***lin***);
- exprimă o caracteristică modală, temporală sau locativă (*citește* ***ușor***, ***zilnic***, ***acasă***).

Clase de adverbe
- adverbe de mod (*bine, anevoie, graseiat, corect*);
- adverbe de loc (*acasă, aici, acolo, sus, jos, afară, înăuntru*);
- adverbe de timp (*azi, mâine, poimâine, curând, acum*);
- adverbe de timp cu valori aspectuale care marchează frecvența/repetarea procesului (*mereu, întruna, zilnic, lunar*).

- are formă invariabilă.

- se combină cu verbul, cu adjectivul și cu un alt adverb (***lucrează*** *inteligent, carte* ***cumpărată*** *recent, răspunde* ***oarecum*** *dificil*);
- adverbul se poate obține prin:
  - **derivare**: *român****ește***, ***ne****greșit*;
  - **compunere**: *dis-de-dimineață, degrabă*.

EXPLOREZ

1 Înlocuiește grupurile de cuvinte subliniate cu un sinonim.

Anastasia pictează zi de zi. Din când în când își expune tablourile într-o galerie de artă modernă. De jur împrejur sunt doar picturile Anastasiei. Te cuceresc pe loc.

a) Cu ce cuvinte se combină grupurile de cuvinte subliniate?
b) Ce funcții sintactice îndeplinesc grupurile de cuvinte subliniate?

2 Precizează ce părți de vorbire determină adverbele din enunțurile de mai jos și stabilește funcția sintactică a adverbelor.

a) L-am văzut desenând dincolo.
b) Azi a făcut primul tablou.
c) Ți-ai făcut foarte bine autoportretul.
d) Sofia este altfel decât credeam.
e) Desenul de acolo este al meu.
f) A lăsat ferestrele larg deschise.
g) Mi-a plăcut tabloul pictat recent de Ana.

ELEMENTE-CHEIE

- **Locuțiunea adverbială** este grupul de cuvinte care este sinonim cu un adverb și se comportă în propoziție ca un adverb (*în față, în jur, de jur împrejur, din când în când, pe înserate, pe nemâncate, de-a pururea, de-a lungul, de-a latul, într-adevăr, într-adins* etc.).
- Locuțiunile adverbiale îndeplinesc funcțiile sintactice specifice adverbului.
- Adverbul poate avea grade de comparație.

3 Stabilește ce funcții sintactice îndeplinesc cuvintele care se subordonează adverbelor în enunțurile:

a) El locuiește departe de școală.
b) Andrei desenează asemenea unui artist.

APROFUNDEZ

1 Identifică adverbele și locuțiunile adverbiale din enunțurile de mai jos și precizează funcția sintactică a acestora.

a) Pictorul a plecat devreme.
b) În jur se puteau vedea multe schițe ale artiștilor.
c) Ne vom aminti întotdeauna de operele lui.
d) A venit pe înserate la noi.
e) Locuiește confortabil acum.
f) S-a comportat bărbătește.

2 Stabilește valorile morfologice ale cuvintelor subliniate.

a) Privește în față cu încredere.
b) Profesoara de desen m-a scos în fața clasei.
c) Bătrânul se mișcă greu.
d) Azi am avut un test greu.
e) Vara mergem la mare.
f) Vara aceasta mergem într-o tabără de creație.

ELEMENTE-CHEIE

Posibilități combinatorii ale adverbului

1. Adverbul subordonat

Când se subordonează unui verb predicativ, adverbul și locuțiunile adverbiale au următoarele funcții sintactice:

- **circumstanțial de loc:** *Maria pictează* ***acasă****.*
- **circumstanțial de timp:** ***Din când în când*** *își uită șevaletul afară.*
- **circumstanțial de mod:** *Am plecat* ***împreună*** *la expoziție.*
- **circumstanțial de cauză:** *A fost bolnavă;* ***de aceea****, nu a putut picta.*
- **circumstanțial de scop:** *Dă examen la arte;* ***de aceea****, va merge la București.*

Când se subordonează unui substantiv, adverbul îndeplinește funcția sintactică de **atribut** (*Ziua* ***de ieri*** *a fost frumoasă.*).

În raport cu un verb copulativ, adverbul îndeplinește funcția sintactică de **nume predicativ** (*Ana este* ***altfel*** *decât ceilalți copii.*).

De asemenea, adverbul se poate subordona unui adjectiv sau unui alt adverb (*Artista este* ***grav*** *bolnavă. Copilul a desenat* ***destul de*** *bine.*).

2. Adverbul regent

Adverbul poate fi regent pentru:

- **un complement prepozițional:** *Artistul locuiește aproape* ***de casă****.*
- **un complement indirect:** *Mara se comportă aidoma* ***părinților****.*

3 **NORMĂ ȘI ABATERE.** Identifică, în seriile de mai jos, formele corecte și transcrie-le în caiet.

a) geamuri *largi deschise / larg deschise*
b) actori *destui de buni / destul de buni*
c) pantofi *excesiv de scumpi / excesivi de scumpi*
d) oameni *totali vinovați / total vinovați*
e) muzică dată *la maxim / la maximum*
f) rezultatele *cele mai recent / cel mai recent* publicate

REFLECTEZ

- Scrie-le părinților tăi un mesaj în care să le prezinți cum se desfășoară o zi dintr-o tabără de pictură, folosind adverbe și locuțiuni adverbiale.

LECȚIA 6 INTERJECȚIA. ONOMATOPEELE. INTERJECȚIA PREDICATIVĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți imaginea de mai jos și citiți reacțiile copilului care a ajuns la o expoziție de pictură.

Uau... e foarte frumos!

Ia te uită, ce portret!

Hmmm... eu nu prea înțeleg această pictură!

Uite, asta numesc eu artă!

Stop! Aici ar trebui să fim mai atenți la descrierea de sub pictură!

a) Care cuvinte din replici exprimă senzații și sentimente?

b) Ce tip de intonație au vorbitorii? Ce tip de enunțuri au folosit?

EXPLOREZ

1 Alege ce exprimă interjecțiile din enunțurile de mai jos.

A. Ura! A reușit să zboare!

a) bucurie; **c)** nervozitate;
b) tristețe; **d)** surpriză.

B. Of, iar am spart un pahar!

a) încântare; **c)** durere;
b) supărare; **d)** neîncredere.

C. Au, mă doare rău măseaua!

a) bucurie; **c)** admirație;
b) dezamăgire; **d)** suferință.

2 Construiește câte un enunț cu interjecțiile din lista de mai jos.

zău | vai | hop | of | măi | na

3 Construiește câte un enunț cu interjecțiile din lista de mai jos.

ham-ham | cri-cri-cri | cu-cu | mor-mor | chiț-chiț

ELEMENTE-CHEIE

Interjecția este partea de vorbire neflexibilă care imită sunete sau zgomote din natură sau care exprimă stări sufletești, reacții, îndemnuri.

Tipuri de interjecții:

- din punctul de vedere al **sensului**:
  - **propriu-zise** (exprimă stări sufletești, reacții): *au, of, vai;*
  - **onomatopee** (imită sunetele din natură): *cioc-cioc, miau-miau, mac-mac.*
- din punctul de vedere al **formei**:
  - **simple**: *au, pleosc* etc.;
  - **compuse**: *tic-tac, hodoronc-tronc* etc.;
  - **repetate**: *cioc-cioc* etc.;
  - **locuțiuni interjecționale** (grupări de cuvinte care exprimă sentimente sau reacții afective): *Doamne ferește, nu zău* etc.
- după **rolul în comunicare**:
  - **de adresare**: *bă, băi, bre, fă, mă, măi* etc.;
  - care exprimă **reacții afective** sau **emoții**: *arș, bravo, ura* etc.;
  - care transmit un **ordin** sau un **îndemn**: *marș, na, poftim, stop* etc.

Interjecțiile predicative se comportă ca un verb și îndeplinesc funcția sintactică de **predicat verbal** (***Hai*** *cu noi! /* ***Uite*** *cine vine! / Cățelușul* ***țuști*** *în mașină!*).

APROFUNDEZ

- Identifică interjecțiile predicative din enunțurile de mai jos.

a) Uite-l pe unchiul tău!
b) Hai să mâncăm o înghețată!
c) La un moment dat, câinele țuști în curte!
d) Dintr-odată, pleosc o palmă.
e) Iată ce ți-am cumpărat!

REFLECTEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Prezintă care este rolul stilistic al interjecției în textele de mai jos.

a) „Aho, aho, copii și frați, / Stați puțin și nu mânați, [...] / Plugușor cu patru boi / Ia mai mânați, măi flăcăi! / Hai, hai...” (*Plugușorul*)

b) „Uite, ploaia coase / Cerul de pământ / Cu fir de mătase / Răsucit de vânt.” (Ana Blandiana, *Joc*)

LECȚIA 7 SINTAXA PROPOZIȚIEI. ATRIBUTUL

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** În orele de limba română ați discutat deseori despre funcțiile sintactice. Priviți ce este scris pe tabla de mai jos și modul în care este realizată analiza cuvintelor. Explicați-vă unul altuia câte un cuvânt, fiind atent la legătura dintre cuvinte, la modul în care acestea se combină. Ce observați?

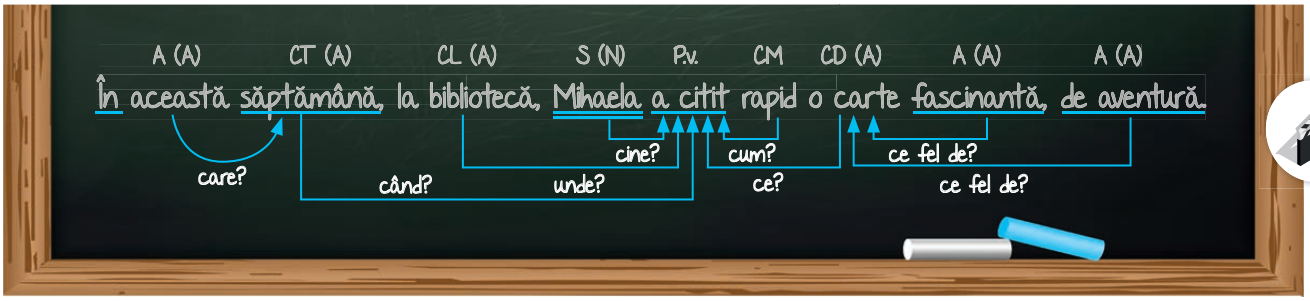

EXPLOREZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți întrebările referitoare la sintaxa propoziției și enunțurile propuse. Răspundeți la cerințele de mai jos.

A. Care este diferența dintre predicatul verbal și predicatul nominal?

Mâine vii cu noi? Mâine hai cu noi! Tu ai ținut minte programul de mâine?
De mâine, Andrei va fi un informatician foarte bun.

a) Subliniați cuvântul/îmbinările de cuvinte care se referă la acțiuni sau la stări.
b) Care este sensul cuvintelor „hai”, „ai ținut minte”?
c) Cu ce sens este folosit cuvântul „va fi”?

d) Completați, în caiet, afirmațiile de mai jos.
- „Vii” are valoare morfologică de ... și este un predicat verbal, deoarece ... .
- „Hai” are valoare morfologică de ... și este predicat verbal, deoarece ... .
- „Ai ținut minte” are valoare morfologică de ... și este predicat verbal, deoarece ... .
- „Va fi” are valoare morfologică de ... și formează un predicat nominal împreună cu numele predicativ „informatician”, deoarece ... .

B. Care este diferența dintre complement și atribut?

Discuția despre film nu va avea loc.
Am discutat despre film acum două zile.
Calculatorul lui Mihai este performant.
I-am calculat lui Mihai orele din online.

a) Cui se subordonează cuvintele subliniate?
b) Ce elemente specifice au cuvintele subliniate?
c) Ce întrebări adresați pentru a vă răspunde cuvintele subliniate?
d) Ce funcții sintactice au cuvintele subliniate și în ce caz se află?

C. Care este diferența dintre complementul direct, complementul prepozițional și complementul indirect?

Eu îl învăț pe bunicul meu cum să utilizeze calculatorul.
Eu învăț despre inovațiile din IT.
Eu i-am dat profesorului o carte.

a) Cui se subordonează cuvintele subliniate?
b) Ce elemente specifice au cuvintele subliniate?
c) Ce întrebări adresați pentru a vă răspunde cuvintele subliniate?
d) Ce funcții sintactice au cuvintele subliniate și în ce caz se află?

D. Care este diferența dintre numele predicativ și circumstanțialul de mod?

Copilul este frumos.
Copilul citește frumos.

a) Cui se subordonează cuvintele subliniate?
b) Ce întrebări adresați pentru a vă răspunde cuvintele subliniate?
c) Ce funcții sintactice au cuvintele subliniate?

E. Cum creez un circumstanțial într-un enunț?

- Completați, în caiet, tabelul următor, astfel încât să conțină circumstanțialele de mai jos.

	Circumstanțial	Întrebare	Prepoziție	Exemplu
Mihai vine	de loc	unde?		
	de timp	când?		
	de mod	cum?		
	de cauză	din ce cauză?		
	de scop	cu ce scop?		

ELEMENTE-CHEIE

Atributul

- este funcția sintactică specifică grupului nominal, având o relație de subordonare față de un regent nominal (substantiv, pronume, numeral cu valoare pronominală).
- răspunde la întrebările: *care?*, *ce fel de?*, *(al) cui?*
- poate fi realizat prin adjectiv, numeral cu valoare adjectivală, adjectiv participial, adjectiv provenit din verb la gerunziu, substantiv comun sau propriu, pronume, adverb, forme verbale nepersonale, adjective pronominale, numeral cu valoare substantivală și pronominală, interjecție.

APROFUNDEZ

- Identifică funcția sintactică și valoarea morfologică ale cuvintelor subliniate.

a) Domnul Ionescu este profesor de matematică.
b) Cartea de la Mihai este complicată.
c) Coperta din plastic era pe jos.
d) Reușita grație colegului nostru ne-a bucurat.
e) Blocurile din fața parcului sunt foarte mari.
f) Mihai este văr amicului meu.
g) Mihai este vărul colegului meu.
h) Victoria mulțumită lui a fost apreciată de colegi.
i) Laptopul din fața acestora nu mai funcționează.
j) Nu m-am jucat la calculatorul celorlalți.
k) Elevii buni au participat la olimpiadă.
l) Aceasta era dorința ascunsă a prietenilor tăi.
m) Nu mai zăresc coșurile fumegânde.
n) Ai văzut fotografia cu fata zâmbind senin?
o) El are plăcerea de a alerga.
p) Mașina de tuns s-a defectat.
q) Cartea mea e foarte bună.
r) Îmi poți da orice carte?
s) Care profesor va veni?
t) Doi oameni ne mai trebuie pentru a începe jocul.
u) Cartonașul al doilea este al lui Radu.
v) Pe fata de acolo nu o cunoaște.
x) Ea are o rochie mamă-mamă!

PORTOFOLIU

- Realizează o fișă de sinteză a funcțiilor sintactice, cu exemple. Completează, în caiet, un tabel asemănător cu cel de mai jos.

Funcția sintactică	Prin ce se exprimă	Cazul	Exemplu

LECȚIA 8 TEXTUL DESCRIPTIV

DIN EXPERIENȚA MEA

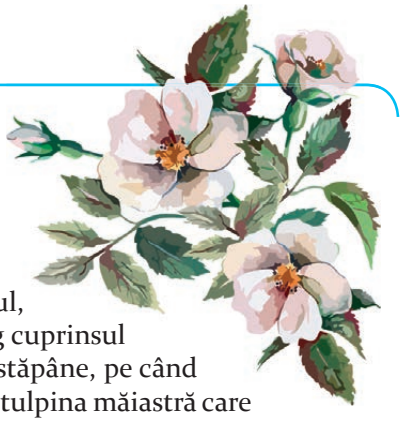

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți fragmentul de mai jos pentru a identifica trăsăturile textului descriptiv. Scrieți, în caiet, trăsăturile textului descriptiv prezente în text și ilustrați-le cu exemple.

„La o margine de drum înflori și trandafirul. Și a fost o minune, căci floarea trandafirului era așa de gingașă, așa de albă, că parcă de la ea se luminase dimineața aceea de primăvară. Și-avea crengile lucii, rumene ca mărgeanul, frunzele verzi ca smaraldul. Iar mirosul florii se împrăștia îndată peste întreg cuprinsul câmpiei; fluturii cădeau adormiți, celelalte flori se plecau în fața adevăratei stăpâne, pe când păsările veneau din depărtări adânci, atrase de mireasma vrăjită, să vadă și ele tulpina măiastră care își desfăcea frumusețea pentru întâia oară pe pământ.”

(Emil Gîrleanu, *Trandafirul*)

- ✔ Se utilizează cuvinte din câmpul lexical al temei textului.
- ✔ Predomină grupul nominal, substantivele și adjectivele.
- ✔ Se folosesc verbe statice, la timpul prezent și imperfect.
- ✔ Obiectul descris este pus în relație cu locul și timpul.
- ✔ Sunt prezente figuri de stil: epitetul, enumerația, comparația, personificarea.
- ✔ Vocabularul este asociat celor cinci simțuri (văz, auz, miros, gust, tactil).

EXPLOREZ

1 Citește fragmentul de mai jos și notează, în caiet:

- obiectul descrierii;
- componentele obiectului descris;
- trăsăturile componentelor obiectului descris;
- atitudinea privitorului.

„O văz, ca prin vis. O văz limpede, așa cum era. Naltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos. [...] Ea își înfigea furca cu caierul de in în brâu și începea să tragă și să răsucească un fir lung și subțire. [...] Surâsul ei mă gâdila în creștetul capului. [...] Glasul ei dulce mă legăna; genele mi se cuprindeau și adormeam; uneori tresăream ș-o întrebam câte ceva; ea începea să spună, și eu visam înainte.”

(Barbu Ștefănescu-Delavrancea, *Bunica*)

2 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți cu atenție imaginea alăturată, reprezentând tabloul *Femeie citind* de Pieter Janssens Elinga și rezolvați cerințele de mai jos.

a) Menționați, într-un enunț, ce se înfățișează în acest tablou.
b) Indicați elementele reprezentate în tablou.
c) Descrieți, în detaliu, elementele identificate la subpunctul anterior.

d) Prezentați ce vă atrage atenția în prim-plan și în fundal. Motivați-vă răspunsul!
e) Analizați ceea ce sugerează trei dintre culorile prezente în tablou.
f) Stabiliți o valoare, o emoție și o atitudine sugerate în acest tablou.
g) Ce impresie vă lasă spațiul reprezentat în tablou? De ce?
h) Ce credeți că citește femeia? Ce statut social credeți că are?

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! În opera *Lumea în două zile*, scriitorul George Bălăiță descrie, prin intermediul unui personaj, chiar tabloul pe care l-ați analizat la exercițiul 2. Citiți fragmentul selectat și discutați despre:

- modul în care a surprins personajul elementele componente ale tabloului și trăsăturile lor;
- accentuarea unor detalii și sensurile oferite acestora;
- impresiile pe care le are despre spațiu și despre persoana din imagine;
- sublinierea unor stări sau a unor emoții.

„Așadar, domnilor studenți, închipuiți-vă o încăpere nu prea înaltă, abia mai mare decât o chilie. Tavanul de bârne, podeaua de scânduri, lemnul de sus întunecat, cel de jos, fără îndoială, frecat cu leșie*. Ferestrele acoperite pe jumătate. Neagră, cealaltă jumătate, vergele subțiri de plumb, pe acolo vine lumina, un fals vitraliu, aș zice, și o lumină cu totul neobișnuită, atât cât îi trebuie femeii să citească. Un cufăr cu capacul boltit ferecat în fier, un lucru solid făcut pentru lungi călătorii peste mări pe un vas cu trei catarge, prora* în formă de leu. Dar pătura care îl acoperă face din el un obiect domestic. Scaune de lemn. Și ceva piele și o umplutură de câlți* și ținte galbene. Nu sărăcie, asta nu, suntem în Occident unde sărăcia este rușine, dar nici trufie; demnitate, iată, domnilor studenți, sentimentul care domină acest perete din dreapta, iar merele luminoase din farfuria de porțelan măresc farmecul și tihna odăii și înlătură orice urmă de neîncredere. Nimic pentru imaginație, dar câtă tihnă pentru suflet. O pereche de saboți aruncați la întâmplare pe dușumea. Dar ce fel de muzică scot ei, când sunt trimiși la plimbare pe digul de piatră? A, dar uitasem: vedem aici două peisaje, rame groase, grele, pânze de proporții reduse, dar de bună seamă semnate de unul dintre pictorii care locuiesc în oraș și au o frumoasă reputație.

Și acum, femeia care citește. Nimbul* luminii domestice o înconjoară. Întoarsă spre fereastră. Boneta ei albă și cartea nu prea groasă, ehei, ce poate fi, *Noul Testament* sau istoria fugii rușinoase a contelui Geert cel Pleșuv când fu să cucerească Dithmaschen, văzută de un negustor de mătăsuri! Trebuie să fie înainte de prânz, o zi fără ceață, fără vânt. [...] Spun: austeritate și conformism într-un cadru familial. Asta văd aici."

(George Bălăiță, *Lumea în două zile*)

leșie (s.f.) – soluție folosită la spălatul rufelor, obținută prin dizolvarea în apă a sodei sau prin fierberea cu apă a cenușii de lemn.

proră (s.f.) – partea din față a unei nave; extremitatea din față a acestei părți, unde se află postul de comandă.

câlți (s.m.pl.) – fire scurte rămase în urma trecerii fuiorului de cânepă sau de in printre dinții daracului, din care se țese pânză de saci și de saltele.

nimb (s.n.) – disc (luminos) cu care sunt înconjurate, în pictura bisericească, capetele sfinților; aureolă.

ELEMENTE-CHEIE

Textul descriptiv prezintă un obiect cu elementele componente și proprietățile/trăsăturile sale, astfel încât cititorul să și-l poată reprezenta în minte.

Portretul se referă la descrierea unei persoane (detalii referitoare la chip, statură, îmbrăcăminte, trăsături morale, emoții etc.).

Tabloul se referă la descrierea unui element din natură (detalii referitoare la culori, forme, textură, lumini și umbre, dispunere etc.).

În ambele cazuri se poate nota impresia pe care o are privitorul.

Trăsăturile textului descriptiv sunt:

- utilizarea cuvintelor din câmpul lexical al temei textului;
- asocierea vocabularului cu cele cinci simțuri (văz, auz, miros, gust, tactil);
- predominarea grupului nominal, a substantivelor și a adjectivelor;
- folosirea verbelor statice, la timpul prezent și imperfect;
- punerea în relație a obiectului descris cu locul și timpul;
- prezența figurilor de stil: epitetul, enumerația, comparația, personificarea.

APROFUNDEZ

- Privește imaginea alăturată, reprezentând o fotografie de tip portret de Alecsandra Raluca Drăgoi, fotograf român, premiat internațional. Realizează, în minimum 100 de cuvinte, un text descriptiv în care să prezinți imaginea fetei. În realizarea textului vei avea în vedere etapele de mai jos.

Etapa de pregătire

LUCRAȚI ÎN GRUPE!

- **Public.** Alegeți un tip de public căruia să vă adresați (un bunic, un coleg, un copil de 8 ani, un părinte) și notați prin ce se caracterizează publicul și prin ce elemente particularizați textul pentru a fi receptat de acesta.
- **Scop.** Alegeți scopul pentru care scrieți descrierea (să emoționeze, să informeze, să creeze o imagine unică, să redea o imagine din realitate).
- **Câmp lexical.** Construiți câmpul lexical al obiectului descris.

Etapa de elaborare a planului textului

LUCRAȚI INDIVIDUAL!

- **Perspectivă.** Stabilește unde se află privitorul și care vor fi cuvintele/structurile prin care vei contura obiectul. Alege mișcarea privirii (sus, jos, de la stânga, de la dreapta). Alege planul (apropiat, îndepărtat).
- **Simțuri.** Construiește două–trei structuri care implică mai multe simțuri (ceea ce se vede, ceea ce se aude, ceea ce se atinge, ceea ce se miroase).
- **Cromatică.** Construiește una–două structuri de cuvinte care conțin culori.
- **Organizarea ideilor.** Concepe planul pentru un text descriptiv având în vedere informațiile de la rubrica **Elemente-cheie** de la **pagina 184**.

Etapa de scriere a textului

- Scrie, pe ciornă, prima variantă a textului descriptiv, cuprinzând ideile stabilite până în acest moment.

Etapa de revizie

- Rescrie textul, urmărind criteriile din varianta digitală a manualului și integrând idei noi. Verifică semnele de punctuație, ortografia, greșelile de exprimare, structurile pe care le repeți, secvențele care nu se află în legătură cu tema textului. Oferă coerență, claritate și nuanțează ideile.

Etapa de lectură a textelor

- Citește, în fața clasei, textul scris și discută-l împreună cu colegii.

REFLECTEZ

- Ce ai învățat prin rezolvarea acestor exerciții referitoare la scrierea unui text descriptiv?
- Care au fost dificultățile pe care le-ai întâmpinat în rezolvarea acestor exerciții?
- În ce condiții crezi că ai putea scrie un text descriptiv foarte bun?

LECȚIA 9 COMPREHENSIUNEA UNEI CĂRȚI AUDIO

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Urmăriți clasificarea tipurilor de texte și modul în care sunt organizate. Discutați legăturile, asemănările și deosebirile dintre aceste tipuri de texte, bazându-vă pe trăsăturile lor.

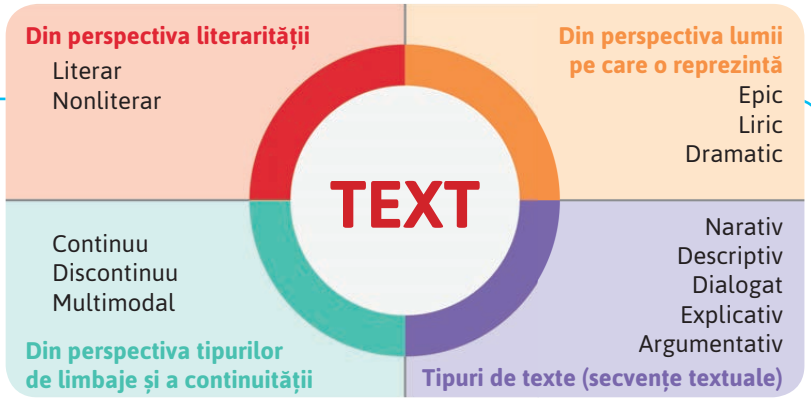

EXPLOREZ

• Ascultă cu atenție audiobookul *Cum se citește o carte. Ghidul clasic pentru o lectură inteligentă* de Mortimer J. Adler, Charles Van Doren, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

1 Despre ce este vorba în textul audiat?

2 Prezintă textul audiat cu propriile cuvinte, surprinzând informația esențială și cât mai multe detalii relevante.

3 Răspunde la întrebările de mai jos.

a) Care este primul sfat oferit de autori pentru lectura unei povești?
b) De ce e important să citești o poveste repede și implicat total?
c) Cu ce este comparată lectura unei piese de teatru?
d) De ce cred oamenii că nu pot citi poezii?

4 Notează, în caiet, dacă enunțurile de mai jos sunt adevărate sau false, bazându-te pe informațiile din textul audiat.

a) În lectura unei piese de teatru, cititorul poate fi asemenea unui regizor. **A / F**
b) În lectura unei poezii există deseori un conflict explicit. **A / F**
c) Esența unei poezii o descoperim încă din primul vers. **A / F**
d) Pentru a înțelege un poem este esențială relectura versurilor. **A / F**

5 Prezintă diferențele dintre lecturile celor trei tipuri de texte.

6 Menționează trei opinii ale autorilor pe care le consideri eficiente în realizarea lecturii.

7 Ești de acord cu afirmația din finalul fragmentului audiat? Motivează-ți răspunsul în două–trei enunțuri.

APROFUNDEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE! Întrebările jurnalistului.** Împărțiți-vă întrebările *Cine? Ce? Când? Unde? De ce?* și formulați cât mai multe întrebări referitoare la textul epic, liric și dramatic. Construiți un text, de șase–opt enunțuri, referitor la modul în care percepem lumea textului în funcție de cele trei tipuri de texte. Puteți consulta informațiile din rubricile **Elemente-cheie** pentru fiecare tip de text și puteți avea în vedere experiența voastră de cititor.

AUTOEVALUARE

• După ce ai audiat fragmentul, răspunde la întrebările de mai jos.

	Da	Nu
a) Ai încercat să înțelegi sensul tuturor cuvintelor?	☐	☐
b) Ai făcut legături între informațiile din text și cunoștințele tale?	☐	☐
c) Ai încercat să înțelegi ideile principale ale textului?	☐	☐
d) Ai încercat să deduci anumite informații care nu erau prezentate clar?	☐	☐
e) Ți-ai format o strategie de înțelegere a cărților audio diferită de cărțile clasice?	☐	☐

LECȚIA 10 DESPRE LIMBA ȘI CULTURA ȚĂRILOR VECINE

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți cu atenție harta alăturată și numiți țările care se învecinează cu România. Menționați limba vorbită în aceste țări și formulați, într-un enunț, o informație pe care o știți despre fiecare țară. Puteți utiliza și resursele digitale de căutare a unor informații generale.

EXPLOREZ

- Citește textele următoare și răspunde la întrebările de mai jos.

A.

New message

To ioanam@e-mail.com

Subject Budapesta

Dragi prieteni,

Vă aștept de luni la Budapesta! Am pregătit un „gulyás" autentic. E mâncarea noastră tradițională, creată de păstorii de vite din ingredientele pe care le aveau la îndemână. E gustos după rețeta originală! Avem un program încărcat, luați-vă pantofi comozi: luni, mergem să vizităm clădirea Parlamentului, care stă la fel de mândră precum Casa Poporului de la voi și a fost construită la sfârșitul secolului al XIX-lea. Apoi, mergem la Opera de Stat din Budapesta, amplasată într-o clădire cu o arhitectură neo-renascentistă. După aceea, trecem pe la o lansare de carte. Prietena mea a scris o carte despre Petőfi Sándor, un scriitor reprezentativ pentru noi încă de la Revoluția de la 1848, când oamenii luptau pentru dreptate și libertate.

Sper că v-am făcut curioși! Vor fi zile frumoase!

Vă îmbrățișez. Ne vedem pe malul Dunării curând!

Gând bun!

Nagy Judith Emőke

Send

a) Care sunt valorile pe care le poți identifica în text? Se regăsesc aceste valori și în țara noastră?
b) Ce clădiri-simbol sunt menționate?
c) Ce element de cultură reprezentativ pentru țara vecină este prezentat?
d) Care informație ți-a stârnit curiozitatea? Motivează-ți răspunsul în două–trei enunțuri.

B.

24.12.2023

E ajunul Crăciunului. Casa mea strălucește de curățenie. Pe masa din bucătărie se odihnesc *crăciuneii* pe care i-am copt, iar eu revin la acest jurnal vechi, în care îmi las amintirile despre sărbătorile din familia noastră. „Mâca", „mâcuța", așa îi ziceam eu bunicii. Ea m-a învățat multe: și cum să coc, și cum să torc, și cum să țes. Parcă o aud spunându-mi: „Învață di tăti, fata mâcâi, ca sî fii vrednicî și la foc, și la jioc!". Bunica avea secretele ei și era tare încăpățânată să mă învețe să le fac pe toate anume ca ea: când pun la muiat botcala, pentru plămadă, adaug și puțin zahăr. „O boaghe, da cât fași!". La frământat trebuie să spun de 12 ori rugăciunea de mulțumire și apoi truda mea e răsplătită. Și tot așa, am învățat să fac și *sfințișorii*, numai că ei îs pentru Postul Mare. Fata mea a împletit și ea azi la *crăciunei*. Și am mai învățat-o

împletitul sarmalelor în foi de varză: găluștili din frunză de curechi, cum le zicem noi. Cum să ne lipsească de sărbători găluștile, răcitura, baba din tocmagi și plachia! Eu știu că lumina și căldura sărbătorilor e în sufletul nostru. Totuși, când ne adunăm în jurul mesei, în familie, e ca și cum s-ar fi adunat bunicii noștri în jurul vetrei calde. Și eu las această consemnare în jurnalul meu, ca o mărturie a acestei bucurii. Tot bunica mea, care a făcut doar patru clase, m-a îndemnat să iubesc cartea. Mă retrag în liniștea bucătăriei mele, plină de arome, să citesc mai departe din Aureliu Busuioc...

(Viorica Oleinic, *Pagină de jurnal*, Chișinău)

a) Care sunt valorile pe care le poți identifica în text? Se regăsesc aceste valori și în țara noastră?
b) Ce obiceiuri/tradiții îi sunt cele mai dragi autoarei?
c) Ce element de cultură reprezentativ pentru țara vecină este prezentat?
d) Care idei te-au impresionat? Motivează-ți răspunsul în două–trei enunțuri!

APROFUNDEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Completați, în caiet, tabelul de mai jos cu informații relevante despre țările vecine. În completarea tabelului puteți folosi resurse diverse (manuale de la alte discipline, enciclopedii, resurse digitale etc.).

Țara	Imnul țării	Drapelul	Un preparat gastronomic specific	Cuvinte în limba română împrumutate din limba țării respective	Un scriitor reprezentativ

Prezentați tabelul în fața clasei și completați, în caiet, cu alte informații oferite de colegi.

REFLECTEZ

• Scrie-i un SMS, de trei–patru enunțuri, unui posibil amic dintr-o țară învecinată de ziua limbii sale materne.

PROIECT

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați un proiect care să răspundă la întrebarea centrală „Cât de apropiată sau de îndepărtată este cultura țărilor vecine de a voastră?”, având în vedere:

- formularea a patru întrebări care să vă ajute să răspundeți la întrebarea centrală;
- realizarea a cel puțin patru elemente la alegere din lista de mai jos:
  - un poster cu asemănări și deosebiri între culturi;
  - un poster cu personalități din diferite domenii ale culturii țărilor vecine;
  - prezentarea unei opere de artă reprezentative pentru cultura dintr-o țară vecină;
  - prezentarea subiectului unui text literar/film/piesă de teatru din celelalte culturi;
  - un text de blog în care să prezentați relația dintre țările vecine (influențe, istorii etc);
  - realizarea unui interviu cu o persoană care locuiește într-o țară vecină;
  - analizarea valorilor sugerate în imnul național al vecinilor etc.

În realizarea proiectului, veți avea ca reper procesul, evaluarea colaborării și evaluarea sumativă a proiectului de la *pagina 116*.

RECAPITULARE

I. Citește fragmentul de mai jos și răspunde în enunțuri la cerințele următoare.

Adeseori pe munte, sub un **bătrân** stejar,
Când soarele apune, m-așez cuprins de jale;
Și ochiu-mi urmărește, cu gândul **meu** fugar
Priveliștile care se desfășoară-n vale.

Colo șoptește râul ce **nesfârșit** se-agită
Și șerpuind se-nfundă în negre depărtări,
Iar **dincolo** e lacul, cu fața-i adormită
În care se-oglindește luceafărul în zări.

Pe-**a piscurilor** frunte cu codri-n umbră deasă
Amurgul mai aruncă o rază de plecare
Careta cea de abur cu-a umbrelor crăiasă
A început să urce pe alba **ei** cărare.

(Alphonse de Lamartine, *Singurătate*,
trad. E. Speranția)

1 În text este descris:

a) un peisaj montan la răsărit;
b) un codru des;
c) un stejar bătrân;
d) un peisaj văzut de pe munte.

2 Identifică elementele componente ale tabloului descris și selectează câte o trăsătură a fiecăruia.

3 Comentează, în două–trei enunțuri, secvența „Careta cea de abur cu-a umbrelor crăiasă / A început să urce pe alba ei cărare.”, precizând ce evocă imaginea și evidențiind figurile de stil prezente.

4 Numește sentimentul dominant transmis prin intermediul textului.

5 Identifică două modalități de exprimare a subiectivității în textul dat, ilustrându-le cu secvențe din text.

6 Precizează tipul de rimă și măsura versurilor.

7 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația textului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri.

- Frumusețea naturii alină tristețea omului.
- Natura este contextul în care ființa umană își găsește refugiul.

8 Precizează cazul, funcția sintactică și valoarea morfologică ale cuvintelor scrise cu portocaliu în text.

9 Notează funcția sintactică a adverbelor scrise cu verde în text.

10 Construiește câte un enunț în care numeralul cardinal „cinci” să aibă valoare pronominală, respectiv valoare adjectivală.

II. Imaginează-ți că privitorul din text este un fotograf. Care crezi că sunt elementele pe care le surprinde în fotografiile pe care le face? Câte fotografii face pentru a surprinde priveliștea? Descrie în câte un enunț aceste fotografii.

III. Scrie un text, de 60–80 de cuvinte, în care să-ți exprimi opinia despre beneficiile contemplării naturii, având în vedere stările care îl fac pe om să se retragă în natură și efectele pe care natura le poate avea asupra lui.

IV. AUTOEVALUARE! Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru mine, textul care ilustrează cel mai bine tema unității este ... .
b) Din această unitate, cel mai dificil mi-a fost să înțeleg ... .
c) Încă nu îmi sunt clare ... .
d) Din această unitate, cred că voi putea folosi ceea ce am învățat în următoarele situații: ... .

Nu uita să completezi *Fișa de observare a comportamentului* (pagina 221) pentru activitatea din această unitate!

EVALUARE

- **Citește fragmentul de mai jos și rezolvă cerințele.**

Acum pictez un tablou **mare** –
vreau să-mi fac un autoportret.
Aici o să desenez inima – o gămălie de chibrit,
aici, creierul – un aparat sacru și concret.

Undeva vor fi neapărat nasul, gura,
n-are niciun sens să omit ochii – două semne
de întrebare,
aici în colț o să-mi pictez gândurile –
o claie informă de rufe murdare.

Pieptul – o oglindă **cu poleiul** zgâriat –
va lăsa să se vadă interiorul
(cu totul neinteresant, indefinitiv),
sus, sprâncenele își vor schița zborul. [...]

Un ochi atent va mai putea zări, în fine,
cicatricea **unei găuri** în frunte,
sau în maldărul recuzitelor **inutile**,
ceva ce ar putea să semene a ideal sau a munte...

(Geo Dumitrescu, *Portret*)

1 În text este vorba despre: **0,50 puncte**

a) poetul care își conturează autoportretul într-un mod ironic și jucăuș;
b) poetul care își conturează autoportretul într-un mod cât mai apropiat de realitate.

2 Alege varianta corectă. **0,50 puncte**

A. Atitudinea eului liric prezentă în versul „aici în colț o să-mi pictez gândurile – o claie informă de rufe murdare" este:
a) orgolioasă;
b) optimistă;
c) autoironică.

B. Secvența „un ochi atent" se referă la:
a) cel căruia i se face portretul;
b) cel care creează opera de artă;
c) cel care receptează opera de artă.

3 Transcrie, în caiet, câte o metaforă care să evoce o trăsătură fizică, respectiv o trăsătură sufletească din portretul reprezentat în textul dat. **1 punct**

4 Comentează, în două–trei enunțuri, secvența „Aici o să desenez inima – o gămălie de chibrit, / aici, creierul – un aparat sacru și concret". **1 punct**

5 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația textului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri. **1 punct**

- Creația artistică nu reprezintă o copie a realității, ci o interpretare a realității.
- Creația exprimă viziunea subiectivă a creatorului.

6 Precizează cazul, funcția sintactică și valoarea morfologică ale cuvintelor scrise cu portocaliu în text. **1 punct**

7 Notează tipul numeralului din strofa a doua, valoarea morfologică pe care o are acesta și funcția lui sintactică. **1 punct**

8 Scrie un text, de trei–patru enunțuri, despre circumstanțele în care un artist își poate realiza autoportretul, în care să utilizezi cinci adverbe pe care le vei sublinia. **1 punct**

9 Redactează un text, de minimum 100 de cuvinte, în care să-ți realizezi autoportretul, într-un mod cât mai expresiv. Vei utiliza trei figuri de stil diferite. **2 puncte**

Din oficiu: 1 punct

AUTOEVALUARE

- Cum consideri că ai rezolvat exercițiile?

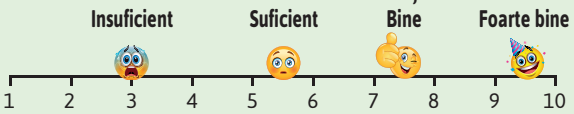

UNITATEA 6
CĂRȚI. ECRANE. DIGITAL

Lecția 1 Introducere

Lectură
Lecția 2 Textul nonliterar: Mircea Cărtărescu, *Edificiul lecturii*
Lecția 3 Textul narativ literar în proză: *Copiii Dunei* de Andrei Dósa (text integral)

Elemente de construcție a comunicării
Lecția 4 Conjuncția. Fraza. Normele de punctuație
Lecția 5 Termenii științifici. Limbajul popular. Variația regională a limbii

Redactare
Lecția 6 Integrarea tiparelor textuale

Comunicare orală
Lecția 7 Structurile textuale: secvențe de tip narativ, descriptiv, dialogal, explicativ

Elemente de interculturalitate
Lecția 8 Filmul documentar. Respectul pentru valori

Recapitulare

Evaluare

LECȚIA 1 INTRODUCERE

CUVINTE ÎN REȚEA

1 Citește harta de cuvinte și urmărește cum au fost grupate acestea.

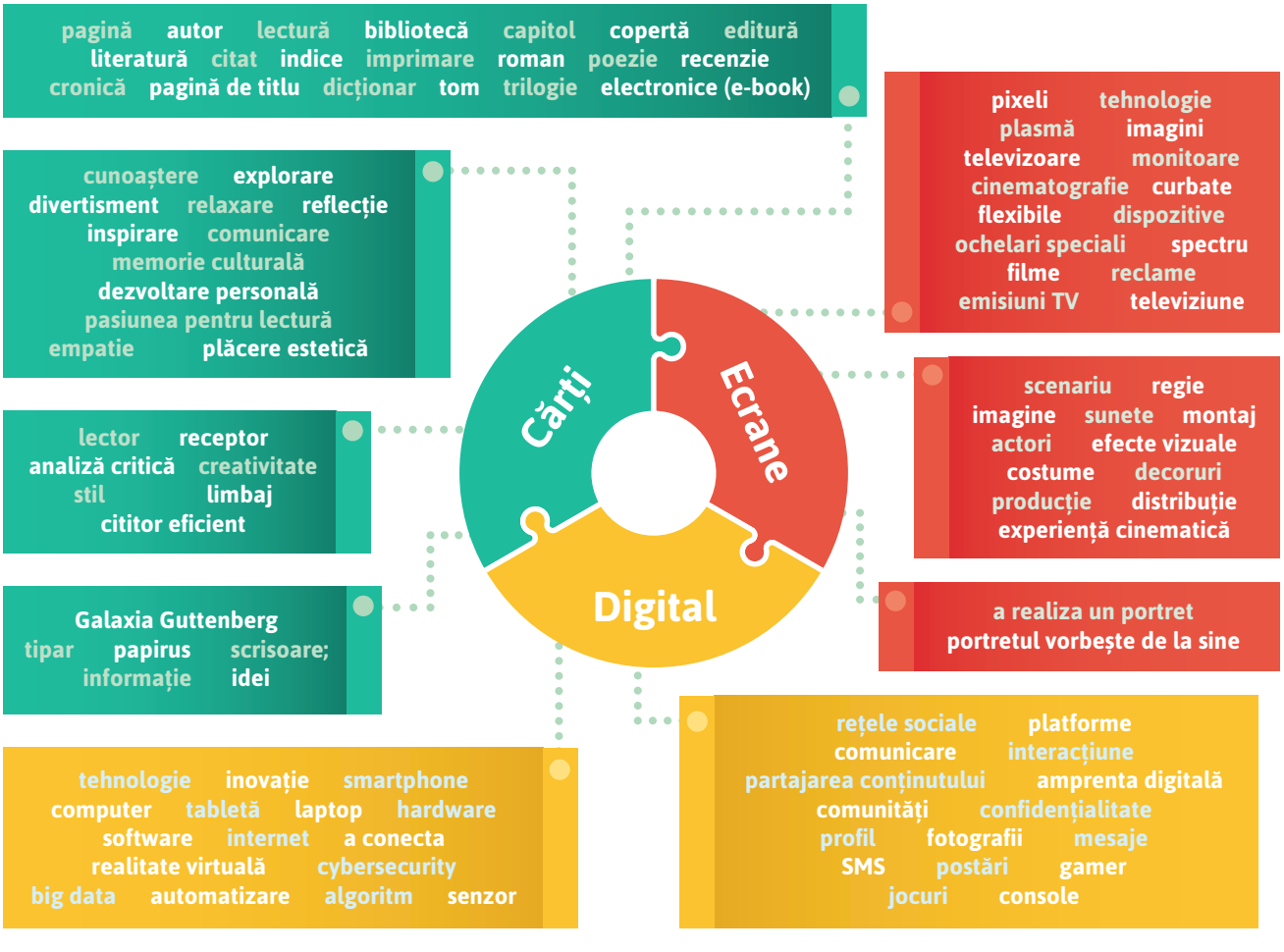

2 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Selectează cinci cuvinte pe care le poți asocia cu momente din viața ta de elev. Compară-ți lista cu a colegului și explică-i cum ai făcut alegerea.

3 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Prezentați, în două enunțuri, relația dintre cuvintele centrale ale hărții, alegând una dintre variantele de mai jos:

- ilustrează relația cărți – ecrane – digital;
- conturează un orizont al vieții umane alcătuit din cărți, ecrane și digital;
- altă variantă (pe care o vei formula).

DESCOPERIM ÎN LITERATURĂ!

1 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți textele următoare, alegeți trei dintre ele și răspundeți împreună la întrebările de mai jos:

- Cum evoluează modul de transmitere a cunoașterii?
- Care este diferența dintre carte, filme, activități în mediul digital?

Fiecare grupă va prezenta apoi, în clasă, răspunsurile. Puteți folosi ca reper harta cuvintelor de la rubrica **Cuvinte în rețea**.

TEXTUL 1

În veacul de mijloc călugării se îngrijeau să se înmulțească manuscrisele ce ascundeau între tablele lor înțelepciunea lumii. Hărnicia, răbdarea și simțul artistic își dădeau mâna să mântuiască pentru vremuri mai bune cel puțin o parte din cunoștințele și creațiile literare ale antichității clasice. [...] Cultul scrierii era o parte din rugăciunea de toate zilele a călugărilor cărturari. [...] Dacă n-ar fi fost acești mucenici tăcuți și răbdători la îngrămădirea de file acoperite cu slove* mai mult desenate decât scrise, s-ar fi pierdut, desigur, orice continuitate de gândire între lumea veche și cea nouă.

(Lucian Blaga, *Tiparnițe mănăstirești*)

slovă (s.f.) – (pop.) literă chirilică; scriere, alfabet.

TEXTUL 2

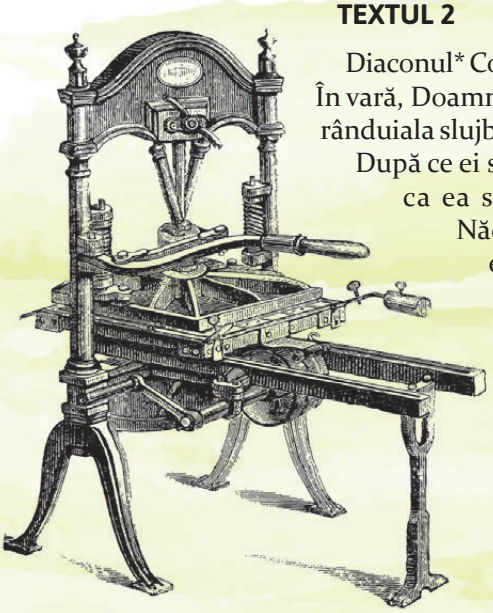

Diaconul* Coresi ieși din tiparniță* și porni către porțile Mănăstirii Dealu. [...] În vară, Doamna Chiajna îi poruncise tipărirea unui penticostar* care să arate rânduiala slujbelor pentru cele cincizeci de zile dintre Sfintele Paște și Rusalii. După ce ei se întoarseră de la Constantinopol, o vreme diaconul așteptase ca ea să-i poruncească reînceperea lecțiilor cu copiii domnești. Nădăjduia că, dacă ar putea petrece mai mult timp în preajma ei, i-ar fi mai ușor să aducă vorba despre cărțulia pe care o scrisese și cu care bătea de ceva vreme la ușile Mitropoliei din Târgoviște, ca să capete învoire să o tipărească. Până acum nu avusese nicio izbândă, căci Sfinția Sa Mitropolitul îi ceruse să lase manuscrisul și de atunci doar îl mai chema din când în când pentru lămuriri. *Întrebare creștinească* – o sută de pagini caligrafiate cu mâna lui – fusese citită și discutată pe rând de toți episcopii, stareții și preoții mai învățați ai cetății.

(Simona Antonescu, *Chiajna din Casa Mușatinilor*)

diacon (s.m.) – membru al clerului hirotonit în prima treaptă a ierarhiei bisericești.
tiparniță (s.f.) – (înv.) tipografie (rudimentară).
penticostar (s.n.) – carte bisericească cuprinzând rânduiala slujbelor pe cele 50 de zile dintre Paști și Rusalii.

TEXTUL 3

Filmul s-a terminat și Ortansa e mulțumită. Deși s-a făcut târziu, nu-i este somn. Schimbă canalele din telecomandă, în speranța că va găsi ceva care să o atragă. S-o țină cu sufletul la gură, dacă se poate. Îi place să stea tensionată, situațiile să se răstoarne în chip neașteptat, ca în viață, spune ea, iar la sfârșit să răsufle ușurată, fiindcă totul se termină cu bine. Pe parcurs mai vede o față de masă frumoasă, un set de tacâmuri deosebit, obiceiuri exotice. [...] Degeaba așteaptă ea, ca în viață, să vadă cum se termină filmul, pentru că în realitate toate finalurile sunt provizorii. Istoria merge mai departe, spune el (*soțul ei* n.n.). Dar ea nu vrea decât să o lase în pace, să se simtă bine și să viseze o oră sau două.

(Dan Lungu, *Fetița care se juca de-a Dumnezeu*)

TEXTUL 4

Carte frumoasă, cinste cui te-a scris,
Încet gândită, gingaș cumpănită;
Ești ca o floare, anume înflorită
Mâinilor mele, care te-au deschis.

Ești ca vioara, singură ce cântă
Iubirea toată pe un fir de păr,
Și paginile tale, adevăr,
S-au tipărit cu litera cea sfântă.

(Tudor Arghezi, *Ex libris*)

TEXTUL 5

google este tatăl meu
de la el am învățat cum se face
nodul la cravată

am apelat la el
de mai multe ori într-o singură zi
decât la tata în toată viața mea

(Andrei Dósa, *ONLINE*)

TEXTUL 6

Eu nu știu cum e, pentru că de la textul pe care mi l-au pus înăuntru am aflat că sunt un e-book, o carte electronică, ale cărei pagini curg pe ecran. Se pare că eu am o memorie mai mare față de cea a unei cărți de hârtie, pentru că o carte de hârtie poate avea zece, o sută de pagini, o mie de pagini, dar nu mai multe. În schimb, eu aș putea să găzduiesc foarte multe texte, toate laolaltă. Nu știu însă dacă aș putea cugeta asupra tuturor deodată sau, pe rând, asupra fiecăruia, în funcție de activarea făcută de utilizatorul meu. Totuși, pe lângă textele pe care mi le vor pune înăuntru, mai am și un program intern, ca o memorie a mea. Înțeleg cine sunt nu numai grație textului pe care-l găzduiesc acum, ci și prin însăși natura circuitelor mele.

(Umberto Eco, *Monolog interior al unui e-book*, în „Memoria vegetală și alte scrieri de bibliofilie”)

TEXTUL 7

Ora 3. Cred că o să ne ducem la cinema, cu toate că nu e niciun film care să merite. Ce bine e să ai bani! Sunt făcută să arunc cu ei.

Ora 10 seara. Ascult radio. Se va da o piesă regizată de Haig. M-am dus într-adevăr la cinema. Nu merita, desigur, pentru ce-am văzut. Sper să mă pot duce mâine să văd ceva mai interesant. Nu-i o tâmpenie ceea ce scriu?

Am citit câteva pagini din *Jurnalul* K[atherinei] M[ansfield]. E într-adevăr o minunăție de simplitate și naturalețe.

Nu știu într-adevăr cum să fac să-mi îmbunătățesc stilul. Îmi dau seama că scriu îngrozitor.

(Jeni Acterian, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*)

TEXTUL 8

Vă spun eu, *friends*, în curând toți adulții se vor muta online. Nu vom mai încăpea de ei. Ne vor sufoca. Ne vor controla fiecare click. Îi cunosc, sunt fără rușine. Ar trebui să ne gândim serios la ce vom face în acest caz. Ar trebui să emigrăm într-un alt spațiu virtual, numai al nostru. Promit să meditez la asta! Dacă aveți idei, le aștept! [...]

Salutare tuturor! Sunt sigur că v-a fost dor de mine, ha, ha! Văd că sunteți din ce în ce mai mulți. Excelent, cu cât suntem mai mulți, cu atât e mai *funny*. În online asta e mișto, că nu avem nevoie de un stadion ca să ne întâlnim. Nici măcar de o sală de clasă sau de o bancă în parc. Suntem cu toții aici și asta e minunat. *Friends*, vă spun cinstit, când nu sunt online, mă plictisesc îngrozitor. Sunt ca o clătită fără gem, ca un iepure cu urechi mici, ca o stropitoare fără apă. În fine, mai adăugați voi ce vă trece prin minte. Ca un cartof prăjit fără ketchup. Ca un avion de vânătoare vopsit în roz, ca un elefant cu lănțișor la gât.

Urăsc să mă plictisesc. Viața mea e aici, online, cu voi.

(Dan Lungu, *Vlogger la 13 ani*)

TEXTUL 9

PAVEL (*lui Victor*): Tu ești Victor?
VICTOR: Săru-mâna. Da.
PAVEL: Am auzit numai lucruri grozave despre tine. [...]
PAVEL (*lui Victor*): Câți ani ai, Victor?
VICTOR: 13, 13 și jumătate.
PAVEL: Mulți înainte.
VICTOR: Săru-mâna.
PAVEL: Arăți mult mai mare. Mai bine făcut. Ești ditamai bărbatul.
MARTA: Haide, Victor, ți-am pregătit o carte nouă în șopron și câteva jocuri noi și...
PAVEL: Aha... deci avem aici un pasionat de lectură! (*Victor se uită intrigat la el*) Îți place să citești, Victor?
VICTOR: Da. (*se străduiește să vorbească frumos și corect*) Să aflu mai ales cum era pe timpuri!
PAVEL: I-auzi. Și eu sunt pasionat de istorie. Mă bucur să aud că un băiat atât de... vrednic de la țară are ca pasiune cititul. Pentru că trebuie să fii și foarte vrednic cu toate uneltele ăstea.
VICTOR: Am venit să repar șopronul și să pun pepenii și ce mai trebuie pentru uzul gospodăresc aicea.
PAVEL: I-auzi. Păi, ești norocos, pentru că Marta tocmai a pus pepenii, ceea ce înseamnă că tu ai mai mult timp de citit, nu?
(*Victor se uită la Marta.*)
VICTOR (*Zâmbește încurcat, dând din umeri*): Cred.

(Maria Manolescu, *Vânători-culegători*)

2 Alege textul care ți-a plăcut cel mai mult și motivează-ți răspunsul, scriind, în caiet, un text de două–trei enunțuri.

3 Scrie, într-un enunț, tema textului ales la exercițiul **2**, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos.

- Care este cel mai important aspect din realitate sau din experiența umană transpus în acest text?
- Despre ce vorbește în mod semnificativ textul?

4 Selectează două texte și prezintă, în două–trei enunțuri, un element de conținut care se regăsește în ambele texte (un cuvânt-cheie, un personaj, o acțiune, o idee etc.).

5 Asociază unul dintre textele prezentate la începutul lecției cu o pictură, cu o melodie, cu o secvență dintr-un film sau cu o altă operă literară/artistică, indicând o asemănare între acestea.

6 **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspundeți la următoarele întrebări și apoi prezentați răspunsurile în fața clasei.

- Care este rolul cărții?
- Apariția cărții, a ecranelor și a mediului digital marchează evoluția oamenilor? De ce?
- Ce pierde un om care este pasionat doar de filme și de mediul digital?
- În ce mod ne oferă cărțile cunoaștere? Sunt cărțile o sursă de cunoaștere?
- Există o diferență între a te informa din cărți tipărite și a obține informații din cărți digitale?
- Cum s-ar desfășura existența unui om fără cărți?
- Prin ce se deosebește modul în care folosești cărțile, respectiv mediul digital în activitățile de zi cu zi?
- Ce crezi că îi determină pe oameni să urmărească mai degrabă un film decât să citească o carte?
- Ce urmărești pe ecrane?
- Care sunt activitățile pe care le faci în mediul digital?

7 Formulează, în două–trei enunțuri, o explicație a modului în care generația ta folosește cartea și mediul digital pentru a-și extinde orizontul cunoașterii și prezint-o în fața clasei.

PORTOFOLIU

- Crezi că de-a lungul timpului oamenii și-au schimbat percepția asupra cărților? Formulează-ți opinia într-un text de zece rânduri.

LECȚIA 2 TEXTUL NONLITERAR

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Asocieri de imagini și cuvinte! Discutați despre imaginile de mai jos, atribuindu-le cât mai multe semnificații. Prezentați oral răspunsurile și confruntați-le cu răspunsurile celorlalte grupe.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Stabiliți relația corectă între cuvintele de mai jos și sensurile notate pe bilețele. Puteți consulta *DEX*-ul.

modul specific de a vedea lucrurile

imagine

natural

corpul instrumentelor cu coarde

poftă colosală

a impresiona

descoperire

obsesia unui gând

scheletul capului

dependență

integrarea percepțiilor în propria experiență

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! În textul de mai jos veți întâlni asociate imaginile și cuvintele de la exercițiile 1 și 2. Despre ce credeți că va fi vorba în text? Realizați la tablă o listă de presupoziții/presupuneri. Veți reveni la aceste presupuneri pentru a vedea dacă ați intuit corect tema textului.

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește textul de mai jos cu voce tare!

De fapt, pe mine nu m-au format cărțile, ci lectura. Există o lume a lecturii, în absența căreia cărțile nu înseamnă nimic. Mai întâi a fost, pentru mine, plăcerea cititului, apoi obiceiul cititului, în fine, monomania cititului. Dar toate acestea sunt trepte inferioare ale actului de a citi. Abia când cititul a devenit pentru mine adicție am început să pătrund filosofia sa, care este lectura. În lumea lecturii nu mai citești cărți, ci trăiești sub enorma lor boltă, construită din cărți, dar depășindu-le, așa cum o catedrală e mai mult decât pietrele din care e făcută. Depășind cititul către lectură, se poate spune că faci pasul de la zidar la arhitect.

Citind genuin, cum o fac copiii, adolescenții și majoritatea adulților, ești asemenea unui turist care, fără niciun ghid, intră într-o biserică barocă. Admiră – sau i se pare că admiră – ici un detaliu de sculptură în porfir*, colo o broderie în lemn aurit. Un sfânt militar în armură sclipitoare și un steag atârnat de lance. O Madonă înlăcrimată. [...] O boltă uriașă, pictată cu o alegorie* obscură. Dar în absența unei vieți deja în cultură, în lipsa unei simbolistici primare legate de creștinism, a unor cunoștințe de istorie, arhitectură, inginerie chiar, nu vei putea avea niciodată apercepția ansamblului religios și artistic al acelei biserici, care nu e o aglomerare de obiecte. Paradoxul este că, pentru a ajunge în cultură, pentru a o vedea din interior, trebuie deja să fi fost acolo.

Acest lucru nu trebuie să descurajeze. Pasul de la citit la lectură nu este greu, deși e saltul peste o imensă prăpastie. Dar într-o zi îl faci sau mai degrabă îți dai seama că l-ai făcut deja, fără să știi nici când, nici cum. [...]

Mai întâi e cititul. Copiii se nasc cu nenumărate obiecte în casă, unele cântă, pe ecranul altora se văd imagini, pe altele le folosesc la masă, altele seamănă cu niște copii, doar că sunt încremenite. Între sutele de astfel de obiecte sunt și unele, rânduite în rafturi, care nu par să folosească la nimic. Se desfoliază la nesfârșit, iar pe filele lor sunt desene și semne mărunte. Părinții privesc șirurile de semne și îți spun o poveste. Când crești, înveți cu oarecare greutate să descifrezi semnele. Copilul citește ca să-și modeleze narațiunile proprii, ca niște statui viu colorate sub osul boltit al țestei.

Mai târziu citim ca să ne-mbogățim cunoștințele despre lume, ca să ne odihnim după lungile ore de serviciu, ca să ne satisfacem viciul aventurii, ca să nu ne plictisim în metrou. Fiecare dintre noi, chiar dacă a depășit falia dintre citit și lectură, continuă să citească și la acest mod genuin.

Dar vine clipa când, după tone de cărți înfulecate cu o poftă pantagruelică, ai revelația că nu mai citești la-ntâmplare. E clipa când cititul ți se interiorizează, devine una cu mintea și cu trupul tău și când, treptat, cărțile se reînalță, se reașează și capătă-ntre ele vaste goluri, până ce grămada devine edificiu. Căci,

dacă cititul e arta plinului, a materialelor brute de construcție, lectura trăiește din goluri: volume, bolți, spații vide arcuite deasupra podelei, între pereții susținuți de contraforți* uriași. O vioară plină nu poate scoate sunete și într-o catedrală plină n-ai putea pătrunde. La fel, toate cărțile lumii, reordonate și ierarhizate de sistemul lecturii, formează-ntre ele o uriașă cutie de rezonanță. Trebuie să te situezi în interiorul ei ca să auzi muzica fantastică a lumii cărții.

Treptat, începi să-ți dai seama că nu mai citești la întâmplare. Deodată, ceva în carnea delicată a unei cărți te-a frapat. Ce-ai găsit acolo începe să te urmărească, asemenea umbrei unui vis de peste noapte. Prima dată înțelegi că nu în carte, ci în tine s-a întâmplat ceva straniu. Ca să retrăiești ce-ai trăit atunci, care este semnul adevăratei înțelegeri, recitești cartea, apoi citești tot ce găsești de autorul ei? Treptat, ajungi la scriitori înrudiți spiritual cu primul. Nu mai citești cărți, ci grupuri de cărți, apoi grupuri de grupuri de cărți, ca și când, citind, ai ridica în interiorul minții tale edificiul lecturii înseși. Între cărți diferite înveți să arunci punți și arcuri și, când construcția e gata, deja ea este chiar craniul tău, pe fața interioară a căruia, cu litere minuscule ca ale celor ce scriu Biblia pe un timbru, este transcrisă toată literatura. Abia când nu mai citești cărți, ci citești însăși lectura, îți dai seama că lectura ești tu însuți și că n-ai aflat nimic dintr-o carte care să nu fi fost în tine de la bun început.

Prin urmare, pentru mine Dostoievski, Góngora, Rabelais, Swift, Joyce, Kafka și toți ceilalți scriitori care-au fost și vor mai fi sunt nenumăratele personaje ale frescei alegorice întinse pe toți pereții interiori ai edificiului lecturii, și pe care n-o poți contempla decât fiind înăuntru, în centrul ei, și citind așa cum trăiești.

(Mircea Cărtărescu, *Edificiul lecturii*, în „Cărțile care ne-au făcut oameni” (ed.) Dan C. Mihăilescu)

porfir (s.n.) – rocă vulcanică dură.

alegorie (s.f.) – procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete.

contrafort (s.m.) – întăritură masivă de beton sau de zidărie în formă de pilastru, care formează corp comun cu un zid și care servește la mărirea rezistenței lui.

EXPLOREZ

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul *Edificiul lecturii* de Mircea Cărtărescu.

2 Prezintă oral, după modelul de mai jos, informațiile din alineatele 2–4.

În primul alineat autorul recunoaște că el s-a dezvoltat prin lectură, și nu prin cărți, deoarece acestea nu reprezintă nimic până nu se produce lectura. Pentru început, autorului i-a plăcut să citească, apoi s-a obișnuit să citească zi de zi și, în final, lectura a devenit obsesie. Când a ajuns să fie dependent de citit, a înțeles sensul, modul specific de a trăi pe care îl oferă lectura. Autorul face o comparație cu o catedrală, pentru că lectura nu e doar ceea ce vezi, ci depășește limitele realității. Când se depășește realul, se creează un sens profund, se face trecerea de la citire la lectură asemenea celei de la zidar la arhitect.

3 Completează, în caiet, afirmațiile de mai jos, valorificând ultimele trei alineate ale textului.

a) Când cititul se interiorizează, ...
b) Cărțile formează între ele o cutie de rezonanță, atunci când ... .
c) Recitești o carte cu scopul ... .
d) Un edificiu al lecturii se realizează atunci când ... .

4 Notează, în caiet, ordinea apariției informațiilor din text.

1. În mintea lectorului, autorii devin personajele unui tablou, iar în mijlocul lor acesta citește și trăiește.
2. Pentru a înțelege o carte în profunzime trebuie să se creeze conexiuni între cărți, să se construiască o lume din cărți în interiorul lectorului.
3. Lectura se produce doar dacă se trăiește în cultură.
4. Când citești, ești asemenea unui zidar și faci o activitate de bază, iar când se produce lectura, ești asemenea unui arhitect.
5. Actul citirii se produce în interiorul minții noastre.
6. Oamenii nu conștientizează momentul în care fac trecerea de la citire la lectură.
7. Citirea simplă a textelor se realizează permanent, inclusiv când se ajunge la lectură.
8. Când se face lectura, se conștientizează că în interior se suprapun numeroase povești care, de fapt, se citesc în cărți, dar se găsesc deja în noi înșine.

5 Alege răspunsul corect.

A. Un cititor genuin citește:
a) cu profunzime;
b) fiind inocent și pur;
c) natural, fără probleme;
d) fără a ajunge la esență.
B. Edificiul lecturii se creează:
a) când se citesc la întâmplare foarte mulți scriitori diferiți;
b) când se citesc organizat scriitori care se aseamănă;
c) când se citesc sistematic grupuri de scriitori din bibliotecă;
d) când se citesc autori înrudiți și se fac conexiuni între cărți.
C. Se înțelege ce este lectura atunci când:
a) cititorul ajunge la idei interesante, nemaiîntâlnite;
b) cititorul află idei neștiute până atunci;
c) cititorul se bucură cu adevărat de o carte;
d) cititorul înțelege că mesajul cărții este în interiorul său.

6 Răspunde în enunțuri la întrebările de mai jos.

a) Care este condiția ca un cititor să nu mai fie genuin?
b) Care sunt etapele prin care un om ajunge să realizeze actul lecturii?
c) Care sunt autorii preferați ai lui Mircea Cărtărescu?

7 Stabilește corectitudinea sau incorectitudinea afirmațiilor, bazându-te pe informațiile din text. Copiază, în caiet, afirmațiile corecte din tabelul de mai jos.

Enunț	Corect	Incorect
a) Oamenii fără cultură generală consideră că o catedrală barocă este o aglomerare de obiecte.		
b) Când citim, ne detașăm de realitate și intrăm în lumea imaginară a unei cărți și în mintea noastră.		
c) Lectura presupune interiorizarea cărților, reorganizarea lor și crearea unei biblioteci interioare.		
d) În cadrul lecturii, suntem detașați de cărți și avem o viziune globală.		
e) Citim cu profunzime când suntem în vacanță sau în metrou.		
f) În lumea noastră interioară, autorii devin personaje din povestea lecturii.		

8 Citește raționamentele de mai jos și stabilește dacă sunt corecte sau nu. Copiază-le în caiet pe cele corecte.

a) *Dacă arhitectul este cel care are viziunea unei clădiri, care creează structura și înțelege logica întregii construcții,* → *atunci lectura presupune a înțelege viziunea unei cărți, structura și logica ei, dinamica ideilor, iar cititorul ajunge un creator de semnificații.*

b) *Dacă un edificiu este o clădire impunătoare care se poate vedea în realitate, în lumea exterioară, iar lectura este un proces care se realizează în mintea cititorului,* → *atunci „edificiul lecturii” reprezintă biblioteca interioară a cititorului.*

c) *În cazul în care cutia de rezonanță a unui instrument muzical este locul în care sunetele sunt intensificate și primesc o nuanță unică,* → *atunci și în actul lecturii toate cărțile formează un spațiu care dă intensitate și profunzime celor citite, nuanțând ideile, imaginile și semnificațiile acestora.*

d) *Dacă golurile sunt spațiile neumplute dintre obiecte,* → *atunci, în timpul lecturii, modul în care un cititor umple spațiile dintre diferite cărți, modul în care creează o semnificație prin interconectarea ideilor, a imaginilor și a cărților definește actul lecturii.*

Construiește, la rândul tău, două raționamente după modelul oferit, valorificând două imagini de la primul exercițiu al lecției care se regăsesc și în textul-suport.

9 Scrie, în șase–opt enunțuri, un rezumat al textului.

10 Transcrie din text câte o secvență descriptivă, explicativă, argumentativă și narativă.

11 Consideri relevantă concluzia în structura textului? Răspunsul tău se va încadra în 40–50 de cuvinte!

12 Demonstrează, cu ajutorul trăsăturilor menționate în rubrica **Elemente-cheie**, că textul lui Mircea Cărtărescu este nonliterar.

ELEMENTE-CHEIE

Textul nonliterar este o modalitate de reprezentare a vieții reale, a unor experiențe, persoane, idei, concepții din lumea reală.

Trăsături:

- se referă la aspecte din lumea reală;
- utilizează un limbaj clar, denotativ și eficient în transmiterea informației;
- are ca scop informarea și convingerea cititorilor;
- poate avea o formă continuă, discontinuă, multimodală/mixtă;
- conține secvențe descriptive, narative, dialogate, explicative, argumentative.

Exemple de texte nonliterare: știrile, reportajele, anchetele, interviurile, editorialele, legile, hotărârile, regulamentele, documentele de orice natură, articolele științifice, articolele pe teme culturale, cercetările, comentariile, postările, mesajele (tip SMS), articolele de dicționar, de enciclopedie, recenziile, anunțurile etc.

APROFUNDEZ

1 Precizează tema textului *Edificiul lecturii* de Mircea Cărtărescu, justificându-ți răspunsul cu două informații din text.

2 Menționează cu ce scop crezi că a fost scris textul. Selectează un răspuns din lista de variante de mai jos sau formulează un alt răspuns:

- de a amuza cititorul;
- de a emoționa cititorul;
- de a informa cititorul;
- de a convinge cititorul;
- de a-i clarifica cititorului o problemă.

3 Explică de ce nu este suficient doar să admiri o carte sau să citești la întâmplare.

4 Explică, în cel mult șase rânduri, ce semnificație are secvența „lectura ești tu însuți”.

5 Un cititor a făcut afirmația de mai jos pe pagina sa de Facebook.

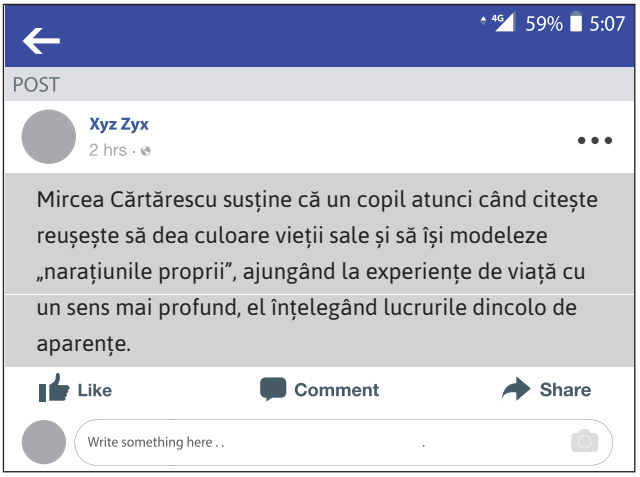

Redactează un text, de zece rânduri, care să reprezinte răspunsul tău la această afirmație, referindu-te la textul citit.

6 Ești de acord cu ideea că lectura dezvăluie ceea ce este ascuns în noi? Redactează un text, de cel mult zece rânduri, în care să-ți motivezi răspunsul, valorificând o idee din text.

REFLECTEZ

- Răspunde la întrebările de mai jos.

a) Ce stări ți-a provocat lectura textului? Ce ți-a plăcut din text în mod deosebit? De ce?

b) Ce ți s-a părut dificil de înțeles la prima lectură a textului?

c) Ce ai aflat despre propria persoană în timp ce citeai acest text?

LECȚIA 3 TEXTUL NARATIV LITERAR ÎN PROZĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți cuvintele de mai jos, care denumesc momente din istoria civilizației umane. Cum vă imaginați că au luat viață realitățile numite prin aceste cuvinte? Ce credeți că a determinat apariția lor? Cum credeți că au gândit oamenii în vremea în care au luat naștere aceste realități?

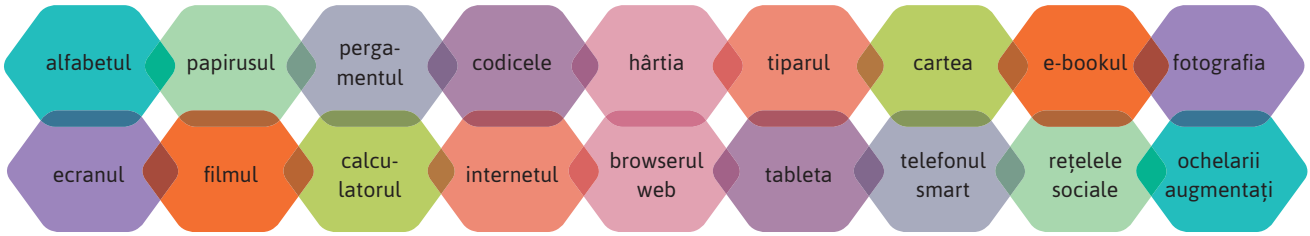

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Citiți textul de mai jos și discutați despre modul în care evoluează lumea scrisului. Care este relația dintre trecut și prezent? Oferiți exemple din viața voastră, raportându-vă la cărți, filme, jocuri video și altele. Cum credeți că va evolua lumea scrisului? Tinerii sunt mai aproape de cuvânt sau de imagine? Cum credeți că își folosesc imaginația tinerii de azi față de cei din trecut? Motivați!

„Poate citiți aceste cuvinte într-o carte tipărită pe hârtie sau pe un ecran, asta dacă nu purtați niște ochelari care proiectează cumva cuvintele în câmpul dumneavoastră vizual. Dar, indiferent de suport, fie dați pagină cu pagină, fie derulați un text continuu. Observați combinația de vechi și nou. Majoritatea oamenilor au încetat să deruleze textele de când sulului de papirus i-a luat locul cartea din pergament, dar acum, după două mii de ani, acest gest al derulării a revenit brusc, pentru că șirul nesfârșit de cuvinte stocate de computere seamănă mai mult cu un pergament continuu decât cu niște pagini separate. În mod similar, oamenii n-au mai scris de sute de ani pe tăblițe, dar acum le vedem pretutindeni. Dacă mă uit la ei cu ochii mijiți, utilizatorii de tablete din ziua de azi seamănă în mod ciudat cu scribii din vechime, care ședeau turcește, cu instrumentele de scris în poală."

(Martin Puchner, *Lumea scrisă. Povești care au schimbat oamenii, istoria și civilizația*)

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește cu voce tare textul de mai jos și urmărește modul în care se raportează copiii la cărți, filme și jocuri video.

Copiii Dunei

de Andrei Dósa

Se făcea că a pornit de unul singur în căutarea mirodeniei. Deșertul suna asemenea mării. Dunele de nisip care se înălțau în fața lui erau împestrițate de pete leproase de nisip violet, semn că acolo mirodenia se găsea din belșug. Dar s-a pripit, așa cum se întâmplă adesea în vis, când descoperi ceea ce cauți. Picioarele lui au uitat mersul fără ritm al deșertului. Viermele l-a

Andrei Dósa (născut în 1985, la Brașov) este prozator, poet și traducător de literatură maghiară. **Opere:** volumele de poezii *Când va veni ceea ce este desăvârșit* (2011), *Adevăratul băiat de aur* (2017), *Expectativa Luminoasă* (2020); romanele *Ierbar* (2018), *Ceaikovski la walkman* (2022).

Orizonturile lumii și ale cunoașterii prin literatură. Scriitorul este atent la lumea din jurul său, la experiențele și trăirile care caracterizează generația sa. „Părinții mei aveau multe cărți în casă. La fel și bunicii, astfel că descoperirea literaturii a venit de la sine. În afară de asta ai mei aveau și viniluri cu povești. Îmi plăceau la nebunie *Micul prinț* și poveștile lui Andersen. În prima mea încercare de a scrie un roman, pe la douăzeci de ani, descriam pe câteva pagini [...] trăirile pe care le-am avut ascultând seara, înainte de culcare, vinilul cu *Micul prinț*." (interviu realizat de Alina Vîlcan).

simțit și s-a pus în mișcare. Era ca o furtună, apropiindu-se cu o viteză amețitoare. Apoi nisipul a început să tremure, transformând deșertul într-un turbion* fără margini. Nu mai existau repere, doar zguduiala și hăul. Creierul i s-a deconectat și, cu o smucitură, l-a aruncat înapoi în starea de veghe. Vineri dimineața, zi de școală.

Vântul mișcă frunzele mestecenilor din curte, filtrează lumina soarelui într-o salbă de bănuți iuți care-i joacă pe obrazul drept și pe umărul colegului din față. E din nou un băiat oarecare, cu haine banale și tunsoare cu breton, varianta cea mai simplă. Trupul de fremen* din vis, pielea tăbăcită de furtunile de nisip și privirea albastră s-au resorbit undeva în adâncul minții. Ervin nu iese în pauze, preferă să stea în banca lui, să citească sau să deseneze. Asta face și acum, în prezența profesoarei de chimie, doamna Moleculă, o ființă mititică și vioaie, cu ochelari rotunzi, scânteietori. În timp ce ea scrie de zor pe tablă nume de oxizi, acizi și săruri, el desenează viermele pe care nu a apucat să-l vadă în vis. Viermele din *Dune*. Mai trebuie să-i contureze doar dinții de cristal. Sună clopoțelul. E o hărmălaie de nedescris, de parcă cineva ar fi apăsat un buton și clasa s-ar fi trezit din criogenie*.

Nefiind nevoit să se mai ferească, Ervin scoate din caietul de chimie foaia cu desenul și își continuă treaba. Brațul cuiva îi fulgeră prin față și îi smulge desenul.

— Ce avem noi aici?

E Raul, bullyul clasei.

— Dă-mi-o! Furia lui Ervin se simte în voce și în pumnii încleștați.

— Te rog frumos, băi. Ai uitat de bunele maniere?

Atrași de schimbul de replici, câțiva elevi se strecoară înapoi în clasă. Ervin le aruncă o privire din colțul ochiului. Printre ei e și fata de care îi place lui Ervin, Bianca. Și Tudor, prietenul lui. Asta îi dă curaj.

— E desenul meu, aș vrea să-l continui.

— Ce să-l continui? Ăsta e un limbric, gen.

— Nu e un limbric. Lui Ervin îi vine să-i spună lui Raul, cu freza lui lucioasă și fața aia de mops întărâtat, limbric ești tu, dar se abține. E viermele de nisip din *Dune*.

— *Dune*, bro*? pe un ton uimit, superior.

Mai are un pic și face ca John Travolta când e în confuzie, se gândește Ervin.

— E un film, Raule, spune unul dintre puști.

— Ar trebui să-l văd? îi aruncă puștiului o privire piezișă.

— Eee, sefe, nu știu dacă îți plac astea.

— Ca *Blade Runner**, gen?

— Așa ceva...

— Eu l-am văzut, zic aproape în același timp Tudor și Bianca. Își zâmbesc.

Tudor e înalt și bine proporționat, joacă baschet. În ochii lui îngușți joacă o lumină vioaie, ca-n anime*-uri. Bianca seamănă cu o Bene Gesserit*,

radiind căldură. Ochii ei căprui și fruntea înaltă sunt încadrate de un păr bogat, arămiu, ușor cârlionțat.

— Ah, au venit prietenii tăi snobi. Raul își dă ochii peste cap.

— Eu nu l-am văzut, am citit doar cartea.

— Au, ai zis carte? Raul râde. Ești bolnav? Ai fost pedepsit? Cărțile sunt plicti rău, bro.

Tudor, Bianca și Leo, puștiul care a zis de film, s-au apropiat de cei doi. Ceilalți au intrat și ei, făcându-și de lucru prin bancă, pregătind manualele și caietele sau scoțând câte un sendviș.

— Da, e o carte foarte mișto. Ervin se sprijină cu pumnul în bancă. Cred că ți-ar plăcea și ție. Ți-ar plăcea Harkonenii*.

— Cine-s ăștia?

— O familie brutală.

— Bro...

— Noi vrem să-l convingem pe Ervin să vadă filmul, intervine repede Tudor, înainte ca Raul să aibă timp să tragă vreo concluzie pripită din afirmația lui Ervin.

— Da, dacă vede filmul, o să citim și noi cartea, spune Bianca, legănându-se pe picioare.

— Cărțile, spune Ervin.

— Mă rog. Ce vreau să spun e că filmul e fidel cărții, spune Bianca.

— Dar tot lipsesc lucruri. Am citit pe net. Nu mai e prințesa Irulan*, viitoarea soție a lui Paul*.

turbion (s.n.) – vârtej (de apă sau de aer).

criogenie (s.f.) – producerea artificială a frigului.

fremen – membru al unei populații din universul ficțional *Dune*; fremenii locuiau pe planeta deșertică Arrakis, cunoscută sub numele de Dune.

bro – în limbaj colocvial, frate (din engl. *brother*).

Blade Runner – celebru film science-fiction.

anime (s.n.) – stil de film japonez îndrăgit atât de copii, cât și de adulți.

Bene Gesserit – grup exclusivist de femei din universul ficțional *Dune*, care dețineau superputeri fizice și mentale.

Harkonenii – o castă din universul ficțional *Dune*, caracterizată prin ambiție și brutalitate.

prințesa Irulan – personaj feminin din universul ficțional *Dune*, fiica împăratului Padisah Shaddam Corrino IV.

Paul – unul dintre cele mai importante personaje din universul ficțional *Dune*.

— Mare pagubă, zice Tudor, cu o moacă plictisită. Irulan era oricum doar o voce.

— Hai că vă las, snobilor, zice Raul. Iar vorbiți limbi străine. Ia-ți desenul!

Lipește cu un gest brusc foaia de pieptul lui Ervin. El o ia și o face sul, fără să dea prea mare importanță gestului.

— Există și jocuri video *Dune*, strigă un băiat dintr-o bancă din spate.

— Hai că aia mai merge, zice Raul și se duce într-acolo.

— Am citit că nici Jessica* nu mai e la fel în film, spune Ervin.

— Păi da, devine partenera cu puteri egale a ducelui. Ce e rău în asta, Ervin?

— Nimic, nimic. Ervin roșește un pic. Am senzația că își pierde ceva din aură.

— Ete na, până nu vezi filmul n-ai dreptul să vorbești de aură.

— Vreau să văd și eu desenul, spune Bianca.

— Pe al meu? spune Ervin fâstâcit.

Ervin desface încet foaia făcută sul, trage de timp, încercând să-și conțină emoțiile. I-o întinde.

— Uau, e super pe detalii.

— L-am visat, spune Ervin, frecându-se la ceafă.

— Și nu te-ai speriat? întreabă Bianca.

— Ăăă, ba da. Dar n-am fugit. Voiam să-l călăresc, rotunjește Ervin visul dintr-un avânt.

— Hehe, râde Tudor și îi dă un mic ghiont lui Ervin.

Râd toți trei.

Se sună de intrare.

Jessica – personaj feminin din universul ficțional *Dune*, mama împăratului Paul.

Dune este un roman science-fiction scris de Frank Herbert și apărut în anul 1965. S-a bucurat de un succes enorm și astfel au apărut mai multe continuări ale primului volum, benzi desenate, seriale TV, lungmetraje, jocuri video etc. *Dune* relatează povestea tânărului Paul Atreides (moștenitorul Ducelui Leto Atreides și al Casei Atreides), din momentul în care familia sa acceptă să conducă planeta deșertică Arrakis, singura sursă a „mirodeniei" numite *melanj*, cea mai importantă și mai valoroasă substanță din univers. Universul construit este unul extrem de complex, *Dune* fiind considerat cel mai bun roman science-fiction scris vreodată.

REACȚII SUBIECTIVE

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Răspunde la întrebările din imaginea de mai jos și confruntă-ți apoi răspunsurile cu ale colegului de bancă.

- Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
- Care personaj ți-a plăcut cel mai mult? De ce?
- Ce emoții ți-a provocat lectura textului?
- De ce anume ți-a amintit textul?

HARTA TEXTULUI

I. Rezolvă cerințele de mai jos, pentru ca la final să poți completa harta textului.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în textul citit.

2 Răspunde, în caiet, la întrebările de mai jos.

a) Unde se desfășoară acțiunea?
b) În ce zi se petrec întâmplările?
c) Ce face Ervin în timpul orei de chimie?
d) Ce face Raul în pauză, după ora de chimie?
e) Ce reprezintă desenul lui Ervin?
f) Care colegi îl susțin pe Ervin în fața lui Raul?
g) Despre ce discută copiii?
h) Cine vrea să vadă desenul lui Ervin?

3 Răspunde la întrebările de mai jos, căutând repere în mai multe secvențe ale textului.

a) Care este atitudinea colegilor în conflictul dintre Ervin și Raul?
b) Care sunt copiii care știu despre *Dune*? Care dintre ei a citit cartea? Care dintre ei a văzut filmul? Care dintre ei știe despre jocul video?
c) Care este părerea copiilor Ervin, Raul, Bianca și Tudor despre relația dintre carte și film?
d) Prin ce stări trece Ervin pe parcursul pauzei?

4 Completează, în caiet, afirmațiile de mai jos.

a) Ervin visează că era în deșert pentru a ... și este atacat de ... .
b) De obicei, Ervin nu iese în pauze, preferând să ... .
c) Ervin prinde curaj în fața lui Raul, deoarece ... .

5 Redactează rezumatul textului.

Narațiunea, descrierea, dialogul

6 Alege varianta corectă.

- Naratorul relatează întâmplările:

a) la persoana a III-a, este obiectiv;
b) la persoana I, este subiectiv.

7 Transcrie două secvențe descriptive și precizează rolul acestora: prezintă cadrul acțiunii/realizează portretul personajelor.

8 Transcrie, în caiet, trei replici ale personajului principal și precizează situația de comunicare, subiectul discuției și atitudinea comunicativă a vorbitorului.

Personajele

9 Notează, în caiet, personajele textului și rolul lor în acțiune (principal, secundar).

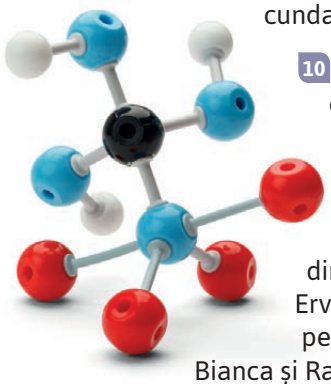

10 Prezintă relația dintre personaje, selectând câte un fragment reprezentativ pentru relația dintre Ervin și Raul, Ervin și Bianca, respectiv Ervin, Tudor, Bianca și Raul.

11 Completează, în caiet, tabelul de mai jos, notând trăsătura personajului și mijlocul de caracterizare utilizat.

Citat	Trăsătura	Mijlocul de caracterizare utilizat
„Tudor e înalt și bine proporționat, joacă baschet.”	Tudor este	
„Nefiind nevoit să se mai ferească, Ervin scoase din caietul de chimie foaia cu desenul și își continuă treaba. Brațul cuiva îi fulgeră prin față și îi smulge desenul.”	Raul este	
„În timp ce ea scrie de zor pe tablă nume de oxizi, acizi și săruri, el desenează viermele pe care nu a apucat să-l vadă în vis. Viermele din *Dune*. Mai trebuie să-i contureze dinții de cristal.”	Ervin este	
„— Vreau să văd și eu desenul, spune Bianca. — Pe al meu? spune Ervin fâstâcit.”	Bianca este	

12 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați o fișă de identitate pentru unul dintre personajele textului, după modelul de la pagina 63.

II. Realizează, în caiet, harta textului epic, după modelul de la pagina 29.

ERVIN ȘI ORIZONTURILE LUMII

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Descoperiți lumea în care trăiește Ervin. Identificați împreună personajele, obiectele, locurile care alcătuiesc această lume. Realizați apoi o hartă a acestei lumi asemănătoare cu cea alăturată, folosind informațiile oferite de text.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre dorința lui Ervin de a desena și completați, în caiet, graficul de mai jos.

Care este dorința lui Ervin?	...
Ce face băiatul ca să-și îndeplinească dorința?	...
Ce probleme întâmpină în realizarea dorinței?	...
Cum îl susțin colegii?	...
Ce experiență trăiește băiatul la școală?	...
Ce reușește să obțină Ervin prin prezentarea desenului său?	...

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre comportamentul personajelor și completați, în caiet, tabelul de mai jos cu ceea ce fac personajele, transcriind câte o secvență elocventă.

Personaj	Ce face?	Secvență sugestivă
Doamna Moleculă	*Profesoara de chimie își predă lecția cu pasiune, e optimistă și harnică.*	*„... o ființă mititică și vioaie, cu ochelari rotunzi, scânteietori. În timp ce ea scrie de zor pe tablă nume de oxizi, acizi și săruri...”*
Ervin		
Bianca		
Tudor		
Raul		

4 Care sunt valorile elevilor din clasa reprezentată în text? Scrie un scurt text, analizând valorile comunității din care face parte Ervin.

5 Cum își lărgește Ervin orizontul prin lectură? Răspunde la întrebare într-un text, de șapte–nouă enunțuri, valorificând secvențele: „Dunele de nisip care se înălțau în fața lui”; „Nu mai existau repere”; „Creierul i s-a deconectat”; „Am senzația că își pierde ceva din aură”; „L-am visat”; „Voiam să-l călăresc, rotunjește Ervin visul într-un avânt”.

6 De ce crezi că Ervin nu își dorește să vadă filmul realizat după romanul *Dune*, deși prietenii lui insistă să-l vadă? Motivează-ți răspunsul în două–trei enunțuri.

7 Identifică tema textului, răspunzând la una dintre întrebările de mai jos:

- Despre ce vorbește în mod semnificativ acest text?
- Care este aspectul cel mai important din realitate transpus de autor în text?

8 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Discutați despre imaginația copiilor din text și despre modalitățile diverse prin care aceștia pătrund în universul *Dune*. Notați, în urma discuțiilor, câteva idei și formulați o posibilă semnificație a textului. Confruntați-vă răspunsurile cu ale celorlalte grupe. Mai jos regăsiți idei și semnificații ale textului identificate de un elev de vârsta voastră.

Ideile	Semnificațiile
Ervin citește cărți. Bianca și Tudor urmăresc filme. Un alt coleg se joacă la calculator.	Cărțile și lectura îți oferă posibilitatea de a descoperi lumea prin propria imaginație, iar prin filme și jocuri digitale copiii nu se bucură de puterea de a construi lumea ficțională. Cu siguranță, cei fascinați de literatura science-fiction au recunoscut titlul celui de-al treilea volum din seria de șase romane a căror acțiune se desfășoară în universul Dune. O semnificație a textului „Copiii Dunei” de Andrei Dósa este că, datorită imaginației lui Ervin și a prietenilor lui, universul Dune continuă să trăiască. Cititorii și fanii sunt cei care duc mai departe moștenirea Dune.

9 Scrie o compunere, de opt–zece enunțuri, despre relația carte – film – joc video, valorificând atât textul scris de Andrei Dósa, cât și cunoștințele și experiențele tale. În redactarea compunerii:

- vei prezenta lumea descrisă în text;
- vei selecta două secvențe din text care arată extinderea orizonturilor copiilor, explicând semnificațiile acestora;
- vei interpreta acțiunea personajelor prin raportare la film, la carte sau la jocul video;
- vei corela o idee din text cu o experiență din viața ta sau cu o idee din alt text literar.

Ervin în orizontul meu

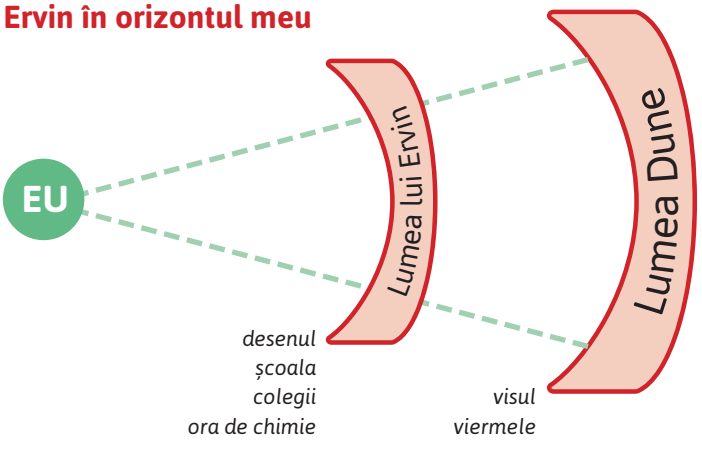

„CĂRȚI. ECRANE. DIGITAL” ÎN ORIZONTUL MEU

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

Grupa 1. Personajul sub lupă! Imaginați-vă că un psiholog, un lingvist specialist în comunicare orală și un scriitor de romane SF urmăresc fiecare gândurile, comportamentul și vorbele copiilor Bianca, Ervin, Tudor și Raul. La ce concluzii credeți că va ajunge fiecare? Formulați răspunsul în trei enunțuri, justificându-vă opinia.

Grupa 2. Față în față cu personajul! Raportați-vă la experiența lui Ervin și răspundeți la întrebările de mai jos.
- Ce probleme întâmpină Ervin? Voi cum le-ați fi rezolvat? El de ce nu a acționat cum ați fi făcut voi?
- Ce credeți că este important pentru Ervin? Este esențial și pentru voi același lucru? Justificați-vă răspunsul!
- Cum ați fi reacționat voi în locul colegilor lui Ervin? Puteți să înțelegeți reacția lor? Motivați-vă răspunsul!
- Când ar fi trebuit să ceară ajutorul Ervin și cui? De ce credeți că nu a făcut-o? Voi ați fi cerut ajutorul cuiva?
- Ce puteți învăța de la acest personaj?

Grupa 3. Limbajul generației mele! Redactați o continuare a dialogului dintre personaje, folosind un limbaj specific pentru cei de vârsta voastră. Precizați apoi care sunt cuvintele/structurile care definesc modul în care se exprimă tinerii de vârsta voastră.

Grupa 4. Scrie despre text! Imaginați-vă că participați la o emisiune pentru copii și adolescenți cu titlul *Dune și orizonturile cunoașterii* în care vorbiți despre *Copiii Dunei* de Andrei Dósa. *Realizați* un mesaj despre experiența personajului principal din text, pe care să îl veți citi, în 2–3 minute, în fața „publicului” reprezentat de colegi.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Autorul, inspirat de seria *Dune*, a realizat un text narativ. La rândul vostru, având ca punct de reper acest text/film/joc, construiți câte o secvență descriptivă, explicativă și dialogată.

REFLECTEZ

- În ce crezi că s-ar putea transforma cartea *Dune* în viitor, luând în considerare modul în care evoluează societatea, tehnologia și imaginația oamenilor? Scrie un text scurt, de patru–cinci enunțuri.

PORTOFOLIU

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Alegeți o carte care a fost ecranizată, citiți-o și urmăriți apoi împreună filmul. Realizați o comparație între film și carte, precizând asemănări și deosebiri.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Imaginați-vă un joc pe calculator care are la bază cartea sau filmul pe care l-ați ales la exercițiul 1. Realizați un text procedural în care să prezentați regulamentul acestui joc.

3 PROFIL DE CITITOR! Realizează, pe o foaie separată, profilul tău de cititor, ținând cont de ideile de mai jos.

a) Citesc titlul cărții și anticipez despre ce va fi vorba în text.
b) Îmi fixez un scop al lecturii.
c) Marchez și reține informația importantă.
d) Recitesc secvențele pe care nu le-am înțeles.
e) Încerc să organizez informația pe parcursul lecturii.
f) Încerc să identific tema textului.
g) Încerc să identific tipul de text: narativ, descriptiv, explicativ etc.
h) Formulez păreri legate de temă, de personaje, de acțiune.
i) Îmi clarific ideile pe care nu le înțeleg.
j) Analizez idei importante pentru mine, pe care le voi folosi ulterior, în viața de zi cu zi.

LECȚIA 4 CONJUNCȚIA. FRAZA. NORMELE DE PUNCTUAȚIE

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți mesajele de mai jos și observați modul în care emițătorul și-a segmentat enunțurile.

Eu îmi luasem primul volum din Harry Potter
și
tu mai aveai două volume.
13:20 ✓✓

Îmi plac poeziile,
dar
mai mult mă încântă proza.
13:20 ✓✓

Eu am citit,
am identificat ideile principale,
am analizat poezia,
am caracterizat personajul,
așa că
sunt pregătit.
13:20 ✓✓

Oare vin colegii la bibliotecă
sau
au alt program?
13:20 ✓✓

Noi am dat test din lectura textului,
deci
doar tu ai rămas fără notă.
13:20 ✓✓

A. Răspundeți la întrebările de mai jos.
a) Câte predicate există în fiecare mesaj?
b) Cum au fost secționate enunțurile în momentul transmiterii mesajului?
c) Ce rol au cuvintele marcate?
d) Ce rol au virgulele în mesajele trimise?
B. Indicați sinonime potrivite pentru cuvintele „sau” și „deci”.

C. Răspundeți la întrebările:
a) În ce enunț se exprimă echivalența dintre idei?
b) În ce mesaj se exprimă opoziția dintre idei?
c) În ce mesaj se exprimă o concluzie?
d) În ce mesaj se exprimă excluderea unei opțiuni?

EXPLOREZ

1 Indică felul conjuncțiilor din enunțurile de mai jos.
a) Adriana a parcurs bibliografia obligatorie, deci este o elevă silitoare.
b) Am făcut multe exerciții, însă tot n-am înțeles sintaxa frazei.
c) Citești romane de aventuri sau romane de dragoste?
d) Ioana a împrumutat volume de poezii și dicționare.
e) Profesoara îi cere elevului fișe de lectură ori jurnal de lectură.

2 Identifică seria în care toate cuvintele sunt conjuncții. Te poți verifica prin consultarea *DEX*-ului!
a) ce, cu, deci, ori, din;
b) sau, pe, și, cu, care;
c) fie, dar, iar, sau, și;
d) ci, fie, însă, despre, cui.

ELEMENTE-CHEIE

Conjuncțiile sunt cuvinte invariabile care au rol de **conectori gramaticali**.

Conjuncția coordonatoare leagă cuvinte sau grupuri de cuvinte de același fel, la nivelul propoziției, și propoziții de același fel, la nivelul frazei.

Conjuncțiile coordonatoare se împart în:
- **copulative**: *și, nici* (exprimă echivalența);
- **disjunctive**: *sau, ori, fie* (exprimă excluderea sau alternanța);
- **adversative**: *dar, iar, însă, ci* (exprimă opoziția);
- **concluzive**: *deci* (exprimă o concluzie).

Locuțiunile conjuncționale coordonatoare (grupări de cuvinte echivalente cu o conjuncție) pot fi:
- **copulative**: *precum și, ca și;*
- **disjunctive**: *doar că, numai că;*
- **concluzive**: *așa că.*

STRATEGII DE REDACTARE

Unele conjuncții coordonatoare pot să apară în pereche. În această situație, se utilizează virgula înaintea celui de-al doilea termen.

Exemplu: ***Sau*** *vii,* ***sau*** *pleci! /* ***Fie*** *citești,* ***fie*** *scrii!*

Conjuncțiile adversative sunt în mod obligatoriu precedate de virgulă.

Exemplu: *A fost greu,* ***dar*** *am terminat de citit cartea.*

Conjuncțiile disjunctive **„sau”** și **„ori"** nu sunt precedate de virgulă atunci când apar singure: *Vin azi* ***sau*** *mâine.*

Conjuncțiile și locuțiunile concluzive sunt precedate de virgulă: *A citit mult,* ***deci*** *e o femeie cultă.*

Dacă **„deci”** apare în interiorul propoziției, nu se izolează între virgule: *Era târziu, am luat* ***deci*** *taxiul.*

APROFUNDEZ

1 LUCRAȚI ÎN PERECHI! Citiți enunțurile de mai jos și răspundeți la întrebări.

Colegii mei citesc, notează, se documentează.
Colegii mei citesc, notează și se documentează.
Citesc colegii mei care vor notă mare.

a) Câte predicate există în enunțurile de mai sus? Câte propoziții există?
b) Precizați cuvântul prin care se realizează legătura dintre propoziții.
c) Care dintre propoziții au sens de sine stătător și care depind ca sens de alte propoziții?

2 LUCRAȚI ÎN PERECHI! În urma lecturii cărții *Un cititor în Pădurea din Oglindă* de Alberto Manguel, elevii din clasa a VII-a au formulat următoarele idei, sub forma unor fraze. Identificați propozițiile din cadrul frazelor, tipul lor și precizați modalitatea prin care se realizează raportul de coordonare.

ELEMENTE-CHEIE

Fraza este alcătuită din două sau mai multe propoziții.

Propozițiile principale au sens de sine stătător.

Propozițiile secundare depind ca sens de alte propoziții.

Între două sau mai multe propoziții sau părți de propoziție de același fel se realizează un **raport de coordonare**.

STRATEGII DE COMUNICARE

Coordonarea, la nivelul frazei, poate fi realizată prin:

- **juxtapunere** – alăturarea a două sau mai multe propoziții fără folosirea unor cuvinte specifice, marcată grafic prin virgulă;
  Exemplu: *Colegii mei citesc, notează, se documentează.*
- **joncțiune** – alăturarea a două sau mai multe propoziții cu ajutorul conjuncțiilor și locuțiunilor conjuncționale coordonatoare.
  Exemplu: *Colegii mei citesc și notează.*

- Arta lecturii ne definește ca specie, suntem animale cititoare.
- Lectura ne creează un fior sau ne stârnește imaginația.
- Autorul a citit „Alice în Țara Minunilor" și s-a simțit tovarăș al fetiței.
- Autorul a citit „Aventurile lui Pinocchio", dar a văzut și filmul produs de Disney.
- Experiențele relatate în cărți fie ne amintesc de situații reale, fie ne pregătesc pentru unele viitoare, fie ne vorbesc despre experiențe care nu vor fi niciodată ale noastre.

3 Alcătuiește fraze în care să existe două propoziții principale:

a) într-un raport de coordonare copulativă;
b) într-un raport de coordonare concluzivă;
c) într-un raport de coordonare disjunctivă;
d) într-un raport de coordonare adversativă.

4 Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu câte o propoziție, astfel încât acestea să aibă sens.

a) Lectura este o provocare și ... .
b) Cartea îți oferă o experiență pentru a descoperi lumea sau ... .
c) Literatura dă impresia că nu produce nimic concret sau ... .
d) Am citit multe ghiduri de călătorie, deci ... .
e) Ecranizările cărților sunt interesante, însă ... .

5 Analizează frazele de la exercițiul **4** folosind informațiile de la rubrica **Strategii de analiză**.

STRATEGII DE ANALIZĂ GRAMATICALĂ

Pentru analiza unei fraze:

1. Identificați predicatele.
2. Identificați elementele de relație (conjuncții coordonatoare sau alte elemente de relație, precum pronumele relativ etc.).
3. Împărțiți fraza în propoziții.
4. Stabiliți relația dintre propoziții.

6 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați o frază din două–trei propoziții:

a) prin care să solicitați informații despre o expoziție de carte veche, utilizând conjuncțiile „fie" și „însă";
b) pentru a vă exprima dorința de a citi o carte, utilizând conjuncțiile „ori" și „deci";
c) în care să exprimați bucuria de a participa la o lansare de carte, utilizând conjuncțiile „nici" și „ci".

REFLECTEZ

- Când ne exprimăm gândurile prin cuvinte, formulăm enunțuri. Care este diferența între un mesaj formulat în propoziții și un mesaj formulat în fraze? Răspunde, într-un text de două–trei enunțuri, luând în considerare rolul frazei în comunicare.

LECȚIA 5 TERMENII ȘTIINȚIFICI. LIMBAJUL POPULAR. VARIAȚIA REGIONALĂ A LIMBII

DIN EXPERIENȚA MEA

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați, în caiet, un jurnal al comunicării, continuând afirmațiile alăturate. Prezentați în fața clasei afirmațiile.

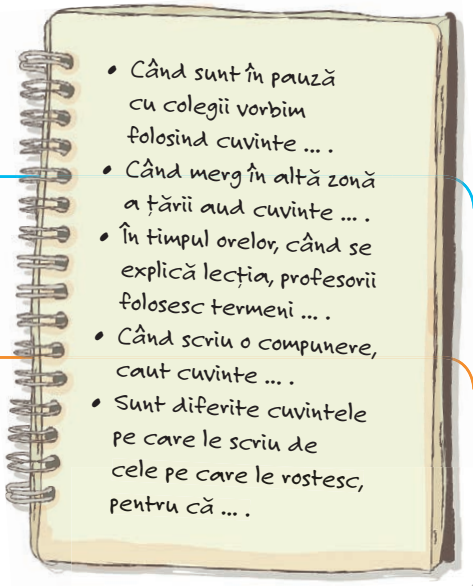

EXPLOREZ

1 Citește cu atenție textul următor, pentru a rezolva cerințele de mai jos.

„Din cauză că are o denumire care îți încurcă limba în gură, acidului dezoxiribonucleic i se spune, pe scurt, ADN. Este o moleculă sau un grup de atomi, care arată ca un lanț lung în formă de scară spiralată. Oamenii de știință numesc această formă «spirală dublă». ADN-ul este considerat un tipar al unui organism (ființă vie) –, orice de la bacterii până la balene albastre sau oameni.

Organismele sunt diferite unele față de altele, dar toți ne bazăm pe ADN. Iată cum:

1. ADN-ul ajută aminoacizii să se înșiruie în ordinea corectă pentru a forma proteine;
2. proteinele se grupează, formând celule;
3. celulele se grupează, formând țesuturi;
4. țesuturile se grupează, formând organe;
5. organele, odată ce sunt la locul lor, alcătuiesc un organism."

(Sean Connolly, *Minuni tehnologice de speriat*)

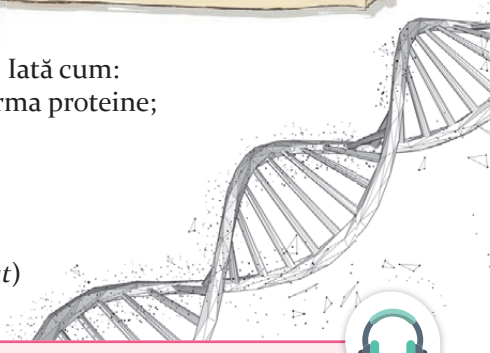

a) Selectează, din textul de mai sus, termenii care aparțin aceluiași câmp lexical și precizează denumirea câmpului lexical/domeniului în care sunt folosiți. În cadrul cărei materii ai învățat acești termeni?

b) Textul-suport este literar sau nonliterar? Cum ai stabilit? Care este scopul acestui text?

c) Cuvintele selectate de tine sunt folosite cu sens propriu sau cu sens figurat?

d) Care dintre termenii selectați are un singur sens și care are mai multe sensuri? Verifică-te, folosind *DEX*-ul!

2 **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Rezolvați cerința corespunzătoare grupei voastre și prezentați răspunsurile în fața clasei.

ELEMENTE-CHEIE

Limbajul științific se definește mai ales prin lexic, prin terminologia specifică. **Termenii științifici** sunt cuvinte și grupuri de cuvinte care primesc o definiție riguroasă, explicită, prin care se încearcă limitarea ambiguităților. Acești termeni aparțin diferitelor domenii științifice:

- **lingvistică**: *clitic, topică, pronume personal, adverb* etc.;
- **matematică**: *ecuație, catetă, geometrie* etc.;
- **biologie**: *celulă, fotosinteză* etc.;
- **istorie**: *monarhie, epocă, dinastie* etc.

Unii termeni științifici provin din cuvintele limbii comune, iar alții sunt special construiți într-o limbă și împrumutați apoi de alte limbi. Cei mai mulți termeni științifici sunt **monosemantici** (au un singur sens), fiind specifici domeniului respectiv.

Grupa 1

Recitiți fragmentul selectat din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă (**paginile 22–23**) și extrageți cuvintele specifice comunicării din zona Moldovei pe care le utilizează Ion Creangă în textul său.

Grupa 2

Recitiți fragmentul selectat din *Toate pânzele sus!* de Radu Tudoran (**paginile 64–66**) și extrageți cuvintele specifice comunicării între marinari pe care le utilizează Radu Tudoran în textul său.

Grupa 3

Recitiți poezia *Dorul-dor* de Lucian Blaga (**pagina 93**) și extrageți cuvintele specifice comunicării în operele artistice pe care le utilizează Lucian Blaga în textul său.

ELEMENTE-CHEIE

Limba literară (numită și **limba standard**) are rolul central în comunicare în cadrul unei comunități. Ea constituie forma cea mai îngrijită a limbii unui popor. Se utilizează în domeniul culturii și al relațiilor oficiale și se opune vorbirii familiare și variantelor regionale. Funcționează după anumite norme gramaticale, care reprezintă „corectitudinea" în utilizarea limbii respective.

Limbajul popular (numit și **limbaj familiar**) este limbajul folosit în situații curente de viață cotidiană, în zonele rurale, dar și în zonele urbane, transferând modul de comunicare în familie și în alte contexte.

Varianta regională a limbii se realizează prin pronunții, forme gramaticale sau construcții sintactice specifice unor regiuni ale țării (de exemplu, verbul „a fi" – „îs", „a umbla fără rost" – „a umbla lela", „șade" – „șede").

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Recitiți secvențele dialogate din textul *Copiii Dunei* de Andrei Dósa (**paginile 201–203**) și prezentați cuvintele specifice comunicării orale dintre copii. Realizați o listă a cuvintelor pe care le folosesc frecvent copiii de vârsta voastră. Explicați cu ajutorul dicționarului dacă sunt cuvinte utilizate corect în comunicarea orală. Ce mesaj transmite cititorului utilizarea acestor cuvinte în comunicarea scrisă? Prezentați răspunsurile voastre în fața clasei.

ELEMENTE-CHEIE

Limba vorbită are un caracter spontan, este mai puțin elaborată și poate avea neglijențe în exprimare, discontinuități, ezitări, clișee, iar construcția enunțurilor este mai simplă.

Limba scrisă are, în mare măsură, trăsăturile limbii standard. Este mai elaborată decât limba vorbită, iar construcția enunțurilor este mai complexă.

APROFUNDEZ

1 Asociază cuvintele cu regiunile menționate în harta alăturată, notând în caiet, corespondența corectă.

2 Numește domeniul căruia îi aparțin termenii științifici de mai jos:

a) trapez, triunghi, isoscel, bisectoare, cosinus, ipotenuză;
b) infarct, plagă, bisturiu, vaccin, cord;
c) desinență, sufix, diminutiv, paronime, dativ.

3 Scrie, în caiet, câte patru termeni științifici care aparțin domeniilor de mai jos:

a) informatică;
b) anatomie;
c) chimie;
d) fizică.

4 Identifică, din lista de mai jos, termenii științifici care fac parte din domeniul geografiei.

paralelogram | aisberg | semivocală | fluviu | vector | masă | banchiză | paronim | planiglob | torent | complement | vulcan

5 Redactează un text descriptiv nonliterar în care să prezinți un animal preferat, folosind cinci termeni științifici.

6 Transcrie, în caiet, termenii științifici din fragmentele de mai jos și precizează căror domenii le aparțin.

5. În triunghiul ABC, semidreapta BB' este bisectoarea unghiului ABC, $B' \in AC$, iar semidreapta BD este bisectoarea unghiului ABB', $D \in AC$. Se notează cu E piciorul perpendicularei din punctul D pe latura BC. Știind că $\measuredangle ABB' = 40°$ și $\measuredangle BAB' = 70°$, calculează:

a) măsurile unghiurilor triunghiului ABC;

b) măsurile unghiurilor ADB, ABB' și $BB'C$.

Frunza – alcătuire externă și internă

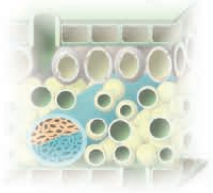

Frunza este principalul organ cu rol în fotosinteză.

O frunză simplă este formată din: **limb**, **pețiol** și **teacă**.

Limbul prezintă: două fețe (superioară și inferioară) tapetate cu epidermă și cuticulă (de cele mai multe ori), între care se află mezofilul, ale cărui celule conțin numeroase cloroplaste. Mezofilul este format din două tipuri de țesuturi: **palisadic** și **lacunar**. La majoritatea plantelor, epiderma inferioară prezintă **stomate**. Stomatele se închid și se deschid, reglând schimbul de gaze cu atmosfera.

Pețiolul este codița frunzei.

Teaca fixează frunza pe tulpină.

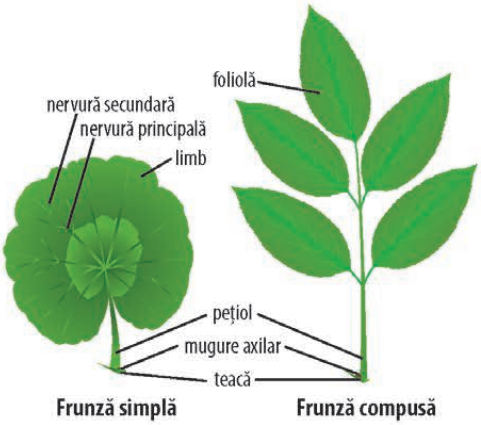

REFLECTEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți „tabloul lingvistic” al societății de azi, ilustrat mai jos, în care sunt prezentate tipurile de vorbitori în funcție de raportarea lor la limba literară.

VORBITORI

• care cunosc limba literară, dar stăpânesc și o variantă regională, fiind capabili să recurgă, în funcție de context, la oricare dintre cele două variante;

• care utilizează doar o variantă regională, dar recunosc că în societate există un mod de exprimare diferit, mai general și mai oficial;

• care utilizează mai ales termeni argotici și care nu pot să-și adapteze exprimarea la diferite situații de comunicare;

• care utilizează doar varianta literară (standard) reprezintă unica modalitate de exprimare, chiar dacă ei recunosc și celelalte tipuri de limbaj; aceștia utilizează varianta literară în toate situațiile de comunicare, oficiale și neoficiale, profesionale și familiare.

a) Stabiliți din ce categorie de vorbitori faceți parte.

b) Cunoașteți persoane care fac parte din alte categorii decât voi? Dați exemple!

c) Care considerați că este tipul ideal de vorbitor?

LECȚIA 6 INTEGRAREA TIPARELOR TEXTUALE

DIN EXPERIENȚA MEA

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Priviți cu atenție imaginea de mai jos și apoi rezolvați cerințele.

Profesoara: Dragi elevi, pentru săptămâna viitoare va trebui să realizați, în grupe, un film de 2–3 minute despre modul în care ajutați o persoană să-și îmbogățească cultura generală!

Elev 1: Doamna profesoară, dar de unde să știm noi să facem un film?

Profesoara: Și nu sunteți curioși cum se face?

Elev 2: Ba da, sigur că ni se pare interesant!

Profesoara: În regulă, atunci vă ghidez cu câteva sfaturi! Restul rămâne în sarcina voastră!

Profesoara le propune elevilor să ordoneze etapele realizării unui film și să pregătească o parte dintre acestea împreună. La rândul vostru, veți parcurge aceste etape după ce le veți ordona.

01 *informarea asupra mijloacelor tehnice, asupra resurselor necesare și a modului în care acestea funcționează*

02 *descrierea locurilor și a personajelor*

03 *construirea dialogurilor dintre personaje*

04 *construirea unei narațiuni*

05 *filmarea propriu-zisă*

06 *alegerea unei teme și a publicului-țintă*

07 *identificarea locurilor unde se desfășoară acțiunea și a personajelor care vor juca în film*

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați o documentare asupra procesului de realizare a unui film. Fiecare echipă își va alege un obiectiv, va prezenta materialele necesare pentru atingerea obiectivului, succesiunea acțiunilor care trebuie derulate și rezultatul final. Apoi, prezentați textul narativ-descriptiv (procedural) în fața clasei.

ELEMENTE-CHEIE

Textul narativ-descriptiv care prezintă un proces compus dintr-o succesiune de etape se mai numește și **text procedural**. Denumirea de narativ-descriptiv se referă la faptul că acțiunile sunt prezentate în succesiune și la prezența elementelor componente ale unui proces.

EXPLOREZ

1 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Fiecare grupă propune o temă a filmului și prezintă problema cu care se confruntă personajul principal. Scrieți un scurt fragment explicativ în care să prezentați problema.

2 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Stabiliți contextul acțiunii și personajele. Realizați câte două texte descriptive: unul în care să prezentați cadrul acțiunii și unul în care să realizați portretul personajului principal.

3 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Realizați planul narativ al filmului și completați, în caiet, un organizator grafic asemănător cu acela din manualul digital.

4 LUCRAȚI ÎN GRUPE! Construiți un dialog care să conțină cel puțin șase replici ale personajelor din film.

APROFUNDEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra filmului, scrieți un text în care să integrați textele descriptive, planul narativ, dialogul și secvența explicativă create de voi.

ELEMENTE-CHEIE

Scopul și structura secvențelor textuale

Secvența narativă:
- are scopul de a prezenta derularea unor întâmplări în ordine cronologică;
- **elemente:** situația inițială, elementul declanșator, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, situația finală.

Secvența descriptivă:
- are scopul de a prezenta trăsăturile unor persoane/personaje sau cadrul spațio-temporal;
- **elemente:** obiectul descris, aspectul obiectului descris, punerea în relație (cu spațiul, cu timpul, prin comparare).

Secvența dialogală:
- are scopul de a reproduce cuvintele a două sau mai multe persoane/personaje;
- **elemente:** secvența de deschidere, secvența de schimb (de informații), secvența de încheiere.

Secvența explicativă:
- are scopul de a clarifica informații, cauze, caracteristici ale unei probleme;
- **elemente:** întrebarea directoare/formularea subiectului, prima și a doua explicație, sintetizarea aspectelor prezentate.

AUTOEVALUARE

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Evaluați textele redactate pe baza grilei de evaluare de mai jos.

Criterii	Îndeplinirea criteriilor			
	Foarte bine ★★★	Bine ★★	Suficient ★	Insuficient /
Structura textului: introducere, cuprins, încheiere				
Secvența descriptivă despre cadrul spațial și temporal și despre personaj				
Structura textului narativ și momentele subiectului (legătura dintre intrigă și evenimentele prezentate cronologic, într-o anumită gradație)				
Narațiunea este la persoana I sau a III-a				
Secvența explicativă				
Secvența dialogată				
Forma: • textul este așezat corect în pagină; • scrisul este lizibil; • alineatele marchează momentele acțiunii, logica ideilor și integrarea tipurilor de texte; • se respectă ortografia și regulile de punctuație.				
Conținutul: • este adecvat cerinței; • este original; • este în concordanță cu scopul textului.				

LECȚIA 7 STRUCTURILE TEXTUALE: SECVENȚE DE TIP NARATIV, DESCRIPTIV, DIALOGAL, EXPLICATIV

DIN EXPERIENȚA MEA

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Priviți secvențele de text și imagine, referitoare la mediul digital, și prezentați în fața clasei câte trei fapte din experiența voastră pe care le asociați acestor subiecte și trei opinii pe care le aveți față de acestea.

Vineri, 21 martie 2025

ȘTIRILE LUMII

Nativii digitali își rezolvă temele cu ajutorul inteligenței artificiale!

„Pe scurt, IA [inteligența artificială] este (cel puțin până acum) despre mașini care îndeplinesc o sarcină pe care o îndeplinesc oamenii și care este posibilă doar pentru că noi, oamenii, le-am învățat să facă acest lucru. Lucrul pe care îl programăm să îl facă este să recunoască și să acționeze asupra corelației dintre lucruri: lucruri care pentru noi, oamenii, formează o parte din ceea ce constituie viața și experiența."

(Ivana Bartoletti, *An Artificial Revolution. On Power, Politics and AI*)

EXPLOREZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Rezolvați cerințele de mai jos și prezentați-le în fața clasei. Observați modul în care este construit tipul de text și decideți dacă ideile colegilor sunt corecte și adecvate cerinței.

Grupa 1. Alcătuiți un dialog între doi–trei colegi, în care să discutați despre propunerea unui coleg de a face temele pentru a doua zi cu ajutorul inteligenței artificiale. În cadrul dialogului, veți face referire la: valorile personale, scopul temelor, dorința de cunoaștere.

Grupa 2. Realizați un text narativ în care să relatați acțiunea din cadrul unui joc virtual. În realizarea textului, veți surprinde: tematica jocului, cadrul, personajele, întâmplări, momente de maximă intensitate și finalul etc.

Grupa 3. Realizați un text descriptiv în care să furnizați informații unei aplicații digitale care produce imagini, pentru a realiza o imagine dorită. În realizarea textului, veți prezenta: obiectul, cadrul, aspecte generale și detalii, componentele imaginii, cromatica etc.

Grupa 4. Definiți cu ajutorul motoarelor de căutare, verificând sursele, termenii din lista de mai jos.

cyberbullying | rețele sociale | mass-media | emoticon | copyright | amprentă digitală

ELEMENTE-CHEIE

Criteriu	Text narativ	Text descriptiv	Text explicativ	Text dialogal
Aspecte lexicale	vocabular variat	câmpul lexical al temei	câmpul lexical al domeniului	vocabular colocvial, familiar, reverențios
Aspecte morfologice	grup verbal	grup nominal	grup nominal	variat
Timpul verbal	imperfect, perfect compus etc.	prezent, imperfect	prezent, perfect compus	prezent și alte timpuri, în funcție de specificul interacțiunii
Persoana	a III-a/I	a III-a/I	a III-a	a II-a
Aspecte de organizare a discursului	marchează timpul (*la început, după aceea, mai apoi, ulterior, mâine, azi*); marchează spațiul (*aproape de, aici, acolo, lângă*)	marchează timpul (*la început, după aceea, la scurt timp*); marchează spațiul (*aici, la dreapta, la stânga, în depărtare, mai aproape, lângă, în spate* etc.)	indică scopul (*pentru ca să, ca să*), cauza (*pentru că, din cauză că, deoarece*), concluzia (*deci, astfel, prin urmare*), exemplificarea (*de exemplu*), timpul (*mai apoi*), opoziția (*dar, dimpotrivă, în schimb*), ierarhizarea (*în primul rând, în plus, ulterior*), compararea (*ca, decât, precum*)	în funcție de interacțiunea dintre participanți, de intenția de comunicare
Aspecte stilistice	stil variat	epitet, enumerație, comparație etc.	enumerare, definire, clasificare, comparare	oralitate (interjecție, verbe la imperativ etc.)

APROFUNDEZ

- **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Citiți afirmațiile de mai jos și prezentați două opinii pro și două opinii contra celor două afirmații extrase din două cărți care abordează relația tinerilor cu mediul digital.

a) „El sau Ea scrie altfel. Observându-i cu admirație cum trimit, cu o rapiditate de care eu însumi n-aș fi capabil, cu degetele mele amorțite, SMS-uri cu cele două degete mari, i-am botezat, cu cea mai mare tandrețe pe care o poate exprima un bunic, Degețica și Degețel. Iată numele lor, mai frumos decât vechiul cuvânt pseudosavant «dactylo».”

(Michel Serres, *Petite poucette*)

b) „Nu ne vom rătăci cu adevărat atâta vreme cât vom avea cărți în mână. Nu neapărat prin ceea ce conțin ele, ci prin felul cum sunt alcătuite: nu au linkuri, sunt lente, nu scot sunete, sunt lineare, le citim de la stânga la dreapta și de sus în jos. Nu acordă punctaje. Încep și se sfârșesc. Cât timp vom ști să le folosim, vom rămâne oameni.”

(Alessandro Baricco, *The Game. Jocul civilizației*)

REFLECTEZ

- Continuă afirmațiile de mai jos.

a) Atunci când comunic folosind o structură narativă, îmi propun să ... .

b) Atunci când comunic folosind o structură descriptivă, îmi doresc să ... .

c) Atunci când comunic folosind o structură explicativă, am ca scop să ... .

d) Atunci când comunic folosind o structură dialogată, vreau să ... .

LECȚIA 8 FILMUL DOCUMENTAR. RESPECTUL PENTRU VALORI

DIN EXPERIENȚA MEA

A. Tip de film	B. Scop	C. Exemplu
...	...	...

• **LUCRAȚI ÎN PERECHI!** Stabiliți relația corectă dintre elementele celor trei coloane, completând, în caiet, tabelul alăturat. Realizați alte trei corelații, după modelul exercițiului, referindu-vă la filme românești, vizionate de voi.

A.	B.	C.
a) film artistic	**1.** de informare	**I.** *Icarus*
b) film documentar	**2.** de divertisment	**II.** *Cine-i șef acasă?*
c) film de animație	**3.** estetic	**III.** *Războiul stelelor: Ultimii Jedi*

EXPLOREZ

• Citește textul următor cu voce tare, pentru a afla informații despre filmul documentar.

Să explorezi Transilvania prin intermediul documentarului *Flavours of Romania* poate fi o experiență interesantă. Documentarul se constituie ca un caleidoscop de experiențe, iar episodul al cincilea din primul sezon ne duce într-o zonă extraordinară dintre Alba Iulia și Sibiu, un refugiu în mijlocul naturii în care te poți bucura de liniște și de peisaje uimitoare. Zona este accesibilă oricui și pe site-uri se găsesc nenumărate locuri de cazare. Este prezentat satul Rimetea, una dintre localitățile speciale ale țării noastre, un loc uimitor prin frumusețea sa autentică. Istorie, arhitectură rurală și peisaje mirifice se îmbină armonios în această micuță localitate de la poalele Munților Trascău, satul fiind înscris în patrimoniul UNESCO. Un alt sat pitoresc prezentat în documentar este Alțâna, aici insistându-se pe specificul gastronomiei locale autentice, de la gustul corcodușelor, la pomana porcului sau la un preparat unic, făcut din carne de porc și mere.

(*#Blog.cu.tineri.călători*)

ELEMENTE-CHEIE

Filmul documentar are scopul principal de a informa și de a promova anumite valori, de a reconstitui unele epoci sau locuri, având la bază o documentare riguroasă.

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în filmul *Flavours of Romania*.

2 Ce zonă a României este prezentată?

3 Care elemente tradiționale, din această zonă, sunt selectate în prezentarea făcută pe blog?

4 Ce valori sunt sugerate ca fiind reprezentative pentru comunitățile prezentate?

5 Cu ce scop poate fi urmărit acest film documentar?

APROFUNDEZ

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați scenariul unui film documentar! Fiecare grupă își va alege o zonă geografică din România, o valoare reprezentativă, două imagini/simboluri specifice zonei, un element de folclor specific zonei, o descriere a zonei (relief, populație, datini etc.) și un element de gastronomie.

PROIECT

• **LUCRAȚI ÎN GRUPE!** Realizați un proiect care să răspundă la întrebarea centrală „Care sunt tradițiile și obiceiurile din diferite zone ale României surprinse în filmul documentar?”, având în vedere:

- formularea a patru întrebări care să vă ajute să răspundeți la întrebarea centrală
- realizarea a cel puțin trei elemente la alegere din lista de mai jos:
  - o fișă de analiză a documentarului (numele filmului, numele regizorului, anul apariției, tematica filmului);
  - o fișă cu elementele de compoziție (naratorul, cromatica imaginii, muzica, efectele speciale, interviurile);
  - rezumatul filmului;
  - fișe/postere care răspund la întrebările: „Care este scopul documentarului?”, „Care sunt valorile pe care le are în prim-plan acest documentar?”, „Care este ideea/informația/imaginea care v-a impresionat?”, „Cum este sugerată valoarea toleranței și a respectului în documentarele urmărite?”.

În realizarea proiectului, veți avea ca reper procesul, evaluarea colaborării și evaluarea sumativă a proiectului de la *pagina 116*.

RECAPITULARE

I. Citește fragmentul de mai jos și răspunde în enunțuri la cerințele următoare.

Am citit *Aventurile lui Pinocchio*, cartea lui Carlo Collodi, acum multă vreme, la Buenos Aires, pe când aveam opt sau nouă ani, într-o traducere spaniolă destul de imprecisă, împodobită cu desenele alb-negru originale realizate de Enrico Mazzanti. Am văzut filmul lui Disney ceva mai târziu și m-am enervat când am descoperit multe dintre modificări. Rechinul astmatic care l-a înghițit pe Geppetto devenise balena Monstro, Greierele, în loc să apară și să dispară, primise numele de Jiminy și se tot ținea după Pinocchio, dându-i sfaturi prețioase; morocănosul Geppetto se transformase într-un bătrânel de treabă care avea un peștișor de aur pe nume Cleo și o pisică pe nume Figaro. [...]

Nu știam atunci, dar cred că am îndrăgit *Aventurile lui Pinocchio* pentru că sunt aventuri ale învățării. Aventura păpușii este cea a educării unui cetățean, [...] a cuiva care vrea să intre în societatea umană obișnuită, în timp ce încearcă simultan să afle cine este el cu adevărat, cum apare el nu în ochii celorlalți, ci în propriii ochi. [...] Pinocchio vrea să fie cel care este cu adevărat sub lemnul pictat.

Odată ce Pinocchio a avut parte de primele necazuri și a acceptat școala și a devenit un elev bun, ceilalți băieți încep să-l atace pentru ceea ce noi am numi astăzi „un tocilar" și râd de el pentru că „e atent la profesor". „Vorbești ca o carte tipărită!", îi spun ei. [...] În ciuda tuturor acestor constrângeri – diversiuni, batjocură, abandon –, Pinocchio reușește să urce primele două trepte de pe scara socială a învățării: învață alfabetul și învață să citească la suprafața unui text. Aici se oprește. Pentru că Pinocchio nu a învățat să citească în profunzime, să pătrundă într-o carte și să-i exploreze limitele câteodată de neatins, el va ignora mereu faptul că propriile aventuri au adânci rădăcini literare.

(Alberto Manguel, *Cum a învățat Pinocchio să citească*)

1 Menționează, într-un enunț, despre ce este vorba în text.

2 Prezintă care sunt cele trei etape ale învățării, din punctul de vedere al lui Alberto Manguel.

3 Stabilește dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false și transcrie-le, în caiet, pe cele adevărate.

a) Autorului i-a plăcut mai mult cartea *Aventurile lui Pinocchio* de Carlo Collodi decât ecranizarea realizată de Disney. **A / F**

b) Din punctul de vedere al autorului, aventurile lui Pinocchio reprezintă aventuri ale învățării, prin care personajul încearcă să se descopere pe sine. **A / F**

c) În final, Pinocchio parcurge toate treptele învățării. **A / F**

4 Transcrie, din textul dat, două conjuncții coordonatoare diferite, precizând tipul acestora.

5 Formulează un sfat pentru un copil care citește, dar nu înțelege ce citește, sub forma unei fraze alcătuite din două propoziții aflate în raport de coordonare adversativă.

6 Care variantă a limbii domină în textul dat: limba standard (literară) sau limbajul popular? Ilustrează-ți alegerea cu două–trei exemple din text.

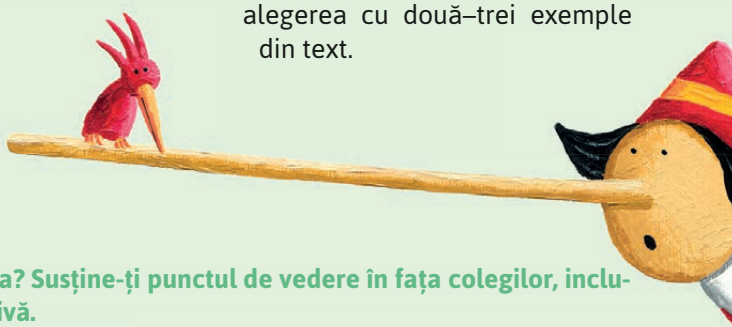

II. Preferi să citești cartea sau să vezi ecranizarea acesteia? Susține-ți punctul de vedere în fața colegilor, includ în răspunsul tău o secvență narativă și una explicativă.

III. Scrie un text, de 80–100 de cuvinte, în care să argumentezi că textul lui Alberto Manguel este un text nonliterar. Vei preciza trei trăsături ale textului nonliterar, pe care le vei ilustra referindu-te la text.

IV. AUTOEVALUARE! Completează, în caiet, enunțurile de mai jos.

a) Pentru mine, textul care ilustrează cel mai bine tema unității este ... .

b) Din această unitate, cel mai dificil mi-a fost să înțeleg ... .

c) Încă nu îmi sunt clare ... .

d) Din această unitate, cred că voi putea folosi ceea ce am învățat în următoarele situații: ... .

Nu uita să completezi *Fișa de observare a comportamentului* (pagina 221) pentru activitatea din această unitate!

EVALUARE

- **Citește fragmentul de mai jos și rezolvă cerințele.**

Într-o zi am făcut prostia să-l întreb pe Anibalector cum de nu are televizor în peșteră.

— Televizor? a răcnit, furios. Și la ce-ți trebuie așa ceva? N-ai cărți destule?

— Păi, ca să văd programe nostime...

— Găsești? Anibalector a aruncat o carte – dacă nu mă înșel, o ediție de buzunar din *Orlando* de Virginia Woolf – pe jos. Uite, fluieră cartea, să vezi dacă vine la tine.

Nici n-am încercat să fluier. Mă căiam deja că deschisesem gura.

— Nu vine la noi, nu-i așa? Asta-i viața, așa-s lucrurile bune din viață. Noi trebuie să facem un pas, lucrurile nu vin la noi de la sine, la nimic nu folosește telecomanda, oricâte butoane ar avea.

— Da, da, am înțeles...

Dar Anibalector se ambalase:

— Viața nu înseamnă să ședi pe canapea și să dai din degete așteptând să apară pe ecran ceva care să te scoată (ori să ne scoată) din toropeală. [...] Bine, dacă vrem ca viața să fie asta, nu va fi mai mult de atât, dar nu mi se pare cel mai bun mod de a ne folosi de ea. O carte ne cere să mergem noi la ea. Un ecran cu imagini și cu tâmpenii, nu. Este diferența dintre a călători și a sta pe loc. Cartea ne obligă să călătorim, televiziunea să rămânem gură-cască.

— Păi...

— Și a călători are, aproape întotdeauna, mai mult haz decât a rămâne pe loc. Nu ți se pare?

(Rui Zink, *Cititorul din peșteră*)

1 Alege varianta corectă. **1 punct**

a) Fragmentul prezintă:
- o discuție despre dificultățile vieții în peșteră;
- o discuție despre diferența dintre cărți și televiziune;
- o discuție despre importanța călătoriilor.

b) Naratorul este:
- Anibalector;
- un personaj;
- Orlando;
- Rui Zink.

c) Prezintă, într-un enunț, atitudinea comunicativă a lui Anibalector și justifică-ți răspunsul.

d) Transcrie, din textul dat, o secvență explicativă.

2 Explică, în două–trei enunțuri, secvența „Cartea ne obligă să călătorim, televiziunea să rămânem gură-cască." **1 punct**

3 Prezintă părerea lui Anibalector despre rolul cărților în viața oamenilor, în trei–patru enunțuri. **1 punct**

4 Alege varianta care ți se pare potrivită pentru a exprima semnificația fragmentului dat și motivează-ți alegerea, în două–trei enunțuri. **1 punct**
- Cărțile te fac să călătorești în lumi diverse.
- Cititul te face să evoluezi.
- Cunoașterea lumii este facilitată de cărți, și nu de televizor.

5 Care variantă a limbii domină în dialogul celor două personaje: limba standard (literară) sau limbajul popular? Ilustrează-ți alegerea cu două–trei exemple din text. **1 punct**

6 Stabilește tipul de raport sintactic și modalitatea prin care acesta se realizează în fraza „Asta-i viața, așa-s lucrurile bune din viață." **1 punct**

7 Formulează un sfat pe care i l-ai da partenerului de discuție al lui Anibalector, care să conțină două propoziții aflate în raport de coordonare copulativă. **1 punct**

8 Redactează un text, de minimum 100 de cuvinte, în care să-ți susții părerea despre importanța cărților în descoperirea orizonturilor lumii. **2 puncte**

Din oficiu: 1 punct

AUTOEVALUARE

- Cum consideri că ai rezolvat exercițiile?

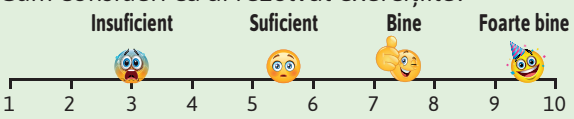

RECAPITULARE FINALĂ

DIN EXPERIENȚA MEA

1 Anul acest ai învățat că literatura poate surprinde foarte multe aspecte din realitate, iar temele abordate de textele literare conturează în moduri diverse orizonturile lumii și ale cunoașterii. Numește cinci texte literare pe care le-ai citit/studiat în acest an școlar și prezintă, în câte un enunț, orizonturile lumii și ale cunoașterii ilustrate în aceste texte. Te poți referi la temele textului, la experiențele personajelor, la locurile unde se desfășoară acțiunea, la ce ți-a plăcut în aceste texte etc.

2 Anul acesta ai învățat o nouă clasificare a textelor, realizată în funcție de modul în care autorul/ființa umană se raportează la realitate: textul epic, textul liric și textul dramatic. Grupează trăsăturile din lista de mai jos în funcție de tipul de text căruia crezi că i se potrivesc, completând, în caiet, tabelul de mai sus. Atenție! Pot fi mai multe răspunsuri.

Textul epic	Textul liric	Textul dramatic

persoana I singular | verbe care exprimă sentimente | schimburi de replici între personaje | întrebări retorice | câmpuri lexicale ale emoțiilor/sentimentelor sau în relație cu sentimentele | enunțuri exclamative | figuri de stil | înlănțuire de acțiuni | multe verbe de mișcare | acțiuni axate pe rezolvarea de probleme sau pe evoluția personajului | exprimarea emoțiilor personale | conflict | didascalii | punere în scenă

ÎN LUMEA TEXTULUI

- Citește textul de mai jos și rezolvă cerințele.

— Codrule, codrușule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme a trecut
Și de când ne-am depărtat,
Multă lume am umblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cântările;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Umplându-și cofeile*,
Mi-o cântă femeile.

cofei (s.n.) – (reg.) cofă (vas de formă relativ cilindrică) mai puțin înaltă și mai largă

— Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tânăr precum ești
Tot mereu întinerești.

— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

(Mihai Eminescu, *Revedere*)

Lectură

1 Realizează harta textului liric după modelul celei de la **pagina 101**.

2 Răspunde în enunțuri la întrebările de mai jos.

a) Ce atitudine are codrul față de trecerea timpului?
b) Cum acționează anotimpul rece asupra naturii?
c) Care sunt constantele universului codrului?
d) Care este diferența dintre destinul omului și al codrului?

3 Completează, în caiet, afirmațiile de mai jos cu două trăsături susținute de exemple din text.

a) Textul propus este descriptiv, deoarece ... .
b) Textul propus este liric, deoarece ... .

4 Extrage din text trei figuri de stil diferite și precizează felul acestora.

5 Prezintă, în două–trei enunțuri, tema textului.

6 Alege varianta care ți se pare cea mai potrivită pentru a exprima o semnificație a textului dat sau propune tu o altă variantă.

- Omul are un destin efemer, iar natura este eternă.
- Omul are dorința de a parcurge diverse anotimpuri ale condiției umane.
- Natura cuprinde multiple orizonturi, iar omul își dorește să le cunoască.

Motivează-ți alegerea într-un text de 40–50 de cuvinte.

7 Exprimă-ți opinia, în trei–patru enunțuri, despre cum sunt ilustrate în text emoțiile tânărului și ale codrului.

Limbă și comunicare

1 Stabilește rolul accentului în crearea muzicalității în textul-suport. Pentru a răspunde, citește cu voce tare textul și identifică silabele accentuate din cuvintele aflate în rimă.

2 Identifică un câmp lexical din text și scrie, în caiet, cuvintele pe care le conține acesta. Ce indicii/informații despre semnificația textului poți deduce din acest câmp lexical?

- tema textului;
- un posibil mesaj al textului;
- lumea interioară/exterioară înfățișată(e) în text etc.

3 Selectează două verbe și două adjective care se află în relație de antonimie.

4 Explică rolul stilistic al diminutivului din primul vers al poeziei.

5 Găsește, în textul-suport, un cuvânt care aparține familiei lexicale a cuvântului „tânăr” și scrie alți patru termeni care să aparțină aceleiași familii lexicale.

6 Identifică, în textul-suport, două forme verbale nepersonale de gerunziu.

7 Scrie două enunțuri în care verbul la infinitiv „a asculta” să fie, pe rând, complement prepozițional și atribut.

8 Selectează, din textul-suport, patru substantive în cazuri diferite.

9 Alcătuiește un enunț asertiv, în care substantivul „vreme” să fie atribut, și un enunț imperativ, în care substantivul „femeie” să fie complement indirect.

10 Stabilește funcția sintactică a adjectivului din versul „Numai omu-i schimbător” și alcătuiește un enunț în care să aibă o altă funcție sintactică, precizând-o.

11 Numește felul pronumelor din versurile de mai jos, apoi stabilește funcția și cazul acestora.

„Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor”

12 Scrie un enunț interogativ în care cuvântul „ce” să fie adjectiv pronominal interogativ.

13 Ilustrează, într-un enunț, o altă valoare morfologică a cuvântului subliniat în versul „Iarna viscolu-l ascult”.

14 Menționează valoarea morfologică a cuvântului „ia” din versul „— Ia, eu fac ce fac de mult” și alcătuiește un enunț în care să aibă o altă valoare, pe care o vei preciza.

15 Selectează, din ultima strofă, două conjuncții coordonatoare.

16 Construiește o frază formată din două propoziții aflate în raport de coordonare concluzivă.

17 Identifică, în textul dat, o caracteristică a limbajului și prezint-o într-un enunț, oferind exemple din text. Te poți referi la: • variația regională a limbii, • limbajul popular etc.

18 Gândește-te la o întâmplare, reală sau imaginară, petrecută într-un codru. Redactează un text în care să prezinți această întâmplare, având drept repere „întrebările jurnalistului” (*Cine? Ce? Când? Unde? De ce?*) și îmbinarea a trei tipare textuale diferite.

AUTOEVALUARE

1 Realizează un organizator grafic care să cuprindă temele de mai jos, pe care le-ai studiat de-a lungul clasei a VII-a, pentru a ilustra tema generală *Orizonturile lumii și ale cunoașterii*. Vei explica într-un enunț cum ai ales și cum ai realizat organizatorul grafic.

Amintiri | Momente | Proiecte | Noi | Ghid | Hărți | Călătorii | Eu

Emoții | Atitudini | Valori | Ceilalți | Autoportret

Portret | Tablou | Cărți | Ecrane | Digital

2 Scrie un scurt text în care să răspunzi la întrebarea „Cum ne extindem orizonturile lumii și ale cunoașterii?”, valorificând temele studiate în clasa a VII-a.

FIȘĂ DE OBSERVARE A COMPORTAMENTULUI

Apreciază activitatea ta (comportamente și atitudini) în cadrul fiecărei unități.

Comportament	Niciodată	Uneori	Deseori	Întotdeauna
Am înțeles care este subiectul lecției și care este scopul ei.				
Am ascultat cu atenție explicațiile profesorului și recomandările sale.				
Am citit cu atenție sarcinile de lucru.				
Am fost activ în lucrul în echipe sau pe grupe, am colaborat sprijinind ideile corecte ale tuturor colegilor.				
Am adresat întrebări de clarificare sau de explicare suplimentară adecvate cerințelor.				
Am rezolvat sarcinile individual, în echipă sau în grupă, la timp și corect.				
Mi-am făcut temele pentru fiecare oră.				
Am învățat lecțiile constant și am adresat întrebări profesorului acolo unde am întâmpinat dificultăți.				
Am avut răbdare să ascult răspunsurile colegilor și am oferit feedback.				
Am încredere în mine când lucrez activitățile propuse.				

REFERINȚE DE SPECIALITATE

• ***, *DEX – Dicționarul explicativ al limbii române* (ediție revăzută și adăugită), Academia Română, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012; • ***, *Gramatica limbii române*, Vol. I, *Cuvântul*, Vol. II, *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008; • Adam, Jean-Michel, *Textele: Tipuri și prototipuri*, traducere de Cristina Stanciu, Iași, Editura Institutul European, 2009; • Bidu-Vrânceanu, A.; Călărașu, C.; Ionescu-Ruxăndoiu, L.; Mancaș, M.; Pană Dindelegan, G., *Dicționar general de științe – științe ale limbii (DSL)*, București, Editura Nemira, 2001; • Coteanu, Ion, *Stilistica funcțională a limbii române – stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei, 1973; • Culler, Jonathan, *Theory of the Lyric*, Harvard University Press, London, England, 2015; • Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Conversația. Structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, București, Editura All Universitar, 1999; • Jouve, Vincent, *Poétique des valeurs*, Paris, PUF, 2001; • Jouve, Vincent, *L'Effet-personnage dans le roman*, Paris, PUF, 1998; • Mancaș, Mihaela, *Dicționar de stilistică. Poetică, retorică, naratologie, versificație*, București, Editura Spandugino, 2022; • Moeschler, Jacques, Reboul, Anne, *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, coordonarea traducerii: Carmen Vlad, Liana Pop, Cluj, Editura Echinox, 1999; • Nelega, Alina, *Structuri și formule de compoziție ale textului dramatic*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2010, • Onojescu, Monica (coord.), *Valorile reflectate de lumile ficționale*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2023; • Pamfil, Alina, *Didactica literaturii. Reorientări*, București, Editura Art, 2016; • Pamfil, Alina, *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*, Pitești, Editura Paralela 45, 2003; • Pamfil, Alina, *Studii de didactica literaturii române*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2006; • Pană-Dindelegan, Gabriela (ed.), *Gramatica de bază a limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 2016; • Pană Dindelegan, G. (coord.), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 2022; • Pânișoară, Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă*, ediția a IV-a, Iași, Editura Polirom, 2015; • Pânișoară, Ion-Ovidiu (coord.), *Enciclopedia metodelor de învățământ*, Iași, Editura Polirom, 2022; • Petraș, Irina, *Teoria literaturii*, Cluj-Napoca, Editura Biblioteca Apostrof, 2002; • Rosenblatt, Louis M., *Cititorul, textul, poemul. Teoria tranzacțională a operei literare*, trad. de Florentina Sâmihăian, Andrea Ghiță, București, Editura Art, 2024; • Sâmihăian, Florentina, *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*, București, Editura Art, 2014; • Stan, Mihail (coord.), *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001; • Șerbănescu, Andra, *Cum se scrie un text?*, Iași, Editura Polirom, 2007; • Vintilă Rădulescu, Ioana (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic, morfologic al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti", ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Univers Enciclopedic, 2021.

Pentru acuratețe științifică s-a optat pentru definirile și clasificările propuse în Pană-Dindelegan, Gabriela (ed.), *Gramatica de bază a limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 2016.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Textele literare au fost selectate din următoarele volume:

• Alecsandri, Vasile, *Poezii alese*, București, Editura Minerva, 1990; • Acterian, Jeni, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*, București, Editura Humanitas, 2021; • Adler, Mortimer J., Van Doren, Charles, *Cum se citește o carte. Ghidul clasic pentru o lectură inteligentă*, trad. de Doru Căstăian, Pitești, Editura Paralela 45, 2023; • Anghel, Dimitrie, *Poezii*, București, Editura pentru literatură, 1968; • Antonescu, Simona, *Chiajna din Casa Mușatinilor*, Iași, Editura Polirom, 2023; • Baconsky, A.E., *Scrieri, Poezii*, Vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1990; • Baricco, Alessandro, *The Game – jocul civilizațiilor digitale*, trad. de Anamaria Gebăilă, București, Editura Humanitas, 2023; • Bălăiță, George, *Lumea în două zile*, București, Editura Eminescu, 1985; • Blaga, Lucian, *Opera poetică*, București, Editura Humanitas, 2018; • Blandiana, Ana, *Integrala poemelor*, București, Editura Humanitas, 2023; • Chiriță, Constantin, *Cireșarii*, București, Editura Roxel Cart, 2020; • Chivu, Marius, *Trei săptămâni în Himalaya*, București, Editura Humanitas, 2012; • Coman, Teodora, *Piesa de rezistență*, București, Editura Nemira, 2023; • Creangă, Ion, *Povești, amintiri, povestiri*, București, Editura Cartea Românească, 1989; • Cucu-Popescu, Ana, *4 piese cu susul în jos. Antologie de teatru contemporan pentru copii*, Cluj, Editura Signatura, 2023; • Eco, Umberto, *Memoria vegetală și alte scrieri de bibliofilie*, București, Editura Rao, 2008; • Eliade, Mircea, *Romanul adolescentului miop*, Pitești, Editura Tana, 2023; • Eliade, Mircea, *Coloana nesfârșită: teatru*, București, Editura Minerva, 1996; • Eminescu, Mihai, *Opere. Poezii*, București, Editura Academiei Române, 2019; • Florian, Filip, *Toate bufnițele*, Editura Polirom, Iași, 2022; • Florian, Filip, Florian, Matei, *Băiuțeii*, Iași, Editura Polirom, 2007; • Herovanu, Eugen, *Cartea prieteniei*, București, Editura Alfa, 1998; • Iosif, Șt. O., *Poezii*, București, Editura Corint, 2015; • Ivănescu, Mircea, *Cele mai frumoase poezii*, selecție și prefață de Gabriel Liiceanu, București, Editura Humanitas, 2012; • Labiș, Nicolae, *Poezii*, București, Editura Cartex, 2023; • Lovinescu, Horia, *Moartea unui artist*, București, Editura pentru literatură, 1965; • Lungu, Dan, *Vlogger la 13 ani sau Buncărul cu bunătățuri trăsnite*, Iași, Editura Polirom, 2022; • Lungu, Dan, *Fetița care se juca de-a Dumnezeu*, Iași, Editura Polirom, 2018; • Manguel, Alberto, *Un cititor în Pădurea din Oglindă*, trad. de Bogdan-Alexandru Stănescu, București, Editura Trei, 2023; • Manolescu, Maria, *Vânători-culegători*, Iași, Editura Polirom, 2019; • Minulescu, Ion, *Versuri*, București, Editura Gramar, 2011; • Mușatescu, Tudor, *Geamandura*, București, Editura pentru Literatură, 1969; • Naum, Gellu, *Cartea cu Apolodor*, București, Editura Arthur, 2023; • Paler, Octavian, *Poeme*, București, Editura Semne, 2008; • Pârvulescu, Ioana, *Inocenții*, București, Editura Humanitas, 2016; • Petrescu, Cezar, *Fram, ursul polar*, București, Editura Ion Creangă, 1977; • Popa, Victor Ion, *Mușcata din fereastră*, București, Editura Minerva, 1984; • Popa, Victor Ioan, *Take, Ianke și Cadîr: comedie în trei acte*, București, Editura Univers, 1972; • Popescu, Simona, *Exuvii*, Iași, Editura Polirom, 2016; • Ruști, Doina, *Mâța Vinerii*, Iași, Editura Polirom, 2017; • Salinger, J.D., *De veghe în lanul de secară*, Iași, Editura Polirom, 2008; • Slavici, Ioan, *Amintiri*, București, Editura Minerva, 1983; • Serres, Michel, *Petite poucette*, Paris, Le Pommier, 2012; • Sorescu, Marin, *Opere. Poezii*. Vol. I, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, 2018; • Soviany, Octavian, *Am fost un copil reușit?*, București, Editura Hyperliteratura, 2018; • Stănilă, Moni, *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare*, Iași, Editura Polirom, 2019; • Tican-Rumano, Mihai, *Lacul cu elefanți*, București, Editura Tineretului, 1957; • Titel, Sorin, *Copacul. Schițe și povestiri*, București, Editura Hoffman Contemporan, 2019; • Topîrceanu, George, *Opere, Poezii. Proză literară*, Vol. I, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, 2014; • Tudoran, Radu, *Toate pânzele sus!*, București, Editura Ion Creangă, 1980; • Vancu, Radu, *4 A.M. Domestic Cantos*, București, Casa de editură Max Blecher, 2015; • Zink, Rui, *Cititorul din peșteră*, trad. de Micaela Ghițescu, București, Editura Humanitas, 2023.

Aducem mulțumiri pentru scrierea unor texte pentru acest manual următorilor: Andrei Dósa, Nagy Judith Emőke, Viorica Oleinic, Claudia Petraș (text audio).

ISBN 978-973-47-4151-9
edituraparalela45.ro

EDITURA PARALELA 45
EDUCAȚIONAL